

INFORMATICA MUSEOLOGICA
34 (1-2) 2003.
ISSN 0350-2325

Adresa uredništva / Editor's Office

Muzejski dokumentacijski centar, Ilica 44, Zagreb, Hrvatska
Museum Documentation Centre, Ilica 44, Zagreb, Croatia
Tel: + 385 1 48 47 897
Faks: + 385 1 48 47 913
<http://www.mdc.hr>

Za izdavača / For the Publisher

Višnja Zgaga
vzgaga@mdc.hr

Urednica / Editor

Lada Dražin Trbuljak
ldrazin@mdc.hr

Redakcijski odbor / Editorial Board

mr. sc. Lucija Benyovsky, Nada Beroš, Markita Franulić, Vlasta Gracin, mr.sc. Željka Jelavić, dr.sc. Ljiljana Kolešnik, Željka Kolveshi, mr.sc. Dubravka Peić Čaldarević, Nada Premerl, Jadranka Vinterhalter, dr.sc. Žarka Vujić, Višnja Zgaga, Lada Dražin-Trbuljak

Lektor / Language Advisor

Snježana Štefok

Prijevod sažetaka / Translation

Tomislav Pisk

Dizajn standarda prijeloma izrađen 2001. / Publication redesign

cavarpayer

Dizajn, prijelom i priprema za tisak / Design, layout and prepress

Igor Kuduz, Jele Dominis; pinhead_ured, Zagreb

Tisak / Printed by

Kratis, Zagreb

Fotografije na naslovnici / Cover photographs

Fotodokumentacija: Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb; g. Miljenko Smokvina

Izbor fotografija

Lada Dražin Trbuljak

Naklada / Printing run

600

Tekstovi predani u tisak / Texts handed in for printing

ožujak 2004. / March 2004

Za stručne podatke i mišljenja odgovaraju autori / The authors are responsible for their own data and opinions

Svezak izlazi za 2003. / Issue printed for year 2003

© Muzejski dokumentacijski centar & Muzeji & Autori / © Museum Documentation Center, Zagreb & Museums & Authors

Časopis su financirali i njegov izlazak iz tiska omogućili / This publication has been financed by

Gradski ured za kulturu, Grad Zagreb i Ministarstvo kulture Republike Hrvatske / The City of Zagreb, Department of Culture and the Ministry of Culture of the Republic of Croatia

SADRŽAJ Contents**TEMA BROJA** Topic of This Volume / **IZAZOV ZA MUZEALCE: MUZEOLŠKO ŠKOLOVANJE I STRUČNO USAVRŠAVANJE**

A challenge for museum professionals: museological training and professional improvement

Ivo Maroević	Muzeološko školovanje u Hrvatskoj - važnost, razvitak i posljedice Croatian museum training - significance, development and consequences	6
Žarka Vujić	Akademsko obrazovanje za muzejsku profesiju u Hrvatskoj danas: između potpore akademske zajednice i jačanja krhkog odnosa prema onoj muzejskoj Academic training for the museum profession in Croatia today: between the support of the academic community and the strengthening of fragile relationships towards the museum community	13
Zbyněk Z. Stránský	Trebamo li ekomuzeologiju? Do we need eco-museology?	17
Zbyněk Z. Stránský	Nova katedra: katedra za ekomuzeologiju A new university department: The Department of eco-museology	21
Lynne Teather, Peter van Mensch, Sara Faulkner - Fayle	Planiranje globalnih pomaka na području rada u muzejima. Međunarodni eksperiment u planiranju karijere i stvaranju učeničke zajednice: kanadska i nizozemska iskustva Planning for Global Museum Work Shifts. An International Experiment in Career Planning and the Development of the Community of Learners for Museums. The Canadian and the Netherlands Experience	23
	ICOM-ov Vodič kroz program stručnog usavršavanja muzealaca ICOM Curricula Guidelines for Museum Professional Development	31
	RIJEČ JE O .. / Main Feature Profesija kustosa/ica u muzeju / Profession: Museum curator	
Nancy Villa Bryk	Pretjerivanja: Preispitivanje zadatka kustosa Exaggerated: Reconsidering the Curator	36
Davorin Vujčić	Idealni kustos u maloj sredini The ideal curator in a small community	41
	IZ MUZEJSKE TEORIJE I PRAKSE / Museum Theory and Practice	
Božo Majstorović	"Galerija umjetnina nije luksuz već namirenje jedne nacionalne, kulturne i socijalne potrebe." "A Gallery of works of art is not a luxury but the fulfilment of a national, cultural and social need." Ivo Tartaglia, 1931.	44
Jozefina Dautbegović	"Osvjetljeno polje" krajnjeg efekta "The lighted field" of the final effect	50
Kata Šutalo	Povijesni prilozi osnivanju PTT muzeja u Zagrebu Historical contributions for the founding of the post, telephone and telegraph museum in Zagreb	55
Nikolina Hrust	Zbirka kopija fresaka i starih majstora u zagrebačkoj Gliptoteci HAZU The Collections of copies of frescoes and old masters at the plaster cast collection of the Croatian academy of science and art in Zagreb	61

Sanda Kočevar	Dvije najstarije fotografije u fondusu Gradskog muzeja Karlovac Two of the oldest photographs in the holdings of the Karlovac Town Museum	66
Maja Šojat Bikić	Muzej grada Zagreba: jedan pristup digitalnom katalogu povezivanjem podataka o materijalnoj i nematerijalnoj baštini The Zagreb City Museum: an approach to digital catalogue by linking data concerning the material and non - material heritage	70
ICOM / ICOM		
Snježana Pintarić	ICOM/AVICOM F@imp 2002. - dodjela godišnjih nagrada za audiovizualne projekte u muzejima, São Paulo, Brazil ICOM / AVICOM F@imp 2002 - Presentation of annual awards for audiovisual projects in museums, São Paulo, Brazil	73
Maja Šojat Bikić	ICOM/CIDOC 2002.: Očuvanje kultura - dokumentiranje nematerijalne baštine, Porto Alegre, Brazil ICOM/CIDOC 2002: The preservation of cultures - the documentation of the non - material heritage, Porto Alegre, Brazil	75
Vesna Delić Gozze	ICOM/GLASS 2002.: Češki diskurs o staklu u češkom okviru A Czech discourse on glass in a Czech framework	78
KONGRESI, SIMPOZIJI, SEMINARI / Congresses, Simposia (Workshops)		
Miljenko Smokvina	1. međunaroda konferencija o industrijskoj baštini The 1 st International conference on the industrial heritage in Rijeka	82
Vladimira Pavić	Seminar o primjeni pravilnika o muzejskoj dokumentaciji Seminar on the application of the rules concerning museum documentation	86
Božidar Pejčković	Simpozij "Skulptura na otvorenom" The Symposium "Open - air Sculpture"	89
IZ DOKUMENTACIJSKIH FONDOVA MDC-a / From MDC's Documentation Holdings		
Markita Franulić	Neki aspekti muzejske djelatnosti u Hrvatskoj - statistički pregled na temelju podataka iz Registra muzeja, galerija i zbirki Some aspects of museum activities in Croatia - a statistical review on the basis of information from the Register of Museums, Galleries and Collections	92
Markita Franulić	Kodne oznake muzeja Museum code designation	99
Jozefina Dautbegović	Iz Personalnog arhiva MDC-a: Dr. Vera Kružić Uchytíl From MDC' Personal archives: dr. Vera Kružić Uchytíl	106
Snježana Radovanlija Mileusić	"Prinove Knjižnice MDC-a online" (http://www.mdc.hr/prinove): bibliografski izvori podataka o muzejskoj djelatnosti Bibliographic sources of information concerning museum activities: "New acquisitions of the MDC library online" (http://www.mdc.hr/prinove)	115
Lada Dražin-Trbuljak	"Kalendar događanja" on-line vijesti MDC-a (http://www.mdc.hr) "Calendar of events" MDC' online news (http://www.mdc.hr)	118
Markita Franulić	Čestitamo! Congratulations!	120
POGLEDI, DOGAĐAJI, ISKUSTVA / Views, Experiences, Events		
Lada Priester	Muzej Izraela, Jeruzalem, Izrael The Israel museum, Jerusalem, Izrael	121

Ankica Babin	Resnik - hidroarheološka istraživanja Resnik - hydroarchaeological probes	124
Matthias Beitzl	"Istra: različiti pogledi" "Istria: some ways to see it"	
Ariana Novina Tajana Vrhovec Škalamera	Izložba "Iz Arhiva Akademije likovnih umjetnosti - rane godine; Dušan Branković, student prve generacije" The exhibition "From the Archives of the Academy of fine arts - the early years; Dušan Branković, a first generation student"	128
Tina Pleško	Izložba "Vitezi" u Povijesnom muzeju Pfalza, Speyer The "Die Ritter" exhibition at the Historische Museum der Pfalz, Speyer	131
Tončika Cukrov	Međunarodni dana muzeja 18. svibnja 2003. Marking International Museum Day May 18 2003 Prilozi: Ljubica Ramušćak Što ostavljamo? Spasimo kulturnu baštinu. Vesna Peršić Kovač Međunarodni dan muzeja 2003. u Muzeju grada Koprivnice Zoran Homen Obilježavanje Međunarodnog dana muzeja 2003. u Gradskome muzeju Križevci Mirjana Margetić i Tanja Kocković Obilježavanje Međunarodnog dana muzeja 2003. u Etnografskome muzeju Istre Kristina Mihovilić Međunarodni dana muzeja 2003. u Arheološkome muzeju Istre Milica Đilas Međunarodni dana muzeja 2003. u MMSU, Rijeka Duška Sekulić Zaštita umjetnina i otvorena konzervatorska radionica Miroslav Milonjić Otvorena vrata muzeja Mirjana Fabijanić Obilježavanje Međunarodnog dana muzeja 2003. u Gradskome muzeju Virovitice Zdravko Dvojković "Muzeji i prijatelji muzeja", manifestacija za Međunarodni dan muzeja 2003. Lucija Šoda Obilježavanje Međunarodnog dana muzeja 2003. u Hrvatskome školskom muzeju	133
Dubravka Habuš Skendžić	Izješće muzejsko - edukativne i nagradne igre "U slast" povodom Međunarodnog dana muzeja, 2003. Report on the educational museum competition "Bon appetit!" on the occasion of the International museum day, 2003.	151
Goranka Kovačić	Prvo natjecanje muzealaca u kuhanju The First Museum Professionals' Cooking Competition	152
	INFO / Info	
Željka Kolveshi	EMYA - nagrada za europski muzej godine EMYA - The European Museum of the Year Award	154
	PRIKAZ / Review	
Dubravka Osrečki Jakelić	Sanda Kočevar: "Iz starih albuma: Karlovački fotografi (1850. - 1940.) iz fundusa Gradskog muzeja Karlovac", Karlovac, 2002. From old albums: The photographers of Karlovac (1850-1940) from the holdings of the Karlovac Town Museum	157
Lada Dražin-Trbuljak	James Putnam: "Museum as Medium"	158
	REAGIRANJA / Reactions	
Dubravka Osrečki Jakelić	Stanje svijesti ni(je) bitno The state of consciousness is essential (or is it?)	159
	IN MEMORIAM / In memoriam	
Branka Šulc	In memoriam: Vladimir Maleković (1936. - 2003.)	161

MUZEOLŠKO ŠKOLOVANJE U HRVATSKOJ - VAŽNOST, RAZVITAK I POSLJEDICE (Trebala je trećina stoljeća da se od poslijediplomskog dođe do široke skale muzeoloških obrazovnih programa.)

IVO MAROEVIĆ □ Filozofski fakultet, Katedra za muzeologiju, Odsjek za informacijske znanosti, Zagreb

“Kad je prije gotovo četrdeset godina, početkom šezdesetih godina 20. stoljeća prof. dr. Božo Težak utemeljio Centar za poslijediplomski studij bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti (CSBIDZ) (1964. god.)”

“Povezivanje bibliotekarstva i informacijskih znanosti kasnije će postati normalnom pojavom u anglosaksonskom svijetu¹ pokazujući time da su intencije prof. Težaka bile ispravno usmjerene.”

¹ Izdavačka kuća Routledge će 1997. izdati knjigu “International Encyclopedia of Information and Library Science” (uredili: John Feather i Paul Sturges).

UVOD. Studij muzeologije na Sveučilištu u Zagrebu najstariji je studij te vrste u ovom dijelu Europe. Istovremeno je s osnivanjem Odsjeka za muzejske studije u Leicesteru (Department of Museum Studies), prethodi nizu studijskih programa MTI (Museum Training Institute iz Bradforda, Velika Britanija), kao i jednom od danas najpoznatijih muzeoloških studija u okviru Reinwardt Academie iz Leidena (danas Amsterdam), Nizozemska. Treba reći da taj program prethodi gotovo čitavom nizu prestižnih muzeoloških studijskih programa u skandinavskim zemljama. Jedino su Portugal, Engleska, Francuska, Njemačka i Češka zemlje u kojima je takav studij postojao ranije i ima dulju tradiciju.

Taj je studij počeo specifičnom i do tada u svijetu jedinstvenom povezanošću s bibliotekarstvom, dokumentalistikom i informacijskim znanostima, jer su takvi povezujući trendovi u Hrvatskoj u to vrijeme bili vrlo zreli i nadilazili su usko specijalističke ponude velikog dijela europskih zemalja. To je rezultiralo činjenicom da je u Hrvatskoj muzeologija priznata kao samostalna znanstvena disciplina u okviru informacijskih znanosti još tamo ranih 80-ih godina 20. stoljeća i stoga je Hrvatska jedna od rijetkih zemalja u kojima je muzeologija izjednačena s većinom ostalih akademskih disciplina.

Razvitak studija muzeologije pokazuje određene zakonitosti iako počinje na 3. stupnju, što je neuobičajeno, ali je u trenutku osnivanja studija bila jedina legalna mogućnost. Kasniji razvojni stupnjevi ukazuju na postupno normaliziranje i svođenje studija muzeologije u okvire ostalih visokoškolskih studijskih programa u Hrvatskoj. Početak u Jugoslaviji, a nastavak u samostalnoj Hrvatskoj imao je određenog utjecaja na dimenziju studija, ali ne i na njegov kvalitativni razvitak.

PRVI MUZEOLŠKI STUDIJ U HRVATSKOJ U TADAŠNJOJ JUGOSLAVIJI - POSLIJEDIPLOMSKI STUDIJ U OKVIRU CENTRA ZA POSLIJEDIPLOMSKI STUDIJ BIBLIOTEKARSTVA, DOKUMENTACIJE I INFORMACIJSKIH ZNANOSTI (CSBIDZ). Kad je prije gotovo četrdeset godina, početkom šezdesetih godina 20. stoljeća prof. dr. Božo Težak utemeljio Centar za poslijediplomski studij bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti (CSBIDZ) (1964. god.) koji je od 1967. godine gotovo do 1990. godine djelovao u okviru Referalnog centra Sveučilišta u Zagrebu, teško da je tko mogao predvidjeti revolucionarnu promjenu u odnosu na položaj i ulogu informacijskih znanosti koje su se tada počele oblikovati diljem svijeta. Prateći razvitak nove tehnologije obrade podataka koja je otvarala niz neslućenih mogućnosti u spoznaji i značenju informacija, informacijske su znanosti počele zauzimati svoj novi položaj i stvarati novu razinu u odnosu na temeljne znanstvene discipline. Prof. B. Težak kao kemičar i profesor Fizikalne kemije na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu pokušao je teoretski osmisliti i praktički ostvariti novi položaj informacijskih znanosti koje su tražile drugu razinu djelovanja od one na kojima su se temeljile temeljne znanstvene discipline. On je krenuo sa studijem specijalnog bibliotekarstva na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu. Kasnije je nastavio, što nije čudno, prema utemeljenju novog interdisciplinarnog sveučilišnog studija koji je svoje ostvarenje doživio u Centru za poslijediplomski studij bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti (Muljević, 1981:1-4). U tom je centru uspostavljena veza između bibliotekarstva koje se bavilo knjigama i publikacijama kao izvorima informacija i nositeljima znanja, dokumentacije koja je nužno pratila sve istraživačke procese bilježići tijekom procesa i njihove rezultate i postajući tako novim izvorom informacija i informacijskih znanosti koje su postale sintagma za bavljenje informacijama bez obzira na njihovo podrijetlo i nositelje. Povezivanje bibliotekarstva i informacijskih znanosti kasnije će postati normalnom pojavom u anglosaksonskom svijetu¹ pokazujući time da su intencije prof. Težaka bile ispravno usmjerene.

Već se je na početku djelovanja toga studija muzeologija, koja je do 1966. bila pomoćni predmet na

filozofskim fakultetima, uključila kao ravnopravni činitelj, postavši jedan od 5 smjerova studija, zahvaljujući prvenstveno angažmanu dr. Antuna Bauera, koji je kao direktor Muzejskog dokumentacionog centra procijenio da je vrijeme da muzeologija krene prema sveučilišnim nastavnim programima, a da je Težakov studij idealno mjesto za uključivanje muzeologije u sferu informacijskih znanosti. Iako to tada nije bilo eksplicitno rečeno, taj je studij muzeologiju usmjerio prema odvajanju od temeljnih znanstvenih disciplina unutar kojih je do tada djelovala kao pomoćna disciplina. Muzeologija je do tada bila pomoćni predmet u okviru studija povijesti umjetnosti, dijelom arheologije i etnologije i usputni praktični segment prirodnih znanosti (prirodoslovlja, mineralogije, paleontologije i sl.). Muzeologija je tako postala jedan od segmenata začetka novog metapodručja znanosti nastojeći pridonijeti kompleksnosti područja svojim pristupom interpretaciji pretežno materijalne kulture kao izvora informacija. Antun Bauer prihvatio je Težakovu koncepciju shvaćajući da je došlo vrijeme da se široki fond informacija koji se stvara, čuva i komunicira u muzejima pokuša teoretski razumjeti i proučavati na razini koja je zajednička svim disciplinama informacijskih znanosti, što će se u kasnijoj definiciji informacijskih znanosti potvrditi. Svojim iskustvom u osnivanju i vođenju Muzejskog dokumentacionog centra Bauer je otvorio novo poglavlje u pristupu muzeologiji. Muzejski je dokumentacijski centar u Zagrebu prethodio osnivanju ICOM-ova dokumentacijskog centra u Parizu² ukazujući na nužnost utemeljivanja dokumentacijske baze muzejske djelatnosti koja će poslužiti kao nukleus budućih izvora informacija za muzejsku djelatnost.

U tom trenutku ICOM, kao jedinstvena međunarodna muzejska organizacija, nema posebno definiran niti razvijen odnos prema školovanju muzejskog osoblja. ICTOP je utemeljen 1968. (Maroević, 1983:65). ICO-FOM će se utemeljiti deset godina kasnije 1976., čime će se zaključiti empirijsko - deskriptivna faza u razvitku muzeologije (van Mensch, 1992:6-7, Maroević, 1993:54-57). Još uvijek su nazočne dileme o teoretskoj i praktičnoj dimenziji muzeologije. Šezdesete su godine značajne jer će ICOM na 7. generalnoj konferenciji u New Yorku 1965. godine zaključiti da teoretsku muzeologiju valja razvijati na sveučilištima u okviru tečajeva za školovanje muzejskog osoblja (Maroević, 1993:56).

Zagrebački studij pokazuje novi način pristupa muzeologiji koji će doći do izražaja u Bauerovu nastupnom predavanju, održanom 13. prosinca 1966. (Bauer, 1983:190) a objavljenom u Muzeologiji br. 6. iz 1967. godine, gdje će se Bauer založiti da muzealni zbirni fond postane središtem interesa muzeologije, a muzejski predmet žarištem informacijskih sadržaja razlažući višeslojnost njegova značenja kao subjekta i objekta u zbirci i na izložbi. Time se interes za muzejsku instituciju postupno stavlja u drugi plan, čime se postupno mijenja stanovište izraženo na Regionalnome muzej-

skom seminaru UNESCO-a, održanom 1958. u Rio de Janeiru, gdje se muzeologija bila definirala kao grana znanja koja proučava ciljeve i organizaciju muzeja (Mensch, 1992:7, Maroević, 1993:55). Bez obzira na to što će nastavni programi muzeologije na zagrebačkom studiju i dalje održavati ravnotežu između tradicionalne muzeologije koja se bavila djelovanjem muzeja i muzeografskim poslovima i novih putova specijalne muzeologije i odnosa prema kulturnoj i prirodnoj baštini, njihova vezanost uz informacijske znanosti djelovat će prema sve većem naglašavanju informacijskih sadržaja utvrđivanjem, nastankom i obradom informacija u muzejima.

Analize studija pokazuju da je u prvih nepunih dvadeset godina rada (do 1983. godine) poslijediplomski studij muzeologije upisalo 229 studenata, od kojih je magistriralo 59, što će reći oko 25 posto (Podunavac-Škvorc, 1983:319). Teme obranjenih magistarskih radova ukazuju pretežno na istraživanje rada pojedinih muzeja, pojedinih tema muzejskog rada, s vrlo malo teoretskih radova i onih koji bi integrativno djelovali na području informacijskih znanosti. Tako se najviše radova bavilo problematikom pojedinih muzeja i zbirki (21), zatim istraživanjima i muzeološkim prikazima neke specifične tematike (13), poviješću muzeja i zbirki (9), problematikom zaštite spomenika kulture i prezentacijom ili muzeološkom uporabom pojedinih lokaliteta (9) ili problemima zaštite prirode i prirodnih lokaliteta (5), a malo ih se bavilo problemima muzejske komunikacije (5), inventarima, muzejskim knjižnicama i informacijama u muzejima (5), da bi na dnu bio interes za muzejsku službu i mreže muzeja (2). Većina od 69 magistara muzeologije, koji su magistrirali do 1993. godine (Podunavac-Škvorc, 1994:46) uglavnom se kasnije nije bavila muzeološkim istraživanjima niti publiciranjem posebnih muzeoloških tema. Oni su uglavnom (barem što se tiče onih iz Hrvatske) korektno obavljali svoj posao muzejskog stručnjaka objavljujući radove uglavnom iz svoje specijalnosti. Iznimke su Žarka Vujić, koja je kasnije doktorirala muzeologiju i sada je docent na studiju muzeologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu, i donekle Ljiljana Kolečnik, koja je svoj interes usmjerila prema istraživanju likovnih umjetnosti i njihove dokumentacije kao povjesničarka umjetnosti.

Poslijediplomski studij muzeologije, vezan uz informacijske znanosti, bio je prvi studij ove vrste u ovom dijelu Europe. Bio je izrazito popularan u čitavoj negdašnjoj Jugoslaviji. Broj upisanih studenata iz Hrvatske bio je najveći, što je i logično, ali nije prelazio 50 posto svih upisanih studenata niti ih je diplomiralo 50 posto od ukupno diplomiranih magistara.

Podaci iz 1983. godine govore da je od ukupno 229 upisanih studenata bilo njih 114 iz Hrvatske, 72 iz Srbije (33) s Vojvodinom (32) i Kosovom (7), 14 iz Crne Gore, 13 iz Bosne i Hercegovine, 12 iz Makedonije i 3 iz Slovenije, dok je 1 student bio iz Sirije. Diplomiralo ih je u nešto različitom omjeru 28 iz Hrvatske, 17 iz Srbije

“Antun Bauer prihvatio je Težakovu koncepciju shvaćajući da je došlo vrijeme da se široki fond informacija koji se stvara, čuva i komunicira u muzejima pokuša teoretski razumjeti i proučavati na razini koja je zajednička svim disciplinama informacijskih znanosti, što će se u kasnijoj definiciji informacijskih znanosti potvrditi.”

² Muzejski dokumentacioni centar u Zagrebu počinje djelovati 1955. godine, a utemeljuje se kao ustanova 1968. ICOM-ov dokumentacijski centar osniva se početkom šezdesetih godina u Parizu (Maroević, 1993:55).

(5) s Vojvodinom (10) i Kosovom (2), 2 iz Crne Gore, 5 iz Bosne i Hercegovine, 6 iz Makedonije, nitko iz Slovenije i 1 iz Sirije, s time da treba reći da je 14 studenata magistriralo u drugim smjerovima s radovima koji velikim dijelom sadržajno zadiru u muzeologiju (Podunavac-Škvorc, 1983:319).

Apsolutno je najviše studenata upisalo studij akademske godine 1970./71. i to njih 56, dok se svih ostalih godina broj upisanih studenata kreće od 2 do 26 godišnje. Logično je da je i najviše magistara iz generacije 1970./71. Njih je magistriralo 18, dok se broj magistara upisanih drugih akademskih godina kreće od 3 do 8 po akademskoj godini (Podunavac-Škvorc, 1983:319). Ovaj je studij odigrao ogromnu ulogu u školovanju muzealaca u bivšoj Jugoslaviji, jer je koncentrirao raspoloživo predavačko znanje i povezo ga s prihvatljivim režimom studija. Zanimljivo je da je jedino negdašnja Republika Slovenija ostala izvan ovog trenda, jer je na Univerzitetu "Edvard Kardelj" u Ljubljani djelovao studij muzeologije na kojem je obranjen prvi doktorat iz muzeologije na području bivše Jugoslavije 29. siječnja 1983. Doktorirao je Vlado Horvat, muzeolog iz Slavonije, s temom *Mreža muzeja i galerija na području Slavonije i Baranje* (Bauer, 1983:275). Zanimljivo je napomenuti da je on bio i prvi magistar muzeologije na zagrebačkom poslijediplomskom studiju koji je magistarski rad obranio 11. srpnja 1969. pod naslovom *Muzeološki prikaz turskog razdoblja za područje Zavičajnog muzeja u Vukovaru* (Podunavac-Škvorc, 1983:306).

Krajem 80-ih godina uslijed promjene zakonskih propisa o visokom školstvu poslijediplomski studij informacijskih znanosti prenosi se u Varaždin u okvir Fakulteta organizacije i informatike, gdje postupno nestaje. Novi poslijediplomski studiji na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i Fakultetu organizacije i informatike u Varaždinu preuzimaju sve smjerove negdašnjeg CSBIDZ-a tako da se bibliotekarstvo, muzeologija, arhivistika, dokumentalistika i društveno-humanistička informatika razvijaju u Zagrebu, a klasična gospodarska informatika u Varaždinu. Jedan se dio tog usmjerenja razvija na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu, tako da cjeloviti i integrirani poslijediplomski studij informacijskih znanosti sa svojim klasičnim usmjerenjima postaje dio prošlosti.

Još tamo davne 1983. godine odlukom Zajednice Sveučilišta Hrvatske informacijske se znanosti priznaju kao akademska disciplina, odnosno znanstveno polje u okviru područja društvenih znanosti (Maroević, 1988:27), s time da ulaze u klasifikaciju znanosti sa svim svojim granama: društveno-humanističkom informatikom, muzeologijom, bibliotekarstvom, dokumentalistikom i arhivistikom, komunikologijom i leksikografijom, čime se nije samo popunila šupljina u strukturi znanosti već i otvorila legalna mogućnost osnivanja klasičnih dodiplomskih, poslijediplomskih i doktorskih studija na postojećim fakultetima u čitavom dijapazonu informacijskih znanosti.

RAZNOVRNSNI STUDIJI MUZEOLOGIJE NA FILOZOFSKOM FAKULTETU SVEUČILIŠTA U ZAGREBU.

Taj pomak u studiju muzeologije nije nažalost dokumentiran na način kako je to učinjeno s dotadašnjim poslijediplomskim studijem, pa je teže pratiti njegove formalne brojčane efekte. Usporedno s postupnim zamiranjem poslijediplomskog studija informacijskih znanosti, što ga je pokrenuo prof. Božo Težak, na Filozofskom je fakultetu u Zagrebu 1984. godine utemeljena Katedra za muzeologiju u okviru Odsjeka za informacijske znanosti. Ona najprije razvija dodiplomski studij koji kreće 1986. godine (Maroević, 1993:64) i preuzima tradiciju i dio sadržaja ranijeg Težakovog poslijediplomskog studija. Naime, studij na smjerovima Odsjeka za informacijske znanosti razvija zajedničku temeljnu jezgru informacijskih znanosti koja je precizno definirana u procesu priznavanja informacijskih znanosti kao akademske discipline.³ Ta se jezgra provlači kroz prve dvije godine studija, s time da se u zadnje dvije godine studija razvijaju studijski programi po smjerovima koji uglavnom ponavljaju već ranije usvojenu podjelu na: arhivistiku, bibliotekarstvo, društveno humanističku informatiku i muzeologiju, s time da se dokumentalistika nikad nije razvila kao samostalni smjer. Njezini su predmeti i sadržaji bili integrirani dijelom u zajedničku jezgru, dijelom u pojedine dijelove studijskih programa pojedinih aktivnih usmjerenja.

Muzeologija pokušava sukladno mogućnostima programa (raspoloživog broja sati u semestru s obzirom na dvopredmetni studij) pratiti temeljne odrednice ICOM-ova zajedničkog temeljnog obrazovnog programa za profesionalno muzejsko školovanje koji je usvojen 1971. godine, a revidiran i dopunjen 1979. godine (Maroević, 1993:65). Čitav sustav pokušava zadržati sva pozitivna iskustva dotadašnjeg muzeološkog školovanja i povezati ga s dosezima na međunarodnom planu, koji evidentno pokazuju ubranu razvojnu liniju od početka osamdesetih godina 20. stoljeća.

Sukladno zakonskoj osnovi i organizaciji studija na hrvatskim sveučilištima, utemeljivanje muzeologije kao samostalne discipline omogućilo je razvijanje svih oblika visokoškolskog obrazovanja. U tom je kontekstu Filozofski fakultet u Zagrebu zadržao sve dotadašnje oblike preliminarnog muzeološkog obrazovanja u okviru studijskih grupa povijesti umjetnosti, etnologije i arheologije. Predmet muzeologije je tamo i dalje ostao pomoćni predmet kojim se studentima navedenih disciplina daju temeljna znanja o sve tri muzeološke razine, s time da je naglasak na povijesnoj i teorijskoj razini, dok se elementarnoj muzeografskoj razini ostavlja relativno malen domet. Temeljni je naglasak na već spomenutom dodiplomskom studiju koji nosi zajedničku jezgru s ostalim granama informacijskih znanosti. Treća razina temeljnog muzeološkog dodiplomskog obrazovanja otvara od 1988. godine mogućnost upisa na dopunski muzeološki studijski program (Maroević, 1993:64) koji se pridodaje bilo

³ Teorijsku jezgru informacijskih znanosti sačinjavaju: znanost i teorija informacija, teorija informacijskih sustava, teorija odlučivanja, komunikologija, strukturiranje i organiziranje informacija, oblikovanje baza podataka, informacijsko-dokumentacijski sustavi, teorija klasifikacije i semiotika (Maroević, 1993:189).

kojem od temeljnih dodiplomskih programa bilo koje znanstvene discipline na bilo kojem fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Diploma je tog dopunskog studija uvjetovana diplomom temeljnog studija, dok je program studija isključivo muzeološki usmjeren bez uključivanja zajedničkih programskih osnova informacijskih znanosti. To znači da se taj program veže kao dopuna temeljnim znanjima matične discipline, ali na svim muzeološkim razinama: povijesnoj, strukturalnoj i onoj aplikativnoj. On širi mogućnosti muzeoloških aplikacija na prirodne i tehničke znanosti, pravo, ekonomiju, umjetničke akademije, komunikologiju, novinarstvo i srodne discipline. Zanimljivo je da je odziv do sada bio najbrojniji sa studija novinarstva i komunikologije, a zatim s Muzičke akademije, prava, zemljopisa i ekonomije. Studenti prirodnih i tehničkih znanosti još nisu uočili prednosti ovog načina pripreme za rad u prirodoslovnim i tehničkim muzejima.

Nova struktura studija omogućila je da se poslijediplomski studij informacijskih znanosti na smjeru muzeologije počne dubinski baviti muzeološkim fenomenima na svim razinama. Širina studija koja uključuje interpretaciju i brigu za baštinu, muzeologiju izvan muzeja i niz specifičnosti u vezama strukturalne (teoretske) i aplikativne (muzeografske) razine muzeologije bitno je različita od one ranijeg poslijediplomskog studija, koji je tada kad je osnovan bio jedina mogućnost muzeološkog obrazovanja u Hrvatskoj. Poslijediplomski studij sada istražuje i raspravlja o rezultatima rada na istraživačkim projektima i priprema je za kvalitetne doktorske disertacije.

Napokon, ovako strukturiran studij logično završava doktorskim studijem i izradom doktorskih radova za koje više nije potrebno, kao što je to bilo kod prvih doktorata iz muzeologije, otići na sveučilište u susjednu Sloveniju da bi se postigao završni stupanj znanstvenog bavljenja određenom muzeološkom temom u okviru određenih razina muzeološkog školovanja.

Iako broj doktorata iz muzeologije na našem zagrebačkom studiju nije velik, dovoljno je spomenuti onaj Petera van Menscha *Towards Methodology of Museology* (1993. god.) i Žarke Vujić *Pojam muzeja i oblici sabiranja u Hrvatskoj u XVII. stoljeću* (1998. god.) da bi se prepoznao raspon mogućih doktorskih teza.

Ovako strukturiran muzeološki studij na Filozofskom fakultetu u Zagrebu ima oko stotinu studenata godišnje na najnižoj razini, onoj u kojoj se muzeologija tretira kao pomoćni predmet u studiju temeljnih humanističkih disciplina u polju povijesnih znanosti. Oko petnaest studenata godišnje upisuje dodiplomski studijski program muzeologije kao dvopredmetni studij u okviru Filozofskog fakulteta, a do deset studenata godišnje dopunski studij muzeologije uz normalni redoviti studijski program. Oko deset studenata godišnje upisuje poslijediplomski studij muzeologije, dok se za prijave doktorata ne može definirati čitljiv ritam interesa. Cijeli taj studijski program, uza zajedničke predmete informa-

cijskih znanosti i neke druge zajedničke programske osnove, na razini muzeološkog usmjerenja vode 2 redovita profesora, 1 docent i 2 asistenta/znanstvena novaka kao redovito zaposleni na Katedri za muzeologiju i 1 gost profesor s Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu. Svi oni imaju znanstveno muzeološko obrazovanje. Kad je Katedra za muzeologiju utemeljena 1984. godine bio je zaposlen samo 1 izvanredni profesor. Iako se je i ranije osjećao nedostatak u povezivanju s muzejskom praksom, u zadnjih nekoliko godina studenti imaju obveznu praksu u zagrebačkim muzejima i galerijama, što olakšava njihovo kasnije uključivanje u muzejski rad.

Početak 21. stoljeća Bolonjskom se deklaracijom pokušava stvoriti komparabilnost među sveučilišnim studijima u Europskoj uniji, posredno u čitavoj Europi, kako bi se omogućilo lakše priznavanje diploma i njihovo važenje u većem dijelu europskih zemalja.

Hrvatska su sveučilišta pristupila promjenama nastavnih planova i programa kako bi zadovoljila kriterije iz Bolonjske deklaracije. To predstavlja stanoviti izazov za studij muzeologije, jer se trostupanjskom strukturom sveučilišnih studija dovode pod znak pitanja neke od temeljnih postavki dosadašnjih studijskih programa, posebice onaj dio koji razlikuje zajedničke programske osnove informacijskih znanosti od usmjerenja prema pojedinim granama, među kojima je i muzeologija. Posebice je delikatna odnos dodiplomskog i poslijediplomskog studija koji će morati u okviru trogodišnjeg dodiplomskog studija uza zajedničke predmete unijeti i niz specijalističkih muzeoloških predmeta koji bi postali osnova za obavljanje određenih radnih zadataka u muzejima, ali i kao priprema za poslijediplomski i kasniji doktorski studij.

RAZVITAK I POSLJEDICE. Gledamo li razvitak muzeološkog školovanja na Zagrebačkom sveučilištu u proteklih gotovo četrdeset godina, možemo zapaziti neke zakonitosti razvitka, ali i neke posebnosti tog studija. Studij je započeo na poslijediplomskoj razini i to na razini Sveučilišta izvan striktnih podjela koje su karakterizirale sveučilišni studij u Zagrebu, organiziran po fakultetima. Ta sveučilišna razina, bez obzira na neke formalne nedostatke, uklonila je stroge barijere između pojedinih znanstvenih područja i disciplina koje su posredno mogle djelovati na studij muzeologije u okviru studija bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti. Dvadeset je godina bilo dovoljno da taj studij pokaže sve svoje prednosti, ali i određene mane u odnosu na postojeće visokoškolske studije, posebice u odnosu na pripremnu dodiplomsku i kasniju doktorsku razinu. On je popunjavao praznine u tom području koje se utemeljivalo, koje nije imalo jasno definiranih uzora ni pravila u nas ni u svijetu. Što se tiče muzeologije, studij je nastao usporedno s nastajanjem prvog međunarodnog prijedloga nastavnog programa, usporedno s nastajanjem i djelovanjem prvih međunarodnih ICOM-ovih komiteta koji su se počeli baviti muzeologijom i

“Nova struktura studija omogućila je da se poslijediplomski studij informacijskih znanosti na smjeru muzeologije počne dubinski baviti muzeološkim fenomenima na svim razinama. Širina studija koja uključuje interpretaciju i brigu za baštinu, muzeologiju izvan muzeja i niz specifičnosti u vezama strukturalne (teoretske) i aplikativne (muzeografske) razine muzeologije bitno je različita od one ranijeg poslijediplomskog studija, koji je tada kad je osnovan bio jedina mogućnost muzeološkog obrazovanja u Hrvatskoj.”

“Iako broj doktorata iz muzeologije na našem zagrebačkom studiju nije velik, dovoljno je spomenuti onaj Petera van Menscha *Towards Methodology of Museology* (1993. god.) i Žarke Vujić *Pojam muzeja i oblici sabiranja u Hrvatskoj u XVII. stoljeću* (1998. god.) da bi se prepoznao raspon mogućih doktorskih teza.”

školoivanjem muzejskog osoblja. On je odgovorio na zahtjeve za muzeološkim školovanjem na području bivše Jugoslavije, što praktički znači u dobrom dijelu jugoistočne Europe. On je osposobio određeni broj muzejskih stručnjaka za specijalizirani interes unutar muzejske struke, koji je silom prilika bio usmjeren prema znanstveno istraživačkom radu poslijediplomskog modela. Njegov udio u promjeni postojećih navika i proširenju potrebnih znanja za muzejsku profesiju nije bio suviše velik, jer profesija još tada nije imala jasnu percepciju o školovanju koje je potrebno za ulazak u profesiju.

Dotadašnja praksa koja se temeljila na školovanju kojim se stjecalo znanje za obradu muzejskih zbirki i predmeta koji su ih sačinjavali gledano sa stanovišta temeljnih znanstvenih disciplina kao što su povijest umjetnosti, arheologija, etnologija, povijest, prirodoslovje i određene tehničke znanosti, bila je ujedno i osnova po kojoj je specijalna muzeologija (podijeljena na temeljne znanstvene discipline) bila dominantna u muzejskom poslu. Drugim riječima, odziv muzejske prakse na nova znanja što su ih donosili magistri muzeologije nije bio revolucionaran, kao ni uloga i značenje tako školovanih stručnjaka u svakodnevnom muzejskom radu i u širenju muzeološkog karaktera novoga znanja.

Druga faza razvitka muzeološkog školovanja koja se temeljila na novoutemeljenom dodiplomskom studiju muzeologije, koji se kao dvopredmetni studij kombinirao s jednom od postojećih akademskih disciplina, traje još i danas i nakon dvadesetak godina djelovanja pokazuje pozitivne i negativne rezultate. Pozitivne utoliko što velik dio mladih ljudi ulazi u muzeje s većim muzeološkim i muzeografskim znanjem pa susljedno, iako polako, mijenja ustaljenu muzejsku praksu. S druge strane, postupno se, iako u maloj dimenziji, otvara mogućnost da se u taj sustav obrazovanja na određeni način uključe i studenti do tada isključenih prirodoslovnih, tehničkih, pravnih i ekonomskih disciplina. Taj se prodor ostvario uvođenjem dopunskog studija muzeologije, uz uvijek otvoreni poslijediplomski studij. Međutim, sustav muzejske prakse, posebice kad se radi o prirodoslovnim i tehničkim muzejima, a u dobrom dijelu i o umjetničkim i arheološkim muzejima, zanemaruje svu korist i dobrobit muzeološkog školovanja koje bi novim mladim stručnjacima otvorilo nove vidove pristupa muzejskim zbirnim fondovima, interpretaciji i komunikaciji muzejskih poruka kao i nužnim vezama koje je važno uspostaviti između kulturne i prirodne baštine "in situ" i muzejskih institucija u interpretaciji cjelovita korpusa baštine kao fenomena koji sve više zanima i na svoj način opterećuje suvremeno čovječanstvo⁴.

Jedan od temeljnih problema muzejske profesije u nas i u svijetu jest u prepoznavanju potrebe muzeološkog školovanja kao uvjeta za ulazak u profesiju. Svi naknadni oblici školovanja, kao što su oni uz rad,

cjeloživotno školovanje i nizovi programa kojima se usavršava profesija, mogu biti tek dodatak na korpus muzeološkog znanja kojim se ulazi u profesiju. Mi to u Hrvatskoj još nismo postigli, a pitanje je koliko cjelokupno okruženje bilo sa strane srednje Europe, bilo pak s jugoistoka Europe, pozitivno djeluje u tom pravcu. Hrvatska muzejska praksa tek će postupno prihvaćati promjene koje će unositi mladi, muzeološki školovani stručnjaci, dok će razvitak svjetske i hrvatske muzeološke misli pomagati da odnos između muzeološkog školovanja, znanstvene potpore koja mu je potrebna i postupnog mijenjanja muzejske prakse dođe do one razine koja će omogućavati kvalitetnu reprodukciju stručnog muzejskog osoblja, dovoljno visoku razinu visokoškolskog školovanja koja će biti prepoznata na europskoj i svjetskoj razini (barem na razini primjene Bolonjske deklaracije) i sukladno tome unapređivanje muzejskog sustava i muzejske prakse.

LITERATURA

- 1 Bauer, Antun (1983.). *Prvi doktorat muzeologije u Jugoslaviji* // Informatologia Jugoslavica, 15(3-4), str. 275-278.
- 2 Bauer, Antun (1983.). *Muzeologija na postdiplomskom studiju* // Informatologia Jugoslavica, 15(3-4), str. 189-195.
- 3 Husar, Milica (1981.). *Struktura studija s popisom nastavnika i suradnika Centra za studij bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti – CSBIDZ* Informatologia Jugoslavica, 13(1-4), str. 13-20.
- 4 Maroević, Ivo (1988.). *Što je u stvari muzeologija?* // Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, XXXVII., 1-2:27-28.
- 5 Maroević, Ivo (1993.). *Uvod u muzeologiju* // Zavod za informacijske studije Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb.
- 6 Mensch, Peter van (1992.). *Towards a Methodology of Museology*, rukopis, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.
- 7 Muljević, Vladimir (1981.). *U susret trećoj informacijskoj revoluciji* // Informatologia Jugoslavica, 13(1-4), str. 1-12.
- 8 Podunavac-Škvorc, Branka (1981.). *Bibliografija magistarskih radova iz područja bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti obranjenih na Sveučilištu u Zagrebu: 1966-1981.* // Informatologia Jugoslavica, 13(1-4), str. 21-54.
- 9 Podunavac-Škvorc, Branka (1983.). *Bibliografija magistarskih radova iz područja muzeologije obranjenih na Sveučilištu u Zagrebu: 1966-1981.* // Informatologia Jugoslavica, 15(3-4), str. 305-319.
- 10 Podunavac-Škvorc, Branka (1988.). *Bibliografija magistarskih radova iz područja bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti obranjenih na Sveučilištu u Zagrebu: 1981.-1987.* // Informatologia Jugoslavica, 20(1-2), str. 37-56.
- 11 Podunavac-Škvorc, Branka (1994.). *Bibliografija magistarskih radova iz područja bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti obranjenih na Sveučilištu u Zagrebu: 1991.-1993.* // Informatologia, 26(1-2), str. 39-46.

Tekst je pročitao na Godišnjoj konferenciji ICTOP-a, u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu, 11. rujna 2003. godine.
Primljeno: 25. studenoga 2003.

“...velik dio mladih ljudi ulazi u muzeje s većim muzeološkim i muzeografskim znanjem pa susljedno, iako polako, mijenja ustaljenu muzejsku praksu.”

⁴ Ovdje termin “opterećuje” nije upotrijebljen u negativnom kontekstu već u stimulativnom, gdje je pitanje baštine često ključno pitanje identiteta pojedinih sredina.

CROATIAN MUSEUM TRAINING - SIGNIFICANCE, DEVELOPMENT AND CONSEQUENCES (It took a third a century to get from a post-graduate course to a wide range of museological training course)

The museology course in Zagreb University is the oldest of its kind in the whole of this part of Europe. Contemporary with the foundation of the Department of Museum Studies in Leicester, it preceded the courses of the Museum Training Institute of Bradford, UK, and one of the best known museological courses, offered within the framework of the Reinwardt Academie of Leyden (today in Amsterdam). It should be said that this course also predated a number of prestigious museological courses in the Scandinavian countries. Only in Portugal, England, France, Germany and the Czech Republic do such courses have a longer history.

(...) When almost forty years ago, at the beginning of the 1960s Professor Božo Težak founded the Centre for Graduate Studies in Librarianship and Documentation and Information Sciences (1964), which from 1967 well nigh to 1990 worked within the context of the Referral Centre of the University of Zagreb, hardly anyone could have predicted the revolutionary changes with respect to the position and role of the information sciences that then started to take shape all round the world. (...) In this centre a link was established between librarianship, which handled books and publications as sources of information and transmitters of knowledge, documentation science, which necessarily accompanied all research processes, recording the courses of processes and their results, and becoming thus a new source of information, and information sciences, which became synonymous for dealing with information irrespective of the origin of it or how it was conveyed. The linkage of librarianship and information sciences was later to become a completely normal phenomenon in the Anglo-Saxon world, showing that the intentions of Professor Težak had certainly been properly directed.

(...) As long ago as 1983 in Zagreb, through a decision of the Association of Croatian Universities, the information sciences were recognised as an academic discipline, or a scientific field within the framework of the domain of the social sciences (Maroević, 1988:27), with the proviso that it entered into the classification of science with all of its branches: social and humanities information science,

museology, librarianship, documentation and archive sciences, communications studies and lexicography, which did not only fill in the gaps in the structure of science, but also opened up the legal possibility for the foundation of classical bachelor, master and doctoral courses in the existing faculties in the whole wide range of the information sciences.

DEVELOPMENT AND CONSEQUENCES. If we look at the development of museological training in Zagreb University over the last almost forty years, we will notice some laws of development and some of the special features of this course. The course started at the postgraduate level, at the level of the university as a whole to boot, outside the strict divisions that characterised university studies at Zagreb, organised along faculty lines. This university level, irrespective of certain formal shortcomings, obviated any strict barriers between the different academic areas and disciplines, which were able indirectly to affect the museology course within the framework of the course for librarianship and documentation and information sciences. Twenty years were enough for this course of studies to show all its advantages as well as certain drawbacks vis-à-vis the currently existing course, particularly as compared with the preparatory undergraduate and the later doctoral level. It filled in the blanks in the area that when it was founded had no precisely defined models or rules either in this country or anywhere else in the world. As for museology, the course was created at the same time as the first international ICOM Basic Syllabus, in parallel with the origin and work of the first international ICOM committees to start dealing with museology and the training of museum personnel. It responded to the requirements for museological training in the former Yugoslavia, which mean in effect in a large part of SE Europe. It qualified a certain number of museum experts for specialised interests within the museum profession, who by force of circumstances were oriented towards the scientific research work of the postgraduate model. Their share in the modification of the existing habits and the expansion of the required expertise for the museum profession was not overly large, because the profession did not at that time have a clear perception about training as an entry requirement. Practice to date, based on the training through which one acquired knowledge for the handling of museum collections and the items of which they were composed, looked at from the standpoint of the fundamental academic disciplines, such as history of art, archaeology, ethnology, history, natural history and certain technical sciences, was at the same time the basis according to which specialised museology (divided into the fundamental scholarly academic disciplines) was dominant in museum work. In other words, the response of museum practice to the new knowledge brought by people with master's degrees in museology was not revolutionary, as was not the role and importance of experts trained in this way in the everyday work of museums and in the diffusion of the museological character of the new knowledge. Phase two of the development of museological training, founded on the newly created undergraduate course of museology, which, as a dual-major course was combined

with one of the existing academic disciplines, is still going on, and after some twenty years of operations has shown both positive and negative results. Positive in that a large number of young people are going into the museums with greater museological and museographic knowledge and in accordance, if slowly, they are changing standard museum practice. On the other hand, gradually, although in small dimensions, the possibility is being created that in a certain way, students of disciplines up to that time shut out, from the disciplines of natural history, technology, law and economics, are being let into this system of training. This breakthrough was created with the introduction of the additional museology course, in conjunction with the postgraduate course that is still open. However, the system of museum practice, particularly to do with the natural history and technical museums, and to a good extent in connection with art and archaeological museums, tends to ignore all the advantages and advances of museological training that might give young new experts new ways of approaching the museum collective stocks, to the interpretation and communication of the museum messages and to the necessary connections that it is important to set up between the cultural and the natural heritage "in situ" and museum institutions in the interpretation of the entire corpus of the heritage qua phenomenon that increasingly interests and in its own way is a burden to contemporary mankind.

One of the fundamental problems of the museum profession, both here and in the world at large, lies in actually recognising the need for museological training as a condition for entry into the profession. All subsequent forms of training, such as on-the-job training, mid-career training and the numbers of programmes in which the profession receives further training can be only an addition to that body of museological knowledge with which one enters the profession.

In Croatia we have not achieved this yet, and the question is how much the entire environment, whether of Central or SE Europe is positive in its influence. Croatian museum practice will only gradually be able to accept the changes that young museologically trained experts are going to bring in, while the development of world and Croatian museological thinking will help the relation between museological training, the scholarly and scientific support that it needs, and the gradual modification of museum practice to attain a level such as to make possible a high quality turnover of qualified museum personnel, a high enough level of tertiary level education that will be recognised at European and world levels (at least at the level of application of the Bologna Declaration) and in line with this, the improvement of the museum system and museum practice.

The summary contains an editorial selection of stressed points from the paper by Professor Ivo Maroević "Croatian Museum Training - Significance, Development and Consequences (It took a third of a century to get from a postgraduate course to a wide range of museological training courses)" read at the ICTOP conference Museum, Heritage and Related Programmes in the Region, Ljubljana (Slovenia), Zagreb (Croatia), 2003.

AKADEMSKO OBRAZOVANJE ZA MUZEJSKU PROFESIJU U HRVATSKOJ DANAS: IZMEĐU POTPORE AKADEMSKE ZAJEDNICE I JAČANJA KRHKOG ODNOSA PREMA ONOJ MUZEJSKOJ

ŽARKA VUJIĆ □ Filozofski fakultet, Katedra za muzeologiju, Odsjek za informacijske znanosti, Zagreb

IM 34 (1-2) 2003.
TEMA BROJA
TOPIC OF THIS VOLUME

Kao osoba zadužena za koliko je god moguće bolju organizaciju male uvodne ICTOP-ove radionice u Zagrebu, mislila sam kako trebam dati i doprinos u obliku kratkog izlaganja o trenutnoj situaciji akademskog obrazovanja za muzejsku profesiju u Hrvatskoj. Uostalom, deset godina iskustva poučavanja studenata na Katedri za muzeologiju čine me za to potpuno kvalificiranom. No, prije negoli progovorim o samoj temi, valja pokazati našim gostima pomoću slikovnog materijala Filozofski fakultet, našu predavaonicu i informatičku učionicu, ukratko dati sliku gdje se doista odvija nastava koja priprema mlade ljude za obavljanje muzejske profesije u Hrvatskoj.

Moja je namjera bila provesti čitav četvrtak 11. rujna 2003. s našim gostima upravo u opisanim prostorima. To bi bila najjasnija i neupitna poruka za našu muzejsku zajednicu da smo u Zagrebu uspostavili ozbiljno organizirano akademsko obrazovanje, vrijedno čak posjeta kolega i članova ICTOP-a kao vrlo priznatog Komiteta ICOM-a. Naime, ponekad imam osjećaj kako doista trebamo i takav oblik potvrđivanja u vlastitoj zajednici, koji nas neposredno dovodi do pitanja zašto je to tako, a posredno do rasprave o tome na kojoj je razini muzejska profesija u ovom trenutku u Hrvatskoj.

Prema sociolozima, postoji pet definiranih elemenata koje svaka profesija mora razviti u određenom stupnju. To su:

1. Društveno prepoznavanje i priznatost profesije
2. Monopol na profesionalnu ekspertizu
3. Profesionalno organiziranje (udruge, obrazovanje itd.)
4. Specifične teorije i tehnike kao osnova profesionalnog posla
5. Profesionalna etika.

Imajući sve to na umu, moguće je načiniti sljedeći obris dosega muzejske profesije u Hrvatskoj:

Počnimo s poviješću. Doista, muzejska profesija ima vrlo dugu tradiciju u Hrvatskoj, jer kao njen izvor vidim čak i funkciju kustosa, uspostavljenu u crkvenim kapitolnim sjedištima. No, prva muzejska zanimanja i poslovi počinju s prvim muzejima koji se osnivaju sredinom 19. stoljeća. Njihovi prvi ravnatelji i kustosi, kao i ostali odgovorni za istraživanje i zaštitu nacionalne

baštine, prema mome mišljenju, bili su priznati i poštovani puno više nego što su muzejski profesionalci danas, u vremenu samostalne države. Govoreći iskreno, važnost kulturnog sektora nije još u potpunosti spoznata i iskorištena, a što je i pomalo razočaravajuće za zemlju koja sebe vidi kao onu naglašeno okrenutu turizmu.

Koliko mi je poznato, feminiziranje muzejske profesije nešto je što dijelimo s mnogim drugim zemljama, no usporeni proces specijalizacije muzejskih poslova podosta je karakterističan za nas. Primjerice, sve do početka 1990-ih kustos je bio gotovo jedino zanimanje u muzeju, dok su pedagog i informatičar došli tek poslije.

Govoreći o monopolu na profesionalnu ekspertizu, i kod nas kao i u čitavom svijetu, moguće ju je prepoznati možda kao monopol na identificiranje i vrednovanje predmeta materijalne kulture, moguće kasnije muzejskih. I tu su naši muzealci u istoj situaciji kao i drugi kolege, bez jasno formulirane i u javnosti priznate profesionalne ekspertize.

Što se tiče etike, valja reći kako je ICOM-ov *Kodeks profesionalne etike* već krajem 1980-ih preveden na hrvatski jezik. Mali nacionalni korak dalje predstavlja nedavni osnutak Suda časti unutar Hrvatskoga muzejskog društva. No, on može biti primijenjen samo na članove spomenutog udruženja, a i unatoč stvarnim potrebama, do danas još nije zabilježena njegova aktivnost.

Posljednji element - profesionalno organiziranje obuhvaća kako udruženja tako i obrazovanje. Jedno muzejsko udruženje već je istaknuto, no pridružit ćemo mu i drugo - Hrvatski nacionalni komitet ICOM-a. Prosudba njihova djelovanja pridonijela bi i promišljanju o snazi muzejske profesije. Primjerice, ovogodišnji organizacijski problemi Hrvatskoga muzejskog društva koje i danas djeluje s predsjednikom u ostavci, kao i neuspjele godišnje skupštine, govore svakako i o slabosti profesije.

Što se obrazovanja tiče, premda dolazim iz akademske zajednice, prvo ću spomenuti ostale izvore obrazovanja, a prije svih Muzejski dokumentacijski centar s tradicijom organiziranja svojevrstnih kratkih obrazovnih oblika kao što su seminari ili tečajevi za muzealce, primjerice o muzejskoj dokumentaciji, preventivnoj zaštiti muzejske građe itd.

“Najbolji način kako naćiniti most ili uspostaviti stvarnu suradnju izmeću Katedre i muzejske zajednice jest organiziranje praktićnog rada studenata u našim muzejima.”

Muzejska udruženja također sudjeluju u procesu obrazovanja priređujući gostujuća predavanja renomiranih stručnjaka, a u posljednje vrijeme slične inicijative dolaze i iz samih muzeja. Primjerice, Muzej suvremene umjetnosti u Zagrebu podijelio je sa svima nama predavanja i savjete poznatog i priznatog muzejskog eksperta i planera - Barryja Lorda.

Ipak, Katedra za muzeologiju, ćiju je povijest i znaćenje detaljno opisao prof. dr. I. Maroević, bez sumnje predstavlja najozbiljniji izvor za obrazovanje muzejskih profesionalaca u Hrvatskoj. Na žalost, taj najozbiljniji izvor nije istodobno priznat i općekoristen izvor u zajednici. No, zašto je to tako? Možda zbog toga jer muzejska zajednica nije zadovoljna programom i sadržajem Studija muzeologije? Jednostavno ispitivanje pokazalo mi je kako prilićno muzealaca i ne poznaje sadržaj našeg studija, kolegije koji se slušaju, i to unatoć tome što se puno informacija o svemu tome nalazi na javno dostupnoj web-stranici.

Najbolji način kako naćiniti most ili uspostaviti stvarnu suradnju izmeću Katedre i muzejske zajednice jest organiziranje praktićnog rada studenata u našim muzejima. Nastavnici Katedre potpuno su svjesni kako teoretska muzeologija zajedno s akademskim instrukcijama u području muzeografije kao praktićne muzeologije nije dovoljna za oblikovanje muzejskih ili široko shvaćeno baštinskih profesionalaca. Praktićnu stranu muzejske djelatnosti doista treba iskusiti u stvarnoj praksi. O tome nema sumnje niti dvojbe. No, ipak na drugoj strani valja reći kako je praktićan rad za većinu ćlanova naše muzejske zajednice glavni, pa ćak i jedini, način obrazovanja za profesionalno djelovanje. Ćak i svi mi nastavnici na Katedri iznova i iznova moramo opisivati i dokazivati koliko godina muzejske prakse i u kojem muzeju posjedujemo.

Kako bi se ispunila oćevidna potreba - praktićno iskustvo u muzeju, ali i trenutna oćekivanja ćitavog muzejskog područja, ućinjen je prvi korak tj. organizirana je obavezna muzejska praksa od tjeđan dana u ustanovama kojima je osnivać Grad Zagreb. Razumljivo, nije jednostavno organizirati stvarnu praksu u tako kratkom vremenskom odsjeću. Na poćetku, a negdje je još uvijek tako, bilo je to više detaljno zagledavanje u djelovanje muzeja iza scene. Primjerice, prošli tjeđan u Muzeju za umjetnost i obrt, u kojem se danas nalazimo, takvu praksu prošla je grupa od osam studenata muzeologije, no planiramo u idućoj godini to promijeniti i pripremiti strukturiraniji praktićan rad okrenut pojedinom projektu (izložba, inventariziranje određenog dijela fundusa itd.). Istina, u pojedinim muzejskim ustanovama takav se pristup uspio već ostvariti.

Naše je osnovno naćelo ohrabriti studente u obavljanju prakse u muzejima u mjestima odakle dolaze i kamo se namjeravaju poslije studija vratiti, a što znaći u nekim slućajevima i daleko izvan Zagreba. To je najbolji način da se predstave u svojim zajednicama i tamo pokažu svoje sposobnosti i stećeno znanje i vještine, a zapravo

svoje profesionalne mogućnosti. U jednom primjeru završilo je to dobivanjem stalnog zaposlenja. Istovremeno, ovo je naćelo dovelo u nekoliko primjera i nas i naše studente u priliku mećunarodne suradnje, primjerice sa zemljama susjedima (u Subotici) ili s Republikom Njemaćkom (malo mjesto u Bavarskoj). Ovaj posljednji primjer, u kojem su kolege iz Njemaćke bili doista iznenaćeni vještinama i poznavanjem muzeologije i muzeografije naše studentice, predstavlja istodobno i izvrstan primjer mećunarodnog vrednovanja programa našeg studija. Naravno, ono još ozbiljnije vrednovanje treba uslijediti u idućem razdoblju, u kojem oćekujemo da će Sveučilište u Zagrebu, zajedno s ostalim hrvatskim sveučilištima, zapoćeti planirani i pripremani proces transformacije u skladu s Bolonjskom deklaracijom.

No, prije toga otvorila se još jedna mogućnost unaprećenja našeg programa, koji je, priznajemo, još uvijek poprilićno u skladu sa zahtjevima prvog ICOM-ovog *syllabusa* iz 1971. U proljeće 2002. nekoliko je hrvatskih fakulteta (Fakultet organizacije i informatike u Varaždinu, Ekonomski fakultet u Rijeci i Osijeku, Odsjek za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta), zajedno sa stranim partnerima (meću ostalima i Reinwardtova akademija u Amsterdamu te Sveučilište grada Londona), predloćilo Odjelu za obrazovanje i kulturu Vijeća Europe i osiguralo financiranje TEMPUS projekta pod naslovom *Aspects of Organization and Information Systems: Curriculum Development*. Glavni cilj projekta jasno je naznaćen - treba unaprijediti kolegije dodiplomskih studija i to one u području informacijskih znanosti, ekonomije i kvantitativnih metoda. U skladu s tim samo su dva kolegija Studija muzeologije stavljena na popis onih osamnaest planiranih za restrukturiranje i unaprećenje. To su *Muzejske zbirke* (ili *Upravljanje zbirkama*) i Muzejska institucija (ili *Upravljanje u muzeju*).

Unatoć ogranićenom broju kolegija, pozitivan duh vrednovanja i promjene zahvatio je ćitavu Katedru. Posjetili smo nekoliko sličnih europskih institucija koje organiziraju studije muzeologije. Najplodnijim se pokazao boravak na Reinwardtovoj akademiji u Amsterdamu, gdje smo razgovarali i diskutirali s predavaćima sličnih kolegija. Sadržaji kolegija su analizirani i uspoređeni. Dosadašnjim rezultatima valja smatrati promjene u našim sadržajima kao i oblikovanje novih kolegija, osobito onih koji će osigurati našim studentima upoznavanje s vještinama korištenja novih informatićkih tehnologija i njihove primjene u svijetu muzeja i ostalih baštinskih institucija. Zahvaljujući projektu TEMPUS prvi put smo se upoznali s novim metodama poućavanja. Neke od njih također se zasnivaju na informatićkoj tehnologiji, no jednako tako podučavani smo za izvođenje nastave jednostavnim i uspješnim tehnikama kao što su priprema projekta, suradnićko ućenje itd.

U zakljuću valja reći kako bi se akademsko obrazovanje za muzejsku profesiju u Hrvatskoj trebalo zasni-

vati na suradnji s akademskom zajednicom, no svakako na suradnji s onom muzejskom ili šire gledano baštinskom. Imamo odgovornost prema obje strane i jednako tako obje su naši partneri u procesu obrazovanja. Suradnja s prvom je zadovoljavajuća, dapače plodna, no s onom drugom, kao što mnogi od nas osjećaju, još je uvijek krhka i u njeno jačanje treba uložiti puno energije i posla. Prije svega Katedra mora postati svjesna konkretnih potreba muzejskog sektora, ali i njegova mišljenja o programu našeg studija. Okrugli stol o ovoj temi najbolji je i najbrži način dobivanja informacija. No, vrijednim nalazimo i prikupljanje i analiziranje mišljenja naših bivših studenata koji danas rade u baštinskim ustanovama. Oni su doista kvalificirani reći zadovoljava li naš studij potrebe tih ustanova i koliko ih je on pripremio za rješavanje stvarnih zadataka i problema. Najbolji način približavanja ovih dviju strana - naše akademske i one baštinske, jest zajedničko organiziranje nadzirane i strukturirane studentske prakse.

Obrazovanje za muzejsku odnosno baštinsku profesiju trebalo bi biti kombinacija akademske poduke i praktičnog rada. Mi na Katedri za muzeologiju Filozofskog fakulteta toga smo svjesni i u idućem razdoblju učinit ćemo sve kako bi i ona druga strana - muzejska zajednica u Hrvatskoj, postala također toga svjesna.

Primljeno: 6. studenoga 2003.

“Obrazovanje za muzejsku odnosno baštinsku profesiju trebalo bi biti kombinacija akademske poduke i praktičnog rada.”

ACADEMIC TRAINING FOR THE MUSEUM PROFESSION IN CROATIA TODAY: BETWEEN THE SUPPORT OF THE ACADEMIC COMMUNITY AND STRENGTHENING THE FRAGILE RELATIONSHIP TOWARDS THE MUSEUM COMMUNITY

The museum profession has a very long tradition in Croatia. However, the first museum professions and tasks began with the first museums that were founded in the middle of the 19th century. Their first directors and curators, as well as others responsible for studying and preserving the national heritage, were acknowledged and respected far more than museum professionals today, when we have our independent state, but at a time when the importance of the cultural sector has not been properly recognised and utilised. The authoress starts out from five elements defined by sociological studies that each profession needs to develop to a certain degree: Social recognition and acknowledgement of the profession; A monopoly on professional expert opinions; Professional organisation (associations, training etc.); Specific theories and techniques as the basis of professional work; Professional ethics.

And while the feminising of the museum profession is something we have in common with many other countries, the slow process of specialisation within museum occupations is fairly characteristic in Croatia.

For example, until the early 90s of the 20th century, curators were practically the only profession in our museums, while educators and information system administrators were introduced much later.

When speaking about the monopoly on professional expert opinion, we can say that it is evident here, as in the rest of the world, perhaps as a monopoly on identifying and assessing the value of objects that belong to the sphere of material culture that may later on become museum objects. In this case, our museum professionals are in the same situation as their colleagues - without a clearly formulated and publicly recognised professional expert opinion.

As far as ethics are concerned, we need to point out that ICOM's Code of Professional Ethics was translated to Croatian as early as in the late 1980s. A small national step forward represents the recent formation of a court of honour within the Croatian Museum Society.

The last element - professional organisation - encompasses both associations and training. We have already mentioned one museum association, the second being the Croatian National Committee of ICOM.

As far as training is concerned, although the authoress comes from the academic community, she firstly mentions other sources of education and training, primarily the Museum Documentation Centre with a tradition of organising special short forms of training like seminars or courses for museum professionals, for example with respect to museum documentation, the preventive protection of museum holdings and so on.

Museum associations also participate in the process of education and training by organising lecture visits by renowned experts, and similar initiatives have recently also come from museums themselves.

Nevertheless, the Department of Museology, whose history and significance was described in detail by Professor Maroević, without doubt represents the most serious source of education and training for museum professionals. Unfortunately, being the most serious does not mean that it is recognised and generally used as a source by the community. But why is that? Is it perhaps because the museum community is not satisfied with the programme and contents of the Museology Studies group? A simple survey has shown that a large number of museum professionals does not even know anything about the contents of the course and the subjects taught, even though much information is contained on publicly accessible web pages.

The best way of building a bridge or establishing real cooperation between the Department and the museum community is reflected in the organisation of practical work by students in our museums. The teaching staff at the Department are fully aware that theoretical museology together with academic instruction in the field of museography as practical museology is insufficient for forming museum or broadly defined heritage professionals. The practical side of the museum profession indeed needs to be experienced in actual practice. There can be no doubt about this.

Of course, the even more serious evaluation needs to take place in the forthcoming period, when it is expected of the University of Zagreb, together with other Croatian universities, to begin the planned and prepared process of transformation in line with the Declaration from Bologna.

However, there is another possibility of improving the programme now. In the spring of 2002 the Department for Education and Culture of the Council of Europe secured the financing of the TEMPUS project called *Aspects of Organisation and Information Systems: Curriculum Development*. The main aim of the project was clearly set out - we need to develop the curriculum of graduate studies, especially in the field of information sciences, economics and quantitative methods. In line with this just two courses from the Department of Museology Studies were placed on the list of the eighteen planned for restructuring and development. These are *Museum Collections* and *Museum Institution*.

In conclusion, the authoress states that the academic education for museum professionals in Croatia should be based on cooperation with the academic community, and certainly also on cooperation with the museum and broader heritage community. Cooperation with the first is satisfactory, even fruitful, while that with the other is, in the opinion of many of us, still fragile and requires much effort and energy to make it stronger. The Department should, above all, become aware of concrete needs of the museum sector, as well as of its views concerning the programme of our studies. Education for the museum or heritage profession should be a combination of academic teaching and practical work. Professors at the Department of Museology at the Faculty of Arts are indeed aware of this and will, in the period ahead, do everything to spread this awareness to the museum community in Croatia as well.

ZBYNĚK Z. STRÁNSKY □ Univerzita Mateja Bela, Fakulta Prírodných Vied (UMB FPV), Banská Bystrica, Katedra ekomuzeológie, Banská Štiavnica, Slovačka Republika / Sveučilište Mateja Bela, Fakultet prírodnih znanosti, Banská Bystrica, Katedra eko-muzeologije, Banská Štiavnica, Slovačka Republika

Muzeologija je jedan oblik straha od nepoznatog, muzejska znanost pripada fenomenologiji kulturnih strategija postupanja s tuđim. To objašnjava duboko proturječje riječi muzealni... Peter Sloterdijk

REAGIRAJU LI MUZEJI NA EKOLOŠKU I KULTURNU KRIZU SUVREMENOG ČOVJEKA?

Do određene mjere da. Podsjetimo ukratko da je već godine 1959. ICOM u Stockholmu donio rezoluciju koja se odnosi na ulogu prirodoznanstvenih muzeja za očuvanje prirode (*Role of Natural History Museums in the Protection of Nature*) i godine 1971. u Grenoblu se izravno bavio tematikom muzeja i okoliša (*Museum and the Environment*). S. Dillon Ripley uputio je godine 1966. u okviru konzervatorske problematike Udruge nacionalnih parkova (*National Parks Association*) ekološki program Smithsonianovu institutu (*Smithsonian Institution*) u Washingtonu, gdje je odredio istraživačku i odgojnu ulogu muzeja u ekologiji. Godine 1983. Međunarodni odbor za muzeologiju (*International Committee of Museology - ICOM/ICOM*) u Londonu priredio je simpozij na temu *Muzej - teritorij - društvo (Museum - Territory - Society)*. Polovicom osamdesetih godina održala se u New Delhiju konferencija koja se bavila temom *Muzeji i promjene u prirodnoj i društvenoj sredini (Museums and Changes in Natural and Human Environment)*. Neki su prirodoznanstveni muzeji priređivali nove izložbe s namjerama ekološkog pristupa. Mislim, na primjer, na postav Krkonoškog nacionalnog parka u Vrchlabi, ali prvenstveno na izložbu *Vrata evolucije (L'arche de l'évolution)* u Nacionalnom prirodoznanstvenom muzeju u Parizu. Važan prilog na tu temu bilo je obilježavanje godišnjice utemeljenja Njemačkog saveza muzeja (*Deutsches Museumsbund*) godine 1996. u Erfurtu, posvećeno pitanju kulture prirode i prirodnosti kulture. I u sve brže rastućoj muzejskoj, odnosno muzeološkoj literaturi postoji niz naslova i djelomičnih radova koji se bave tom problematikom.

Iz navedenog bismo mogli zaključiti kako muzeji nisu prema toj krizi ravnodušni. Mnogi su također svjesni da je angažiranost u tom smjeru usko povezana s položajem i ulogom muzeja. Unatoč tom pozitivnom izrazu, konflikt sadašnje muzejske prakse s globalnom krizom

današnjeg čovječanstva ne ide joj u korist. Sama ta praksa pa i suvremeno znanstveno razmišljanje koje vlada u muzejima i galerijama ostaju na tradicionalnim stajalištima. Pa ako se djelatnici muzeja pvedu za nekim modnim trendom kao što je na primjer upravljanje, pedagogija ili videotehnika, nažalost, ostaju većinom samo na površini i ne reagiraju na bitne momente.

Na temelju studija problematike o krizi suvremenog društva i njene konfrontacije s muzejsko-teoretskim i praktičnim pristupom, počeo sam shvaćati egzistencijalnu problematiku današnje muzejske kulture, ali ujedno i to da njeno rješenje - bar prema mojoj procjeni - ima temeljno značenje u angažiranosti tih osobitih kulturnih elemenata u egzistencijalnoj borbi čovječanstva. Istodobno pogled na povijest tog muzejskog fenomena poučio me da je njegovo poslanje - iako se to može činiti nevjerovatno - bilo uvijek povezano s atmosferom svog vremena. Ono dokazano, naime, proizlazi iz osobitog shvaćanja stvarnosti od strane čovjeka, a koje uvjetuje njegovo postojanje kao kulturnog bića.

KAKAV STAV MOŽEMO ZAUZETI PREMA TOJ PROBLEMATICI?

1. Unatoč tome da jača svijest spajanja prirode i kulture na razini odnosa prirodoznanstvenih i povijesnih muzeja (Baumunk 1996.), prevladava uska stručna orijentacija u humanističkim znanostima usmjerena prvenstveno povijesno u intencijama razmišljanja 19. stoljeća, inspiriranog Hegelom (Sloterdijk-Beat Wyss 1988.). Posljedica toga je nedostatak ne samo svijesti jedinstvene prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, već i globalni pristup sadašnjosti. Predmetom muzealizacije ipak ne može biti samo taj prirodni ili društveni fenomen, već se muzealizacija odnosi na cijelu stvarnost, jer se radi o ukupnoj preobrazbi "nepoznatog" u kulturnu stvarnost (Zacharias 1990.). Tiče se, riječima Karla R. Poppera (1968 a, b), jednako Svijeta 1 i Svijeta 2, ali se posredovanjem njih oba obogaćuje i Svijet 3. To je pristup koji se u intencijama renesansnih razmišljanja ostvarivao posredstvom "Wunder-Kunst-und Raritätenkammern". Ne želim time naznačiti kako bismo se trebali vraćati pramuzejskome modelu. To je samo dokaz toga da je taj pristup u povijesti muzejske

"Na temelju studija problematike o krizi suvremenog društva i njene konfrontacije s muzejsko-teoretskim i praktičnim pristupom, počeo sam shvaćati egzistencijalnu problematiku današnje muzejske kulture, ali ujedno i to da njeno rješenje - bar prema mojoj procjeni - ima temeljno značenje u angažiranosti tih osobitih kulturnih elemenata u egzistencijalnoj borbi čovječanstva."

kulture postojao i imao značajnu ulogu. Nećemo se vraćati, iako smatram da bi povratak čovječanstva na renesansno razmišljanje bio vrlo koristan. Samo se radi o tome da shvatimo kako je u kontekstu suvremene ekološke i kulturne krize neophodno prekoračiti granice stručnih eksplikacija i njihov parcijalni prinos integrirati *sub speciae* novoj eko-paradigmi.

2. Moramo prevladati tradicionalnu kartezijansko-newtonovsku paradigmu i postaviti naše razmišljanje u novu dimenziju (Král 1994., Fajkus 1997.). Znanstvene struke zastupljene u muzejima, ili prirodnoznanstvene ili humanističke - još se stalno kreću na razini neopozitivizma i mnogo puta tvrdoglavo ostaju na osnovi spoznaje, koju pobija suvremena znanost i filozofija. Možda će u ovom trenutku mnogi znanstvenici i stručni djelatnici, u muzejima ili galerijama, imati dojam kako želimo njihove struke dokinuti ili kako želimo uvesti nekakvu "pseudoznanost". Istina je ipak suprotna - upravo u svezi s postmodernom kritikom znanosti i eko-problematikom - promijenit će se naš spoznajni pristup prema stvarnosti tako da ćemo biti sposobni objasniti tu problematiku, a o čemu ovisi samo postojanje čovječanstva, ako ne i Zemlje (Geje). To da pri tome padaju tradicionalne zabrane, granice našeg mišljenja, to je prirodno i nužno, jednako kao kad uđemo u nepoznato i zato moramo oblikovati i novu metodologiju našeg filozofskog i znanstveno-spoznajnog procesa. Potrebno je krenuti novim putem. Egzistencijalno pitanje muzejske kulture jest postati svjestan te današnje situacije i reagirati na nju, kako bi kultura ne samo obranila svoju egzistenciju nego postala i doprinos evoluciji.

3. Znanstvene discipline u muzejima i galerijama čine doprinos s gledišta specifičnih spoznajnih intencija. Ipak nemaju u vidnom polju muzejski fenomen, točnije rečeno - u njihovoj spoznajnoj domeni nije muzealizacija stvarnosti. Predstavnici tih struka su mnogo puta u prošlosti, no i u sadašnjosti, argumentirali kako je odlučujuća baš njihova uloga. Imali su dovoljno vremena da bi ukazali kako mogu i kako će riješiti muzejsku problematiku. Stvarnost je ipak takva da, kad djelatnici u praksi naiđu - što je prirodno - na muzejsku problematiku, ne nađu ključ rješenja u tradicionalnim muzejskim disciplinama i zato se grčevito hvataju bilo kakve "slamke" - naročito one koja se u drugom području potvrdila i za koju misle da im pomaže ili ih direktno spašava. To djelovanje slično "slijepca koji traži put prema izlazu iz tamne šume". Ne uzima se u obzir da se tu radi o osobitom fenomenu, čije poznavanje i objašnjavanje zahtijeva jednako osobiti spoznajni i dostojni pristup. Time ipak nitko ne likvidira, niti ne isključuje spoznajni doprinos angažiranih struka. Obratno: baš muzejski doprinos zahtijeva u stvarnosti angažiranje novih, u muzejima netradicionalnih struka.

4. Netko može vidjeti rješenje u koncepciji eko-muzeja. Ako se upoznamo s postankom i razvojem tog tipa muzeja, ne možemo previdjeti da nije nastao u intenci-

jama ekološkog ili odgoja za očuvanje okoliša, nego iz nastojanja jačanja svijesti kulturnog identiteta zajednica. Sigurno je pozitivno da u sebi spaja, kako prirodu, tako okolicu, povijest i spomenike, i trudi se uključiti građane u usvajanje prirodne i kulturne stvarnosti. Prekoračuje, također, prostor muzeja i sadrži cijelu okolicu, kako naglašava Hugues de Varine (1991.). Taj tip muzeja ipak ne rješava ekološku problematiku, iako bi primjena njegove koncepcije na naše zavičajne muzeje mogla biti vrlo korisna, kao što sam upozoravao već prije nekoliko godina.

5. Ne previđamo niti ne podcjenjujemo težnju mnogih muzeja i galerija u doprinosu ekološkom, odnosno okolišnom odgoju, realizacijom aktualnih izložaba i raznih popratnih događaja. Audio-vizualna sredstva i izložbena tehnika omogućavaju ne samo vizualizaciju izabrane teme, nego i visoki učinak emocionalnog djelovanja. Možemo reći da suvremeno izlaganje danas ima u tom smjeru neograničena sredstva. Možemo izlagati i to što autentično nemamo, odnosno što uopće nije postojalo i ne postoji, kao na primjer, čarobnice u Muzeju u San Franciscu, ili virtualni samostan, također u SAD-u, iako su njegove izvorne relikvije u Švicarskoj.

Informacijska eksplozija posredstvom televizijskih i računalnih mreža odnosi se na cijeli svijet, stalno istiskuje veći dio čovječanstva iz realnosti u hiperrealnost, kako je to već istaknuo Umberto Eco (1987.) i detaljnije analizirao Jean Baudrillard (1978.). Posljedica toga je da je društvo u sve većoj mjeri izloženo "kulturnom AIDS-u".

Budući da smo tehnički sposobni pokazati bilo što, trebamo li još uopće nekakve zbirke?

6. Godine 1995. okupila se u Manchesteru međunarodna konferencija pod nazivom *Vrednovanje prirodoslovnih zbirki (The Valuation of Natural Science Collection)* koja je rezultirala zajedničkim sporazumom. Na njoj je istaknuto da te kolekcije čuvaju, prije svega, muzeji i značajne su, na primjer, za medicinu, biotehnologiju, određivanje vrsta, upravljanje okolišem i, također, za kulturu, rekreaciju i odgoj. To je, nažalost, opet svjedočanstvo ostanka na uskom stručnom pristupu u tvorbi prirodoslovnih zbirki, koji ne prelazi tradicionalnu sistematiku udomaćenu u muzejima. Ta sistematika ima neosporni značaj, i to ne samo općenito nego i u okviru muzejske kulture. Kad sam realizirao izložbu o promjenama južnočeške prirode u muzejima u Českým Budějovicama, uvjerio sam se, a i kasnije u drugim muzejima, da sistematske zbirke ne tvore posebnu dokumentacijsku i prezentacijsku osnovu za eko-problematiku. Zato se u toj situaciji ne čudimo da se muzeji, u želji da se angažiraju u toj problematici, priklanjaju raznim zamjenama, počevši od napuhanih kinetičkih dinosaurusu i, recimo, završavajući s virtualnim kazalištem vodenog svijeta.

7. Muzejima, i s njima i cijeloj sferi prirodnog i kulturnog naslijeđa, nedostaje orijentacija tvorbe zbirki u smislu

"Netko može vidjeti rješenje u koncepciji eko-muzeja. Ako se upoznamo s postankom i razvojem tog tipa muzeja, ne možemo previdjeti da nije nastao u intencijama ekološkog ili odgoja za očuvanje okoliša, nego iz nastojanja jačanja svijesti kulturnog identiteta zajednica. Sigurno je pozitivno da u sebi spaja, kako prirodu, tako okolicu, povijest i spomenike, i trudi se uključiti građane u usvajanje prirodne i kulturne stvarnosti."

eko-paradigme. S tim je u svezi, naravno, pitanje prirode dokumentacijskog predmeta zbirke. Ako ga ne identificiramo i ne dokažemo njegovu specifičnost, i ne obrazložimo njegovu nezamjenjivost, prije ili kasnije raspline se djelovanje muzejske zbirke i zamjenjuju je razni nositelji informacija, kao što su danas CD-ROM-ovi, videokasete ili Internet.

Jesmo li sposobni obrazložiti kako moramo predmete očuvati, što - kako je dokazalo nedavno istraživanje - stoji čovječanstvo nemalih sredstava? (12 USD/1 predmet zbirke/godina).

Neki autori ističu autentičnost tih predmete, drugi ukazuju na pojavu takozvane aure, što aktualiziraju današnje ezoterične struje. Ipak je dovoljno, ukoliko ćemo posvetiti pažnju suvremenoj nuklearnoj fizici, renesansi filozofske ontologije, studiju sustava pamćenja i alternativnim pravcima u psihologiji i pedagogiji. Prvenstveno ipak moramo objasniti što mora biti predmetom naše pozornosti, stvarnost kao takva ili samo mnijenje o toj stvarnosti? U nizu slučajeva u muzejima se susrećemo samo s vizualizacijom mnijenja. Između mnijenja i stvarnosti stoji važno pitanje, istina ili neistina? Ono je vrlo usko povezano s muzejskim predmetima, ukoliko ih ne shvatimo samo kao ilustraciju mnijenja, kao što susrećemo u većini, naročito povijesno orijentiranih muzeja.

Ako se trebamo približavati identifikaciji posebnosti muzejskog predmeta i općenito shvaćanju značaja predmetno-memorijskog svjedočanstva stvarnosti, u tome nam neće pomoći tradicionalne muzejske znanstvene struke. Moramo se oslanjati na nove spoznaje i metode koje se odnose na odlučujuće kategorije stvarnosti, to je osnova s koje moramo krenuti ako želimo vlastitim znanstveno-spoznajnim procesom i procesom vrednovanja muzeologije doći do shvaćanja biti muzejskog predmeta.

Na toj identifikaciji se ne temelji samo smisao nego i pravo na egzistenciju muzeja i srodnih institucija i organizacija.

Upravo ekološka kriza suvremenog čovječanstva iziskuje pristupanje egzistencijalnoj problematici muzeja, galerija, ali i očuvanju prirode i brizi za spomenike posredstvom te osobite muzejske intencije, u suradnji s novim filozofskim i znanstvenim trendovima, želimo li da ta sfera bude organička i da na svoj način pridonese suvremenosti stvarnosti.

Muzeji imaju preduvjete da djeluju na vrijednosnoj i moralnoj razini, to jest tako da zahvaćaju, kako svijest, podsvijest, tako i transpersonalnu nesvjesnost - po terminologiji C. G. Junga (1994.). Sredstva za to su upravo muzejski predmeti. To je u skladu s programiranom takozvanom visokom ekologijom, kako ju je odredio norveški filozof Arne Naess (1989.), ili "ekološkom filozofijom", tzv. "ekologizmom" Erazima Koháka (1998.).

Ukoliko muzeologija treba odigrati tu stvarno nezamjenjivu ulogu, ne može se kretati u razmjerima tradicionalnih granica znanosti, kako sam obrazložio u

općem kontekstu, nego mora reagirati na nove trendove koji izvire iz suvremene krize čovječanstva, tj. prvenstveno iz eko i iz kulturne problematike. Ta aktualna orijentacija muzeološkog razmišljanja ipak ne znači da želimo dokinuti ono što je ta struka postigla, posebno u proteklim desetljećima. Obratno: radi se o jačanju njezine uloge u odnosu na situaciju u kojoj se nalazimo. Nije to samo određena stvar mode, iako mnogima tako izgleda, naročito suvremeni eko-pokreti. To je stvar poslanja muzeologije i istovremeno stvar egzistencije i daljnje evolucije muzejske kulture.

Upravo je zato danas nužno orijentirati muzeološko razmišljanje u smjeru ekologije i znanosti o okolišu. To ima presudan značaj, ne samo za transformaciju tvorbi zbirki nego i za prezentaciju djelatnosti muzeja i srodnih institucija, te pri jačanju i učvršćivanju njihova položaja i uloge u društvu. Iz zahtjeva tog aktualnog usmjerenja muzeologije rodila se koncepcija tzv. ekomuzeologije. Nije to nekakva "nova muzeologija", iako postoji takav pokret, nego suvremena muzeologija koja je usmjerena ponajprije na ekološku i kulturnu krizu. Iako se u bitnoj mjeri oslanja na ekološke i spoznaje o okolišu, ne radi se o "primijenjenoj ekologiji ili znanosti o okolišu", već samo o muzeologiji oblikovanoj u intencijama eko-paradigme koja danas stalno prodire sve dublje, ne samo u filozofiju, znanost i kulturu već i u cijelu strukturu društva.

To da se ova eko-orijentacija muzeologije uključuje u program nove katedre eko-muzeologije, na Fakultetu prirodnih znanosti Sveučilišta Mateja Bela u Bansknoj Bystrici, izraz je shvaćanja vodećih djelatnika tog sveučilišta i prirodnoznanstvenog fakulteta, aktualnosti i potrebe usvajanja tako orijentiranog muzeološkog razmišljanja za buduće generacije.

LITERATURA

- 1 Barrow, Johan D. 1991: *Theorie of Everything. The Quest for Ultimate Explanation*. Oxford.
- 2 Baudrillard, Jean 1978: *Agonie des Realen*. Berlin.
- 3 Baumunk, Bode-Michael 1996: *Naturkundemuseen und Geschichtsmuseen*. In: *Museumskunde*, 1. Dresden.
- 4 Begon, Michael - Harper, John L. - Townsend, Colin R. 1997: *Ekologie, jedinci, populace a společenstva*. Olomouc, Vydavatelství Univerzity Palackého.
- 5 *The Cultural Dimension of Development*. Paris, UNESCO, 1995.
- 6 Eco, Umberto, 1987: *Über Gott und die Welt. Essays und Glossen*. München.
- 7 Fajkus, Břetislav 1997: *Současná filosofie a metodologie vědy*. Praha, Filosofie.
- 8 Gore, Al 1992: *Earth in the Balance. Ecology and the Human Spirit*. Boston. *International Accord on the Value of Natural Science Collections*. Manchester, The University Manchester 1995.
- 9 Jeudy, Henri P. 1987: *Die Musealisierung der Welt oder Die Erinnerung des Gegenwärtigen*. In: *Ästhetik und Kommunikation*, 67/68.
- 10 Jung, Carl Gustav 1994. Brno, Atlantis.
- 11 Keller, Jan 1996: *Šok z ekologie aneb Politické systémy v rozpacích*. Praha, Český spisovatel.

"Nije to nekakva "nova muzeologija", iako postoji takav pokret, nego suvremena muzeologija koja je usmjerena ponajprije na ekološku i kulturnu krizu. Iako se u bitnoj mjeri oslanja na ekološke i spoznaje o okolišu, ne radi se o "primijenjenoj ekologiji ili znanosti o okolišu", već samo o muzeologiji oblikovanoj u intencijama eko-paradigme koja danas stalno prodire sve dublje, ne samo u filozofiju, znanost i kulturu već i u cijelu strukturu društva."

- King, A. - Scheider, B. 1991: První globální revoluce. Svět na prahu nového tisíciletí. Bratislava, Bradlo.
- 12 Kocourek, Rostislav 1997: *Msta vynálezů. Ekologie o kulturní krizi společnosti*. Olomouc, Votobia.
- 13 Kohák, Erazim 1998: *Zelená svatozář*. Praha, SLON.
- 14 Kolářský, Rudolf - Suša, Oleg, 998: *Filosofie a současná ekologická krize*. Praha, Filosofia.
- 15 *Konec ontologie*. Brno, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 1993.
- 16 Král, Miloslav 1994: *Zmena paradigmatu vědy*. Praha, Filosofia
- 17 Král, Miloslav 1998: Kam směřuje civilizace. Praha, Filosofia.
- 18 Leopold, Aldo 1949: The Land Ethic. In: A Sand County Almanach.
- 19 Lorenz, Konrad 1997: *Odumírání lidskosti*. Praha, Mladá fronta.
- 20 Majzlan, Oto - Drobný, Ivan - Flašík, Fedor - Glváč, Martin 1997: *Ekológia*. Bratislava, Donar, Oikos.
- 21 Naess, Arne 1989: *Ecology, Community and Lifestyle*, Outline of an Ecosophy. Cambridge, Cambridge University Press.
- 22 *Pojem krize v dnešním myšlení*. Praha. Filozofický ústav ČSAV, 1992.
- 23 Popper, K. R. 1968a: *Epistemology without a knowing subject*. In: Logic, methodology and philosophy of sciences. Amsterdam, North-Holland Publishing Company.
- 24 Popper, K. R. 1968b: *On the theory of the objective mind*. In: Akten des XIV. Internationalen Kongresses für Philosophie, vol. I, Wien.
- 25 Ripley, S. Dillon 1966: *A Perspective of the Smithsonian Program in Ecology*. In: Wittlin, A. S.: *Museums: In Search of a Usable Future*. Cambridge (Mass.) - London, The MIT Press, 1970, 183-184.
- 26 Schmidt, Siegfried J. 1991: *Gedächtnis: Probleme und Perspektiven der interdisziplinären Gedächtnisforschung*. Frankfurt am Main.
- 27 Sloterdijk, Peter 1988: *Museum - Schule des Befremdens*. Tradition und Experiment. Wien, Residenz Verlag.
- 28 Stránský, Z. Z. 1985/86: *Museums and Changes in natural and human Environment, Role of Museums in environmental Education*. New Delhi.
- 29 Stránský, Z. Z. 1993: *Museumsgegenstand - eine Welt sui generis. Methaphisics des Museumsgegenstandes*. In: Neues Museum, 3-4, Wien.
- 30 Šmajš, Josef 1996: *Kultura proti přírodě*. České Budějovice, Dobromysl.
- 31 De Varine, Hugues 1991: *Philosophie de l'écumusee*. Paris.
- 32 Zacharias, Wolfgang 1990: *Zielfhänomen Musealisierung. Das Verschwinden der Gegenwart und die Konstruktion der Erinnerung*. Essen, Klartext.

Preuzeto iz: Stránský Z. Zbyněk. *Potrebujeme eko-muzeologii?* // Múzeum, 1999., 2:18-20.

Prijevod je preuzet iz diplomske radnje studentica Jasne Božić i Sandre Tretinjak *Ekomuzeologija Zbyněka Z. Stránskog: od analize do prijevoda* (obranjena na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju 2002. godine.)

Sa slovačkog jezika prevele: Jasna Božić i Sandra Tretinjak

ZBYNĚK Z. STRÁNSKY □ Univerzita Mateja Bela, Fakulta Prírodných Vied (UMB FPV), Banská Bystrica, Katedra ekomuzeológie, Banská Štiavnica, Slovačka Republika / Sveučilište Mateja Bela, Fakultet prírodnih znanosti, Banská Bystrica, Katedra eko-muzeologije, Banská Štiavnica, Slovačka Republika

Jednog lipanskog jutra 1998. dvije čistačice ugledale su prvi put natpis: Katedra za odgoj i očuvanje okoliša, Katedra ekomuzeologije. "Što je to katedra te ekomuzeologije, to bismo valjda i znale, ali što je ta druga?" Nasuprot tome, u strukovnom i znanstvenom svijetu, termin ekomuzeologija izaziva u nekih nedoumicu - što je to uopće? - a kod drugih se susrećemo s podsmijehom ili s izravnim osuđivanjem, jer u tome mnogi vide samo odraz modnog EKO vala - koji zahvaća sve živo i neživo. Također smatramo kako je još veća moda površnost koja svugdje vlada: ljudi su se voljni o nečemu upućeno izražavati prije nego što pokažu i najmanji trud da se najprije sa stvarima upoznaju i zatim se o njima - na temelju potrebne mjere informacija - izjasne.

Konceptija ekomuzeologije nije se rodila iz nastojanja da se prati korak s modnim eko-valom, već iz povezanosti sa suvremenom globalnom krizom čovječanstva. Kako možemo dokazati iz povijesti muzejske kulture, ona je uvijek bila izraz situacije vremena i više ili manje je reagirala na probleme svoga vremena. Takav spoj s razvojem društva uvijek je uvjetovao izravno egzistenciju tog fenomena. Suvremena muzejska kultura se zato ne može pretvarati da se čimbenici današnje ekološke i kulturne krize nje ne tiču i da može ustrajati na tradicionalnim pozicijama. Današnja filozofija, znanost i kultura reagiraju stalno sve više i više, a ujedno i dosljednije na tu krizu. To sa sobom donosi i nove poglede na stvarnost, primjenu novih metoda, nove eksplikacije, ukratko rečeno: nada za svladavanje krize temelji se prije svega na promjeni našeg razmišljanja. To je kontekst na koji bi trebala reagirati muzejska kultura.

Upravo je znak života muzejske kulture to što se sve češće susrećemo s nastojanjem muzejskih djelatnika da reagiraju na takvu situaciju čovječanstva i primjenjuju neke oblike muzejskog rada koji čine odraz takve situacije i izraz težnji da bi se došlo do rješenja. Prirodno je da to dolazi najviše do izražaja u klasičnom komunikacijskom obliku: u izlaganju. Nisu usamljeni ni posebni oblici rada s mladima, a tako ni s odraslima. Isto tako u okviru toga mogli bismo staviti i tzv. eko-muzeje, iako je njihov postanak u početku proizašao iz suprotne motivacije.

Reakciju muzeja na kriznu situaciju nije moguće ostavljati samo na razini spontanosti i praktičnosti, kako se to

obično radi. U parametrima koji određuju razvoj društva na prijelazu s 20. u 21. stoljeće nije moguće da se muzejska kultura razvija izvan okvira suvremenoga filozofskog i znanstvenog razmišljanja i da nije izgrađena na odgovarajućoj metodologiji. Upravo današnje postmoderni filozofsko i znanstveno razmišljanje stvara sasvim novu sredinu za muzejsku kulturu, naročito u svezi s postmodernim pojmom muzealizacije.

Za muzejsku kulturu i njezinu budućnost egzistencijalno je važno da se njezina praksa muzeologizira, kako bi suvremeno filozofsko i znanstveno razmišljanje posredstvom muzeologije prelazilo u muzejsku praksu koja bi na taj način reagirala na ekološku i kulturnu krizu. To pak zahtijeva da spojimo muzeologiju sa suvremenim eko-filozofskim i eko-znanstvenim razmišljanjem, drugim riječima: da je usmjeravamo prema tim intencijama. To ne znači da ćemo stvarati neku sasvim novu muzeologiju. Radi se samo o tome da orijentiramo tu struku prema suvremenoj problematici i njezinim posredstvom djelujemo na potrebnu promjenu svakodnevne muzejske prakse. Uvedeni termin ekomuzeologije nikako ne degradira tradicionalnu muzeologiju (ne mislimo pri tome na muzeologiju usmjerenu na muzeje), nego određuje njezinu aktualnu orijentaciju. Posredstvom ove eko-orijentacije dolaze do stanovitog polja muzeologije pitanja koje tradicionalna muzeologija nije riješila i ne rješava. To je slično kao u slučaju etike i eko-etike. Ova eko-etika također ne negira tradicionalnu etiku, već suprotno - obogaćuje ju.

Ako tako orijentirana muzeologija treba riješiti aktualne zadatke, onda joj je za to potrebna i profesionalna osnova, koju ne mogu osigurati muzeji, kako je to i u slučaju tradicionalne muzeologije. Također, ne radi se samo o razradi teorijskih pitanja, već se, prije svega, radi o tome da se ta nova saznanja postupno uključe u muzejsku praksu. Došli smo zato do zaključka kako je za ispunjenje tog poslanja ekomuzeologije potrebno stvoriti odgovarajuću institucionaliziranu i profesionalnu platformu. Od početka nam se kao odgovarajuća javila katedra koja bi bila orijentirana u tom smjeru.

Naš prijedlog za otvaranje Katedre ekomuzeologije - zahvaljujući razumijevanju vodećih predstavnika Sveučilišta Mateja Bela, a naročito Fakulteta prirodnih znanosti - susreo se s pozitivnim prihvaćanjem. Uprava FPV UMB -a

"Suvremena muzejska kultura se zato ne može pretvarati da se čimbenici današnje ekološke i kulturne krize nje ne tiču i da može ustrajati na tradicionalnim pozicijama."

uvrstila je taj prijedlog u projekt za pomoć gradu Banská Štiavnica u obliku otvaranja visokoškolskih radnih mjesta, što je bilo potvrđeno vladinom odlukom. Smještanje ove nove Katedre ekomuzeologije u Banskú Štiavnicu smatrali smo simboličnom odlukom. Pa Banská Štiavnica je grad osnutka slovačke znanosti i muzealstva. Zato nije pretjerano kada kažemo da je Andrej Kmet' bio zapravo prvi eko-muzeolog. Smatramo da je naša izravna dužnost prema Andreju Kmet'u izgraditi u Banskó Štiavnici radnu sredinu koja će i ubuduće, u novoj konstelaciji, razvijati i širiti njegovu poruku.

Katedra ekomuzeologije bila je osnovana - nakon razdoblja priprema - u Banskó Štiavnici 1. srpnja 1998. Bila je smještena u objektu Srednjeg strukovnog učilišta šumarstva u Šoltesovoj ulici, zajedno s Katedrom za odgoj i očuvanje okoliša. Usprkos mnogim problemima započela je s nastavom u redovnom i u izvanrednom studiju od 6. listopada 1998. Nakon godinu dana Katedra je morala napustiti zgradu. Uz pomoć štiavničkih predstavnika uspjela je dobiti novi objekt i također osigurati prostorije laboratorija u Srednjoj obrtničkoj školi Stankoviansky. Uspjeli su bez naplate dobiti i potrebnu opremu. Uz izuzetne napore svih zaposlenika Katedre, u kratkom vremenu su se realizirala potrebna uređenja i opremio se novi objekt. Zahvaljujući tome bilo je moguće od 28. rujna 1999. započeti novu studijsku godinu za apsolvante prve godine i primanje novih polaznika redovnog i izvanrednog studija. Ništa manje složeno nije bilo ni osiguranje smještaja polaznika u okviru internata Na povrazniku.

Sadašnje stanje je prijelazno. Za trajni smještaj Katedre grad je odredio veliki objekt na Trgu Sv. Trojstva koji ipak zahtijeva provođenje potrebnih uređenja i osiguranje odgovarajuće opreme.

Znanstveno-istraživačka djelatnost Katedre polazi od specifične situacije koja ovisi o tome da se postigne dogovor o novoj radnoj sredini i istodobno radnoj sredini nove struke. Stoga je od početka bilo potrebno voditi zaposlenike Katedre prema sistematskom studiju muzeologije i do razrade njegove primjene u tematici angažiranih struka. Iz tog razloga održavali su se, a i održavat će se i ubuduće, interni seminari. Djelatnici dobivaju konkretne istraživačke zadatke u muzeološko-stručnoj tematici, naročito s obzirom na obrazovni program. Ministarstvo školstva Republike Slovačke odobrilo je dvogodišnji istraživački projekt Katedre na temu "Konceptcija i usustavljenje eko-muzeologije, koja integrira ekološki i muzeološki pristup prema prirodi i kulturi" i to u okviru donacije KEGA (Kultúrna a edukačná grantová agentúra). U okviru donacije VEGA Katedra će riješiti problematiku "Pojma prirodne i kulturne baštine". Na Katedri se realiziralo i istraživanje u struci povijesnih znanosti koje se prezentiralo u obliku javnog seminara, čije glavne priloge navodimo u ovom broju. Istraživačku osnovu ima i posao izrade skripata, jer se uglavnom radi o potpuno novoj tematici, za koju do danas ne postoji slovačka literatura. Ti poslovi predstavljaju prvotno rješavanje odabrane nastavne tem-

atike. Tu prvotnu djelatnost Katedre oglasili smo kako u Slovačkoj, tako i u inozemstvu. Katedra će i dalje razvijati znanstveno-istraživački rad u struci eko-muzeologije i to u obliku zajedničkih i individualnih zadataka. Istodobno širimo suradnju kod kuće i u inozemstvu u vezi s pokazanim interesom za tu tematiku. Važan posrednik u tome je izdavanje zbornika MUSEOLOGICA. Katedra programski vodi svoje članove prema unapređenju znanstveno-pedagoške kvalifikacije i k tome da bi što više publicirali rezultate svog znanstvenog rada kod kuće i u inozemstvu.

Znanstveno-istraživačku i pedagošku djelatnost nije moguće razvijati bez potrebne dokumentacijske osnove. Naročito ako se radi o knjižnici - Katedra mora postupno graditi program. Muzeološka literatura je u knjižnicama u Slovačkoj vrlo ograničena, a slično je i u knjižnicama većine muzeja. Katedra zato mora pribavljati takvu literaturu iz inozemstva, i to u obliku zamjene ili kupnje, budući da više od 90 posto takve literature potječe iz inozemstva. S tim su povezani i jezični zahtjevi za zaposlenike i polaznike Katedre. Bez takve osnove - raširene i posredstvom Interneta - nemoguće je da Katedra ispunjava svoje poslanje.

Gradnja takve specijalne knjižnice ima veliko značenje za cijelu Slovačku uopće. Znanstveni posao i dokumentacijska baza stvaraju potrebnu osnovu za ispunjenje pedagoškog poslanja Katedre.

Katedra ostvaruje redovni oblik magistarskog studija ekomuzeologije i izvanredni oblik diplomskog i magistarskog studija ekomuzeologije i ekomuzeologije s usmjerenjem na konzervaciju. Te specijalizacije su odobrene u okviru struke okolišne ekologije. Broj primljenih polaznika regulirat ćemo prema interesu, ali prije svega prema realnim potrebama.

U okviru tog trogodišnjeg studija obrazuje se više od 80 polaznika redovnog i 115 izvanrednog studija. Na zahtjev Ministarstva kulture Republike Slovačke, održalo se 8. veljače 2000., u Slovačkom narodnom muzeju u Bratislavi kao domaćinu, savjetovanje predstavnika obrazovnih centara muzeologije, a cilj je bio pridonijeti koordinaciji obrazovnih programa u cijeloj Slovačkoj. To potvrđuje ulogu koja se povezuje s visokoškolskim obrazovanjem navedene studijske struke. To su uvjeti koje podupire i zadaća Katedre ekomuzeologije FVP UMB - postupno uključivanje njezinih apsolvantata u interesu jačanja razine kvalitete muzejske kulture u Republici Slovačkoj.

Preuzeto iz: Stránský Z. Zbyněk. Nová katedra: *Katedra ekomuzeologie FPV UMB*. // *Museologica*, 2000., str. 145-148.

Prijevod je preuzet iz diplomske radnje studentica Jasne Božić i Sandre Tretinjak *Ekomuzeologija Zbyněka Z. Stránkog: od analize do prijevoda* (obranjena na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju 2002. godine).

Sa slovačkog jezika prevele: Jasna Božić i Sandra Tretinjak

PLANIRANJE GLOBALNIH POMAKA NA PODRUČJU RADA U MUZEJIMA. MEĐUNARODNI EKSPERIMENT U PLANIRANJU KARIJERE I STVARANJU MUZEJSKE UČENIČKE ZAJEDNICE: KANADSKA I NIZOZEMSKA ISKUSTVA

IM 34 (1-2) 2003.
TEMA BROJA
TOPIC OF THIS VOLUME

DR. LYNNE TEATHER, DR. PETER VAN MENSCH, SARA FAULKNER-FAYLE*

Tijekom posljednjih nekoliko godina izdane su knjige u kojima se prvi put pojavljuju analize rada u muzejima s detaljnim opisima pojedinih zanimanja i važnim popratnim materijalima o studijima vezanim uz muzeje, muzejskoj etici i stručnoj izobrazbi. Sudeći po uspjehu knjiga poput *Muzeji - radna mjesta: planiranje karijera u muzejskoj struci* Jane R. Glaser i Artemisa A. Zentoua te *Karijere u muzejskoj struci i stručno usavršavanje - stručni vodič* Victora Danilova, postoji veliko zanimanje za profesionalni razvoj u muzejskoj struci (Glaser i Zenitour, 1996., te Danilov, 1994.). Nadalje, unatoč uložnim naporima da struka bude zastupljena na međunarodnoj razini, rasprave se temelje uglavnom na sjevernoameričkim iskustvima, što dovodi u pitanje primjenjivost dobivenih spoznaja na muzejske prilike ostalih zemalja. U posljednje vrijeme raste zanimanje za detaljnijim prikazima znanja i vještina potrebnih za osnovne oblike rada u muzejskoj struci, pa se sve češće postavlja pitanje kako ih muzealci, ili oni koji to žele postati, mogu steći u zemljama poput Kanade, Ujedinjenog Kraljevstva ili Australije. Međutim, i dalje smo suočeni s dilemom o tome mogu li se takvi stavovi o poslovima u muzejskoj struci primijeniti na muzejske sustave ostalih zemalja, razvijenih ili onih u razvoju. Tijekom ovog projekta pokušali smo odgovoriti na prvo pitanje pomoću testa koji smo sastavili za nizozemske radnike u muzejskoj struci.

Mogući pristupi planiranju karijere u muzejskoj struci koji bi bili primjenjivi u specifičnim zemljama i prilikama mogu se oslanjati i na neka druga područja. Tako su se u upravljanju pojavile nove ideje o organizacijskom učenju i "učeničkoj zajednici" koje zaposlene u muzejskoj struci osposobljavaju za samoanalizu i stvaranje strategija planiranja koje odgovaraju njihovim stručnim sposobnostima, te im pomažu razviti vještine i tehnike koje bi im omogućile prilagodbu sve češćim brzim promjenama muzejskog sektora. Strategije učeničkih organizacija uspješno su primijenjene u obrazovanju i poslovanju. Još jedan novi pojam je "planiranje karijere", pri čemu u središtu pozornosti nije čitava organizacija već karijera pojedinačnih muzealaca i njihova uloga u svijetu rada koja se može prilagoditi njihovu položaju u muzeju. Još jedna moguća polazišna točka jest opsežan posao koji su obavile muzejske udruge

poput Udruga muzeja Kanade (Canadian Museum Association) i Instituta za stručno usavršavanje muzealaca (Museum Training Institute) da bi sastavile profil stručnih sposobnosti muzealca kojim bi se koristili pri planiranju karijere i profesionalnog razvoja. Knjiga *Pomaci na području rada u muzeju: terenski dnevnik za planiranje karijere u muzejskoj struci i razvoj muzejske učeničke zajednice* (Museum Job Shifts: A Fieldbook for Career Planning for Museum Work and for a Community of Learners, Toronto, 1998.) posebno je značajna jer uspješno naglašava pojedinačnu perspektivu koju zatim nastoji uklopiti u koncepte organizacijskog učenja i društva učenika te stručnog profila muzealaca i njihova usavršavanja. Knjiga predlaže segmentirane, a ipak sveobuhvatne načine planiranja karijere u muzeju koji bi se mogli prilagoditi pojedinačnim zemljama, muzejima i osobnim situacijama te biti uklopljeni u globalnu muzejsku struku bez obzira na to jesu li organizacijskog, regionalnog, lokalnog ili nacionalnog određenja.

U mnogim zemljama osposobljavanje za rad u muzejima niz je složenih i raznorodnih sustava koji muzealce na različite načine uvode u struku. Mogućnosti stručnog usavršavanja u nekim su zemljama gotovo neograničene, dok u drugima ne postoje. Pojedine zemlje razvile su strogo kontrolirani sustav obrazovanja i testiranja nužan za ulazak u muzejsku struku. U oba slučaja znanja i vještine nužne za rad u muzeju mogle bi poslužiti kao osnova procesa individualnog stručnog razvoja koji bi muzealcima omogućio stjecanje minimuma kontrole nad vlastitim razvojem, bez obzira na to je li riječ o okružju u kojem vladaju zakoni slobodnog tržišta radne snage ili o onome u kojem to tržište kontrolira vlada. Nadalje, pomoću tako stvorene osnove mogli bi se, kroz rasprave različitih nacionalnih i/ili lokalnih društava muzealaca, pomiriti međunarodno određeni profesionalni standardi znanja i vještina s lokalnim specifičnostima. Modeli planiranja karijere u muzejskoj struci stvoreni na jednoj razini (međunarodnoj, nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnoj) mogu se prilagoditi potrebama stručnog usavršavanja na drugim razinama te poslužiti kao osnovica daljnjeg napretka.

Pitanje je, dakle, kako izraditi plan procesa planiranja karijere u muzejskoj struci koji bi se mogao prilagoditi

"U mnogim zemljama osposobljavanje za rad u muzejima niz je složenih i raznorodnih sustava koji muzealce na različite načine uvode u struku. Mogućnosti stručnog usavršavanja u nekim su zemljama gotovo neograničene, dok u drugima ne postoje."

svakom pojedinačnome muzejskom sustavu i radu u njemu, a koji bi se istovremeno znao nositi sa stalnim promjenama koje se u kulturnom sektoru događaju na globalnoj razini. Može li se model planiranja karijere u muzejskoj struci razvijati u sjevernoameričkom kontekstu prilagoditi drugim razvijenim zemljama ili pak zemljama u razvoju? Ako može, na koji način?

U ovom su radu autori pokušali analizirati i ocijeniti pozadinu, razvoj, primjenu i perspektivu terenskog dnevnika i istoimene radionice *Pomaci na području rada u muzeju: terenski dnevnik za planiranje karijere u muzejskoj struci i razvoj muzejske učeničke zajednice*. Autorice spomenutog djela su dr. Lynne Teather i Judie Harvie, a iznešene su teorije od listopada 1998. do danas testirane pet puta u Kanadi i jedanput u SAD-u. Dr. Teather prešla je u drugu fazu testiranja *Dnevnika* za moguću primjenu u Nizozemskoj. Nizozemska bi verzija bila nazvana *Pomaci u muzejskoj karijeri*. Ta je inicijativa pokrenuta u suradnji s dr. Peterom van Menschom s Akademije Reinwardt te stažisticom Sarom Faulkner-Fayle, istraživačicom i voditeljicom projekta koji sponzorira Udruga muzeja Kanade (Canadian Museum Association) te Međunarodni program stažiranja za mlade kanadskog Ministarstva vanjskih poslova. Direktori projekta koordiniraju rad s Udrugom muzeja Nizozemske.

PRVA FAZA: MUZEALCI U POKRETU: POMACI NA PODRUČJU RADA U MUZEJU: KANADSKA FAZA

Pomaci u muzejima počeli su 1995., djelomično kao odgovor na program razvoja nacionalne strategije upravljanja ljudskim resursima u muzejima diljem Kanade, koji je kulminirao objavljivanjem dvaju ključnih djela: *Ljudi, preživljavanje, uspjeh i promjene* (1995.) te *Radna snaga budućnosti: stručne sposobnosti kanadskih muzealaca* (1997.). Spomenuti je program vodio Odbor za upravljanje ljudskim resursima Udruge muzeja Kanade (CMHRPC - Canadian Museum Association Human Resources Planning Committee). *Pomaci u muzejima* bili su, zapravo, prirodan nastavak rada prof. Teather, koja je posljednjih dvadeset i pet godina sudjelovala u radu Društva vezanom uz stručno usavršavanje. Također, u skladu sa zadaćom sveučilišnog profesora koji sudjeluje u formalnom stručnom osposobljavanju muzealaca, prof. Teather se zbog svojih studenata i kolega muzealaca bavila i savjetovanjem o profesionalnom razvoju. Zastupala je stajališta individualnog muzejskog djelatnika u doba kad su trendovi stručnog usavršavanja u Kanadi bili obilježeni organizacijskom orijentacijom na području razvoja i upravljanja ljudskim resursima, a stručno se usavršavanje općenito smatralo zastarjelim i nepotrebnim.

Pitanje položaja i planiranja karijere muzealaca postalo je bitno i nezaobilazno jer su tijekom posljednjeg desetljeća kanadske federalne, provincijalne ili općinske vlasti prije ili kasnije naišle na neki oblik fiskalnih ograničenja. Konzervativna ekonomska politika pogodi-

la je i muzejsku struku, a muzeji su se prestali reorganizirati, smanjivali broj radnika i zatvarali radna mjesta, što je dovelo do otpuštanja ili ranog umirovljavanja stalno zaposlenih muzealaca. Tako stvorena tjeskoba zahvatila je ne samo muzejske djelatnike nego i one koji su tek namjeravali ući u struku. Nadalje, brojne su knjige pisane na temu budućnosti zapošljavanja proricale "kraj radnog odnosa" i uvjerile radnike da njihova karijera ima vlastiti životni ciklus te da tijekom radnog vijeka sami djelatnici moraju proći različite "stadije" koji podrazumijevaju različite oblike rada, poput rada na ugovor, slobodnjaštva, savjetodavnog rada, rada na nepuno radno vrijeme ili dijeljenja radnog mjesta. *Pomaci u muzejima* na takvo su stanje reagirali nudeći strategiju stručnog usavršavanja muzealaca koja bi mogla pomiriti institucionalne i individualne interese. Da bi se takvo rješenje moglo ponuditi, trebalo je situaciju sagledati iz perspektive drukčije od one koja je dotad prevladavala u radu na stručnom usavršavanju i koja je u središte pozornosti stavljala instituciju muzeja.

Osnovna pretpostavka *Pomaci u muzejima* jest da će se s promjenama u muzejskoj struci biti moguće nositi samo ako se usvoji osobni pristup profesionalnom razvoju u čitavom sektoru.

Tako bi se na osnovi zaključaka Udruge muzeja Kanade o potrebnim znanjima i sposobnostima muzealaca mogle razraditi metode planiranja karijere koje bi podjednako koristile muzejima, djelatnicima i čitavom sektoru, a proces bi polazio od inovativnog koncepta organizacijskog učenja, koji bi omogućio osnivanje društava učenika u pojedinim muzejima ili između više njih. Tako bi se znanja od individualnih učenika širila na svim razinama i stvorila bi se kultura cjeloživotnog učenja u čitavom sektoru. Nadalje, autori projekta zamislili su ga kao uistinu muzeološki pothvat koji bi odrazio transformacijske promjene muzejske prakse posljednjih desetljeća i pripremio stručne djelatnike na buduće epistemološke promjene vezane uz muzejska znanja i svakodnevni rad. Muzejska struka dosad je djelovala na dva načina: ili od muzeja kao organizacije naniže ili unutar muzeja kao organizacije. Ovaj pristup nastoji promijeniti takve načine rada i polako ih preusmjeriti na ideje i praksu učeničkih organizacija. Pitanja na koja program nastoji odgovoriti su: kako individualni muzealci, vođeni osobnim željama i sposobnostima, mogu preuzeti kontrolu nad vlastitim razvojem a da pritom potpuno shvaćaju muzejski svijet i sve promjene koje se u njemu zbivaju, te mogu li muzealci postati uspješni pokretači promjenjiva muzejskog svijeta, a ne njegove žrtve.

Pomaci u muzejima rezultat su istraživačkog rada vođenog u nekoliko faza. Prvo smo proveli bibliografsko istraživanje: skupili smo i bilješkama popratili svu kritičku literaturu vezanu uz upravljanje i ljudske resurse u muzejima, stručno usavršavanje i planiranje karijere. Taj smo materijal priložili knjigama o planiranju karijere te Bibliografskim izvorima studija vezanih uz muzejsku struku. Materijal je također dostupan i na internetu na: <http://www.utoronto.ca/museum>.

“Pitanja na koja program nastoji odgovoriti su: kako individualni muzealci, vođeni osobnim željama i sposobnostima, mogu preuzeti kontrolu nad vlastitim razvojem a da pritom potpuno shvaćaju muzejski svijet i sve promjene koje se u njemu zbivaju, te mogu li muzealci postati uspješni pokretači promjenjiva muzejskog svijeta, a ne njegove žrtve.”

U sljedećoj smo fazi ispitali niz muzealaca različitog položaja s obzirom na način rada: stalno zaposlene koji su na svom položaju već duže vrijeme, radnike čija je karijera u usponu, one koji su nedavno ušli u struku i one koji bi tek željeli ući te smo za svakog od ispitanika odredili elemente potrebne za napredak u karijeri. Pritom smo konzultirali brojne stručnjake i organizatore s područja stručnog usavršavanja. Prof. Teather imala je tu sreću da je tijekom izrade projekta mogla surađivati s Judy Harvie, stručnjakinjom za planiranje karijere koja desetljećima radi na području Toronta i koja nam je dopustila da se koristimo njezinim radom. Koristeći se vlastitim saznanjima, uspjeli smo prilagoditi njezin rad prilikama u muzejskom sektoru i osnovali smo probnu radionicu za primjenu programa sa 12 sudionika predvođenih Lynne Teather, Judy Harvie i Lynne Kurylo.

Naš rad na planiranju karijere postao je plodan u kasno proljeće 1997., kada su Harvien i pristupi toj djelatnosti i pretpostavke o učeničkim organizacijama te stručnom usavršavanju muzealaca zastupljeni u teorijskoj literaturi provedeni u praksu i integrirani u terenski dnevnik prof. Teather.

Prema definiciji Petera Sengea, koji se bavi učeničkim organizacijama, učeničke su organizacije mjesta *gdje ljudi neprestano poboljšavaju svoje sposobnosti postizanja željenih rezultata, gdje se njeguju novi i sveobuhvatni načini razmišljanja, gdje se oslobađaju kolektivne težnje i gdje ljudi neprestano uče kako zajedno učiti.* (Senge, 1994.).

Da bi se takva učenička organizacija ostvarila, potrebno je proći kroz pet faza tj. disciplina:

1. Sustavno razmišljanje: podrazumijeva razmišljanje o snagama i međuodnosima koji oblikuju ponašanje sustava te jezik koji ih opisuje i pokušava razumjeti. Ova nam disciplina pomaže shvatiti kako što učinkovitije promijeniti sustav i kako djelovati u skladu sa širim procesima prirodnog i ekonomskog svijeta.
2. Osobno svladavanje situacije: odnosi se na učenje kako poboljšati osobnu sposobnost postizanja željenih rezultata te na stvaranje organizacijske okoline, koja potiče sve svoje članove na razvoj usmjeren odabranim ciljevima i funkcijama.
3. Mentalni modeli: označavaju promišljanje vlastite unutarnje vizije svijeta, njezino neprestano objašnjavanje i poboljšanje. Ti nam modeli također pomažu uvidjeti kako naša mentalna slika svijeta određuje naše postupke i odluke.
4. Zajednička vizija: izgrađivanje predanosti i odgovornosti unutar grupe stvaranjem zajedničke vizije budućnosti koju nastojimo ostvariti te postavljanjem principa i smjernica pomoću kojih tu zamišljenu budućnost želimo realizirati.
5. Timskim učenjem: mijenjaju se konverzijske sposobnosti i sposobnosti kolektivnog razmišljanja kako bi grupe međuovisnih ljudi mogle razviti inteligenciju i sposobnosti koje nadilaze zbroj individualnih talenata.

Terenski dnevnik *Pomaci u muzejima* sagledao je svih pet Sengeovih disciplina polazeći s najpovoljnijeg stajališta, stajališta individualnog muzealca, i oslanjajući se na hipotezu koju je Robert Janes iznio u svojoj knjizi *Muzeji i paradoks promjene: ... govorimo o učeničkim organizacijama, ali organizacije nisu učenici - učenici su ljudi unutar organizacija. Kad se sve zbroji i oduzme, svi se naši napori i težnje promjenama svode na učenje, učenje iz iskustva, iz uspjeha i neuspjeha, učenje od ljudi, od vođa i sljedbenika.*

Jedina je konstanta u cijeloj situaciji pojedinac, bilo da proučavamo muzejski sektor, muzeje ili pak različite oblike rada - savjetodavni rad, ugovore i nezaposlenost. Svaki pristup napredovanju u karijeri i transformacijskim promjenama muzejskog sektora mora uključivati muzealca pojedinca, posebno u situacijama kada se tradicionalno poimanje stalnog muzejskog zaposlenika naglo mijenja. Isto bi se tako pristupi napredovanju u karijeri bitno poboljšali prihvaćanjem teza o organizacijskom učenju i društvima učenika. Umjesto pojma *učenička organizacija* ponekad se upotrebljava pojam *učenička zajednica* kako bi se izbjegli institucionalni okviri i prikazali složeni odnosi u koje zaposlenici ulaze tijekom procesa učenja, kako bi pojam uključio različite oblike zaposlenika (stalne zaposlenike, slobodnjake, zaposlenike na ugovor) te kako bi se dočarao proces i životni ciklus radnog vijeka koji se zasniva na ideji o cjeloživotnom učenju. Unutar muzejskog sektora, termin *učenička zajednica* pogodan je jer bolje odražava različitost radnog mjesta muzealaca, od kojih su mnogi zaposleni unutar organizacije, ali ne treba zanemariti ni rastući broj onih koji rade na ugovor ili kao slobodnjaci. Čitav koncept oslanja se na takav pristup upravljanju muzejima koji bi objedinio kreativnost i novitete na području upravljanja te sposobnost i stručnost individualnih radnika. Ukratko, taj je termin primjenjiv i izvan organizacija i institucija: primjenjiv je na brojne vrste odnosa u koje je uključen svaki radnik, bez obzira na to radi li unutar muzeja ili je slobodnjak, savjetodavac, nezaposlen ili pak nešto dugo. Međuljudski odnosi tkivo su radnog života, oni omogućavaju normalno djelovanje radnog prostora. Takva je situacija sve češća i u muzejskom sektoru te između muzeja i drugih baštinskih i kulturnih organizacija. Obavljeni je rad sve više oblik nekog zajedničkog rada, rezultat timskih projekata ili grupnih aktivnosti, i to ne samo na profesionalnom već i na društvenom planu.

Zbog svega navedenog *Pomaci u muzejima* zasnivaju se na pet Sengeovih disciplina primijenjenih na pojedinca i njegovo stručno usavršavanje pomoću učeničkih zajednica, koje možemo shvatiti kao tvorevine unutar organizacije bez obzira na to da li pod organizacijom razumijevamo institucionaliziranu muzejsku sredinu, muzejski sektor ili društvo muzejskih mentora ili kolega. Knjigom se može koristiti pojedinac ili nekoliko kolega, ona može poslužiti u radionici, u instituciji prilikom planiranja upravljanja ljudskim resursima ili u udruzi muzeja.

Fleksibilnost je bitna sastavnica ovog pristupa koji odražava rastuću složenost rada u muzejima. *Pomaci u muzejima*, dakle, organizirani su u pet dijelova koji su djelomični ekvivalenti pet Sengeovih disciplina, razrađenih u *Petoj disciplini*.

Poglavlje I. / 1. korak: SUSTAVNO RAZMIŠLJANJE - SVIJET RADA U MUZEJU

Taj dio nastoji odgovoriti na pitanje gdje sam ja, a gdje smo mi. U uvodnom je dijelu sudioniku radionice predstavljena budućnost rada općenito te budućnost rada u muzejskom sektoru. Sudionik može ocijeniti implikacije koje to sagledavanje situacije ima na njega i ostale radnike na području kulture ili baštine.

Poglavlje II. / 2. korak: KORAK DALJE - OSOBNO SVLADAVANJE SITUACIJE

I. Tko sam ja?

U tom dijelu sudionici korisno provode vrijeme razmišljajući o svojoj karijeri, obrazovanju i dosadašnjem životnom putu, posvećujući posebnu pozornost iskustvima u kojima su uistinu uživali i onome što zaista smatraju ispravnim.

II. Što mogu ponuditi?

U tom dijelu sudionici sastavljaju potpun i detaljan inventar svih svojih znanja, sposobnosti, interesa, vrijednosti te osobnih stilova i stilova učenja. Kad potpuno shvate dar, stupanj obrazovanja i potrebe kojima na radnome mjestu raspolažu, nastavljaju razvijati istinski osjećaj za misiju te jasno izražavaju ciljeve i prioritete svog usavršavanja. Takva analiza mora uključivati stručne ali i ostale sposobnosti. Sudionike se potiče da potraže znanja i razviju sposobnosti vezane uz područja nužna za rad u novome muzejskom sektoru.

Poglavlje III. / 3. korak: MUZEOLOŠKI MENTALNI MODELI

Iako je ovaj korak dodan tijekom projekta, otkrili smo koliko je zapravo nužan za profesionalnu komunikaciju te osobnu i sektorsku preobrazbu. Senge *mentalne modele* definira kao *slike, pretpostavke i priče* koje sadrže naše osobne slike i vrijednosti koje određuju svijet. Takve predodžbe ne utječu samo na našu sliku svijeta nego i na naše shvaćanje tog svijeta i djelovanje u njegovim okvirima. Mentalni modeli mogu zaustaviti učenje ili ga pospješiti. S obzirom na to, možemo zaključiti da moramo naučiti kako izraziti mentalne modele ne samo kako bismo ih izrekli, nego i kako bismo ih mogli istražiti i preoblikovati kroz dijalog sa svijetom i ljudima. Muzeološki mentalni modeli, pretpostavke i koncepti ključni su za promjenu i preobrazbu muzeja, a kreću se od rasprava o tome što je muzej do sagledavanja uloge i filozofije muzeja te njihova odnosa prema predmetima, istraživanjima i javnosti. Djelatnik muzeja mora moći bez poteškoća artikulirati vlastite pretpostavke o muzeologiji te na taj način

istraživati i uključivati druge u raspravu koja se u njihovu okruženju odvija, što će im pak pomoći preoblikovati i promijeniti vlastitu viziju.

Poglavlje IV. / 4. korak: OD INDIVIDUALNOG DO ZAJEDNIČKOG UČENJA

I. Rad u muzeju i strategijsko upravljanje karijerom
Ako želimo uspješno odabrati put vlastite karijere, bilo bi dobro imati razvijene vještine istraživanja i učenja te znati promijeniti trenutni proces upravljanja. Nužno je znati vlastite ciljeve, ali je jednako tako korisno znati protumačiti razna istraživanja područja, shvatiti povezivanje elemenata u široku mrežu, uočiti i pregledati podatke prikupljene analizama radnog mjesta i njegove uloge te znati pripremiti prijedloge. Kako bi sudionicima pružili iskustvo međuovisnosti rada nekoliko pojedina, knjiga potiče sudionike da ovom projektu pristanu s drugim ljudima. Takav je zajednički pristup projektu ključan u ovoj fazi napretka u karijeri.

II. Strategije održanja muzejske karijere u pokretu
Jednom kad sudionici shvate da prestrukturirana radna okolina stvara nove potrebe i mogućnosti i kad nauče kako vlastite vještine, interese i iskustva pomiriti s tim novonastalim potrebama, bit će sposobni održati karijeru u pokretu i proživjeti svoju viziju. Novija istraživanja jasno pokazuju da postoji nekoliko mjerljivih faktora koji pomažu održati karijeru živom. U tom dijelu knjige oni su navedeni i objašnjeni.

Poglavlje V. / 5. korak: U POTRAZI ZA UČENIČKOM ZAJEDNICOM

U tom dijelu terenskog dnevnika ukratko je objašnjen dosadašnji napredak sudionika ostvaren sudjelovanjem u projektu te su postavljena nova pitanja i otvorene nove mogućnosti. Prije svega, autori napominju da bi sudionici trebali pregledati svoje planiranje karijere. To je logičan nastavak naše radionice. Nakon toga sudionike potičemo na istraživanje dinamike učenja unutar zajednice ili organizacije te na proučavanje mogućnosti koje se otvaraju njima i njihovoj stručnoj učeničkoj zajednici.

Tako smo u ljeto 1997. napravili pokusnu skicu *Pomaka u muzejima* i organizirali njezinu primjenu kroz pokusnu dvodnevnu vikend-radionicu u Torontu. Radionica je uključivala petnaest sudionika, a rezultati tog iskustva i povratne informacije sudionika uklopljeni su u istoimenu revidiranu verziju posvećenu planiranju karijere - knjigu *Pomaci u muzejima*. Istovremeno je s Davidom Barrom na dizajniranju CD ROM-a i buduće internet verzije terenskog dnevnika, nastojeći tako doprijeti do što većeg broja muzealaca. Nadalje, shvativši da mogući problemi i primjena projekta ovise o mogućnosti njegove prilagodbe različitim muzejskim prilikama, prof. Teather testirala je radionicu sa studentima muzeologije i na različitim skupovima, kao što su godišnja konferencija AAM-a te konferencije Udruge

muzeja Alberte i Udruge muzeja Kanade. Prilika za testiranje hipoteza o planiranju karijere na području Nizozemske pružila se kad se prof. Peter van Mensch s Akademije Reinwardt u Amsterdamu počeo zanimati za njezin rad na području planiranja karijere. Profesori Teather i van Mensch dijelili su epistemološko shvaćanje muzeologije i svaki je od njih bio upoznat s radom drugoga na tom području, što je bila solidna osnova za nastanak nove verzije *Pomaka u muzejima* prilagođene nizozemskom muzejskom sektoru. Međutim, prije nastavka projekta trebalo je odgovoriti na neka pitanja. Primjerice, zašto bi terenski dnevnik o planiranju karijere u muzejskoj struci nastao u Kanadi bio na bilo koji način bitan za muzealce, muzejske udruge ili organizatore stručnog usavršavanja u Nizozemskoj ili bilo kojoj drugoj zemlji? Bismo li mogli sastaviti kakav test utemeljen na međunarodnoj suradnji u području stručnog usavršavanja muzealaca i kako bi se takav test održao?

DRUGA FAZA: MUZEALCI U POKRETU: NIZOZEMSKA MOGUĆNOST "POMAKA NA PODRUČJU RADA U MUZEJIMA"

Do prije nekoliko godina je područje muzeologije u Nizozemskoj bilo prilično ograničeno. Postojala su dva bitna i sveobuhvatna programa, Akademija Reinwardt (ustanovljena 1976.) i Škola za restauratore (ustanovljena 1978.), te petnaestak manjih dodiplomskih ili diplomskih programa, ustanovljenih uglavnom potkraj 1980-ih i početkom 1990-ih, od kojih se najznačajniji odvijao pri Amsterdamskom sveučilištu. Iako su se oba glavna programa održavala u Amsterdamu, nisu surađivali ni komunicirali, a slično je bilo i s muzeološkim programom pri Amsterdamskom sveučilištu. Od 1995. godine škole su počele intenzivnije surađivati na projektima i sada su promjene neizbježne. Predviđamo da će infrastruktura studija muzeologije u amsterdamskim školama u 21. stoljeću biti potpuno drukčija.

Prekretnica u povijesti Akademije Reinwardt bio je posjet Odbora za ocjenu kvalitete (Quality Assessment Panel) 1995. te posjet Ocjenjivačkog odbora Britanskog instituta za stručno usavršavanje muzealaca (Britain Museum Training Institute Validation Panel) 1998. godine.

Posjet Odbora za ocjenu kvalitete potaknuo je odgovorne na usavršavanje programa: ustanovljena je interna procjeniteljska procedura i pojačana je interakcija s muzejskim sektorom. Vlada je financijski pomogla sastavljanje novog akademskog programa, uvedenog 2000./01. godine. Na pripremu tog novog programa uvelike je utjecala nacionalna rasprava o ulozi stručnog obrazovanja u umjetnosti, koju je pokrenulo Ministarstvo obrazovanja, kulture i znanosti. Dio tog projekta bilo je određivanje stručnih sposobnosti djelatnika na polju umjetnosti, što je uključivalo i muzejske djelatnike. Upravo je ta potreba za određenjem sposob-

nosti potakla Akademiju Reinwardt i Školu za restauratore na udruživanje snaga. Tako je u proljeće 1999. Ministarstvu predan izvještaj u kojem je određeno pet osnovnih zanimanja muzejskog sektora. Standardi stručnih sposobnosti zanimanja Instituta za stručno usavršavanje muzealaca (Museum Training Institute - MTI, Velika Britanija) te *Radna snaga budućnosti* Udruge muzeja Kanade pomogli su pri određenju stručnih sposobnosti.

Rad na definiranju sposobnosti pospješio je suradnju Akademije Reinwardt i Škole za restauratore. Na suradnju su pozvali i Amsterdamsko sveučilište koje je u to doba već planiralo novi postdiplomski studij za kustose. Sumnja i suzdržanost koje su u prošlosti bile glavne značajke odnosa spomenutih institucija, nestale su i počeo se njegovati novi duh suradnje. Tu će suradnju vjerojatno razvijati i nova politika Ministarstva, koja bi trebala osigurati okvire budućeg razvoja novih institucija za studij muzeologije.

Udruga muzeja Nizozemske (NMV - Nederlandse Museumvereniging) do danas se nije uključila u proces, unatoč iskazanom interesu i želji. Prioritetom muzejskog sektora smatra se obrazovanje onih koji ulaze u struku. Zbog osamostaljenja nacionalnih muzeja (proces otpočet 1991.) te uvođenja nacionalne sheme osposobljavanja (1997.) javila se potreba za većom svijesti o stručnim sposobnostima. Zbog trenutnog inzistiranja na razvoju poduzetničkog duha kulturnih institucija i izuzetne važnosti plana upravljanja zbirkama, koji je postao preduvjetom dobivanja financijske potpore vlade, nužno je jasno odrediti pojam profesionalizma. Ukratko, Udruga muzeja Nizozemske pokrenut će nacionalnu raspravu o sposobnostima i osposobljavanju koja će se temeljiti na radu triju amsterdamskih programa.

Rezultati rada posljednje tri godine su sljedeći:

1. određenje stručnih sposobnosti za barem pet muzejskih struka/specijalnosti,
2. novi akademski program dodiplomskog studija na Akademiji Reinwardt,
3. prijedlog novog skraćenog programa diplomskog studija na Akademiji Reinwardt,
4. prijedlog novog postdiplomskog tečaja za kustose pri Amsterdamskom sveučilištu,
5. zajednički studijski segmenti Akademije Reinwardt, Škole za restauratore i Amsterdamskog sveučilišta.

Postoje još dva nedostatka čijem bi se rješavanju trebalo posvetiti. Jedan od njih je uvođenje i primjena tih sposobnosti u muzejskom sektoru. Tu je dužnost na sebe preuzela Udruga muzeja Nizozemske, čije su administrativne službe počele planirati općenacionalne rasprave o određenju, sadržaju i razvoju stručnih sposobnosti muzejske struke. Drugi je problem preslabo isticanje uloge individualnih muzealaca i razvojnog puta njihovih karijera. Škole koje sudjeluju u procesu

planiranja slažu se da bi dio procesa usavršavanja trebao naučiti studente tehnikama i sredstvima planiranja karijere te da bi, nakon toga, planiranje karijere trebalo uključiti u novi akademski program. *Pomaci u muzejima* u razvoj novog akademskog programa uvedeni su u pogodnom trenutku jer su ponudili izvrstan model koji bi se mogao prilagoditi nizozemskim studentima i stručnjacima. Međutim, zanimljivo je da *Pomaci u muzejima* otvaraju još jednu perspektivu unutar programa. Kako članovi odbora iz različitih škola te stručnih i vladinih organizacija počinju stvarati viziju budućnosti muzejske struke u Nizozemskoj, postaje im jasno da će ne samo institucijama nego i pojedincima trebati znanje, sredstva i potpora koji će im omogućiti uspješno upravljanje budućom radnom snagom Nizozemske. Iako su planovi stvaranja radionica poput *Pomaka u muzejima* još u povojima, projekt *Pomaci u muzejima* u proces promjene koji se trenutačno događa u struci uspješno je uveo novu svijest o mjestu i važnosti pojedinačnih muzealaca.

Korak dalje: *Pomaci na području rada u muzeju* - kretanje prema međunarodnim okvirima

TREĆA FAZA: SURADNJA NA PROJEKTU PRILAGODBE POMAKA NA PODRUČJU RADA U MUZEJU, PLANIRANJU KARIJERE I STRUČNOM USAVRŠAVANJU U NIZOZEMSKOJ

U trećoj fazi pratimo Muzejsku učeničku zajednicu (COLM - Community of Learners for Museums) u njezinu formalnom i funkcionalnom razvoju tijekom kojeg se nastoji prilagoditi alternativnoj, a ne potpuno različitoj, zajednici muzealaca Nizozemske. U ovom ćemo dijelu raspraviti o okvirima i metodologiji nužnim za uspješnu primjenu i okončanje programa. Analiza najčešćih problema nizozemskih muzealaca i njihove reakcije na *Pomake na području rada u muzeju* daju nam razloga za optimizam.

Prve smo mjesece rada u Nizozemskoj uglavnom proveli istražujući. Prevedena štiva i iscrpni intervjui s različitim muzealcima dali su nam uvid u nizozemski "svijet muzeja", tj. muzejsku kulturu, trendove, brige i izazove koji oblikuju muzejsku zajednicu i njenu stručnu radnu snagu te utječu na njih. Naravno, rezultati ovih istraživanja uključeni su u radnu bilježnicu o planiranju karijere koja je poslužila kao priprema za radionicu održanu u lipnju 1999.

Proces integracije informacija prikupljenih u Danskoj u kanadski Terenski dnevnik predstavljao je izazov i javili su se neki problemi, većinom banalni, ali ipak ključni za uspjeh Terenskog dnevnika. Tako je, primjerice, većina tekstova bila prepravljena ili ponovo napisana kako bi ih potencijalna publika, koja se engleskim koristila kao drugim jezikom, mogla prihvatiti. Uklonjeni su ili prepravljani različiti aksiomi, popularni izrazi (posebno oni korišteni u američkoj "Teoriji novog upravljanja"), metafore i citati, zbog čega se nova knjiga vizualno činila manje dinamičnom od originala. Kao rezultat

svoga navedenog počeli smo koristiti stilski kompromis koji je tekst približio publici različitih kultura i tako ga učinio funkcionalnijim. Najočitiiji izraz naše želje da dopremo do nizozemskih muzealaca bila je promjena imena knjige u *Pomaci u muzejskoj karijeri*. Kroz intervjue smo, naime, uočili da za Nizozemce izraz "rad u muzeju" ima drukčije konotacije i označava prvenstveno zadatak ili posao koji treba obaviti pa smo se odlučili za riječ "karijera", koja nosi pozitivnije značenje i bolje odgovara našim namjerama.

Nadalje, logistika potrebna za ostvarenje našeg plana intervjuiranja što većeg broja muzealaca zahtijevala je puno rada u samo osam mjeseci. Srećom sastanak s Udrugom muzeja Nizozemske (Nederlandse Museumvereniging), koji se održao u ranijim fazama projekta, pomogao nam je doprijeti do velikog broja različitih muzealaca. Novi tekst sadržava ideje, mišljenja i brige muzealaca iz nacionalnih i općinskih muzeja, iz muzeja kojima upravlja odbor i iz onih koji kombiniraju različite vrste uprave. Tekst ne isključuje ni savjetodavce ni studente muzeologije. Intervjui su provedeni s:

- osobljem i studentima Akademije Reijwardt,
- članovima Odjela za kadrovska pitanja stručnu izobrazbu Nizozemskog instituta za kulturnu baštinu (Instituut Collectie Nederlandse - ICN),
- nekoliko radnika tajništva Nederlandse Museumvereniging (NMV),
- članovima savjeta NMV-a, tj. predstavnicima malobrojnih muzeja članova,
- ravnateljem Openluchtmuseuma (prvog nacionalnog muzeja koji se 1991. osamostalio od vlade),
- upraviteljem Kadrovskeg odjela Tropenmuseuma (jednog od malobrojnih nizozemskih muzeja koji je osjetio vladino "rezanje budžeta") i
- upraviteljem Kadrovskeg odjela Amsterdams Historisch Museuma (koji je uveo program za osobni razvoj i stručno usavršavanje želeći tako stvoriti učeničku zajednicu unutar muzeja).

Taj nam je izbor muzealaca također pružio uvid u nizozemsku muzejsku zajednicu te je postao izvrstan referentni materijal i baza podataka za daljnji razvoj *Pomaka na području rada u muzeju*.

Bitno je napomenuti i da se stručna iskustva kanadskih i nizozemskih muzeja bitno razlikuju. U kanadskom je slučaju Terenski dnevnik bio odgovor na institucionalne traume iz 1990-ih koje su u brojnih radnika izazvale tjeskobu zbog trenutačnih ili strah od budućih promjena ili pak nelagodu zbog moguće nezaposlenosti. Nizozemski muzealci dosad nisu bili pretjerano izloženi "smanjenju" broja radnika ni promjenama koje takvo smanjenje prate. Njih više zabrinjava stagnacija radne snage u Nizozemskoj i potreba za većom profesionalnom mobilnošću koja iz te stagnacije proizlazi. Manji muzeji u Kanadi i Nizozemskoj imaju vrlo slične probleme, poput oskudnog života, uprave na dobrovoljnoj bazi i nesigurnosti posla, kojoj su izloženi brojni muzealci.

Iako se radna snaga u Kanadi i Nizozemskoj razvija različitim brzinom, barem kad je riječ o velikim i srednje velikim muzejima, a dugoročno zaposleni u muzejima nisu podjednako sigurni u obje zemlje, barem u nekim područjima rada u muzejima, zanimljivo je da smo te razlike uglavnom uspjeli pomiriti pomoću općenitijih rasprava o prioritetima stručnog usavršavanja koji su se mogli primijeniti i na kanadske i na nizozemske muzeje. Također se nadamo da bi vladine gospodarske i političke strategije s vremenom mogle utjecati na nizozemske muzejske ustanove u istom smjeru u kojem su utjecale i na one kanadske, posebno uzevši u obzir razvojne trendove Europske zajednice. Posebno se nadamo da bi takvim promjenama mogla biti podložna područja poput određenja sposobnosti muzealaca, uloge pojedinca u muzejskim organizacijama i široj muzejskoj zajednici te budućnosti profesionalnih institucija i organizacija koje se bave stručnim usavršavanjem muzealaca. Sve te "općenite" teme vezane uz stručnost i stručno usavršavanje bitne su sastavnice *Pomaka na području rada u muzeju* i radionice nastale iz tog dnevnika. Sve su te teme također omogućile otvoren i konstruktivan razgovor nizozemskih i kanadskih sudionika o Terenskom dnevniku i njegovoj mogućoj primjeni na području Nizozemske.

Kad smo odredili zajedničke teme rasprave, vizija verzije *Pomaka na području rada u muzeju* prilagođene nizozemskoj publici postala je realnija, a nastojeći riješiti gorući problem prilagodljivosti i primjenjivosti rada u međunarodnom kontekstu, pokrenuli smo i neka osnovna pitanja. Često su stručnjaci iz svih područja i sa svih razina rada u muzejskoj struci govorili o stručnim sposobnostima i vještinama. Što za pojedinačnog muzealca znači visoka kvaliteta i kako je postići? Kako pojedinac može postići razinu zadovoljstva i uspjeh u karijeri koji mu priznaju muzejske institucije, kolege i zajednice? Kako pojedinca možemo motivirati da poželi postići tu visoku kvalitetu? Kako muzejska zajednica može u pojedincu potaknuti potrebu za učenjem i želju za poboljšanjem stručnih sposobnosti koje bi mu pomogle poboljšati kvalitetu rada i povećati zadovoljstvo poslom?

Još je jedna briga kanadskih djelatnika našla odjeka i u Nizozemskoj: i toj je zemlji potrebna vizija jednog sveobuhvatnog sustava stručnog usavršavanja radnika i upravitelja. Ta potreba za vizijom rezultat je želje da se poboljša muzejska mreža, da razgovori o problemima struke budu učinkovitiji te da se pospešuje učenje na razini pojedinca i institucije. Kako profesionalni instituti za stručno usavršavanje mogu udovoljiti tim zahtjevima i potrebama individualnih muzealaca i samih muzeja? Kako bi radna snaga budućnosti morala ili mogla izgledati? Kako radnici moraju biti opremljeni da bi mogli djelovati unutar te buduće radne snage? Na zadnje pitanje moći ćemo odgovoriti tek kad se dogovorimo kako će ta radna snaga izgledati i tko će je oblikovati).

Zakupljenost traženjem odgovora na ova pitanja posebno je došla do izražaja tijekom radionice *Pomaci u muzejskoj karijeri*, održane 27. lipnja 1999. na Akademiji Reinwardt u Amsterdamu. Sudionici radionice, iako očito zainteresirani za Terenski dnevnik, puno su više pozornosti posvećivali procjeni metodologije, preispitivanju pristupa te razmišljanju o tome kako najbolje prilagoditi Dnevnik njihovim specifičnim institucionalnim i individualnim prilikama. Dnevnik je postao izvor informacija pomoću kojeg bi mogli naći odgovore na svoja pitanja te polazište za uvođenje novog načina razmišljanja o stručnom razvoju pojedinca i njegovoj ulozi u nizozemskom muzejskom sekoru. Ukratko, Dnevnik je skup sirovina koje bi se mogle oblikovati prema specifičnim nizozemskim prilikama.

Najzanimljiviji je ishod radionice bila činjenica da su sudionici vrlo odobrivali i dobro prihvatili koncept "učeničke zajednice". Tijekom brojnih rasprava postalo je očigledno da, iako je taj koncept većini ljudi novost, upravo on nosi najveći potencijal za nizozemsku muzejsku zajednicu, zajednicu koja se sastoji od male grupe stručnjaka koja bi mogla biti usko povezana. Sudionici su naglasili potrebu bolje komunikacije među muzealcima, čak i stvaranja mreže muzealaca koja bi proširila mogućnosti radnika, te potrebu stvaranja većeg broja foruma na kojima bi se raspravljalo o pitanjima bitnim za zajednicu/e. Okupljanje muzealaca iz svih područja i sa svih razina, kakvo se ostvarilo tijekom radionice a kakvo dotad i nije bilo praksa muzejskog sektora, pokazalo se uspješnom metodom poticanja rasprava koje mogu obuhvatiti čitavu struku.

Zbog svega navedenog sudionici su svjesno sudjelovali u stvaranju prototipa učeničke zajednice koju je grupa ocijenila ne samo produktivnom nego i ugodnom.

ZAKLJUČAK. U zaključku bismo se htjeli osvrnuti na pitanje postavljeno na početku rada: je li moguće stvoriti proces planiranja karijere koji bi bio bitan na međunarodnoj razini i koji bi se mogao prilagoditi neprestanim promjenama globalnog kulturnog sektora? Uspjeh ovog projekta dokazao je da se prerađene verzije *Terenskog dnevnika* nastalog u specifičnom muzejskom okruženju jedne zemlje mogu prilagoditi drugim zemljama, barem ako je riječ o onim razvijenima. Ipak je naš projekt nesumnjivo bio ograničen skromnošću sredstava i poteškoćama u komunikaciji, unatoč svim prednostima interneta koji pomaže svladati daljinu i ostale prepreke u komunikaciji. U idealnim bi prilikama prof. Teather trebala posjetiti Nizozemsku ranije tijekom projekta kako bi u potpunosti shvatila nizozemski radni svijet muzealaca i kako bi mogla bolje surađivati s prof. van Menschom, te bi sva ta saznanja trebala učinkovito utkati u sadržaj radionice. Očito je da će buduće preinake projekta i daljnje adaptacije Dnevnika zahtijevati više sredstava ili ćemo morati pronaći zamjenski način prenošenja različitih kulturnih iskustava vezanih uz muzej kao radnu okolinu. Moramo

“Što za pojedinačnog muzealca znači visoka kvaliteta i kako je postići? Kako pojedinac može postići razinu zadovoljstva i uspjeh u karijeri koji mu priznaju muzejske institucije, kolege i zajednice? Kako pojedinca možemo motivirati da poželi postići tu visoku kvalitetu? Kako muzejska zajednica može u pojedincu potaknuti potrebu za učenjem i želju za poboljšanjem stručnih sposobnosti koje bi mu pomogle poboljšati kvalitetu rada i povećati zadovoljstvo poslom?”

biti posebno pažljivi i ne generalizirati uspjeh prilagođavanja načina planiranja karijere. Naime, ne znamo još je li taj način pogodan i za treći svijet jer ga nismo još testirali.

Isto je tako moguće potaknuti sudionike da u prvom koraku, sustavnom razmišljanju, odrede posebnosti svojih prilika i uklope ih u proces stručnog napredovanja u karijeri te razvoja pojedinca učenika. Na taj bi se način rad mogao prilagoditi lokalnim ili posebnim potrebama, bez obzira na to radi li se o muzealcima razvijenih zemalja ili zemalja u razvoju. Kako bismo radnu bilježnicu mogli upotrebljavati u svim prilikama, ona bi također morala uključivati niz različitih primjera, poput Kanade, Nizozemske, Australije ili Južnoafričke Republike. Tako bi muzealci iz vrlo različitih muzejskih sustava mogli uspješno prilagoditi teoriju o stručnim sposobnostima svojim osobnim potrebama i zahtjevima situacije.

*AUTORI

Prof. LYNNE TEATHER gostujući je profesor na Programu studija muzeologije pri Sveučilištu u Torontu. Glavni je autor knjige *Pomaci na području rada u muzeju: terenski dnevnik za planiranje karijere u muzejskoj struci i razvoj muzejske učeničke zajednice*, Toronto, 1998.

Dr. PETER VAN MENSCH predavač je na odsjeku za muzeologiju Akademije Reinwardt u Amsterdamu.

SARAH FAULKNER FAYLE magistrirala je studij muzeologije 1997. te je bila voditeljica projekta *Pomaci na području rada u muzeju* u Nizozemskoj.

LITERATURA

Napomena: radovi koji se bave stručnim usavršavanjem i akademskim programom studija muzeologije dostupni su u ICOM-ovom Vodiču kroz studij, 2000.

Popis literature dostupan je na:

<http://museumstudies.si/ICOM-ICTOP/index.htm>

1. Baeker, Greg i Leslie Oliver. *Određivanje stručnih sposobnosti u kanadskim muzejima (Mapping Professional Competencies for Canadian Museums)*. Ottawa: *Primijenjeni kulturalni principi (Applied Cultural Principles)*, 1996.
2. Odbor za upravljanje ljudskim resursima Udruga muzeja Kanade. *Ljudi, preživljavanje, uspjeh i promjena: strategija upravljanja ljudskim resursima u kanadskoj muzejskoj zajednici (People, Survival, Change and Success: A Human Resource Action Strategy for the Canadian Museum Community)*. Ottawa: CMA, 1995. (dostupno u CMA)
3. *Radna snaga budućnosti: sposobnosti kanadske muzejske zajednice (The Workforce of the Future: Competencies for the Canadian Museum Community)*. Ottawa: CMA, 1997., <http://www.chin.gc.ca>
4. Coté, Line i Denis Samson. *Vodič kroz strateško planiranje upravljanja ljudskim resursima u muzejskom sektoru (Guide to Strategic Planning of Human Resources in the Museum Sector)*. Quebec: Udruga muzeja Quebeca (La Société des Musées Québécois), 1996.
5. Edson, Gary (ur.). *Međunarodni vodič kroz stručno usavršavanje muzealaca (International Directory of Museum Training)*. London: Routledge, 1995.

6. Glaser, Jane s A. Znetou. *Muzeji - radna mjesta (Museums: A Place to Work)*. New York: Routledge, 1996.

7. Danilov, Victor. *Karijere u muzejskoj struci i stručno usavršavanje - stručni vodič (Museum Careers and Training: A Professional Guide)*. Westport, Conn.: Greenwood, 1994.

8. Mensch, Peter van, (ur.). *Kako učiniti muze profesionalnima: muzejska struka u pokretu (Professionalising the Muses: The Museum Profession in Motion)*. Amsterdam: AHA Books-1989.

9. *Paradigma, konkurencija, uposlivost*, (Paradigm, Competition Employability) Katedra za muzeologiju u Nizozemskoj

10. Konferencija *Muzeologija u 21. stoljeću. Teorija i praksa* izlaganje na Sveučilištu Aristotel, Thessaloniki, 21.-24. studenoga 1997.

11. Muzejski i galerijski odbor. *Karijere u muzejima, baštinskom sektoru i očuvanju*. (Museums and Galleries Commission. *Careers in Museums, Heritage and Conservation*). Bradford, Engleska: MTI, 1997.

12. *Kvalifikacijski materijali struke za Englesku, (National and Scottish Vocational Qualification Packs)* Bradford Wales i Škotsku. Bradford, Engleska: MTI.

13. *Standardi stručnih sposobnosti (Occupational Standards of Competence)*. 6v. Bradford, Engleska: Institut za stručno usavršavanje muzealaca, 1995.

14. *Pregled razvoja i usavršavanja uprave muzeja, galerija i institucija baštinskog sektora (A Review of Management Training and Development in the Museums, Galleries and Heritage Sector)*. Bradford, Engleska: MTI, 1997.

15. Senge, Peter. *Peta disciplina: umijeće i praksa učeničkih organizacija (The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization)*, (New York: Doubleday Currency Publishing), 1990.

16. *Terenski dnevnik Peta disciplina*.

Predavanje *Planiranje globalnih pomaka na području rada u muzejima. Međunarodni eksperiment u planiranju karijere i stvaranju učeničke zajednice: kanadska i nizozemska iskustva* održano je na Godišnjem sastanku ICTOP-a u Londonu, Engleskoj, 1.- 7. srpnja 1999.

Izvorni tekst preuzet je s web stranice:

<http://www.city.ac.uk/ictop/teather-1999.html>

Prijevod s engleskog jezika: Ana Babić

I. OPĆE SPOSOBNOSTI

Sve muzejsko osoblje mora moći dokazati da posjeduje određena znanja i sposobnosti vezane uz sljedeća područja:

Komunikacija

- Međukulturalna komunikacija
- Pismena, usmena i neverbalna komunikacija
- Terminologija / vokabular

Svijest o značenju okoliša i njegova utjecaja

- Etika zaštite okoliša
- Environmentalističke procjene - uslužnost, energija, aktivnosti, problemi
- Usklađivanje rada kustosa s potrebama okoliša
- Praksa održivog razvoja

Metode procjene

- Analiza podataka
- Prikupljanje podataka
- Osmišljavanje projekata
- Ciljevi
- Metode izvještavanja

Financijsko upravljanje

- Osnovna matematička pismenost
- Osnovne metode analize, praćenja i izvještavanja

Informacijska tehnologija

- Elektronska pošta
- Internet stranice
- Multimedijalne publikacije
- Upravljanje bazama podataka

Meduljudski odnosi

- Suradnja i stvaranje mreže suradnika
- Svijest o osobama s posebnim potrebama
- Muzejske strategije
- Politički obziri

Muzeji i društvo

- Odgovornost
- Problemi identiteta i diskriminacije
- Etničke, rasne, kulturne i intelektualne različitosti
- Poznavanje lokalnih, nacionalnih, regionalnih i međunarodnih problema, resursa i uvjeta
- Širenje mira i poticanje razumijevanja među ljudima
- Javno povjerenje

Priroda posla

- Politika i praksa administracije i upravljanja
- Povezivanje s drugim organizacijama / pružanje savjetodavnih i drugih usluga
- Multidisciplinarna okolina
- Održanje kvalitete usluga i proizvoda

Profesionalnost

- Doprinosi struci
- Stalno obrazovanje
- Etika i vrijednosti
 - osobne
 - svojstvene određenom muzeju i kulturi
 - svojstvene određenoj disciplini ili zanimanju
- Identitet
- Intelektualna znatiželja
- Inicijativa, samomotivacija, samoprocjena i fleksibilnost
- Upravljanje
- Udruživanje muzeja na lokalnoj, regionalnoj, državnoj i međunarodnoj razini
- Samostalno usmjeravanje vlastite karijere
- Određenje standarda
- Uočavanje i priznavanje različitosti te njihovo uključivanje u sve postojeće procese
- Prepoznavanje i priznavanje visoke kvalitete
- Vizija i uloga muzeja te uloga pojedinca u pojedinim institucijama

Vodenje projekata

- Dodjela dužnosti i pregled
- Multidisciplinarna okolina
- Planiranje i organiziranje
- Određivanje prioriteta
- Rješavanje problema
- Upravljanje resursima, primjena i ocjenjivanje
- Timski zadaci i procesi

Istraživanja

- Sposobnost traženja i pronalaženja informacija te primjene naučenog na konkretne zadatke
- Kritičko razmišljanje
- Metodologija

Resursi u struci

- Literatura i izvori informacija (popisi literature, liste, kazala)
- Stručne udruge (međunarodne, nacionalne, regionalne i lokalne)

II. SPOSOBNOSTI VEZANE UZ MUZEOLOGIJU: POZNAVANJE TEORIJSKIH OSNOVA RADA U MUZEJIMA I VJEŠTINE NJIHOVE PRIMJENE**Muzeologija i zajednica**

- Procjena i razumijevanje potreba zajednice
- Tehnike izlaganja kao sredstva poticanja članova zajednice na korištenje zajedničkih resursa
- Interakcija zajednica, njihova baština i gospodarski razvoj
- Proces pokrenuti zahvaljujući trudu zajednice

Razvoj muzejske struke

- Kritika muzeja
- Određenja i broj muzeja različite vrste / vezanih uz različite temeljne znanstvene discipline i razlike među njima
- Povijest, filozofija i trenutni status muzeja, struke i zbirki općenito ili u lokalnom, regionalnom, nacionalnom i međunarodnom kontekstu
- Osnovna muzejska načela

Uloga i svrha muzeja

- Osnovne tradicionalne aktivnosti
- Slobodno vrijeme i turizam
- Identitet i nacionalizam

Vizija**Upravljanje**

- Sastavljanje upravnog odbora (ili drugog upravljačkog tijela)

- Nadležnost
- Vrste
- Stvaranje politike
- Uloge i odnosi

Problemi muzejske prakse

- Poslovna orijentiranost ili šire javno "dobro"
- "Zbirke" ili "Ideje"
- Prevladavajuće stajalište / snaga u muzejskim interpretacijama
- Kulturna demokracija
- Intelektualna dostupnost
- Fizička dostupnost
- Zvanje ili zanimanje
- Preraspodjela kulturne baštine, ljudskih ostataka, pogrebnih artefakata

Pravni kontekst muzejske prakse

- Kulturna baština - lokalni, regionalni, državni i međunarodni pristupi i konvencije
- Autorska i umjetnička prava - državni zakoni i međunarodne konvencije
- Umjetnička sloboda izražavanja - lokalni, nacionalni i komparativni pristupi
- Politički, gospodarski, društveni i kulturni kontekst muzejskog djelovanja i suočavanje s lokalnim, nacionalnim i međunarodnim problemima, uključujući globalizaciju, brigu o okolišu, održivi razvoj i kulturalnu različitost

Istraživanja vezana uz temeljnu znanstvenu disciplinu ili muzeološka istraživanja**III. SPOSOBNOST UPRAVLJANJA: ZNANJA I VJEŠTINE VEZANE UZ TEORIJU I PRAKSU MUZEJSKOG DJELOVANJA****Zadovoljavanje standarda****Savjetodavna tijela**

- Javna, stručna, disciplinarna

Arhitektura

- Standardi dostupnosti
- Adaptacija i upotreba
- Kontrole okoliša
- Namještaj
- Muzejski arhitekti
- Odnos oblika i namjene
- Teorija i praksa muzejske arhitekture
- Uvažavanje discipline, kulturne sredine i klimatskih uvjeta
- Pogodnosti za posjetitelje - predvorje, zahodi

Poslovno i operativno upravljanje

- Ugovorni poslovi
- Utvrđivanje politike ustanove
- Razvoj programa
- Određenje ciljeva
- Određenje prioriteta
- Pojašnjenje ciljeva
- Strategijsko planiranje
- Upravljanje resursima
- Primjena
- Procjena

Odnosi sa zajednicom

- Pravni problemi
- Udruživanje i koalicije
- Javni programi

Financijsko planiranje i upravljanje

- Revizija
- Budžet
- Financijska kontrola
- Dokumentacija
- Izvještaji
- Upravljanje rizikom

Formalna struktura

- Osnivač
- Zakoni prema kojima je ustanovljen muzej
- Članci o udruživanju
- Ustav i lokalni propisi
- Izjava o svrsi / namjeri / poslanju

Prikupljanje sredstava i razvoj subvencija (ostvarenje prihoda)

- Plan razvoja (ostvarenja prihoda)
- Vođenje registra i evidencija potvrda
- Određenje sredstava
- Kampanje za prikupljanje materijalnih sredstava
- Darovi / ostavštine
- Tehnike / strategije

Planiranje i upravljanje ljudskim resursima

- Raspodjela resursa
- Analiza zadataka
- Nadležnost
- Određenje struktura naknade (platna ljestvica rasponi plaća)
- Savjetodavci i djelatnici na ugovor

- Međunarodna izobrazba
- Različitost
- Zapošljavanje / otpuštanje djelatnika
- Odnosi među djelatnicima
- Upravljanje multidisciplinarnim i multikulturalnim timovima i organizacijama
- Moral i motivacija zaposlenika
- Provjera i procjena rada
- Nadgledanje
- Analiza potreba izobrazbe organizacije i zaposlenika te osiguravanje potrebne izobrazbe
- Volonteri

Aktivnosti pomoću kojih se stvaraju prihodi

- Koncesije (franšize)
- Naknade
- Maloprodaja

Upravljanje informacijama**Osiguranje / odšteta****Zakoni**

- Pravni sustav - državne i međunarodne usporedbe
- Pravni položaj muzeja
- Pravne obveze osoblja i uprave
- Zakoni i prikupljanje materijala - obogaćenje, osiromašenje i ostavština
- Ugovorni zakon (zajmovi i razmjene izložaba)
- Porezni zakoni

Marketing

- Istraživanja publike (posjetitelja)
- Reklamni materijali
- Slika u javnosti
- Turističke / poslovne veze
- Sredstva komunikacije

Organizacije članova i "prijatelja" muzeja

- Usluge
- Gostoprimstvo

Upravljanje prostorom i opremom

- Spremnost za izvanredne situacije
- Požari, sigurnost i osiguranje
- Održavanje prostora

Javni poslovi**Odnosi s medijima****Teorija organizacije**

- Najbolja praksa

- Vještina ophođenja s različitim kulturama
- Procesi promjene
 - upravljanje procesom promjene
 - modeli organizacijske promjene
 - odgovori na promjene
- Tehnike usvajanja kreativnog načina razmišljanja i poticanja na akciju
- Razumijevanje procesa inovacije u složenim organizacijama
- Preoblikovanje

IV. SPOSOBNOSTI STVARANJA JAVNIH PROGRAMA: ZNANJE I SPOSOBNOSTI VEZANE UZ SLUŽENJE MUZEJSKOJ ZAJEDNICI

Komunikacija

- Teorija komunikacije
- Poznavanje dinamike simboličkih iskustava
- Razvoj tehnika prijenosa informacija i stvaranje žarišta rasprave i foruma za razmjene ideja
- Fizička i intelektualna orijentacija
- Semiotika - znanost o značenju stvari
- Potpisi (označavanje itd.)

Izložbe

- Teorija izložbe
- Grafičko uređenje
- Povijest i filozofija
- Osvjetljenje
- Planiranje, oblikovanje, stvaranje, postavljanje i procjenjivanje
- Principi vizualne prezentacije
- Vrste / stilovi izložaba
- Upotreba audiovizualnih pomagala i računala
 - virtualne izložbe
 - stvaranje internet stranica i upravljanje njima

Obrazovanje i tumačenje

- Teorija obrazovanja, psihologija i sociologija
- Povijest i filozofija
- Teorija učenja
- Planiranje, oblikovanje, stvaranje i procjena programa
- Modeli rada
 - upotreba teksta, predmeta, grafika, opipljivih materijala i medija
- Pravila

Publikacije i proizvodi

Služba za posjetitelje i odnosi s javnošću

- Protok posjetitelja
- Lokalni, državni, međunarodni i regionalni problemi i situacije
- Upravljanje posjetom muzeju
- Odluke onih koji muzej ne posjećuju
- Broj i vrsta
- Potrebe očuvanja zbirke i strukture
- Odluke posjetitelja

V. SPOSOBNOSTI UPRAVLJANJA I BRIGE O ZBIRKAMA I INFORMACIJAMA: ZNANJE I VJEŠTINE STVARANJA, OČUVANJA I DIJELJENJA MUZEJSKIH RESURSA

Arhivi

Vođenje dokumentacije

Zbirke

- Kulturna, fizička i intelektualna dostupnost: posjeti, turizam
- Agensi propadanja: fizički, kemijski i biološki čimbenici
- Automatizacija: računalna podrška i izbor opreme
- Katalogizacija
- Problemi vezani uz zbirke
- Upravljanje zbirnama
 - preventivna zaštita
- Kopije, reprodukcije, digitalizacija
 - autorska prava
 - kontrola kakvoće
- Razvoj
- Dokumentacija / upravljanje podacima stvaranje, organizacija i briga
- Elektronika / internet okruženje
- Praćenje i kontrola okoliša i uvjeta
 - temperatura, relativna vlažnost, osvjetljenje i zagađivači atmosfere
- Rukovanje
- Povijest i filozofija
- Vrste zbirke
 - pomoćne zbirke (audiovizualna pomagala, dijapozitivi, negativni)
 - umjetno stvorena okolina (zgrade, krajolik, strukture)
 - kulturna baština (usmena predaja, život naroda, jezik)
 - dokumenti, rukopisi, arhive

- predmeti, umjetnine, skulpture, uzorci, otisci
- Pakiranje i transport
- Suzbijanje nametnika
- Pravila
- Principi konzervacije / restauracije
 - svojstva materijala, njihovo značenje za očuvanje
- Registracija zbirke
 - nabava
 - izlučivanje
 - posudba (depoziti)
- Resursi
- Standardi
- Pohrana
- Krađa
- Korištenje u
 - prirodnom i kulturnom okruženju
 - izložbama
 - pružanju usluga javnosti
 - istraživanju
- Knjižnica i usluge pružanja informacija
- Znanstveno djelovanje
- Prikupljanje, obrada i analiza podataka
- Osmišljenje procesa istraživanja
- Faze procesa istraživanja
- Procedure prikupljanja uzoraka / sredstva i procedure ispitivanja

Mrežne stranice održava: Smithsonian Centre for Education and Museum Studies

Preuzeto s mrežne stranice:

<http://museumstudies.si.edu/ICOM-ICTOP/indeks.htm>

PRETJERIVANJA: PREISPITIVANJE ZADATKA KUSTOSA

NANCY VILLA BRYK □ Muzej Henryja Forda i Greenfield Village u Dearbornu, Michigan, Sjedinjene Američke Države

“Kad sam krenula na studij potkraj sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća, zanimanje kustosa bilo je vrlo prestižno.”

Uloga kustosa tema je brojnih rasprava u struci. Godine 2000. održale su se dvije stručne konferencije i u oba je slučaja pridošla publika bila toliko brojna da više nije ostalo mjesta za sjedenje, a raspravljalo se o često kontroverznom promjenama u odnosima kustosa i muzejskih pedagoga, dizajnera, zaposlenih u službama za posjetitelje te ostalih muzealaca. Brojni su posjetitelji žarko željeli saznati što se drugdje događa i razmijeniti priče o preusmjeravanju i reorganizaciji posla. Mene su, kao kustosa s dvadesetogodišnjim stažem u Muzeju Henryja Forda i Greenfield Villageu, zamolili da podijelim svoja iskustva vezana uz tzv. smanjenje uloge kustosa. Ja sam neka vrsta “preživjeloga” koji je prošao kroz velike promjene sadržaja i načina obavljanja posla.

Ono što slijedi vrlo su osobna sjećanja na organizacijske promjene i preusmjerenje rada kustosa u velikom povijesnom muzeju. Iako sam s drugim muzealcima razgovarala o njihovu viđenju tih promjena, sve što slijedi isključivo je moje mišljenje i nema veze s mišljenjem kolega ili institucije. Zapravo se neki od mojih kolega vjerojatno i neće slagati s mojom procjenom. Ipak, iz različitih sam razloga željela ispričati svoju priču. Možda će moja iskustva naći odjeka u onih koji su doživjeli sličnu reorganizaciju i potaknuti ih na daljnju raspravu. Možda mogu pomoći drugima da se suoče s novim izazovima. A možda će oni koji su upravo zahvaćeni promjenama u mojoj priči pronaći ohrabrenje i savjete koji će spriječiti neke moguće pogreške.

Kako se Muzej Henry Ford i Greenfield Village razvijao i postajao sve usmjereniji na učinkovite programe i izložbe za javnost te šire tumačenje događaja, tako se je, naravno, mijenjao i posao kustosa. Iako su se izazovi s kojima su se kustosi suočavali u muzeju činili zastrašujući, pokatkad čak i bolni, ti su osjećaji postali sve manje intenzivni jer smo naučili sagledavati stvari s drugih stajališta, usvojili smo nove vještine i prilagodili se novom načinu rada s kolegama. Kustosi su i dalje sastavni dio institucije muzeja i njihov je posao ostao vrlo bitan, kao što je oduvijek bio. Osobno sam vrlo zadovoljna i ponosna da sam ostala kustos koji još uvijek “radi velike stvari”.

Glasine o našoj smrti zaista su pretjerane. Kustosi su i dalje živi i još se bore.

Kad sam krenula na studij potkraj sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća, zanimanje kustosa bilo je vrlo prestižno. Većina studenata diplomskih programa nadala se da će postati kustosi i smatrali smo da se za to zanimanje vrijedno svojski potruditi. Cilj naše izobrazbe bilo je stručno poznavanje predmeta i materijalne kulture. Svaki dokaz našeg poznavanja područja izazivao je veliko divljenje. Nismo baš puno čitali o teorijama obrazovanja ni o studijama posjetitelja jer je to u to doba bilo novo područje. Pretpostavljalo se da je zadaća kustosa koristiti vlastito faktografsko znanje i intuiciju pomoću kojih mogu osmisliti tumačenje izložaka i organizirati izložbe.

Moj posao danas znatno se razlikuje od posla koji sam obavljala kad su me 1981. zaposlili na puno radno vrijeme kao kustosa Odjela tekstila Muzeja Henry Ford & Greenfield Villagea. Neke osnovne zadaće nisu se promijenile i naši su muzejski kustosi uvijek imali tri glavna zadatka: brinuli su se o zbirkama, bili su povjesničari i pomagali su u organiziranju izložaba u prostorima povijesnog muzeja i u povijesnim kućama Greenfield Villagea. Međutim, stajališta unutar svakog od ta tri područja djelatnosti bitno su se promijenila. Prije dvadeset godina *shvaćanja* povijesničara, kustosa i organizatora izložbe bila su mnogo uža. Skupljanje predmeta često je ovisilo o intimnim, osobnim interesima ili području stručnosti kustosa. Povijesna perspektiva nije uvijek uključivala i šire društvenopovijesno tumačenje. Predmeti i izložbe koje su kustosi postavljali uglavnom su se sastojali od raznih predmeta i privlačili prvenstveno skupljače ukrasnih umjetnina, ljubitelje strojeva, auta itd. Izložbe su se organizirale a, zapravo se, nije znalo kako je većina posjetitelja shvatila sadržaj izložbe i sviđa li im se taj sadržaj uopće.

Do početka osamdesetih godina dvadesetog stoljeća kustosi su stvarali na osnovi vlastite procjene i pretpostavke o tome što bi posjetitelji željeli vidjeti. Izložbe su uglavnom odražavale naše osobne interese i privlačile relativno malu grupu posjetitelja koji su nekim slučajem dijelili iste interese. Kustosi su komunicirali s posjetiteljima i međusobno s pozicije poznavatelja koji moraju dokazati da su svladali sadržaj zbirke. Potpisi i legende ispisani u muzejima potkraj sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća sramotan su primjer toga

“Do početka osamdesetih godina dvadesetog stoljeća kustosi su stvarali na osnovi vlastite procjene i pretpostavke o tome što bi posjetitelji željeli vidjeti.”

kako ne bi trebalo pisati za širu publiku. Kustosi su često ugurali sve što su o dotičnom predmetu znali na jednu jedinu legendu, pa su legende sadržavale nekoliko stotina riječi. Opterećivale su posjetitelje najsitnijim detaljima vezanim uz određenu temu ili predmet.

Osim toga, pri organiziranju izložaba kustosi su rijetko udruživali snage s pedagozima i onima koji su postavljali izložbu. U našoj su instituciji kustosi često organizirali izložbe: radili su sve, od osmišljavanja i predstavljanja koncepta do izbora svih izložaka, pisanja potpisa i legendi, grafičkog dizajna izložbe i pripreme materijala za tumačenje koji bi prosljedili onima koji dolaze u direktan dodir s posjetiteljima. Timski rad i suradnju nitko nije ni očekivao. Kustosi su određivali okvir izložbe, a ostali su fizički proizveli konačan rezultat.

Bilo je logike u tome da kustosi obavljaju te zadaće. Kustosi su bili najveća grupa stručnog osoblja u našoj instituciji pa su stoga bili najsposobniji uhvatiti se u koštac s novim projektima. Djelatnici odjela muzejske pedagogije bili su talentirani, ali ih je bilo malo, a osim toga pedagozi su imali pune ruke posla jer su morali razvijati školske programe i organizirati tečajeve za djecu i odrasle. Čak i onda kad bi se odjel muzejske pedagogije pridružio organiziranju izložbe, obično bi bili "pripušteni" nakon što je proizvod već dobio svoj konačni oblik, pa su u pravilu imali malo utjecaja na sadržaj izložbe i na načine prenošenja tog sadržaja posjetiteljima.

Sve se to promijenilo 1980. kad je Harold K. Skramstad Mlađi postavljen za ravnatelja Muzeja Henryja Forda & Greenfield Villagea. Nasljedstvo koje nam je ostavio nema cijene. Bio je poput daška svježeg zraka: u instituciju na umoru, koja je imale izvrsne predmete ali uvijek razočaravajuće izložbe, unio je profesionalizam, entuzijizam, optimizam i beskrajnu energiju. Tvrdio je da bismo mogli biti najbolji povijesni muzej u čitavoj državi, ali da bismo u tu svrhu trebali promijeniti proizvode.

Promjene u organizaciji izložaba koje su se počele događati nakon Haroldova dolaska najbolje ilustrira priča iz prvih nekoliko mjeseci njegova upravljanja muzejem. Nešto prije Haroldova imenovanja kustosi su radili na popisu predmeta i tekstu izložbe dekorativne umjetnosti 19. stoljeća pod naslovom *Ukus u Americi između 1830. i 1900.* Glavni organizatori izložbe bili su voditelj zbirke i kustosi za primijenjenu umjetnost. Harolda smo uveli u projekt čim je došao i ubrzo zatim raspustio je tim koji je organizirao izložbu. Na veliko iznenađenje osoblja u tim je uključio dva tek pridošla kustosa. Zamolio je Donnu Braden, najmlađu kustosicu, da vodi projekt jer je ona zadatku tumačenja pristupala kao povjesničar društva, a ne kao antikvar. Izložba je preimenovana u *Elegancija masovne proizvodnje* i uključivala je strojeve i robu široke potrošnje. Tim se promijenio i na drugi način jer se institucionalna perspektiva mogla razviti samo ako je tim uključivao i drugo osoblje, a ne isključivo kustose.

Osnovali smo naš prvi tim koji je uključivao osoblje iz različitih odjela, a u njemu su osim kustosa bili i voditelj odnosa s javnošću, voditelj odjela izložaba i voditelj odjela muzejske pedagogije.

Način organiziranja izložbi uskoro se bitno promijenio na dva načina.

Ponajprije, od kustosa se tijekom osamdesetih godina dvadesetog stoljeća očekivalo proširenje perspektive kad je bila riječ o značenju predmeta u zbirka. Od njih se se očekivale izložbe koje bi u obzir uzete i povijest društva; izložbe koje bi je, zapravo, stavile u središte pozornosti. Naučili smo da se na sastancima vezanim uz organiziranje izložaba pitamo "pa što onda", tj. da nastojimo uvidjeti što su izložci govorili o širim temama koje bi nas i naše posjetitelje trebale zanimati.

I dok su neki kustosi zbog te promjene perspektive skakali od radosti, drugi su bili obeshabreni. Kustosi koji su se radije usredotočili na internu tehnologiju i faktografska znanja nego na povijest društva sve su teže uspijevali uvjeriti druge da njihove zbirke treba izložiti. Neki su kustosi bili potpuno nesposobni proširiti perspektive tumačenja svojih zbirki, dok su drugi to odbijali učiniti, smatrajući takav pristup neprimjerenim. Ali je Haroldovo inzistiranje na toj široj, institucionalnoj perspektivi nadglasalo želju kustosa da po vlastitoj želji tumače svoje zbirke. Neki su zbog toga odlučili napustiti našu instituciju.

Nadalje, Harold je očekivao da će kustosi i ostali više surađivati s drugim odjelima. Kustosi su sada morali uvažavati i mišljenja ostalih kolega iz tima za organizaciju izložaba. Prvi se put kustose procjenjivalo na osnovi njihove sposobnosti da rade u timu s drugima. Meni, čija je tvrdoglavost i prodornost dobro poznata, to je bilo posebno teško.

S obzirom da su kustosi starog kova otišli, zaposlili smo nove ljude. Muzej je počeo tražiti drugu vrstu kvalifikacija od potencijalnih kandidata. Steven Hamp, koji je tada bio voditelj zbirke, a danas je ravnatelj institucije, tražio je kustose koji su se već bavili poviješću društvenih zbivanja i koje je zanimalo proučavanje materijalne kulture, ali izvrsno poznavanje neke određene zbirke nije više bilo preduvjet za posao. Tražio je i one koji su imali iskustva s organiziranjem izložaba i koji su tom cilju bili predani. Među tada zaposlenim mladim snagama s novim vještinama bili su Bill Pretzer, povjesničar društva koji je imao iskustva u organiziranju izložaba i u radu na studiji posjetitelja, Michael Ettema, povjesničar društva s detaljnim poznavanjem namještaja i velikim zanimanjem za razvijanje programa te, nešto kasnije zaposlena, Mary Lynn Heininger, povjesničarka s izrazitim darom za organiziranje izložbi. Pridružili su se osoblju sposobnih veterana koji su jedva čekali da se uhvate u koštac s čitavim nizom projekata. Do sredine osamdesetih godina dvadesetog stoljeća kustosi su prštali od nove energije i mnoštva različitih talenata, a bili su potpuno predani stvaranju izložbe. Od sredine 1980-ih do početka 1990-ih kustosi su doslovce klučali od rada: bili su raspodijeljeni na velikim

"Naučili smo da se na sastancima vezanim uz organiziranje izložaba pitamo "pa što onda", tj. da nastojimo uvidjeti što su izložci govorili o širim temama koje bi nas i naše posjetitelje trebale zanimati."

“Zanimljivo je da, kad bacimo pogled unatrag na 1980-e, primjećujemo da je perspektiva kustosa i dalje ostala dominantna, iako smo zaista uvažavali mišljenja drugih kolega u muzeju.”

projektima Muzeja i Villagea koje su često i vodili. Harold nas je sve tjerao da radimo više nego što smo ikad radili, ali smo na kraju svi bili zadivljeni onime što smo uspjeli postići. Ta je nova uprava nadgledala postavljanja prvih primjera naših prvoklasnih proizvoda.

Zanimljivo je da, kad bacimo pogled unatrag na 1980-e, primjećujemo da je perspektiva kustosa i dalje ostala dominantna, iako smo zaista uvažavali mišljenja drugih kolega u muzeju. Možda je naš jak utjecaj na organiziranje izložaba posljedica toga da smo ostali jaka i vrlo poštovana grupa. Kako se jedan moj kolega prisjeća, u 1980-ima kustosi nisu uvijek vodili timove za organizaciju izložaba, ali je “njihov glas ostao zvijezda programa”. Naši su glasovi nadglasali zbor.

Međutim, kad je uprava početkom 1990-ih procijenila svoje dotadašnje proizvode zaključili su da nam izložbe, iako su bolje nego što su bile, mogu biti još bolje. Izložbe su i dalje bile okrenute prema unutra, prema instituciji, postavljene na osnovi intuicije i po pravilu “mislim da bismo trebali”. Iako smo se, da bismo naučili kako najbolje doprijeti do posjetitelja, koristili studijama posjetitelja i teorijom obrazovanja, rad kustosa na tim područjima bio je beznačajan. Šira društvenopovijesna perspektiva uistinu je bila utkana u naš rad, ali smo morali još puno naučiti o potrebama i očekivanjima naših posjetitelja: morali smo naučiti slušati ih kad su raspravljali o onome što bi željeli vidjeti i naučiti te otkriti kako bi posjetitelji najbolje mogli učiti kroz izložbe. Sve do 1990-ih kustosi nisu smatrali da bi bavljenje posjetiteljima moglo biti dio njihova posla. Sada smo naučili da je to dio svačijeg posla.

Poticali su nas na suradnju s kolegama pedagogima više nego ikad prije. Na našu sreću, muzej je tada već imao dovoljno osoblja pa smo pedagoge, koji su bili svojevrsni predstavnici interesa publike, mogli staviti u prvi plan. Do početka devedesetih godina dvadesetog stoljeća proširili smo Odjele za izložbe i Odjel muzejske pedagogije pa se broj zaposlenih u tim odjelima izjednačio s brojem kustosa muzeja. Mlade su se snage pridružile našim iskusnim pedagogima koji su prije toga uvijek imali problema jer su pokušavali obaviti jako puno posla i osmisliti jako puno projekata s vrlo malo osoblja. Novi su zaposlenici donijeli nove ideje, novu energiju i nove načine suradnje s kolegama. Bila sam sretna što su nam se pridružili jer smo zaista trebali više profesionalnog osoblja da bismo mogli ostvariti naše ambiciozne planove. Osim toga, jedva sam čekala da nas poduče novim vještinama. Ugled i prestiž pedagoga brzo su rasli.

Zatim su, tijekom velike reorganizacije ujesen 1993., pedagozi i osoblje zaduženo za razvoj programa preuzeli središnju ulogu. Ti predstavnici interesa publike postali su zaduženi za osmišljavanje programa i organizaciju izložaba. Ta je reorganizacija zadržala tako duboko u tkivo muzeja i bila je toliko široka da zaslužuje da je nazovemo monumentalnom.

Organizacijske su jedinice bile osmišljene tako da su oni koji su fizički proizvodili bili zaduženi i za stvaranje

tih proizvoda. U brojnim su organizacijama, pa i u našoj prije te reforme, te dvije dužnosti bile razdvojene: jedni su stvarali, drugi primjenjivali ideje.

Ta se promjena dogodila jer je postalo jasno da oni koji osmišljavaju proizvod (pedagozi, osoblje zaduženo za prezentaciju, nadglednici muzejskog prostora) zapravo najbolje poznaju publiku, znaju što posjetitelji žele znati i kako najbolje komunicirati s njima.

Reorganizacija je provedena i zbog druga dva vrlo važna razloga. Jedan od imperativa za čitavo osoblje muzeja bio je razvoj naših programa za javnost koji su trebali privući što širu i što različitiju publiku, tj. odsad ih je trebalo osmišljavati tako da se dopadnu što većem broju posjetitelja. Nadalje, timski je rad također postao imperativ: djelatnici muzeja pohađali su seminare na temu timske organizacije rada, većina dužnosti u muzeju proširena je tako da su uključivale rasprave među različitim odjelima, a procjene osoblja uvelike su ovisile o njihovoj spremnosti i sposobnosti za timski rad. Postalo je jasno da će oni koji nisu spremni surađivati izgubiti mjesto u našoj organizaciji.

Sada je gotovo svaki zadatak bio timski. Čak ni skupljanje predmeta nije više bilo isključivo posao kustosa zbirke. Osim kustosova mišljenja sada su za prikupljanje i odabir predmeta bila važna i mišljenja djelatnika muzejskih arhiva, konzervatora, voditelja zbirke te osoblja za razvoj programa za javnost. Vjerovalo se da će timski rad na skupljanju predmeta odvratiti kustose od prikupljanja i evidentiranja sitnih i nebitnih detalja, proširiti opseg izložaka i povećati broj priča vezanih uz njih.

Takve su me promjene zbunile. Kustosi su dugi niz godina vodili projekte muzeja, službeno i neslužbeno. Naprosto smo zauzimali takav položaj unutar organizacije. Moja intuicija i poznavanje priča i zbirke bilo je dovoljno tijekom posljednjeg desetljeća. Što se sad odjednom promijenilo? Što sam to krivo činila? Shvatila sam to vrlo osobno i, priznajem, poprilično sam cendrala zbog toga. Bila sam šokirana što su naši programi za javnost, koje smo mi smatrali prokletu dobrima, odjednom postali nedovoljni. Zasiurno sam pogriješila jer sam i ja pridonijela stvaranju tih bezvrijednih proizvoda.

I koliko je uloga kustosa uopće bitna u novoj organizaciji? Hoće li nas odsad jednostavno pozvati kad im bude bila potrebna naša stručnost i znanje o predmetima ili kad bude trebalo postaviti predmete prema planu koji su drugi odredili? Čak i najosnovnije zadaće, poput skupljanja predmeta, nismo više mogli obavljati samostalno, nego smo morali uključiti i druga stajališta. Jesmo li uopće mogli napraviti išta što bi se smatralo vrijednim i jedinstvenim?

Postalo je jasno da kustosi neće puno sudjelovati u tom novom stupnju iskustvenog razvoja ako ne nauče neke nove vještine. Ali koje su to točno vještine koje sam trebala naučiti da bih prestala biti “okrenuta prema unutra”? Hoće li mi muzej pružiti šansu da ih naučim? Kako mogu dokazati da sam naučila te nove vještine i ponovo postati sastavni dio razvoja programa?

Svatko je od nas drukčije reagirao na te nove izazove. Vještine i sklonosti nekih kustosa dovele su ih do nekih drugih odjela. Tako je, primjerice, Bill Pretzer napustio kustose i prešao u Odjel muzejske pedagogije, na razvoj programa. Postalo je jasno da će se odsad većina posla čitave institucije obavljati upravo tamo. Bill je zatim posvetio godine i godine proučavanju teorije obrazovanja, nastojeći naučiti sve što se o tome uopće može naučiti i danas je jedan od najžešćih pobornika formalnog obrazovanja. Kustosi Michael Ettema i John Bowditch, koji su pokazali izuzetnu sposobnost razvijanja programa, pridružili su se programskom timu u Greenfield Villageu čija su odgovornost bili razvoj i primjena projekata. Mary Lynn Heininger prešla je u muzejske pedagoge nekoliko godina ranije. Kustosi koji su se nastavili baviti svojim poslom samostalno su odredili i naučili nove vještine. Donna Braden odlučila je da želi naučiti što je više moguće o stilu učenja posjetitelja te je s vremenom počela voditi seminare na tu temu. Shvatila je i da bi nam studije posjetitelja uvelike pomogle pri organiziranju izložaba. I tu je temu svladala što je bolje mogla, naučivši sve što se o tome moglo naučiti te je podijelila svoje znanje s kolegama. Prihvatila je nove načine upoznavanja naših posjetitelja te je danas vrlo aktivna na tom području i neprestano uklapa nova saznanja u podugačak popis svojih izložbenih programa.

Ja sam morala naučiti drukčiju vještinu. Vjerovala sam svojoj intuiciji kad je bila riječ o programima za javnost, ali sam bila svjesna da moram još puno toga naučiti o timskom radu. Zadržila me sposobnost novih članova kolektiva da bez problema rade s drugima. Smatrala sam da sam ponešto naučila od njih, ali mi je bila potrebna i prilika da to dokažem unutar tima zaduženog za neki projekt. Napokon mi se i pružila takva prilika: sastavljen je tim za preuređenje spremišta vlakova iz doba građanskog rata, koje se nalazilo u Greenfield Villageu. U početku u timu nije bio niti jedan kustos. Pitala sam se kako će tim izvršiti odabir bez kustosa: hoće li samo pretražiti muzejsku računalnu bazu podataka, odrediti predmete koje bi željeli imati i samo poslati nekog od nas da im ih donese? Kakva je uloga kustosa u tom projektu? Jesmo li posve nepotrebni? Znala sam da postoji mogućnost da ću, ako se ne suprotstavim tome, zauvijek ostati "po strani".

Ponudila sam svoje usluge projektu Smiths Creek spremišta jer sam smatrala da bih, kao kustos za namještaj koji je opremio brojne kuće Greenfield Villagea, mogla pomoći. Iako sam na početku napravila nekoliko pogrešaka tvrdeći da ću voditi istraživanja vezana uz projekt (u kojima su i drugi željeli sudjelovati) tim se naposljetku složio i dopustio mi da ostanem raditi s njima. Odlučili smo podijeliti istraživački rad i zajednički napisati tekst, a tim je odlučio pregledati moje planove opremanja prostora. Osoblje muzeja koje je radilo na projektu vidjelo je da mogu raditi s njima, saslušati ih i uzeti u obzir njihova stajališta. Moram priznati da baš i

nisam bila samozatajna: kad sam ocijenila da je to prikladno, jasno bih izrazila svoje mišljenje, posebno pazeći da u sve to uključim potrebe i želje naših posjetitelja. Pomogla sam pri rješavanju problema jer sam bila iskusna u opremanju povijesnih kuća. Dijelila sam dužnosti koje sam nekad budno čuvala za sebe, poput istraživačkog rada i razvoja plana opremanja prostora. Dokazala sam da, ako je to uvjet za rad na velikim projektima, mogu raditi i na drugi način. Srećom, novi su mi projekti i dalje pristizali.

Kako su se riješili drugi problemi kustosa muzeja? Ispostavilo se da su timovi za skupljanje predmeta uspješniji nego smo mogli zamisliti. Kustosi su ozbiljno shvaćali naša ovlaštenja, a mi bismo dobro razmislili o novim nabavama te bismo o temi raspravljali s poštovanjem i uvažavajući različita mišljenja. Naučili smo da nam nove, mlade oči, druga perspektiva i nekoliko žestokih rasprava mogu pomoći da se usredotočimo na ono što je uistinu bitno. Neki smatraju da su se upravo na tim sastancima zahuktale naše najkorektivnije teoretske rasprave o tome što treba skupljati i zašto. Najbolji dokaz vrijednosti tih timova za skupljanje predmeta jest činjenica da je većina kustosa žalila kad su timovi prošle godine raspušteni nakon uspješnog obavljanja posla.

Osim toga, ljudi zaduženi za razvoj programa odlučili su, zajedno s kustosima, "iskopati" priče za koje smo znali da postoje unutar zbirki, ali koje nikad nismo do kraja razvili. Istražili smo priče prenošene usmenom predajom i pozabavili se ikonama. Također smo željeli osmisliti zbirke vezane uz blisku prošlost i odlučili smo agresivno tražiti priče i predmete koji odražavaju iskustva različitih Amerikanaca. Kustosi su naučili usmeno pričati priče vezane uz određeni novostečeni predmet. Stalno smo se približavali idealu pričanja priča o ljudima i njihovim iskustvima.

Nakon nekoliko godina, tijekom kojih smo se mogli dokazati kao sposobni učenici i dobri suradnici, mi kustosi opet smo postali bitni elementi organizacije izložbe. Ponekad čak i vodimo timove koji rade na projektu: nedavno sam bila voditeljica projekta rekonstrukcije kaznionice Detroita, Toleda i Milwaukeeja (osnovane oko 1884.) u Greenfield Villageu, otvorene prošlog lipnja. Vještine i dar mojih kolega kustosa bili su zadržavajuće različiti i, kao što bi moj mentor i prijatelj, pokojni Peter H. Cousins mladi rekao, teško smo se mogli smatrati homogenom grupom. Danas kustosi Muzeja Henryja Forda i Greenfield Villagea razvijaju i provode studije posjetitelja, pohađaju satove psihologije kako bi bolje shvatili koncept neformalnog učenja, neprestano izoštravaju svoje vještine vođenja projekta, ugovaraju ogromne zajmove sa skupljačima, redovito nastupaju na Povijesnom kanalu, objavljuju učene članke, kostimirani izvode programe na farmi Firestone, lobiraju za nabavu monumentalnih izložaka poput lokomotiva, a usto su i vrlo stručni usmeni povjesničari. Uopće nije loše za grupu ljudi koju su smatrali potpuno mrtvom i pokopanom!

“Učenje nikad ne prestaje. Svima je, ne samo kustosima, jasno da ćemo morati naučiti nove vještine jer se institucija ne prestano razvija.”

“(…) naučite vrhunski komunicirati s ljudima, pazljivo slušajte i jasno govorite sa svima - donatorima, administratorima, posjetiteljima, kolegama - čak ako se s njima i ne slažete.”

Učenje nikad ne prestaje. Svima je, ne samo kustosima, jasno da ćemo morati naučiti nove vještine jer se institucija ne prestano razvija. Najnovije promjene odnose se na upravljanje muzejem, koje će odsad imati poslovni karakter i nastojati privući više publike i donijeti veću zaradu. Naučili smo sastavljati realne budžete, ne trošiti previše, razgovarati s marketinškim djelatnicima, izraditi posebne programe za određenu ciljnu skupinu te ocijeniti uspjeh programa ne samo prema njegovoj obrazovnoj vrijednosti već i prema zaradi koju nam je donio.

Što kustosi govore studentima kad ih pitaju kako preživjeti u toj struci? Na nedavom skupu Udruge muzeja Michigana na Mackinac Islandu, vijeće kustosa s ukupno gotovo 90 godina iskustva ponudilo je mudar odgovor: naučite vrhunski komunicirati s ljudima, pazljivo slušajte i jasno govorite sa svima - donatorima, administratorima, posjetiteljima, kolegama - čak ako se s njima i ne slažete. Upoznajte se s osnovama financijskog planiranja i marketinga. Upoznajte bolje svoje posjetitelje učeći od pedagoga, osoblja zaduženog za studije posjetitelja, organizatora izložaba i osoblja koje dolazi u direktan dodir s publikom. Ili, još bolje, izađite iz svog ureda, pomozite pri izvedbi programa i otkrite koliko je program uistinu dobar. Prihvatite povijest društva i proširite način tumačenja predmeta te sve prekopajte kako biste našli predmete koji pričaju bitne priče o ljudima i njihovim iskustvima. Ne držite se slijepo tradicionalnih uloga i okvira, jer ako izađete iz njih, mogli biste se naći u novom i uzbudljivijem okruženju o kojem nikad niste razmišljali. I sjetite se da, kad druge podučavate o ulogama koje su pripadale samo vama, u biti pomažete te vještine utkati duboko u tkivo organizacije.

I, naposljetku, uloga kustosa zasigurno će se i dalje mijenjati jer će se u sljedećem stoljeću i povijesni muzeji promijeniti. Potrudite se da te promjene ne shvatite osobno. U slučaju Muzeja Henryja Forda i Greenfield Villagea nije se radilo o *nama*, kustosima. Radilo se o *njima*, našim posjetiteljima. Morali smo preokrenuti svijet naglavce da bismo konačno svi ozbiljno shvatili da svaki program mora početi od potreba posjetitelja. Samo, u tom vremenskom razdoblju kustosi nisu bili ti koji su prednjačili u tim nastojanjima. Da sam bar to prije shvatila, prestala cmizdriti, prihvatila se posla i bacila se na učenje novih stvari s više žara nego sam to činila.

NANCY VILLA BRYK kustosica je Odjela kućnog života Muzeja Henryja Forda i Greenfield Villagea u Dearbornu, Michigan.

Tekst je prerađena verzija njezinog izlaganja na godišnjem sastanku AAM-a (Association of American Museum) u Baltimoreu, 17. svibnja 2000.

Preuzeto iz: *Museum News*, ožujak, travanj 2001.

Prijevod s engleskog jezika: Ana Babić

DAVORIN VUJČIĆ □ Muzeji Hrvatskog zagorja / Galerija Antuna Augustinčića, Klanjec

KUSTOS U MALOJ I KUSTOS U VELIKOJ SREDINI. Pod velikom sredinom razumijevam muzej koji zapošljava veći broj muzealaca, fakultetski obrazovanih u temeljnim znanstvenim disciplinama. U takvim muzejima postoji tendencija ka specijalizaciji kustosa. Informatičar, kustos pedagog, kustos povjesničar, kustos arheolog ili povjesničar umjetnosti, bibliotekar, dokumentalist, fotograf, stručnjak za marketinšku djelatnost...; svatko od njih pokriva svoje područje djelovanja u muzeju vezano uza svoju temeljnu struku. Interferencija njihovih rezultata je nužna, dapače, to je uvjet funkcioniranja muzeja. Međutim, informatičar ne zna i ne mora znati probleme s kojima se susreće kustos povjesničar umjetnosti na putu do svojih rezultata. To je vrlo bitno jer omogućuje vrijeme i koncentraciju na temeljnu struku svakog od specijalista, odgovornost kojih tu svjesno ili nesvjesno završava. Specijalizacija je prodor u dubinu; širinu istraživanja osigurava veći broj stručnjaka. Takva disperzija stvara kustosa s vremenom usko specijaliziranog, autoriteta na svom području, koji ima obvezu stalnog usavršavanja i napredovanja. Stagnacije ne bi smjelo biti, a njegovi rezultati šire granice elaboriranog i spoznatog. Često, prezentacija tih rezultata javnosti i njihova popularizacija kroz muzejsku djelatnost, uskoro postaje odgovornost drugih, primjerice, stručnjaka za marketinšku djelatnost muzeja.

Pojam male sredine odnosi se i na topografiku mjesta u kojem muzej djeluje i na veličinu muzeja. Takvi muzeji redovito imaju vrlo mali broj uposlenih stručnih muzealaca. Čest je slučaj da o jednom kustosu, bio on povjesničar, etnolog, povjesničar umjetnosti ili paleontolog ovisi gotovo sva djelatnost malog muzeja. Nasuprot kustosu specijalistu u velikome muzeju, u malome mjestu djeluje kustos "širokog spektra". Formalno, oni imaju podjednako obrazovanje, ali tu svaka sličnost prestaje; njihov rad bitno se razlikuje.

POSTOJEĆE STANJE U MALOJ SREDINI. U slučaju kada je kustos rodom iz područja muzeja u kojem je uposlen, njegova je prednost u dobrom poznavanju lokalnog stanovništva i njihovih navika, potreba i želja. Postoji mogućnost utjecaja na svijest tih ljudi o postojanju nečeg vrijednog u "njihovu" okruženju i stvaranja

"lokalnog ponosa". Takav kustos je, međutim, ovisan i o svom porijeklu; velika je mogućnost obezvređivanja stručnosti argumentima koji nemaju veze sa stručnošću (argumentum ad hominem kao karakterističan za malu sredinu). Ne postoji privatna sfera koju bi bilo moguće strogo odijeliti od poslovne. Kustos stranac može lakše ignorirati lokalne intrige, ne dopuštajući da utječu na njegovo obavljanje posla. Slobodan je stvoriti sliku o sebi neovisno o porijeklu. Može biti nepristran i objektivan i ima veću mogućnost komparacije, što je neophodno za globalno promišljanje i lokalno djelovanje. On se, pak, mora stalno dokazivati i podnositi sumnjičavost. Nepoznavanje običaja sredine također može uzrokovati nenamjerne pogreške.

Bio kustos porijeklom iz područja muzeja ili ne, on je kao javni djelatnik konstantno "pod povećalom", a u maloj sredini dioptrijska je ogromna. Posljedica toga je velik pritisak na kustosa kao čovjeka. Idealni kustos radeći u maloj sredini, svakako mora stvoriti vrlo dobru sliku o sebi kao čovjeku; stručnost s tim ne mora imati nikakve veze i često je efemerna činjenica. Načini postizanja uvažavanja u lokalnom krugu raznoliki su i niti jedan ne jamči uspjeh.

Nadalje, kustos u maloj sredini nužno radi i izvan okvira muzeja; on mora uspostaviti aktivan odnos prema lokalnoj zajednici, a to znači probijanje njenih granica. To postiže kroz povezivanje sa srodnim ustanovama, razmjenom programa, dovođenjem stručnjaka izvana, odlaskom u druge sredine, uvođenjem novina u malu sredinu. Tu valja biti oprezan jer novine u maloj zajednici često nisu poželjne i izazivaju "što-će-nama-netko-izvana-soliti-pamet" efekt. Odnos s lokalnim moćnicima mora biti nenametljiv ali uporan, kustos mora izboriti relativnu nezavisnost od društvene sredine u kreiranju muzejske politike.

Stvaranje povoljne slike o sebi i snalaženje u odnosima s lokalnom zajednicom, samo su početak nabiranja znanja, sposobnosti i vještina koje kustos u malome muzeju mora posjedovati. Za razliku od kustosa - specijalista, pozamašan popis djelatnosti koje obavlja kustos u maloj sredini daje legitimitet njegovu određenju kao kustosa "širokog spektra". Osim poznavanja ljudi u strukturama vlasti, ali i pojed-

"Čest je slučaj da o jednom kustosu, bio on povjesničar, etnolog, povjesničar umjetnosti ili paleontolog ovisi gotovo sva djelatnost malog muzeja."

naca koji na bilo koji način dolaze u sferu njegova interesa (stolari, zidari, mehaničari, ugostitelji, obrtnici - mogući sponzori...), kustos mora biti upućen i u povijest mjesta. Mora poznavati običaje i tradiciju na tom području jer nerijetko ima ulogu turističkog vodiča i promotora lokalnih kulturno-povijesnih znamenitosti. Ako je moguća, vrlo je poželjna uska suradnja sa crkvenim institucijama, knjižnicom, domovima kulture ili turističkim uredom. Čest je slučaj da muzej obnaša funkciju jedine kulturne ustanove (ili bar najeksponiranije) u tom području, pa će posjetitelji očekivati raznolike informacije o cijeloj užoj regiji. U sklopu toga, kustos se mora dobro snalaziti na lokalnim prometnicama, biti upoznat s prometnom povezanošću s drugim naseljima, imati spreman red vožnje i informacije o restoranima ili prenoćistima.

Tek sad se dotičemo muzejskog rada. Kustos mora znati okolnosti koje se dovele do osnivanja muzeja (kada?, tko?, zašto?, kako?), radove koji su izvršeni u tu svrhu, dokumentaciju, tlocrte zgrada, troškovnike, mrežu infrastrukture i sl. Ako je muzej zavičajnog tipa, tada je cijela materijalna i duhovna kultura uže regije potencijalna muzejska građa, te kustos nastupa i kao arheolog i kao povjesničar, etnolog ili povjesničar umjetnosti. Ako se muzej profilira kao umjetnička zbirka, kustos mora imati svijest o značenju zbirke za lokalnu zajednicu, znanje o vremenu iz kojeg je muzejska građa potekla, o nasljednicima, suvremenicima, donatorima ili učenicima koji još žive na tom području. Kustos mora ostvariti kvalitetan kontakt sa svima koji mogu pridonijeti muzejskoj građi, mora osobno poznavati vlasnike predmeta koji su muzeju potrebni za kompletiranje zbirke. Kustos kontaktira s njima u svezi otkupa, donacije ili posudbe i izvan institucije ako je potrebno. Nužno je da dobro poznaje zakon o autorskim pravima, ugovore o prodaji, broju otisaka/odljevaka, osiguranju, tržišnim cijenama, transportu, dozvolama za prelazak granice i sl. Podrazumijeva se da kustos mora poznavati muzejsku zbirku i njenu dokumentaciju, metode tezauracije, konzervacije i restauracije. On odlučuje o prioritetima za restauraciju i stupnju ugroženosti pojedinog predmeta, stoga - ovisno o muzejskoj građi - osnovne tehnike rada u kamenu, drvu, metalu, kosti, ulju, akvarelu ili grafici, primjerice, moraju biti akceptirane. Ako je posrijedi skulptura, do u detalje mora poznavati proces lijevanja u broncu i biti sposoban procijeniti kvalitetu odljevaka.

Muzeografska problematika (uvjeti deponiranja, vlaga, temperatura...), stalno je prisutna i nezaobilazna u radu kustosa. Oblikovanje stalnog postava ili izdavanje kataloga, primjerice, opsežan je zadatak kojeg glavnina također spada u njegovu odgovornost. I postav i katalog samo su vrh ledene sante, dok se pod površinom odvija dugotrajan i naporan proces arhiviranja i dokumentiranja, proučavanja muzejske građe. Uz nabrojene odgovornosti, kustosu u maloj sredini nužno je znanje samostalno i kvalitetno fotografiranja, poznavanje

jednog ili više stranih jezika, posjedovanje i korištenje motornog vozila. On mora moći sam obaviti pakiranje umjetnina i transport. Stalni kontakti s različitim profilima ljudi zahtijeva umijeće komuniciranja, nužna je sposobnost rada na računalu, praćenje stručne literature, usavršavanje i napredovanje. Kustos u maloj sredini angažiran je i na andragoškoj i na pedagoškoj animaciji; dužan je objavljivanjem stručnih i znanstvenih radova, izložbama i predavanjima svjedočiti o rezultatima svojih istraživanja. Usporedno vođenje poslova na sanaciji krova zgrade i vodstvo kroz izložbu, normalne su pojave u malome muzeju.

ALTERNATIVA: KUSTOS SPECIJALIST ILI KUSTOS

ŠIROKOG SPEKTRA. Kustos specijalist je, kroz svoju temeljnu znanstvenu disciplinu, koncentriran na dio muzejske građe. On je elaborira koristeći se pri tome suradnjom sa stručnjacima iz drugih područja koji rade u muzeju. Takav rad omogućuje opsežne i kvalitetne izložbe, istraživanje i objavljivanje; riječju, sužavanje područja neobrađene muzejske građe.

S jedne strane on je inicijator aktivnog odnosa između muzealnosti i temeljne znanstvene discipline, a s druge, uspijeva misiju muzeja preko svoje specijalnosti plasirati u društvo. Pod uvjetom slobode u okviru svojih kompetencija, jasno izražene zadaće i, shodno tomu, odgovornosti, kustos specijalist tako na najbolji mogući način afirmira svoj rad u muzeju.

Kustos u maloj sredini ima široki spektar odgovornosti. Uz golemi entuzijazam kao preduvjet rada u maloj sredini, a koji je također potrošiv, on svoju energiju troši da bi muzej održao na površini. Nema mogućnost kanalizirati to mnoštvo znanja i sposobnosti u velike i vidljive manifestacije, a smogne li snage za to, trpe drugi aspekti muzejskog djelovanja.

ZAKLJUČAK. Opći trend specijalizacije, kako ustanova

tako i profesija, posljedično se odražava i na muzejske djelatnike. Idealan kustos u maloj sredini već postoji; to je kustos širokog spektra koji obavlja gotovo sve poslove u muzeju. On gubi utruku s vremenom jer se količina znanja, sposobnosti i umijeća kojima mora vladati neprestano povećava. Muzej će ili zaposliti još muzejskih djelatnika ili lagano propadati.

Idealan kustos u maloj sredini izumire i njegova je sudbina zapečaćena. U dogledno vrijeme bit će zamijenjen većim brojem specijalista od kojih će svatko preuzeti dio kompetencija i širiti ih dalje u subspecijalizaciju. Kustos koji sve objedinjuje nestaje kao profesija, a pojavljuje se mnoštvo "potprofesija". Neka vrsta interdisciplinarnoga koordinatora muzejskih specijalista, bio bi položaj na koji bi ovaj kustos *universale* mogao biti ustoličen.

Tekst Davorina Vujčića *Idealan kustos u maloj sredini* je pismeni dio stručnog ispita za muzejsko zvanje kustosa položenog u Zagrebu, u lipnju 1996. godine (mentor Željko Košćević, muzejski savjetnik, Muzej suvremene umjetnosti, Zagreb).

THE IDEAL CURATOR IN A SMALL COMMUNITY

The general trend of specialisation, both of institutions and of professions, is necessarily reflected on museum workers. The ideal curator in a small community is a curator covering a broad spectrum who carries out almost all the work in the museum. He is losing the race with time since the amount of knowledge, abilities and skills that he needs to master is constantly increasing. The museum will either take on more museum staff or it will gradually decline. In contrast to specialised curators, the considerable list of activities performed by a curator in a small community, as well as a broad spectrum of his responsibilities provide legitimacy to his definition as a curator with a "broad spectrum" of duties.

Along with the enormous enthusiasm as a precondition for working in a small community, an enthusiasm that is also prone to weaken, the author is of the opinion that a curator uses his energy to keep the museum alive. There are no means of channelling the great amount of knowledge and ability into great and visible manifestations; and even if he musters the energy to do this, other aspects of museum activities suffer. This is another reason why the ideal curator in a small community is dying out and his fate is sealed.

He will, in due time, be replaced by a number of specialists, each of whom will take on a part of his duties and expand on them through further specialisation.

The author of this text, himself a curator in a small museum, has tried to sketch his view of the differences in the work of curators in large museums and those in small museums, to diagnose the sphere of their activities and to throw light on the idea that the ideal curator already exists in small communities, but that his time is drawing to an end.

“GALERIJA UMJETNINA NIJE LUKSUZ VEĆ NAMIRENJE JEDNE NACIONALNE, KULTURNE I SOCIJALNE POTREBE.”, Ivo Tartaglia, 1931. godine.

BOŽO MAJSTORVIĆ □ Galerija umjetnina, Split

sl.1 Galerija umjetnina Split, 2003.

Ideja o formiranju Galerije umjetnina kao muzejske ustanove koja bi stručno skrblila o golemom umjetničkom naslijeđu i bila potpora mladom umjetničkom naraštaju, prvi je put javno obznanjena 1908. godine prigodom Prve dalmatinske umjetničke izložbe. Bila je to logična posljedica svekolikog nastojanja jednog začudnog i burnog vremena. Brojno i osebujno društvo umjetnika, književnika, glazbenika i arhitekata, koje se vratilo ili se tek spremalo na školovanje diljem Europe, davalo je poseban šarm Splitu početkom 20. stoljeća. Organizacija i uspjeh Prve dalmatinske umjetničke izložbe, kojom je grad otvorio vrata modernoj umjetnosti, zoran su pokazatelj vremena i ljudi koji su se znali oduševljavati i raditi za opće dobro. Građanstvo je uzvratilo jednakim entuzijazmom. Broj od 10.000 posjetitelja dostatno govori sam za sebe, ako se podsjetimo da Split tada ima 20.000 stanovnika. Tom prigodom dalmatinski namjesnik Nikola Nardelli otkupio je više djela za buduću Galeriju. Stoga nije čudno oduševljenje idejom da se velebna prošlost i zahuktala mladost stave pod sigurni galerijski krov. Kao legitimni izraz građanskog društva i svijesti o vrijednosti i značaju umjetničke reprezentacije kao i njezina skupljanja i čuvanja, aktivnost vezana uz Galeriju u sljedeća dva desetljeća temeljila se na prikupljanju umjetnina i promicanju te hvale-vrijedne ideje. Galerija umjetnina svečano je otvorena 1. prosinca 1931.

U nedostatku specijaliziranih muzejskih ustanova Galerija je kroz svoju povijest djelovala unutar otvorenoga koncepta i funkcionirala kao pinakoteka, muzej moderne i suvremene umjetnosti. Briga za baštinu, ali i promicanje suvremenih likovnih htijenja rezultiralo je specifičnim i raznolikim fondusom u kojem je gotovo 3.200 djela, a vremenski obaseže od 14.

stoljeća do danas. U starijem dijelu, pod jedinstvenim nazivom zbirka starih majstora, sabrana su djela domaćih i stranih umjetnika. Među značajnijim umjetninama tog dijela fundusa radovi su pripisani najvećem venecijanskom slikaru 14. stoljeća Paolu Venezianu, potom tu su djela Andrije Alešija, Albrechta Dürera, Andrije Medulića, Mateja Ponzonija. Galerija čuva cijeli niz renesansnih i baroknih slika, uglavnom venecijanskih umjetnika. Izuzetno je zanimljiv i korpus kretsko-venecijanskih (15. do 18. st.), ruskih (17. do 19. st.) i bokokotorskih (18. i 19. st.) ikona. U Galeriji umjetnina čuvaju se ponajbolji radovi dva značajna umjetnika 19. stoljeća, Jurja Pavlovića i Ivana Skvarčine. U zbirkama moderne i suvremene umjetnosti, koje su i najbrojnije, kvalitetom i brojnošću ističu se djela Vlaha Bukovca, Branislava Deškovića, Mate Celestina Medovića, Emanuela Vidovića, Ignjata Joba, Jurja Plančića, Marina Tartaglie. Galerija se može pohvaliti i kapitalnim djelima Ivana Rendića, Ivana Meštovića, Vladimira Becića, Oskara Hermana, Ljube Babića, Jerolima Miše, Ljube Ivančića, Ante Kaštelančića, Ede Murtića, Koste Angeli Radovanija, Dušana Džamonje, Ive Dulčića, Antuna Masle, Slavka Kopača, Branka Ružića, Ferdinanda Kulmera, Ivana Kožarića, Đure Sедера... Galerija posjeduje i djela značajnih slovenskih i srpskih umjetnika, a posebna vrijednost i svojevrsan kuriozitet jesu radovi Puvisa de Chavannesa, Egona Schielea ili Georga Grosza.

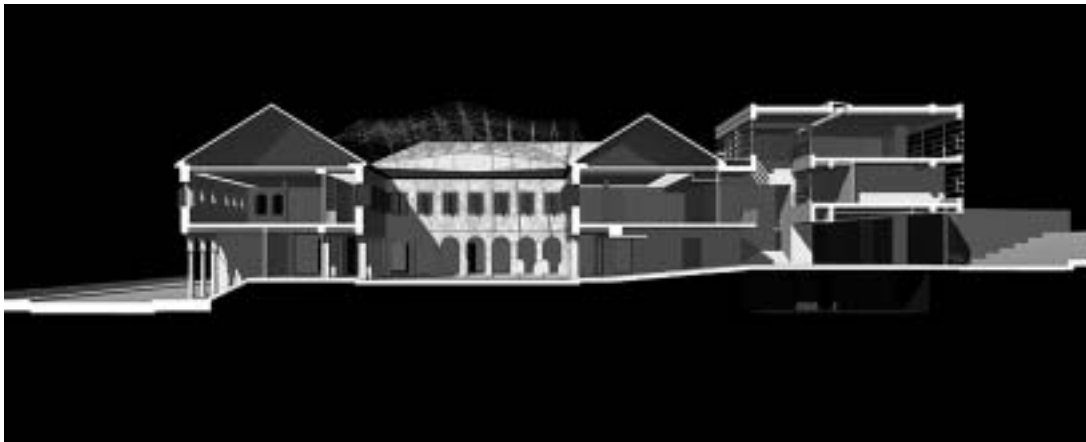
Prateći povijest Galerije umjetnina, jasno se zamjećuje nesklad između vrijedne umjetničke baštine o kojoj se skrbi, uloge u kulturnom životu grada, entuzijazma djelatnika i pokrovitelja Galerije (Ivo Tartaglia, Kamilo Tončić, Kruno Prijatelj) i prostornih (ne)prilika Galerije umjetnina. Privremeno unajmljena stambena zgrada u

PROJEKT ADAPTACIJE I NADGRADNJE
ZGRADE GALERIJE UMJETNINA

ARHITEKTONSKI PROJEKT
ARP d.o.o., Split

Autor: Vinko Peracić, dipl. ing. arh.
Koautor: Dinko Peracić, dipl. ing. arh.
Suradnik: Samuel Martin, dipl. ing. arh.

MUZEOLŠKI PROGRAM
Božo Majstorović
Suradnici: Jasminka Babić, Eleonora Klein,
Iris Slade, Mia Tomić

sl. 2 Uzdužni presjek Galerije umjetnina Split
Izradio: Arhitektonski studio ARP, Split

Lovretskoj ulici postala je njena sudbina. Povijest nastojanja da se Galerija umjetnina adekvatno udomi traje doslovno koliko i povijest ustanove. U brošuri *Prikaz rada 1931. i 1932. Galerije umjetnina*, tiskanoj 1933., nalazi se shematski prikaz nove galerijske zgrade. Riječ je projektu profesora Srednje tehničke škole u Splitu, dr. Zdenka Tončića-Sorinjskog, koji se prostornom i oblikovnom artikulacijom naslanja na, u europskim razmjerima cijenjenu, zagrebačku školu arhitekture. Do realizacije tog projekta nikada nije došlo. Istodobno, Emanuel Vidović, koji se za osnivanje Galerije umjetnina zalagao još od početka stoljeća, predlaže da *bi najbolje bilo kad bi, nakon iseljenja bolnice iz stare zgrade na gradskim zidinama kod Perivoja, u nju prešla Galerija s Lovreta*. Treći pokušaj rješenja vezan je uz izgradnju zgrade Primorske banovine potkraj tridesetih godina. Prema planu, uz glavnu zgradu Banovine s južne strane trebalo je podići manju zgradu za stan bana i prostorije bankskog vijeća. Osnivanjem Banovine Hrvatske 1939. godine u Splitu je ostala samo Ispostava banske vlasti, pa je objekt za navedene funkcije postao nepotreban. Za isti položaj projektiran je jedan manji objekt koji je trebao poslužiti kao Paviljon likovnih umjetnosti. U njemu su se trebale održavati izložbe i preseliti Galerija. Započeti radovi prekinuti su početkom rata 1941. godine. Ni nakon rata nisu prestala nastojanja da se Galerija umjetnina dostojno udomi. Nakon višegodišnjih rasprava, 1973. usuglašeno je da je najpogodnija lokacija na predjelu Meja između Galerije Ivana Meštrovića i Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika. Na žalost, dalje od postavljanja kamena temeljca 1978. godine nije se krenulo. U posljednjem desetljeću glede Galerije umjetnina opet se nalazimo na početku. Prestankom djelovanja Muzeja revolucije iznova je aktualizirana ideja o smještaju Galerije umjetnina u Staroj bolnici.

Polazeći od temeljnih činjenica i načela (Splitu je neophodna Galerija umjetnina kao mjesto susreta s prošlošću i suvremenošću; fundus Galerije umjetnina je među najdragocjenijim u Hrvatskoj; stanje je fundusa zbog neadekvatnog smještaja krajnje zabrinjavajuće; trenutni su prostorni uvjeti ispod svih standarda; rješenje ne smije biti parcijalno i Galerija ne može biti

prostorno dislocirana; rješenje mora sadržavati projekciju rada Galerije umjetnina u budućnosti), djelatnici Galerije smatrali su, a u tome su imali podršku struke i javnosti, da je zgrada Stare bolnice optimalno rješenje. Njeni gabariti u sadašnjem trenutku zadovoljavaju potrebe Galerije. Uz neophodnu adaptaciju riješio bi se problem depoa i stalnog postava. Uz prostor za povremene izložbe, svoj primjeren smještaj našli bi bogata galerijska knjižnica, arhiv i restauratorska radionica. Uvažavajući navedene činjenice i argumente, s jasno izraženom voljom da se Galerija umjetnina konačno adekvatno udomi, Poglavarstvo grada Splita donijelo je 2001. godine za Galeriju umjetnina presudnu odluku. Dodijeljena joj je na korištenje zgrada Stare bolnice, odnosno bivšeg Muzeja revolucije. Nije potrebno naglašavati da muzeji tipa Galerije umjetnina u svakoj sredini zauzimaju najreprezentativnije prostore, a pogled na Dioklecijanovu palaču i zaštitnički zagrljaj baroknih bedema u pozadini, neprijeporno su jedinstven ambijent. No, najvažnije je da sama zgrada uz primjerenu adaptaciju i opremljenost može zadovoljiti visoke muzejske standarde. Mogućnost aktiviranja dijela unutrašnjosti bedema Cornaro za potrebe Galerije umjetnina u budućnosti čini ovaj prostor idealnim, imajući na umu njen očekivan i prirodan rast.

U skladu s navedenim Zaključkom Galerija umjetnina i arhitektonski biro ARP započeli su rad na *Projektu sanacije i preuređenja zgrade ex. Stare bolnice*. Zbog složenosti projektnog zadatka, potrebe uvažavanja postojeće građevinske strukture kao i izrazito osjetljiva prostornoga konteksta, poslu se moralo pristupiti vrlo pažljivo. U promišljanje projekta aktivno se uključilo i Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine u Splitu. Uz njihovu stručnu pomoć, napore projektanta i stručnih djelatnika Galerije umjetnina definiran je Arhitektonski projekt adaptacije i nadogradnje zgrade Galerije umjetnina, koji svojom sadržajno-prostornom artikulacijom pruža mogućnost optimalnog funkcioniranja muzeja u zadanim prostornim gabaritima, respektirajući temeljne muzejske funkcije i njegovu društvenu ulogu.

Zgrada u Ulici kralja Tomislava 15, u današnjem obliku je rezultat dviju faza gradnje u 19. stoljeću, te adaptaci-

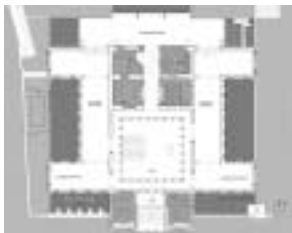
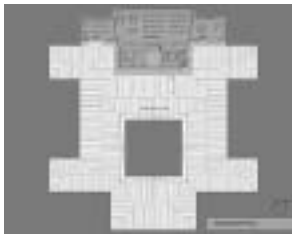
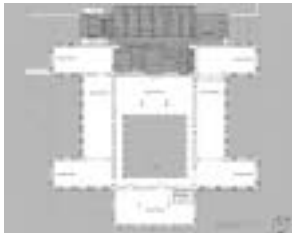

sl.3 Galerija umjetnina Split, arhitektonski presjeci: jug, sjever, istok, zapad

sl.4 Skica unutrašnjeg prostora Galerije umjetnina, Split s definiranim sadržajima: Vinko Paračić, dipl. ing. arh

sl.5 Skice krova: Vinko Paračić, dipl. ing. arh

sl.6 Tlocrt podruma; Tlocrt prizemlja; Tlocrt prvog kata; Tlocrt drugog kata;

je u muzejski prostor (Muzej revolucije) 1977. godine prema zamisli arhitekta Vuke Bombardellija. Radi pojašnjenja razloga za rekonstrukciju zgrade navodimo osnovne elemente analize postojećeg stanja sa stajališta vrijednosti objekta, kvalitete građevinskih radova, funkcionalnosti i oblikovanja.

▫ Položaj objekta je njegova najveća vrijednost. Zgrada se nalazi na jednoj od glavnih pješačkih komunikacija u središtu grada, u neposrednoj blizini sjevernog zida Dioklecijanove palače, "uronjena" u barokni bedem Cornaro kojemu je zatvorila prilaz sa južne strane i na taj način pomogla da izbjegne sudbinu ostalih pot puno ili djelomično porušenih bedema.

▫ Prethodnom adaptacijom stare bolnice u Muzej revolucije uklonjeni su tragovi nekadašnjeg oblikovanja i polikromije.

▫ Kao posljedica dotrajalosti i loše izvedbe na kosim i ravnim krovnim plohama sjevernog dijela objekta pojavila su se oštećenja koja su prouzročila prokišnjavanje objekta. Detaljan opis karaktera oštećenja građevine sadržan je u elaboratu Instituta građevinarstva Hrvatske. Potrebna sanacija tog dijela objekta opravdava izgradnju nadgrađa koje bi ispravilo građevinske nedostatke i omogućilo kvalitetnije funkcioniranje novih sadržaja u objektu.

Električne i ostale instalacije su u vrlo lošem stanju ili potpuno neupotrebjive. Velik dio otvora na pročeljima nije moguće otvoriti ni održavati. Isto tako, nedovoljna je termička i svjetlosna zaštita prostora. Vanjski prostori neposredno uz objekt neuređeni su i izvan funkcije, te izloženi devastaciji.

▫ Funkcionalni nedostaci sagledani surespektirajući potrebe novog sadržaja. Stoga postojanje otvorenog atrija u takvoj organizaciji prostora, pored izvjesnog mediteranskog šarma, predstavlja funkcionalni nedostatak. Osim toga, južni dio objekta, bez vjetrobrana, nije "toplom vezom" spojen s izložbenim dvoranama, već se iz tog prostora izlazi u atrij, da bi se ponovno ušlo u zatvorene prostore.

▫ Nepovoljan je i odnos izložbenih prostora i uredskih prostorija. Uredi zauzimaju znatan dio površine I. kata. Nedostaju logične veze unutrašnjih i vanjskih prostora

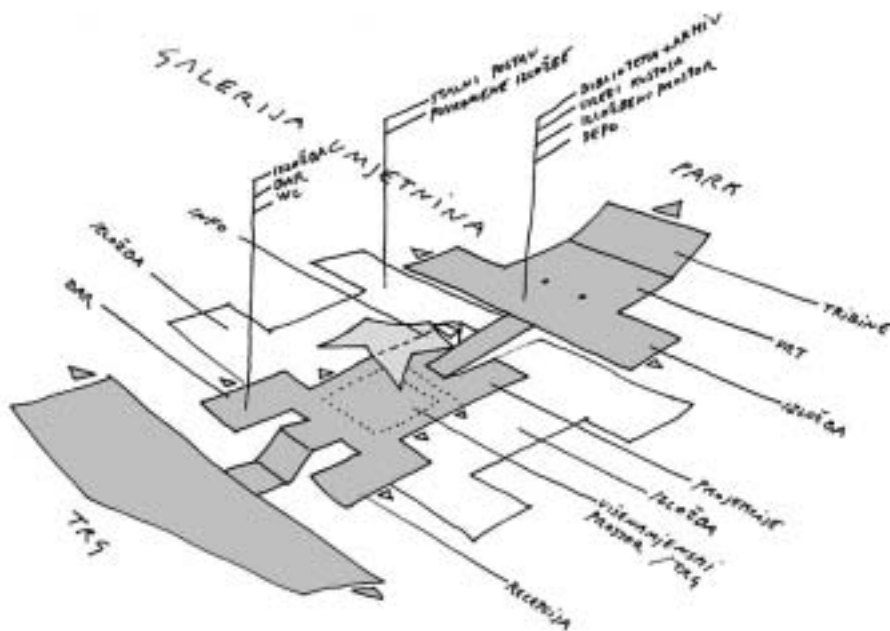
što osiromašuje potencijal objekta, a okoliš je prepušten devastaciji jer je izvan kontrole i funkcije. Programski zahtjevi od strane investitora koji su prethodili projektiranju bili su sljedeći:

- postojeće prostorne kapacitete maksimalno iskoristiti za izlaganje i pohranu umjetnina - iznad sjevernog dijela građevine nadograditi uredske i studijske prostore, restauratorsku radionicu i biblioteku, te time istodobno sanirati oštećenja i manjkavosti postojećih krovnih ploha i dograđenih konstrukcija
- natkrivanjem atrija oblikovati središnji zatvoreni polivalentni prostor
- unutar postojećega gabarita smjestiti sve pomoćne sadržaje nužne za kvalitetno funkcioniranje Galerije
- omogućiti kretanje hendikepiranim osobama po Galeriji
- instalacijskom opremom zadovoljiti stroge uvjete zaštite i osiguranja

Na temelju analize postojećeg stanja i programa investitora, te zahtjeva postavljenih Izvodom iz Detaljnog plana uređenja (DPU) povijesne jezgre, po kojemu se zahvati na rekonstrukciji objekta mogu izvesti unutar postojeće tlocrtne konture objekta i do visine najviše kote krova, izrađena je projektna dokumentacija koja je obuhvatila nekoliko cjelina:

- U južnom prijamnom dijelu zgrade predviđa se s istočne strane otvaranje ulaza s rampom za hendikepirane osobe, te nova organizacija prijamnog prostora s garderobom.
- U zapadnom dijelu prijamnog prostora planiran je café bar s vrtom terasom.
- Atrij se planira kao višenamjenski prostor koji je moguće koristiti kao predvorje (lobby), prostor za performativne umjetnosti, za informacije i komunikaciju te izlaganje umjetnina većih dimenzija. Osmišljen je i kao javni prostor koji afirmira aktivnosti Galerije. Radi ostvarenja te zamisli potrebno je natkriti atrij laganom metalnom ostakljenom konstrukcijom.

Konstrukcija je projektirana na način da omogući logičnu i jednostavnu odvodnju kišnice, ne prijeđe rub

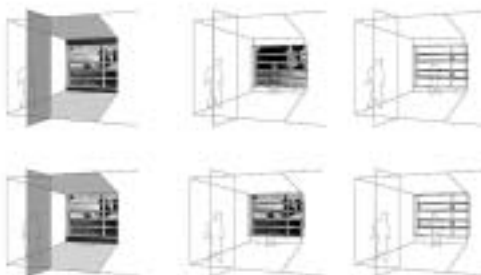
sl.7 Skica Galerije umjetnina Split, pogled sa stražnje stranice.

krovnog vijenca, zadrži postojeći sat u volumenu atrija, te omogući osvjetljenost što sličniju otvorenom prostoru. Osim zaštite od sunca predviđena krovna konstrukcija pružala bi kvalitetnu akustičnu i termičku zaštitu, uz mogućnost provjetravanja prostora. Zbog toga se ostakljeni krov atrija oslanja na ojačani vijenac zidnih ploha dvorišta i preko sidrenih konstrukcija kroz tavan do druge linije nosivih zidova. Konstruktivni sistem čine profili koji nose staklo, kose sajle i vertikalne šipke. Okviri staklenih ploha zajedno s potkontstrukcijom dio su prostorne rešetke čiji su elementi pretežno vlačni, pa time i minimalnih poprečnih presjeka što cijeloj konstrukciji daje lakoću. U prostoru atrija zamijenit će se i pod radi lakšeg održavanja i odvijanja različitih aktivnosti, ugraditi sustav podnoga grijanja, te priključci za opremu.

□ U središnjem dijelu objekta ukidaju se postojeće stepenice i zamjenjuju rampom koja povezuje atrij i sjevernu izložbenu dvoranu. Rampa kao važna prostorna veza unutar galerije služi i za olakšano kretanje hendikepiranih osoba te transport umjetnina.

Zapadno od rampe predviđene su glavne stepenice, a istočno sanitarni čvorovi. Iako su stepenice smještene bočno, njihova geometrija i visoki prostor s nadsvjetlima, koji se nad njima otvara, sugeriraju značaj vertikalne veze. One čine jasnu i logičnu vezu prizemlja s izložbenim i uredskim prostorima na kat.

□ Nadogradnjom i sanacijom sjevernog dijela objekta omogućava se smještaj upravnih, radnih i tehničkih prostorija galerije. Ovim zahvatom rješava se niz problema konstrukcije tog dijela objekta nastalih zbog loših karakteristika tla, neadekvatnih temelja, oštećenja postojeće krovne ploče i potpornih zidova, kojih je posljedica propuštanje vode kroz krovove i zidove. Prema

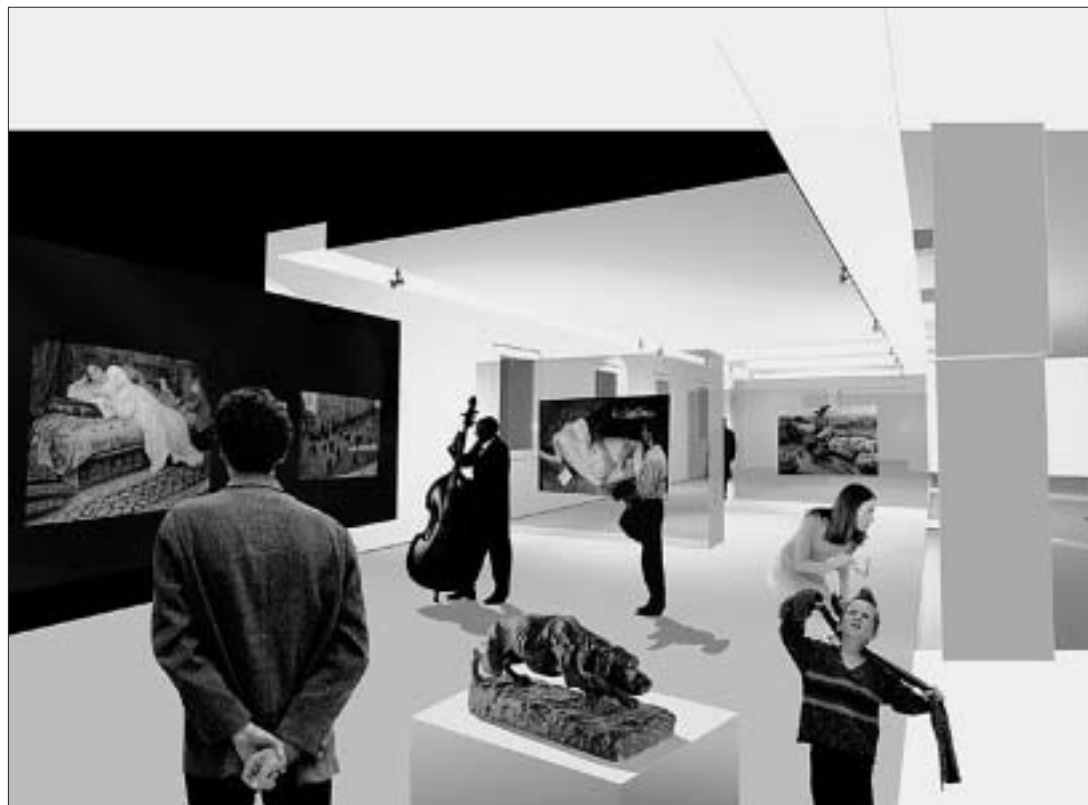

zahtjevima Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Splitu, nadogradnja se oblikovano jasno razlikuje od starijeg dijela građevine. Izvorni izgled kosa krovništa se zadržava, a nadogradnja se odmiče od rubova krova gdje se formira kanal za odvodnju oborinskih voda te se uklanja nadzemni dio dogradnje nastao posljednjom adaptacijom 1977. godine.

□ U ovom sjevernom dijelu objekta, gdje su najveće intervencije, formiraju se novi sadržaji po etažama. Tako se iskapanjem zapadnog dijela podruma unutar postojećih gabarita objekta stvara dodatni prostor depoa, te prošireni prostori strojarnica i instalacijske opreme. Rušenjem postojeće stropne ploče prizemlja, zbog male nosivosti i izgradnje sjeverozapadnog dijela podruma, rekonstruira se izložbeni prostor. Ostakljena stijena prema vrtu zamjenjuje se kliznom koja omogućava laku vezu sa sjevernim vrtom.

□ Na prvom katu oblikuju se uredski prostori, restauratorska radionica i apartmani za goste, a na posljednjem nivou smještena je biblioteka, arhiv, soba za sastanke i

sl.8 Skice ureda: Vinko Paračić, dipl. ing. arh

sl.9 3D Prikaz interijera nove Galerije umjetnina, Split

uredi. Iz ovih prostorija izlazi se na krovnu terasu s koje je omogućeno servisiranje odvodnih kanala, krovnih ploha, tavana i evakuacija u slučaju požara.

▫ Najveći dio prizemlja namijenjen je povremenim izložbama i galerijskim događanjima, a izložbeni prostori na katu stalnom postavu. Uređenje izložbenih prostora u prizemlju obuhvatit će otvaranje vrata prema istočnom i zapadnom vrtu, izradu završnih slojeva poda, te zamjenu postojećeg stropa spuštenim, u koji su ugrađena rasvjetna tijela i klimatizacijski uređaji. Na prvom katu porušit će se pregradne stijene ureda kako bi se oblikovao jedinstveni izložbeni prostor.

Budući da je teško zamisliti organizaciju ovakva sadržaja u središtu grada bez odraza na vanjski prostor, izradili smo i prijedlog korištenja okolnih prostora. Nakon premještanja parkirališta u Nodilovu ulicu uza zapadni zid parcele, prostor između galerije i sjeverozapadne kule Dioklecijanove palače može se oblikovati kao koso položena ploha trga bez nezgrapnih denivelacija, prikladna za izlaganje umjetnina ili događanja na otvorenome. Isto tako zapadne i istočne niše u okolnom vrtu, oblikovane krilima razvedenog objekta, mogu se koristiti kao vanjski izložbeni prostori zaštićeni od neželjenih posjetitelja. Iako je ovo samo prijedlog uređenja koji nije obvezujući, vjerujemo da će biti inicijalan u uređivanju tih prostora.

Možemo zaključiti da je zadani prostor uz neophodne intervencije prilagođen potrebama muzejske institucije. S obzirom na funkciju pojedinih prostora, odnosno na

karakteristične sadržaje kojima su namijenjeni, te na stupanj njihove otvorenosti, predloženo rješenje nudi optimalno i funkcionalno korištenje zgrade. Prizemlje je namijenjeno raznolikim sadržajima s relativno brzim ritmom izmjene koji kontinuirano privlače posjetitelje. Pored izložbene djelatnosti u za to namijenjenim prostorima, natkriveni atrij i sjeverno otvoreno dvorište pružaju reprezentativne prostorne mogućnosti za intenzivan kulturni život grada: koncerte, predstave, predavanja, promocije... Café, muzejski dućan, specijalizirana knjižara i cyber café postali su standardni muzejski sadržaji koji posjetitelju pružaju široku lepezu ponude i mogućnost informiranja. Ovakvom artikulacijom prostora i kretanja afirmiran je natkriveni atrij koji postaje interni trg, polazna i završna točka kretanja kroz objekt, mjesto susreta i ugodnog boravka. Natkrivanjem atrija omogućuje se termička regulacija, čime prostor postaje pogodan za aktivnosti tijekom cijele godine. Prostor na katu namijenjen je izlaganju stalnog postava. Tako će jedinstveni i dragocjeni fundus Galerije umjetnina napokon biti na adekvatan način prezentiran. Sjeverno krilo, izuzev izložbenog prostora u prizemlju, prostorno i sadržajno je odvojeno od stalnog postava i dio je radno-tehničkog prostora. Smještanjem uredskih i radnih prostora iznad postojeće terase, uz natkrivanje atrija, učinjen je iskorak u odnosu na zatečeno stanje. Smatramo da prostorni i funkcionalni zahtjevi to opravdavaju. Naime, uz rješavanje velikog problema prokišnjavanja sjeverne terase i ravnoga krova sjevernoga krila zgrade, navedenom nadogradnjom osigu-

rava se više prostora za stalni postav. Novi prostori bi zajedno s depoima, radionicom i skladištem u podrumskom djelu zgrade činili funkcionalnu i odvojenu cjelinu. Funkcionalnim rasporedom svi navedeni prostori mogu djelovati kao cjelina ili samostalno, što je vrlo bitno s obzirom na sadržaj i sigurnosni režim.

Realizacijom projekta Galerije umjetnina grad Split imao bi višestruku korist. Prije svega, riješio bi se jedan veliki kulturološki problem, što bi ujedno bila i konkretna potvrda osviještenosti kao osnovnog preduvjeta, ali i moralnog imperativa, kolektivne odgovornosti za vlastitu prošlost, sadašnjost i budućnost. Grad bi u svom središtu dobio izuzetno živ i atraktivan sadržaj, na usluzi građanima i posjetiteljima, u jednom reprezentativnom prostoru sukladnom neprocjenjivoj vrijednosti cjelokupnoga konteksta.

"A GALLERY OF WORKS OF ART IS NOT A LUXURY BUT THE FULFILMENT OF A NATIONAL, CULTURAL AND SOCIAL NEEDS.", IVO TARTAGLIA, 1931.

The idea of founding a Gallery of Art as a museum institution that would professionally care for a vast artistic heritage and serve as a support for young artists was first put forward publicly in 1908 on the occasion of the First Dalmatian Exhibition of Art. This was a logical consequence of comprehensive aspirations of a remarkable and tempestuous time. The numerous and distinctive group of artists, writers, musicians and architects, who had returned from studies all over Europe or who were about to embark on them, provided a particular charm to Split at the beginning of the 20th century. The organisation and the success of the First Dalmatian Exhibition of Art, through which the city opened its doors to modern art, are a vivid indication of the time and the people who knew how to thrill and work for the common good. The public response was equally enthusiastic. The number of 10,000 visitors speaks for itself, especially if we keep in mind the fact that Split at that time had no more than 20,000 inhabitants. The activities linked with the Gallery over the next two decades were based on collecting works of art and promoting this commendable idea. The Gallery of Works of Art had its grand opening on December 1st 1931.

The care for the heritage, as well as the promotion of contemporary artistic tendencies, resulted in specific and diverse holdings that number almost 3200 works dating from the 14th century to the present day. When looking at the history of the Gallery of Works of Art we can clearly see a discrepancy between the valuable artistic heritage that it cares for, its role in the cultural life of the city, and the

enthusiasm of the staff and the Gallery's patrons (Ivo Tartaglia, Kamilo Tončić, Kruno Prijatelj) on the one hand, and the inadequate space it is housed in on the other. The history of attempts to properly house the Gallery dates back to its very beginning. In 1973, after years of debate, it was agreed that the most suitable location would be in the district of Meja, between the Ivan Meštrović Gallery and the Museum of Croatian Archaeological Monuments. Unfortunately, the project ended with the ceremony of the laying of the foundation stone in 1978.

With respect to the Gallery of Works of Art, in the past decade we are again at the beginning. With the closing of the Museum of the Revolution, the idea was again put forward to house the Gallery in the Old Hospital.

Starting out from the basic facts and principles (that Split needs to have the Gallery of Works of Art as a place where the past and present meet; that the holdings of the Gallery are among the most precious in Croatia; that the state of the holdings is a cause for grave concern because of inadequate storage; that the present conditions in no way meet accepted standards; that the solution should not be partial, and that the Gallery should not be divided between several locations; that the solution must encompass a vision of the works of the Gallery of Works of Art in the future), the professional staff of the Gallery were of the opinion that the Old Hospital building is the best solution at present, and in this they received the support both of professional colleagues and the public. With the necessary refurbishment of the building, this location would also solve the problem of storerooms and permanent exhibition rooms. Along with rooms for temporary exhibitions, there would also be room for the large Gallery library, archives and a restoration workshop. Taking into account these facts and arguments, with a clearly expressed will for finally finding a proper home for the Gallery of Works of Art, the Split Town Hall made a crucial decision with respect to the Gallery. It allowed it to use the Old Hospital building that used to house the Museum of the Revolution. We need not stress that museums like the Gallery of Works of Art are everywhere housed in the most representative buildings, and the view of Diocletian's Palace and the protective embrace of Baroque fortifications in the background doubtlessly provide a unique setting.

On the basis of the analysis of the existing situation and the investor's programme, according to which reconstruction work on the building can only be done within the existing ground plans up to the level of the top of the roof, a project was elaborated that encompassed several sections. Since it is difficult to imagine organising such a facility in the city centre without having an impact on the area around it, we have also drawn up a proposal for utilising the surrounding space.

The finished project of the Gallery of Works of Art will provide multiple benefits to the city of Split. Above all, it will solve a great culturological problem; the city will have in its centre an exceptionally vibrant and active facility, serving citizens and visitors alike, in a representative building in line with the priceless value of the entire context.

“OSVIJETLJENO POLJE” KRAJNJEG EFEKTA

Novi stalni postav Memorijalnog muzeja Ivana Gorana Kovačića u Lukovdolu

JOZEFINA DAUTBEGOVIĆ □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

sl.1 Obiteljska kuća Kovačičevih u Lukovdolu

sl.2 Ivan Goran Kovačić, Kupa kod Lukovdola 1935. g.

Budući da je prošlo dovoljno vremenske i svake druge distance u kojoj se mogao istražiti i vrednovati književni, novinarski i politički rad književnika Ivana Gorana Kovačića, bilo je vrijeme da se postavi pitanje može li se prekoračiti ta distanca pogledom unatrag, a da se ni na koji način ne ideologizira, da se ne naruši osnovna definicija zadanog prostora kako bi se novim postavom prikazala uravnotežena slika.

Svojom koncepcijom novog stalnog postava Memorijalnog muzeja Ivana Gorana Kovačića mr. Lucija Benyovsky uz pomoć svojih suradnika pokušala je odgovoriti na ta i slična pitanja.

Malo pažljivijim razgledanjem novog stalnog postava mogu se uočiti tri bitne faze u izradi koncepcije.

Prva i najteža *faza* je samo definiranje koncepcije. Što se želi prikazati u postavu? Čemu dati prioritet? Što je ono što nosi naslov? Na čemu treba biti težište?

Postoji li opasnost da jedna tema odnese prevagu i niz sličnih pitanja, a stalno imati na umu da je prostor sam po sebi zadan i kako su se u njemu neki sadržaji već “sami rasporedili”, jer je to kuća u kojoj je rođen, a iz toga čitava “priča” treba izvirati.

Druga faza: shvatiti neodvojivost fizičkog prostora od značenja kojim je prostor sam po sebi napučen trima odrednicama: riječ *kuća* uz pridodanu riječ *memorijalna* i konačno riječ *muzej*. Kako kuću učiniti muzejem, a pritom ne zanemariti prvotnu ulogu prostora, ili kako muzej učiniti kućom, ne oduzimajući bitne muzeološke postavke?

Tek kada je na te tri preduvjetne i “neuralgične” točke autorica postava Lucija Benyovsky sama sebi odgovorila, mogla je krenuti u izradu postava.

Završna, ali ne manje zahtjevna faza: osmišljavanje funkcije i određivanje položaja *svakom pojedinačnom eksponatu* na način da svaki zasebno bude *vidljiv* i *čitljiv* da nosi značenje, a da u sprezi s ostalima oblikuje priču.

Prije smišljanja i osmišljavanja svega rečenoga, Lucija Benyovsky je prethodno, kao svaki iskusi muzealac, dobro proučila svu raspoloživu građu i dovela je u logičan kontekst, što je najbolje vidljivo iz vrlo iscrpnih kataloških jedinica izložene građe.

U tom istraživačkom postupku koji je prethodio svemu rečenome, očitovala se visoka profesionalnost autoričine koncepcije novog stalnog postava. Njezino inzistiranje na najsitnijim detaljima nije bilo samo sebi svrha. Ona je imala “osvijetljeno polje” krajnjeg efekta. Inzistirala je na proširivanju sadržaja fizičkog predmeta, uz proširivanje metafizičkog prostora u kojemu je fizički predmet smješten, s ciljem dobivanja kompletnije slike i dubljeg doživljaja.

sl.3 Dio novog stalnog postava s uvećanom Goranovom fotografijom u staklenoj vitrini

To možda ne do kraja *osviješteno*, ali svakako do kraja ispoštovano *načelo žive slike* dosljedno je provela od prvog do zadnjeg prizora, u kojemu ni jedan izloženi eksponat nije mrtav predmet.

Izdvajam nasumice detalje po sjećanju, recimo: fotografija na kojoj je Ivan Goran Kovačić u čamcu na Kupi s prijateljem, koja je također i na naslovnici kataloga.

Ova je fotografija ukomponirana u novu fotografiju sa širokom vizurom rijeke Kupe s obalama. Ugrađivši sliku u sliku, upotpunila je sadržaj, dovršila pejzaž, pokrenula kretanje (u vremenu i prostoru) koje je bilo zaustavljeno objektivom.

Druga oživljena slika: fotografija I. G. Kovačića u prirodnoj veličini na kojoj je prikazan kao putnik koji je tek doputovao i spustio kofer pred kućna vrata ili, možemo gledati i drukčije - Goran koji (opet) odlazi u nepoznato pa je spustio kofer samo dok pozdravi ukućane.

Fotografija je u staklu, a svjetlo s prozora (iza leđa) daje joj treću dimenziju i oživljava ne samo tu vitrinu u staklu, koja je zapravo slabo vidljiva, kao što i treba biti, nego sadržaju daje i nadznačenje. Dojam je uvjerljiv, a slika upečatljiva.

Treća oživljena slika: Igra sjene na zidu. Goranova sjena "*uhvaćena*" je u trenutku dok nagnut za radnim stolom slaže svoje rukopise. Vrlo uspjela varka, na koju odmah pristajemo jer nosi dobar dio atmosfere u njegovoj radnoj sobi. Uključivanjem stvarnih dokumenata, razglednica i pisama njegova oca koji su dostupni s obje strane, tj. čitljivi i vidljivi obostrano, postiže uvjerljivost i fizički kontakt. Muzeološki vrlo opravdano, "umjetnički dojam" - visoka ocjena. S tako malo materijala koliko je skupio jedan kratak život, autorica postava napravila je uvjerljiv, dokumentiran život.

Dvije odvojene slike njegovih roditelja koje vise na zidu i potkrepljuju privid o *stvarnosti* tog prostora, te sobe u kojoj je njihova bračna postelja namještena kao da su poslije jutarnjeg spremanja izišli na dvorište, svatko svojim poslom, a zrak u sobi ostao krcat njihovim noćnim dahom.

Ili, soba u kojoj je prikazan Goranov put u partizanima i stvaralaštvo u tom periodu.

Ledena atmosfera postignuta je vrlo uspješnim kaširanim fotografijama gdje su od poda do stropa opetovane nečije stope u snijegu, a mogućnost asocijacija je mnogostruka. Prva asocijacija koja se nameće jest iz pjesme *Moj grob*, čiji tekst ide kao zvučna kulisa ... *nitko nek ne dođe do prijatelj drag i on kada ode nek poravna trag...* u interpretaciji Arseno Dedića.

Na fotografijama trag nije poravnat, prijatelj je još tu, doduše, nevidljiv oku posjetitelja, ali tu su njegove stope u snijegu.

Onda fotografije koje prikazuju kako Goran grupi partizana čita svoje pjesme, sjedeći ispijen i umoran na zubatom suncu negdje visoko u "planini mrkoj". Možda i zbog dramatike kojom je ispunjena, čini se posebnom upravo zato što taj dramatski naboj nije agresivan.

Soba nije doslovan prikaz Goranove izvrsne poeme *Jama*, nego je realizirana vrlo promišljeno, slojevito, s puno nedorečenih značenja i s posjetitelju namjerno ostavljenom mogućnošću vlastitih asocijacija. "Planinu mrku" dočaravaju fotografije velikih dimenzija na kojima su visoki borovi puni snijega, sleđen prizor, zima od koje i drveću srce puca.

Na te fotografije veličine zida "ugrađene" su manje, dokumentarne, iz stvarnog života I. G. Kovačića, u planini, s partizanima, s Vladimirom Nazorom, s istom

sl.4 Povijest i privredni razvoj Lukovdola,
dio novog stalnog postava

atmosferom kao na podlozi kojom u gornjem dijelu dominiraju krošnje borove pune snijega, a u donjem duboke stope u snijegu nekoga tko još nije "poravnao trag".

Sadržaj osnovne fotografije prelazi granice postojećeg okvira i prelijeva se u fotografiju s proširenim značenjem. Kompozicija savršena, atmosfera sledena, poruka čitljiva i cjelovita.

Potrebno je istaknuti visoku kvalitetu i ljepotu fotografija koje su snimljene naknadno, za potrebe ove izložbe, a za koje je isključivo zaslužan fotograf Hrvatskog povijesnog muzeja, Igor Brzoja.

Kako čitatelj ne bi pomislio da se sav novi stalni postav sastoji od fotografija, potrebno je možda pojednostaviti prikaz i podijeliti ga *po sobama*.

Prva soba u interpretaciji Lucije Benyovsky je namještena kao roditeljska; krevet, ormar stol, dijelovi pokućstva, na zidu uramljene povećane fotografije Goranovih roditelja (usput simbolizira rađanje i djetinjstvo). Spram prozora spominjana staklena vitrina sa slikom Gorana u naravnoj veličini.

Druga soba prikazuje Goranov književni i novinarski život (pisači stol, pisači stroj, Goranov radio aparat, pisači pribor, knjige, časopisi, novine, s Goranovom sjenom na zidu).

Treća soba je prikaz boravka u partizanima s posebno naznačenim prizorima iz Goranove poeme *Jama*.

Najmanja soba, u kojoj je s lijeve strane kao dio atmosfere uklopljen komad *Jame*, zaobljeni crni pano, ne dulji od 1,5 metra na kojemu su fotografije ilustracija Goranove poeme *Jama* koje je radio Edo Murtić. Naznačeno, ne prenaplašeno, ali dovoljno da se shvati dubina, težina i sudbina pjesnika.

Što je još neobično? Pri odlasku ne nosimo snijeg na stopama ni užasan mrak jame ni krikove preklanih u taj jami, nego taktove tihe muzike iz opere *Karmen*. Tko ovo bude čitao ili išao pogledati novi postav može pomisliti kako je to neka pogreška i kako se ne uklapa u postav i ambijent, ali kažu kako se s Goranova radija često čula takva vrsta glazbe.

Kompozicija samog postava je čista, glatka, no bez obzira na tu preglednost nije jednoslojna jer je L. Benyovsky u samoj koncepciji uspješno ostvarila duhovnu perspektivu, uspjela je kroz pjesničko djelo uspostaviti vezu s njegovom vlastitom pjesničkom osobom. Ne može se govoriti o modernom postavu, bez obzira na to što ta riječ trenutno podrazumijeva. *Moderno* je promjenjiva kategorija jer u njemu istovremeno *stanuje prolaznost*. Moderno je utoliko što je L. Benyovsky uključila dodatna pomagala (glas, muziku, sliku u prozirnog okviru), no i bez tih elemenata postav bi sasvim dobro funkcionirao jednostavno zato:

- što je razložen
- što ima priču
- što priča ima kronologiju potkrijepljenu predmetima (koji opet imaju svoju priču povijest).

Na prvi pogled klasičan postav, ali...

Soba - iznenađenje (u svakom pogledu) je prikaz Goranove poeme *Jama*.

Lucija Benyovsky je prva uradila nešto čega još nema u hrvatskim muzejskim postavima:

pokazala je kako se kroz muzejski postav može prikazati književno djelo koje je samo po sebi duhovna kategorija - fikcija, i zorno ga "opredmetila", "muzeali-

sl.5 Dio postava u kojemu se pogledom kroz prozore na verandi dopunjuje stalni postav

sl.6 Soba s prikazom Goranovog puta u partizanima

kroz prozor ne vidi, ako se ne zagleda) kotrljaju dozreli orasi, jabuka miriše zadnjim mirisom ljeta, ljulja miholjska paučina između stabala, a u sobi predmeti i fotografije onog dijela Lukovdola koji je oku ostao nevidljiv s prozora verande, pomaknut samo vremenski unatrag, povijest mjesta, sa starom crkvom, pilanom u punom pogonu, i svime onime što je za života okruživalo pjesnika.

I na kraju: duž čitavog hodnika, zeleni zid koji nas uvodi u *Goranovo proljeće*, tradicionalnu manifestaciju na prvi dan proljeća. Na zidu su ispisana imena svih dobitnika Goranova vijenca. Na samom izlazu je sučelice posjetitelju fotografija starog stabla iz kojeg rastu zelene mladice, šiklja novi život.

Mislim da je izvučen maksimum iz raspoložive građe, maksimum iz raspoloživa prostora i, što nije zanemarivo, maksimum od minimuma raspoloživih sredstava. Sretan spoj energije mlade arhitektice i iskusne muzealke. Dok u drugim zemljama postoje muzeji književnosti, mnoge memorijalne kuće zaslužnih pisaca, ovo je u Hrvatskoj (ako izuzmemo kuću Miroslava Krležu) prvi primjer uspjelog i opravdanog cjelovitog prikaza piščeva života i rada, sretan spoj kuće i muzeja. Prema mojim saznanjima i u Brseču se planiralo nešto slično, a opet različito po funkciji u kući Eugena Kumičića, gdje je u prizemlju, makar po riječima tadašnjega gradonačelnika, bila planirana galerija, u srednjoj etaži pokušaj rekonstrukcije spomen-sobe, svojevrsnog muzejskog prikaza književnog života E. Kumičića, a na mansardi mali apartman za pisca koji bi o trošku općine boravio jedno vrijeme u njemu i nadahnut mjestom i krajolikom pisao, a rukopis bi ostavljao općini koja bi se pobrinula za njegovo objavljivanje. Sve je to bilo lijepo zamišljeno, a je li i kada bi moglo biti i hoće li uopće biti ostvareno, na žalost, o tome nemam informacija.

I na kraju, kao sugestija i prijedlog za razmišljanje.

Bi li se u Lukovdolu mogla organizirati mala kolonija pisaca koja bi mjestu dodala još jedan kulturni sadržaj, još jednu dimenziju i turističku zanimljivost? Mogla bi se turistička zajednica, s Ministarstvom kulture, općinom ili Primorsko-goranskom županijom dogovoriti o tome kako se Goranovo proljeće ne bi svelo samo na dodjelu nagrade.

sl.7 Dio atmosfere s prizorima iz Goranove poeme Jama

zirala", a nije mu oduzela ništa od poetičnosti.

Insceniranjem je uspjela, kao na pozornici, pripremiti ambijent i stvoriti atmosferu za tekst poeme koji se "emitira" u glavama posjetitelja. Tekst poeme *Jama* i tekst pjesme *Moj grob*, nije iznevjeren ni u jednom elementu. U vrlo sretnom spoju arhitektonskog rješenja prostornih cjelina s jedne strane i visokih muzeoloških zahtjeva Lucija Benyovsky i njezina mlada suradnica, arhitektica Nikolina Jelavić Mitrović, upotrijebivši iskustvo i imaginaciju, vrlo su profesionalno odgovorile na taj izazov. Mislim kako je to najveća kvaliteta ovog postava. Bez ikakve pretenzije da napravi legendu, prikazala je život Gorana mještanima, njegov novinarski i književni život i njegov život u partizanima. Kompleksno, no ne jednostrano, ništa ne nosi prevagu nad nečim. Imam jednu manju primjedbku: ne bih tako uredno i pedantno poredala one rukopise iznad Goranova radnog stola, taj sitan detalj, recimo, nije uvjerljiv jer ni kod kojeg pisca u stvarnosti nije takav red. No...

Neke se stvari vide jasnije iz vremenskog odmaka, recimo strop sobe u kojoj je prikaz *Jame*. Mislim kako bi trebao biti usklađen s bojom panoa, a u toj sobi bi trebalo također promijeniti osvjetljenje. (Nikako gola žarulja u prvom planu.) Dakle, primjedbe nisu nipošto navedene kako bi se pokvario cjelovit i odličan dojam, nego samo kao sugestija za detalje koji se nisu stigli doraditi.

Četvrta soba: prikaz Lukovdola, privredni razvoj, društveni i kulturni život. Goran i njegov kraj, njegov Lukovdol. Sretan izbor prostorije, i promišljen dakako, jer je to zapravo veranda sa zatvorenim prozorima kroz koje se uživo vidi Lukovdol. Dakle, autorica tu nije ništa intervenirala. Prizor kroz prozor je sasvim stvaran. Možda sam ga vidjela u najljepšem svjetlu, prepun kosih sunčevih zraka kasnog ljeta, u punom svjetlu i sjaju dok se vani (što se

sl.8 Lucija Benyovski govori na svečanom otvorenju novog stalnog postava, 11. srpnja 2003., Lukovdol

Fototeka Hrvatskog povijesnog muzeja, Zagreb; snimio: Igor Brzoja

Poslije ove poduže digresije još nekoliko riječi o novom postavu koji prati lijepo oblikovan i sadržajan katalog na 63 stranice, podijeljen u tri cjeline. U prvoj cjelini *Goranov zavičaj* autorica piše o zemljopisnim i povijesnim značajkama Gorskoga kotara. U drugoj cjelini pod nazivom *Goranov život i rad*, Lucija Benyovsky govori o obitelji Kovačić, Goranovu književnom, novinarskom i političkom radu prateći njegov život sve do tragične pogibije u Foči, ljeta 1943. Na kraju je i katalog izložaka sa 162 vrlo iscrpne kataloške jedinice, koji je također priredila Lucija Benyovsky.

Katalog krasi i vrlo kvalitetne fotografije Igora Brzoje, a završava sažetkom na engleskom jeziku.

Iako je glavninu poslova sama domislila i uradila, Lucija Benyovsky je nesebično istaknula i velik udio koji su imali njezini najbliži suradnici i kolege, bez kojih novi postav vjerojatno ne bi djelovao kao cjelina i koji su joj pomogli da se književnik Ivan Goran Kovačić makar samo duhovno, konačno smjesti kao u svojoj kući.

Horizontal lines for handwritten notes or answers.

"THE LIGHTED FIELD" OF THE FINAL EFFECT

The new permanent exhibition at the Ivan Goran Kovačić Memorial Museum in Lukovdol tries to answer the question whether it is possible to provide a contemporary appraisal of the literary and journalistic work of Ivan Goran Kovačić, as well as his joining the Partisan movement in World War II while at the same time presenting the exhibition in such a way that it is without any ideological implications apart from those that relate to museological and artistic considerations.

Through her concept of the new permanent exhibition of the Ivan Goran Kovačić Memorial Museum, Lucija Benyovsky has tried to answer, together with her associates, these and similar questions. An attentive look at the new permanent exhibition reveals three essential stages in the elaboration of the concept.

The first and most difficult stage is the defining of the concept as such. What is the exhibition supposed to present? What should be given a priority? What does the title imply? What should be stressed? Is there a danger that one theme might dominate the others? These are only some of the questions that arise, but one should always keep in mind that the space in itself is given and that some features are already given, since the house is Kovačić's birthplace, and this is a fact from which the entire "story" should develop.

The second stage is to recognise the inseparable nature of the physical space from the meaning that the space is given due to three qualifiers: the word *house* along with the words *memorial* and *museum*. How can we make a house a museum without neglecting the primary role of the space, or, how to make a museum a house without depriving it of its essential museological precepts?

The final, but no less demanding stage is the elaboration of the function and determining the position of *each individual exhibited object* in such a way that every one of them be *visible* and *legible*, for each of them to carry meaning and yet, in conjunction with the others, to give form to a story.

Lucija Benyovsky is the first person to achieve something that has never been present in Croatian museum exhibitions: she has created a scene design for a literary work as well as museological display of that work.

She has shown that a museum display can present a literary work that is in itself a spiritual category - a fiction - by vividly providing it with a "physical form", a "museological form", without depriving it in any way of its poetic nature. As in a theatre, she has succeeded in preparing an environment and creating an atmosphere for the text of the poem that is "broadcast" in the minds of the visitors. In a truly fortunate coupling of the architectural solution for the individual spaces on the one hand, and the high museological demands on the other, Lucija Benyovsky and her young associate architect Nikolina Jelavić Mitrović have met this challenge very professionally through the use of experience and imagination.

POVIJESNI PRILOZI OSNIVANJU PTT MUZEJA U ZAGREBU

U povodu obilježavanja 50. obljetnice PTT muzeja u Zagrebu

KATA ŠUTALO □ HT muzej, Zagreb

IM 34 (1-2) 2003.
IZ MUZEJSKE TEORIJE I PRAKSE
MUSEUM THEORY AND PRACTICE

PTT muzej u Zagrebu ove godine obilježava 50. obljetnicu svog rada i postojanja. U odnosu na europske ptt muzeje, koji se osnivaju već krajem 19. stoljeća,¹ PTT muzej u Zagrebu osnovan je relativno kasno, 1953. godine, iako je ideja o osnivanju jednog takvog muzeja u Hrvatskoj bila prisutna gotovo pola stoljeća prije. Za bolje razumijevanje navedenih tvrdnji, potrebno je podsjetiti na *relevantne činjenice i procese u prošlosti koji su bili bitni za takvo stanje*, da parafraziram profesora Maroevića.²

PRVI PTT MUZEJI. Prvi poštanski muzej osnovan je 1872. godine u Njemačkoj. Inicijator osnivanja muzeja bio je ministar Carskih pošta Heinrich von Stephan, koji se i sam više godina bavio prikupljanjem povijesne poštanske građe. Heinrich von Stephan izdao je naredbu 24. kolovoza 1872. o osnivanju prvog poštanskog muzeja u svijetu. Već sljedeće godine, 1873., dio prikupljenih poštanskih predmeta prikazan je na Svjetskoj izložbi u Beču. U početku muzej se orijentira na prikupljanje poštanskih muzealija, a nakon objedinjavanja poštanskog i

telegrafskog prometa, djelatnost muzeja proširuje se i na područje telegrafije.

Pojavom telefona osamdesetih godina 19. stoljeća, ovaj će muzej obuhvatiti i područje razvoja tehnike telekomunikacija uopće. Tako će tematika berlinskoga poštanskog muzeja obuhvatiti sve one predmete i građu preko koje je bilo moguće prikazati povijesni razvoj poštanskog, odnosno telegrafskog, a kasnije i telefonskog prometa, i to ne samo za područje njemačkih zemalja, već i sve bitne karakteristike ptt prometa drugih zemalja i kontinenata.

Prvi PTT muzeji Austro-Ugarske Monarhije osnivaju se u glavnim gradovima: Beču i Budimpešti. Njihovo osnivanje bilo je usko vezano uz strukovne ptt škole, jer Monarhija je posebnu pozornost posvećivala školovanju poštanskih službenika, proučavanju povijesti poštarsstva i nastojanju da se za buduće generacije sačuva svijest o poštanskom prometu koji je kroz povijest jednog naroda uvijek bio odraz njegova gospodarskog, kulturnog i političkog razvoja.

Prvi se strukovni poštansko-brzojavni tečajevi osnivaju 50-ih godina 19. stoljeća u Beču, za cijelu Monarhiju, a nakon Austro-ugarske nagodbe iz 1868. godine u Budimpešti.

Ugarska je 1883. godine donijela i svoj vlastiti zakon o ostručavanju državnih činovnika. Ovaj zakon donijet je kao Zakonski članak I. po zajedničkom Ugarsko-hrvatskom saboru, pa je tako vrijedio i za Hrvatsku. Sukladno ovom Zakonu u Hrvatskoj se prvi poštansko-brzojavni naučni tečaj otvara u Zagrebu 1891. godine. On će potaknuti mnoge stručnjake poštanskog prometa u Hrvatskoj na proučavanje poštansko-brzojavnog prometa na području Hrvatske, te na pisanje knjiga i skripata koje će biti obvezna literatura u školi, te sastavni dio školske biblioteke koju je svaki strukovni tečaj morao imati (kako stoji u *Naredbi o poštansko-brzojavnim naučnim tečajima*, od 8. rujna 1888.). U ovoj naredbi, koju je donijelo ugarsko Ministarstvo za javne radove i komunikacije prvi put se govori o potrebi osnivanja poštansko-brzojavnih muzeja pri strukovnim školama.

No, poštanski muzeji se osnivaju u Beču 1889. godine i Budimpešti 1890. godine, dok će se u Zagrebu osnovati biblioteka pri Ravnateljstvu pošta i brzojava za

sl.1 Portret prvog hrvatskog ministra za pošte i brzojave Cezara Akačića, 1918. godine.
Autor portreta je riječki slikar Giovanni Fummi.

1 Prvi ptt muzej osnovan je 1872. godine u Berlinu. Smješten je u zgradi Glavne pošte Berlin, Leipziger Strasse 15, gdje se i danas nalazi.

2 Maroević, Ivo. *Uvod u muzeologiju* // Zagreb, 1993., str. 18.

sl.2 Originalni crtež prve hrvatske poštanske marke s likom roba koji kida lance.

Autor crteža Rudolf Sabljak, 1918. godine

Hrvatsku i Slavoniju, te u stručnim ptt školama uvesti nastavni predmet pod nazivom *Poviest razvića poštanstva i brzojavstva*, i time stvoriti svijest o potrebi proučavanja povijesti ptt i na području Hrvatske. Biblioteka koja je osnovana pri Ravnateljstvu pošta i brzojava u Zagrebu raspolagala je s vrlo bogatim knjižnim fondom, koji je, na žalost, nakon 1918. godine bio raznesen. Samo nekoliko skripata i strukovnih knjiga napisanih od strane hrvatskih autora uspjelo se sačuvati i one danas čine raritetni fond knjižnice PTT muzeja u Zagrebu.

POKUŠAJI OSNIVANJA PTT MUZEJA U PRVOJ

JUGOSLAVIJI. Prvi svjetski rat završava i raspadom Austro-Ugarske Monarhije. Narodi koji su činili bivšu Monarhiju osamostaljuju se i formiraju svoje države. Predstavnici hrvatskog naroda, zajedno sa Slovencima i Srbima donose 6. listopada 1918. odluku o formiranju nacionalne, nezavisne i na demokratskim principima zasnovane države Slovenaca, Hrvata i Srba - Države SHS.

Sabor Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije na svom zasjedanju u Zagrebu 29. listopada proglašava odcjepljenje od Austro-Ugarske monarhije. Tog dana proglašena je samostalna država Slovenaca, Hrvata i

Srba, a Narodno vijeće proglašava se vrhovnom vlašću. Vlada se sastojala od predsjednika i 12 ministara.

Na sjednici Narodnog vijeća od 29. listopada 1918. ustrojeno je Generalno ravnateljstvo za pošte i brzojave sa sjedištem u Zagrebu, a 31. listopada 1918. imenovan je i ministar za pošte i brzojave. Prvi ministar hrvatskih pošta bio je Cezar Akačić, narodni zastupnik Stranke prava, po struci farmaceut, iz ugledne trsatske obitelji. U spomen na proglašenje nezavisnosti Hrvatske od Austro-Ugarske i stvaranja Države SHS, tiska se 29. prosinca 1918. prva hrvatska poštanska marka. Ova marka je prvi poštanski i filatelistički simbol ostvarenja oslobođenja vlastite države i prva poruka svijetu da su Hrvati, jedanaest stoljeća nakon što su došli u svoju današnju postojbinu, i deset stoljeća nakon što su u njoj već imali svoju državu, opet svoji na svome. Motiv marke simbolički prikazuje osamostaljenje Hrvatske u slici klečećeg roba koji kida lance. U podnožju se nalazi hrvatski grb, tj. grb Trojedne Kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije s natpisom 29. listopada 1918. U donjim kutovima otisnuta je cijena, a u gornjim tri slova nove države SHS i u sredini Hrvatska. Voljom pobjednika u Prvom svjetskom ratu, zemljovid jugoistočne Europe morao je izgledati drukčije. Oslobođena Hrvatska, pod pokroviteljstvom velikih

svjetskih sila, ujedinjuje se 1. prosinca 1918. sa Srbijom, Crnom Gorom i Makedonijom u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, koja će se od 1929. godine nazivati Kraljevina Jugoslavija.

Od prve hrvatske poštanske uprave iz 1918. godine ostao je portret prvog ministra pošta i telegrafa, i originalni crtež prve hrvatske poštanske marke, koji se danas čuvaju u poštanskom odjelu PTT muzeja.

Nova državna zajednica naroda zasnovana je na strogo centralizmu, te će i organizacija ptt prometa biti tako organizirana. PT odjeljenje Ministarstva građevine Srbije podiže se 7. prosinca 1918. na rang Ministarstva pošta i telegrafa Kraljevine SHS.

Generalno ravnateljstvo pošta i brzjava u Zagrebu, koje je bilo nadređeno ptt uredima u Hrvatskoj, ukida se 6. veljače 1919. No, otpor centralizaciji ptt prometa bit će još dugo prisutan u Hrvatskoj, što se među ostalim vidi i u izdavanju poštanskih maraka tijekom 1919. godine, a na kojima stoji naslov Državna pošta - Hrvatska.

Treba napomenuti da je u Hrvatskoj u to vrijeme bila razvijena filatelija, koja je okupljala najuglednije hrvatske intelektualce, koji su 1907. godine priredili u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu prvu filatelističku izložbu, a u povodu 10. obljetnice njihova Društva. Ovo filatelističko društvo počinje od 1919. godine izdavati i svoj časopis "Filatelija" u kojim će se objavljivati i članci iz povijesti hrvatske pošte.

Upravo će iz društva hrvatskih filatelista poteći ideja 1923. godine da se osnuje Hrvatski filatelistički muzej grada Zagreba. Poznati filatelista Vilim Gregorić u ime hrvatskih filatelista uputio je 1923. godine gradonačelniku slobodnoga kraljevskoga grada

Zagreba arh. Vjekoslavu Heinzelu pismo u kojem predlaže osnivanje "Hrvatskog filatelističkog muzeja grada Zagreba", u kojem je već tada naglasio da je stupanj razvoja filatelije čvrsto povezan s kulturnim stupnjem kulture u kojoj Zagreb prednjači.

Iste godine u sklopu Ministarstva pošta i telegrafa u Beogradu osniva se Muzej pošta i telegrafa Kraljevine SHS, te se usvaja i Pravilnik o radu rečenog Muzeja, kako je objavljeno u službenom glasilu Ministarstva pošta "Poštansko - telegrafskom vjesniku" od 1923. godine.

Ali, na tome se i stalo.

Nakon pet godina od objavljivanja vijesti u PT vjesniku, u raspisu Ministarstva pošta i telegrafa objavljenom 1928. godine pod nazivom: Prikupljanje predmeta za PT muzej čitamo: *Ministarstvo Pošta i telegrafa namevalo je organizovati svoj P.T. muzej na osnovi na kojoj su organizovane sve Ustanove kod drugih kulturnih država a shodno i samom postojećem Pravilniku od 1923. godine.*

U tom cilju rešeno je da prikupi sve predmete sa područja naše Kraljevine, koji spadaju u delokrug Poštanske, Telegrafске i Telefonske struke, a imaju svoju muzejsku vrednost, tj. potiču iz ranijih vremena.

Prema jednom novinarskom prikazu objavljenom u *Politici*, 24. prosinca 1933., dotični muzej sadržavao je samo srpske poštanske marke, a iz hrvatske poštanske povijesti jednu *mašinu koja je poslužila falsifikatorima iz Zagreba da izrade dosta retku poštansku marku izdatu 29.11.1918.* (riječ je o onoj prvoj hrvatskoj poštanskoj marki s likom roba, op. aut.). Sedam godina poslije, 27. rujna 1940., Ministarstvo pošta telegrafa i telefona ponavlja raspis o prikupljanju predmeta za poštanski muzej.

Iz raspisa se saznaje da se u protekla dva desetljeća nije prikupila građa za rečeni muzej. Tekst raspisa glasi: *da bi poštanski muzej mogao u svojim zbirkama imati razne objekte iz p.t.t. struke, a sa kojima sada ne raspolaže potrebno je da direkcije i sve p.t.t. ustanove poduzmu potrebno, da se takvi predmeti pronađu i dostave muzeju i na taj način sačuvaju i upotpune muzejske zbirke.*

Iste godine 12. studenoga Ministarstvo PTT³ donosi novi izmijenjeni *Pravilnik o poštansko-telegrafsko-telefonskom muzeju*, ali drugi svjetski rat je počeo.

OSNOVAN PTT MUZEJ U ZAGREBU? Hrvatska težnja za samostalnom hrvatskom državom, početkom II. svjetskog rata rezultirala je 1941. godine proglašenjem Nezavisne Države Hrvatske. Uz ostale državotvorne manifestacije, kao što su tiskanje hrvatskih poštanskih maraka, aktualizira se i ideja o osnivanju poštanskog muzeja. Sam akt osnivanja muzeja nije pronađen, no da je hrvatska poštanska uprava o njemu raspravljala, te ga i osnovala, doznaje se iz tadašnje filatelističke publicistike i Službenih listova Ministarstva prometa, nadležnog za organizaciju poštanskog prometa.

sl.3 Originalni crtež za redovito izdanje poštanske marke s likom mornara i natpisom "Drž. pošta / Hrvatska", autora Otona Antoninija, 29. studenoga 1918. g. iz fundusa HT muzeja.

sl.4 a, b, c Muzejski predmeti u fundusu HT Muzeja u Zagrebu.

a) Telefonski uređaj iz fundusa HT muzeja, Zagreb.

3 Prvi Zakon o pošti, telegrafu i telefonu donijet je 29. X. 1931. Ovim Zakonom telefon dobiva ravnopravni rang s ostalim službama, te će od tada biti u upotrebi skraćena - ptt.

b) Najstarija vrsta telefonskog aparata a kojeg je mađarska poštanska uprava usvojila kao jedinstveni tip 1897. g. kada je podržavala telefonski promet. Ovi su se telefonski aparati koristiti u Hrvatskoj do 20. godina 20. stoljeća.

c) Induktorska telefonska centrala iz 1895. g. Proizvod Tvornice "Deckert i Homolka", Budimpešta
Ovo je najstariji tip telefonske centrale koji se koristio u javnom prometu.

Glavno ravnateljstvo za pošte, brzopis i brzoglas osnovalo je Muzej pošte, brzoglasa i brzopisa, i to najvjerojatnije 1942. godine.

Naime, od 1942. godine do 1945. godine u službenom glasilu Ministarstva prometa NDH, Vjesniku pošte, brzopisa i brzoglasa (Vjesniku p.b.b.), tiskaju se obavijesti o dokumentaciji i tipografskoj građi vezanoj uz proizvodnju hrvatskih poštanskih maraka, a koje su se pohranjivale u poštanski muzej Glavnog ravnateljstva pošte, brzopisa i brzoglasa.

U članku 27. Naredbe o unutarnjem uređenju i raspodjeli poslova Ministarstva prometa, objavljenoj 1. listopada 1944., definira se status Muzeja:

Poštansko-brzopisno-brzoglasni muzej vodi voditelj poštansko-brzopisno-brzoglasnog muzeja, kojeg postavlja glavni ravnatelj Glavnog ravnateljstva za poštu, brzopis i brzoglas. Voditelj poštansko-brzopisno-brzoglasnog muzeja izravno je podređen nadstojniku gospodarskog odsjeka. Poštansko-brzopisno-brzoglasni muzej posluje prema posebnim propisima.

U navedenom službenom glasilu govori se isključivo o muzeju, iako bi se po sadržaju građe koja je činila muzejski fondus moglo prije govoriti o zbirci poštanskih maraka, koja je bila temelj muzeja u osnivanju.

Nakon promjene vlasti, u svibnju 1945., o ovome muzeju nalazimo podatke u Glavnom zapisniku Komisije za ustanovljenje nastale štete kod Muzeja bivšeg Glavnog ravnateljstva za pbb. (podcr. au.) Zapisnik je datiran 31. kolovoza 1945. Prema navedenom zapisniku, Komisija je ustvrdila manjak tuzemnih i inozemnih maraka te tzv. albuma Muzeja P.b.b. Zanimljivo je da su na početku rada Komisije njeni članovi bili i službenici dotičnog muzeja, koji su tijekom rada Komisije bivali razrješavani dužnosti. Tako će Danica Bočina, blagajnica Muzeja, biti razriješana dužnosti već prvog dana rada Komisije uslijed redukcije u službi, a druga dva člana Ivan Cvitanić i Franjo Luckars do 25. odnosno 28. kolovoza.

Zapisnik će 31. kolovoza 1945. biti potpisan od ljudi koji su se uključili tek na kraju rada komisije. Što se dogodilo sa zatečenom građom (u Zapisniku se govori o 9 sanduka poštanskih maraka) pouzdano se ne zna. Sigurno je jedno, PTT muzej, osnovan 1953. godine, nije naslijedio filatelističku građu bivšeg muzeja, već je krenuo iz početka.

PREDRADNJE ZA OSNIVANJE PTT MUZEJA U NR HRVATSKOJ.

Druga Jugoslavija, u okvirima kulturnog djelovanja, počela je široku aktivnost oko organiziranja raznorodnih kulturnih manifestacija koje je nužno promatrati i staviti u kontekst društveno-političkih kretanja toga vremena.

Mnogobrojne kulturne akcije, a među njima i osnivanje muzeja, rezultat su sveukupnog ideološki obojenog društva. Tako će i prva izložba s ptt tematikom, priređena i otvorena 18. siječnja 1946. u Zagrebu, nositi naslov: *PTT i radio u službi naroda.*

Izložba je postavljena u povodu trodnevne Konferencije hrvatskih PTT i radijskih službenika, da se široki narodni slojevi upoznaju s radom ovih ustanova, čija je funkcija u životu naroda od velike važnosti.

Početak 50-ih godina raspravlja se i o osnivanju ptt muzeja. Budući da je i ova druga Jugoslavija zasnovana na strogom centralizmu, i prve akcije oko osnivanja PTT muzeja pokretane su iz Beograda.

Ministarstvo pošta FNR Jugoslavije osniva u prvoj polovici 1950. godine Referat za historijsko proučavanje, sređivanje i obradu historijskog razvoja pošte, telegrafa i telefona u zemlji, a 17. travnja 1950. piše *Uputstvo o historijskom proučavanju razvoja ptt struke* s nakanom da se građa prikuplja za jedinstveni ptt muzej Jugoslavije.

No, iste godine dolazi i do promjene u organizaciji društveno-političkog života. Centralističko upravljanje ptt poduzećima u Jugoslaviji traje do 1950. godine, nakon koje se u ptt poduzeća uvodi radničko samoupravljanje. Bilo je to prijelazno razdoblje od strogog centralističkog upravljanja do uspostavljanja samostalnosti poduzeća. U tom prijelaznom periodu i Direkcija PTT Zagreb donosi odluku da osnuje svoj PTT muzej.

Svoju odluku mogla je braniti, naročito nakon donošenja novog Ustavnog zakona Jugoslavije 13. siječnja 1953., a koji u članku 4. kaže: *Zajamčeno je samoupravljanje radnog naroda u oblasti prosvjete, kulture i socijalnih službi.*

Prvo prikupljanje za PTT muzej u Zagrebu počelo je nakon odluke Direkcije PTT Zagreb od 8. svibnja 1950. Tog datuma Direkcija PTT Zagreb je angažirala umirovljenog ptt inspektora Janka Hitreca i povjerila mu poslove oko prikupljanja građe za ptt muzej Direkcije PTT Zagreb. Direkcija je 12. svibnja 1950. uputila okružnicu broj 230 svim poštanskim uredima u Hrvatskoj sa zadatkom da na svom teritoriju prikupljaju građu za ptt muzej.

U isto vrijeme dok se građa prikupljala po poštama, Direkcija PTT Zagreb počela je i otkupljivati muzealije od privatnih osoba.

Tako će se od Nikole Rukavine, autora više članaka iz povijesti pošte, otkupiti zbirka predfilatelističkih pisama. U svom zapisniku od 20. listopada 1950. Komisija za otkup građe ustvrdila je: *da je kupnja ponuđenog materijala neophodno potrebna za muzej ove direkcije. Predloženi materijal je rijetkost te će on zapravo biti temelj muzeja koji je u osnutku.*

Do 14. listopada 1950. prikupljen je znatniji materijal za budući Muzej. Navedenog datuma Janko Hitrec napušta honorarni rad i prikupljenu građu zapisnički predaje dr. Sergeju Frlanu, referentu Općeg odjela Direkcije PTT Zagreb.

Prema Zapisniku prikupljeni su žigovi više poštanskih ureda iz različitog povijesnog vremena, pečatnjaci, štambilji, slova za ručna štampanja, poštanske vreće, razne fotografije ptt ureda, ptt osoba, razaranja pošta u

II. svjetskom ratu i dr., pregledbene knjige ptt ureda, poštanske karte i ptt nacrti, razni pravilnici, tiskovnice, poštanske natpisne table, blagajne, dijelovi starih telefonskih centrala, telefonski aparati i njihovi djelovi, te različiti telegrafski aparati i drugi materijal.

Paralelno s prikupljanjem građe za PTT muzej, od 1951. godine počinju se organizirati i godišnje izložbe pod nazivom *Tjedan P.T.T.*

Iako je svrha izložaba bila da se posjetitelji upoznaju s uslugama pošte, oblicima rada na pošti i njezinim značenjem u društvu, najveći dio izložbe, kako navode tadašnja javna glasila, prikazivao je povijest poštaranja i telekomunikacija, počevši od predfilatelističkih pisama iz 18. i prve polovice 19. stoljeća do prvih brzojavnih i telefonskih podmorskih i zračnih kabela s kraja 19. stoljeća. te različitih manualnih i automatskih telefonskih aparata i centrala koji su se koristili ili su još bili u funkciji ptt prometa Hrvatske.

Očito da je izložena građa iz povijesti poštaranja i telekomunikacija pripadala prikupljenoj građi za budući PTT muzej.

OSNIVA LI SE PTT MUZEJ ILI POŠTANSKO FILATELISTIČKI. U službenoj dokumentaciji Direkcije PTT Zagreb navodi se da se građa prikuplja za PTT muzej, dakle Muzej pošte, telegrafa i telefona, koji se u skraćenom obliku naziva i poštanski muzej.⁴

Prvi put će se o muzeju govoriti kao o poštansko-filatelističkom muzeju na sjednici UO Direkcije PTT Zagreb održanoj 9. travnja 1953.

Odakle ta dvojnost?

Ovaj novi naziv dolazi iz Filatelističkog saveza Hrvatske, koji je o osnivanju jednog takvog muzeja raspravljao na svojoj sjednici UO održanoj 9. srpnja 1951. Predsjednik Saveza, dr. Radoslav Horvat predložio je osnivanje navedenog muzeja koji bi bio u sastavu FSH. Za sjednicu održanu 4. veljače 1952. priredio je i *Statut Filatelističko-poštanskog muzeja Filatelističkog saveza Hrvatske u Zagrebu*. Prvi članak Statuta glasi:

Filatelističko-poštanski muzej je naučni institut kojemu je svrha skupljati i čuvati sve što se odnosi na povijest filatelije i pošte zemalja FNR Jugoslavije.

Statut je sadržavao samo sedam nerazrađenih članaka, no jednoglasno je usvojen, i po jedan primjerak navedenog statuta poslan na mišljenje Direkciji PTT Zagreb, Savjetu za nauku i kulturu NR Hrvatske i Udruženju muzealaca.

Direkcija PTT Zagreb zadužila je načelnika općeg odjela dr. Velimira Sokola, kao stručno-pravnu osobu koja će na temu Muzeja dalje kontaktirati sa Savezom. Tako će na sljedećoj sjednici UO Saveza održanoj 9. siječnja 1953. sudjelovati i dr. Sokol. Na ovoj sjednici definirano je da će za budući muzej Savez za početak postaviti jednu filatelističku izložbu, a Direkcija osigurati prostor i početna materijalna sredstva.

UO Direkcije PTT Zagreb zadužio je dr. Sokola da pripremi sve radnje oko osnivanja Muzeja.

Na sljedećoj sjednici od 2. travnja 1953. dr. Sokol podnosi izvješće o osnivanju Muzeja pod naslovom *Predradnje za osnivanje poštansko-filatelističkog muzeja u Zagrebu*.

Zanimljivo je da dr. Sokol prihvaća prijedlog FSH o nazivu muzeja, a time i sadržaj njegove građe, iako se još od 1950. godine službeno govori o PTT muzeju. Upravni odbor Direkcija PTT Zagreb na svojoj 106. sjednici, održanoj 9. travnja 1953., donosi odluku da se uposli stručna osoba - kustos za vođenje Muzeja. Time je donijeta konačna odluka o PTT muzeju. Naziv Poštansko-filatelistički muzej osporit će prvi kustos Muzeja dr. Vuk Simić Vakanović, koji u Muzeju počinje raditi 5. svibnja 1953.

Dr. Simić Vakanović u svom komentaru i primjedbama na Statut, koji je jednoglasno usvojio FSH, negira naziv muzeja na sljedeći način:

Po Horvatovu predloženi i u njegovom nacrtu statuta navedeni naslov "Filatelističko-poštanski" muzej ne smatram sretnim, tim više što takav naslov ne nosi, koliko mi je poznato, niti jedan poštanski muzej u svijetu. Naslov "Poštanski muzej NR Hrvatske" mislim da u potpunosti odgovara, jer je svakome jasno da "poštanski" uključuje kako pojam cjelokupne ptt službe, a sasvim logično i marke, koje su ishodišna točka filatelije.

Druga je stvar, kad se govori o filatelističkim zbirka muzeja kao jednoj od dvije grupe muzealnih zbirki, što sam u članu 2 predloženog statuta i predvidio, premda smatram i tom članu prvotno predviđenu dvodijelu nepotrebnom, ako se radi samo o muzealnim zbirka, a ne o tipično filatelističkim izlošcima, predviđenim za ad hoc izložbe, a ne takove trajnog muzealnog karaktera.

Dr. Simić napisao je 8. svibnja 1953. nacrt statuta "Poštanskog muzeja N.R.Hrvatske", i uputio ga na stručno mišljenje dr. Sokolu, načelniku opće službe Direkcije i svom pretpostavljenom rukovoditelju.

Prvi članak Simićeva Statuta glasi:

Poštanski muzej N.R.Hrvatske je naučni institut Direkcije pošta u Zagrebu, kojemu je zadaća: Sakupljati i čuvati sve što se odnosi na povijesni razvoj i kulturno djelovanje poštansko-telegrafsko-telefonske službe te filatelije na teritoriju F.N.R. Jugoslavije, a naročito na teritoriju N.R. Hrvatske.

Iz navedenog se može zaključiti da je prvi kustos, dr. Vuk Simić Vakanović, svojim prijedlozima, stručno utemeljio, odnosno odredio građu koju PTT muzej Hrvatske treba skupljati. Muzej je organizacijski pripao Poduzeću PTT Zagreb, koje usvaja naziv PTT muzej.⁵ PTT muzej smješten je u zgradi Glavne pošte u Jurišićevoj 13 u Zagrebu, gdje se i danas nalazi. U službenim dokumentima nosio je naziv PTT muzej / HPT muzej / HT muzej.

sl.5 Naslovi knjiga i skripta s kraja 19. stoljeća, koji čine dio raritetnog knjižnog fonda Muzeja. Literatura je korištena u nastavi "Poštansko - brzojavnog bankovnog tečaja u Zagrebu".

4 Pod pojmom "pošta" i danas se razumijevaju sve tri djelatnosti: poštanska, brzojavna i telefonska.

5 Zapisnik sjednice Upravnog odbora Poduzeća ptt Zagreb od 18. lipnja 1953.

sl.6 PTT Muzej, "Izložba PTT i radio", Zagreb, 1946. g.

HOĆE LI PTT MUZEJ SLIJEDITI EUROPSKA ISKUSTVA

Hrvatska pošta d.d, na prijedlog Muzeja obilježila je 50. obljetnicu prigodnom poštanskom mrakom, koja je 9. rujna 2003. bila predstavljena u prostoru Muzeja. I na ovoj prigodnoj poštanskoj marki piše dvojak naziv: PTT muzej i Muzej pošte i telekomunikacija. Ovaj nedefinirani naziv Muzeja posljedica je neriješenog statusa Muzeja.

Naime, Muzej je od 1. siječnja 1999. u sastavu Hrvatskih telekomunikacija s cjelokupnom građom koja se odnosi na povijest pošte i telekomunikacija na tlu Hrvatske.

Tek nakon pravnog reguliranja odnosa između Hrvatske pošte i Hrvatskih telekomunikacija, glede rada Muzeja, a sukladno Zakonu o muzejima RH, članak 30., riješit će se i naziv Muzeja. Vjerujem, u duhu europskih ptt muzeja koji su se organizirali kao muzeji komunikacija CECOMM (Conference of the European Communications Museums), kojima se od 2000. godine pridružio i naš Muzej što je razvidno i iz objavljene dokumentacije u časopisu koji tiska Museumsstiftung Post und Telekommunikation, Bonn, 2003.

U prilog našeg prijedloga da Muzej preraste u Muzej komunikacija ide i prijedlog prof. dr. Ive Maroevića, kojeg su Hrvatske telekomunikacije angažirale 2002. godine u svrhu izrade prijedloga za budućnost Muzeja.

IZVORI

1. Čulinović, Ferdo. *Dokumenti o Jugoslaviji* // Zagreb, 1968.
2. Ercegović, Velimir. *Hrvatska filatelija* // Zagreb, 1995.
3. Maroević, Ivo. *Uvod u muzeologiju* // Zagreb, 1993.
4. Smrekar, Milan. *Priručnik za političku upravnu službu u kraljevinab Hrvatskoj i Slavoniji* // Zagreb, 1905.
5. Arhivski fond HT muzeja
6. Hrvatski državni arhiv, fond : op. f. dr. Sokol
7. *Hrvatska filatelija*, časopis Hrvatskog filatelističkog saveza, Zagreb, 1942.

8. Hemeroteca PTT/HPT/HT muzeja

9. *PTT almanah*, Zagreb, 1935.

10. *PT vjesnik*, službeno glasilo Ministarstva pošta i telegrama, Beograd, 1923.-1940.

11. *Vjesnik pošta, brzjava i brzoglasa*, službeno glasilo Ministarstva prometa, Glavnog ravnateljstva za poštu, brzjav i brzoglas, Zagreb, 1941.-1945.

12. *Zbornik kr. ug. poštanskih i brzjavnihb naredaba*, Budimpešta, 1916.

sl.7 Prigodna telefonska kartica s crtežom prve hrvatske poštanske marke, Hrvatski Telekom, 2003. g.

sl.8 Prigodna poštanska marka u povodu 50. obljetnice Muzeja pošte i telekomunikacija u Zagrebu.

HISTORICAL CONTRIBUTIONS FOR THE FOUNDING OF THE POST, TELEPHONE AND TELEGRAPH MUSEUM IN ZAGREB

The Post, Telephone and Telegraph Museum in Zagreb (the PTT Museum) is marking the 50th anniversary of its existence. With respect to European PTT museums, which emerged already at the end of the 19th century, the founding of the PTT Museum in Zagreb came rather late, in 1953, although the idea for founding such a museum in Croatia dates back almost half a century before that time.

In this comprehensive text, the authoress provides a review of the historical events that accompanied the founding and the work of the Museum, while drawing attention to the problems that plague it with respect to its undefined name (PTT Museum and the Postal and Telecommunications Museum) and unresolved status.

Namely, from January 1st 1999 the Museum is incorporated into the Croatian Telecommunications system but it contains the complete holdings of the history of the postal service and telecommunications in Croatia. The authoress believes that the legal regulation of the relationship between the Croatian Postal Service and Croatian Telecommunications with respect to the work of the Museum, in line with the *Act Governing Museums in the Republic of Croatia*, will resolve this problem and that this Museum will, following the model of European PTT museums, evolve into a Communications Museum.

NIKOLINA HRUST □ Gliptoteka HAZU, Zagreb

Gliptoteka je općeprihvaćeni naziv za muzejsku ustanovu u kojoj se izlažu skulpturalna djela izvedena klesanjem, rezbarenjem, lijevanjem i drugim kiparskim tehnikama, a u fundusima se često nalaze i kopije skulpturalnih djela. Posebnost Gliptoteke HAZU je da uza skulpture čuva i značajnu zbirku slikarskih kopija.

Kopija je prema definiciji: *izravnim radom kao na originalu i ponavljanjem radnog procesa dobiveno jednako djelo u granicama tehničkih mogućnosti*, ali i *ono što je učinjeno prema uzorku, ali nema njegova izvorna svojstva, plagijat, imitacija, oponašanje*.¹ Prema R. Hamannu kopija je umjetničko djelo nastalo na isti način kao i original, ali niže kvalitete od originala.²

Dio predmeta iz današnje Zbirke kopija fresaka i starih majstora Gliptoteke HAZU potječe iz Strossmayerove galerije. Kopije slika bile su dio fundusa slika starih majstora Strossmayerove galerije od njezina osnutka 1884. i ravnopravno su se izlagale s ostalim umjetninama sve do 1922. godine. Prvu koncepciju stalnog postava Strossmayerove galerije proveo je Izidor Kršnjavi. Nakon njega selekciju fundusa izvršio je dr. Gabriel Térey 1925. kada su razdvojene reprodukcije, kopije i originalna djela.³ Nakon II. svjetskog rata, tadašnji upravitelj Ljubo Babić 1947. provodi još rigorozniju selekciju⁴ i dio slika jugoslavenskih slikara XIX. i XX. stoljeća premješta 1950. godine u upravo osnovanu Modernu galeriju. Kopije slika i dalje su ostale dio fundusa Stare galerije, ali se nisu izlagale već su bile pohranjene u depou. Upravitelj Strossmayerove galerije, tada još uvijek zvane Stare galerije, prof. Zdenko Šenoa 15. siječnja 1951. dostavlja Gliptoteci JAZU dopis o 26 kopija koje nisu bile interesantne za Staru galeriju, a Gliptoteka JAZU ih preuzima 29. siječnja iste godine. Ideja ovog prijenosa bila je da se u sklopu Gliptoteke JAZU osnuje Galerija kopija čiji bi zadatak bio izlaganje kopija slika, fresaka i ostalog. To je bio početak današnje zbirke slikarskih kopija, koja je utemeljena 1953. u sklopu Gliptoteke, a 1954. preimеноvana u Galeriju kopija fresaka i starih majstora. Uprava Stare galerije 1955. daje mišljenje u kojem se traži da se Gliptoteci predaju samo kopije koje potječu iz XIX. i XX. stoljeća. Pri tome se 24. siječnja 1955.⁵ navodi nekoliko razloga takve odluke:

1. *Stara galerija posjeduje nekoliko vanredno važnih umjetničkih kopija starih majstora nepoznatih ili poznatih*

autora... od kojih su neke vrlo kvalitetne i kopije izgubljenih djela poznatih samo po jednom crtežu, a u svijetu kopija tih slika ima samo nekoliko.

2. *Sve ove spomenute suvremene kopije ili radovi učenika iz radionica velikih majstora vrlo su interesantni i vrijedan umjetnički i naučni, kao i studijski materijal, te ih i najveće galerije svijeta čuvaju, pa čak i izlažu u svojim zbirkama. ...Ako bismo mi dakle predavali ovakve stare i vrijedne kopije umjetničkih djela starih majstora od još za sada nepoznatih majstora, bili bismo rigorozniji i od najvećih umjetničkih galerija i muzeja svijeta.*

3. *Osim toga vrlo je teško odrediti da li se tu radi o kopiji u užem smislu ili već o jednoj vrsti interesantnog umjetničkog djela. ... te se, ukoliko ih se posjeduje, ne bi trebalo dijeliti.*

4. *Osim toga je J. J. Strossmayer poklonio svoju veliku i značajnu zbirku umjetnina Jugoslavenskoj Akademiji kao cjelinu, osnovavši na taj način našu dosada najveću i prvu Galeriju starih majstora, te se ne bi ni u kom slučaju smjelo razvodniti tu kolekciju, već i zbog toga, jer ionako ne posjedujemo sa svim prinovima više od 451 slike. U vrijeme kada je bivši vd. upravitelj prof. Zdenko Šenoa predavao zbirke Stare galerije, on je već odvojio 26 kopija, koje po svojem značaju nisu bile interesantne za Staru galeriju, dok je zadržao sve one, koje su to zaslužile.*

5. *Mišljenje Uprave Stare galerije je ...da se Galeriji kopija predaju sve one kopije, izrađene tokom XIX. i XX. st., kao i kopije, koje po svojoj kvaliteti ne spadaju u zbirke jedne umjetničke galerije. ...Sam naziv "Galerija kopija" psihološki ukazuje na pomisao da su tu izložene recentne kopije ili kopije XIX. st., a nikako ne stare ili suvremene kopije suvremenika velikih majstora ili njihovih učenika, jer se takva umjetnička djela izlažu u svim Umjetničkim galerijama u okviru bilo opusa nekog umjetnika, koji ih je izradio, bilo, ukoliko je original propao, i u okviru opusa onog umjetnika, čije je djelo kopirano.*

6. *...mišljenje je Uprave Stare galerije, da se i već prije predane kopije (26 komada) isto tako još jednom pregledaju i to od strane vd. upravitelja Stare galerije dr. Stelle Ubel, kustosa pripravnika St. galerije Ivy Kügli, kao i restauratora zaduženog za čuvanje slika Stare galerije, Ive Lončarića.*

1 Rječnik hrvatskog jezika, V. Anić, Zagreb, Novi liber, 1996.

2 "Original i kopija", Anali Galerije Augusta Augustinčića, br. 13/14, Klanjec, 2001., str. 33 – 59.

3 Od 498 zatečenih inventarnih brojeva dr. Térey je za stalni postav odabrao 257.

4 U dvoranama Strossmayerove galerije 1948. izloženo je 195 eksponata.

5 U dokumentu se spominju dopisi od 20. i 21.1.1955. između Gliptoteke-JAZU i Stare galerije u kojima Gliptoteka-JAZU predlaže da se HITNO kopije iz Stare galerije dostave Gliptoteci-JAZU kako bi se moglo pristupiti postavljanju dvorana u Galeriji kopija.- Arhiv Strossmayerove galerije, Zagreb

sl.1 *Prikazanje u hramu*, Vincent iz Kastva, Beram, sv. Marija na Škrilinah, 1474. godine.

Kopirao: Eugen Kokot, 1974. g.

sl.2 *Judin poljubac*, nepoznati autor, Žminj, Kapela sv. Trojice, 1471. g.

Kopirao: Željko Hegedušić, 1953. g.

6 Odluka i o predaji tih kopija iz Stare galerije Gliptoteci-JAZU donesena je i unesena u zapisnik 25.VI.1956.- Arhiv Strossmayerove galerije, Zagreb

7 Za velik broj kopija ne postoje podaci kada su nastale, a za one za koje je taj podatak zabilježen, on je naveden u zgradama.

8 Nepoznato je 15 kopista slika starih majstora koje su opsežnije opisane na fotokartonima Gliptoteke-HAZU. To su kopisti sljedećih djela: Palma Vecchio "Jakob i Rahela", Van Dyck "Autoportret", F. Snyders - "Portret muškarca", Vigée Lebrun - "Portret Marie Antoinete", Rubens - "Sveta obitelj", Raffael - "Madonna d'Alba", "Polaganje u grob", "Madonna dell Cardellino", "Madonna di Foligno", Rembrandt - "Portret majke", po Correggio - "Rođenje Kristovo", Nepoznati slikari - "Prikazanje sveca E.G. Erdödyju", "Lukrecija", "Muškarac ovjencan lišćem" i "Marija Majka milosrđa" (nalazi se u zapisniku Gliptoteci-JAZU predanih kopija od 25.VI.1956.). Za 2 kopije slika (Vigée Lebrun "Portret Marie Antoinete" i Raffael "Madonna d'Alba") navodi se da su bile dar dr.Ivana Ružića 1892.

9 Trenutno te kopije fresaka imaju još veće dokumentacijsko značenje jer su originalne freske često u vrlo lošem stanju, pa nam ove slike predočavaju izgled fresaka prije pedesetak godina.

10 Tehnika tempere na platnu i drvu upotrebljavala se pri izradi kopija fresaka i poliptiha, a akvare i uljena boja na platnu i papiru pri izradi kopija slika europskih slikara - prema podacima na fotokartonima Gliptoteke HAZU i prijepisu predavanja o istarskim freskama M. Sakač održanog u Centru za kulturu i informacije u Zagrebu 10.X.1974. (u arhivi Gliptoteke HAZU).

Već za nepunih mjesec dana 15. veljače 1955. Stručni savjet zaključuje da se Staroj galeriji vrati već preuzetih 26 kopija slika, da se izluče iz inventara Gliptoteke JAZU i ponovo unesu u inventar Stare galerije. Gliptoteka JAZU 1. travnja 1955. vraća kopije slika Staroj galeriji, no preseljenje kopija starih majstora time još ne završava, jer se nakon nešto manje od godinu dana 21. ožujka 1956. tih istih 26 kopija slika vraća iz Stare galerije opet u Gliptoteku-JAZU⁶.

Vraćene su sljedeće kopije:

Našašće Mojsijevo - po Giorgioneu
Paris i Oinona / Jakob i Rahela - po Palma Vecchiju
Sv. Marko sa svecima - po Tizianu
Portret Kristiana V. - po Sustermansu
Usnuli Amor - po Francechini Volterranu
Autoportret - po Van Dycku
Portret muškarca - po Snydersu
Portret Marie Antoinette - po Vigée Lebrun
Madonna di San Girolamo - po Correggio
Madonna della scodella - po Correggio
Bakanal - po Rubensu
Sveta obitelj - po Rubensu
Bitka Konstantina i Maksencija - Raffaelova škola
Madonna d'Alba - po Raffaelu
Polaganje u grob - po Raffaelu
Madonna dell cardellino - po Raffaelu
Madonna di Foligno - po Raffaelu
Messa da Bolsena - po Raffaelu
Portret Raffaela i Perugina - po Raffaelu
Portret majke - po Rembrandtu
Navještenje s pet predela - po Božidareviću
Krštenje Kristovo - po Hamziću
Triptih - po Vicku Lovrinom
Prikazanje sveca E.G. Erdödyju - po nepoznatom
Lukrecija - od nepoznatog autora
Muškarac ovjencan lišćem - od nepoznatog autora

Od slikara koji su kopirali ove slike navode se Edvard Kaiser (Giorgione - *Našašće Mojsijevo*, Sustermans - *Portret Kristijana V.*, Franceschini Volterrano - *Usnuli Amor*, Corregio - *Madonna di San Girolamo*, *Madonna*

della scodella, po A. del Sartu - *Rođenje Blažene Djevice*), Jaroslav Kratina (Rubens - *Bakanal* (kop. 1917.))⁷, Ivan Squarcina Splićanin (*Sv. Marko sa svecima*), Francescho Giangiacomo (Raffaelova škola - *Bitka Konstantina i Maksencija* (kop. 1832.)), *Portret Raffaela i Perugina* (kop. 1809.)), Achile Scaccioni (Raffael - *Messa da Bolsena* (kop. 1845.)), M. Antonini (Nepoznati slikar - *Madonna s dva sveca i donatorom*), Simonetti (po A. Meduliću - *Autoportret*).⁸

Kopije već spomenutih slika europskih slikara zabilježene su u inventarnoj knjizi Zbirke kopija fresaka i starih majstora 1954. i 1955. godine, a u opaskama je naveden podatak o njihovu vraćanju u Staru galeriju i opet u Gliptoteku gdje se i danas nalaze.

Daljnje prikupljanje djela za Zbirku fresaka i starih majstora nastavilo se višegodišnjim kopiranjem fresaka iz crkava i manastira u Hrvatskoj i tadašnjoj Jugoslaviji. Freske su nedjeljivi dio zida arhitekture u kojoj se nalaze i kojoj su prilagođene svojim formatom i kompozicijom. Najčešće ih nalazimo u apsidi, na trijambalnom luku i zidovima brodova, grupirane u nizove i cikluse. Zbog nemogućnosti prenošenja ovih umjetničkih djela u galerijske ili muzejske prostore, kopiranje je bilo idealan način kako se ta vrsta slikarstva mogla približiti široj publici. Iako pojedinačne slike ne mogu predočiti cjelinu čiji su dio, one su nam danas od velike važnosti jer su kopije fresaka nadrasle svoju prvenstveno edukativno-praktičnu funkciju za slikare i kulturno-obrazovnu za posjetitelje i postale su dokumentacijski materijal nekih od najpoznatijih djela slikarske nepokretne baštine Hrvatske.⁹

Za podlogu kopija fresaka upotrebljavalo se platno grundirano tutkalom i kredom da bi površina izgledom i strukturom bila sličnija originalu. Sama freska se prenosila pomoću paus-papira, a zatim se prenosio detalj po detalj slike na pripremljeno platno.¹⁰ Među najranije načinjene kopije ovog dijela zbirke pripadaju, već spomenute, kopije triju vjerojatno najpoz-

natijih hrvatskih renesansnih djela - poliptiha Nikole Božidarevića iz dubrovačkoga dominikanskog samostana s prikazom Navještenja i Vicka Lovrinog iz cavtatske crkve Gospe od snijega s prikazom sv. Mihovila i lunete Mihajla Hamzića iz Kneževa dvora s prikazom Krštenja Kristovog¹¹, osam kopija fresaka iz kapele sv. Stjepana zagrebačke katedrale¹², te dio fresaka iz istarskih crkava (prvenstveno u Bermu i Lindaru (1950.)¹³, a zatim i u Draguču i Rakotolama (1952.), Žminju i Kanfanaru (1953.), Humu i Svetvinčentu (1954.), a zatim i u Hrastovlju, Kloštru, Lovranu, Opatlju, Barbanu i Pazinu). U ranim 50-im godinama (1951.-52.) kopirana je i freska Ivana Rangera iz lepoglavske pavlinske crkve "Starci apokalipse", a kopirao ju je Bruno Bulić. U Zadru su kopije fresaka iz crkava sv. Krševana i sv. Stošije rađene nešto kasnije, 1956., a kopirao ih je Ivan Auer. Šest kopija fresaka iz manastira Srbije i Makedonije (Manasija, Mileševo i Prizren) kopirano je 1957., a sve ih je izradio Šime Perić.

Najintenzivnije razdoblje kopiranja fresaka bile su upravo pedesete i šezdesete godine XX. stoljeća, a zadnje kopije fresaka rađene su 1974. Početkom pedesetih godina XX. stoljeća. Institut za likovne umjetnosti JAZU namjerava prema inicijativi Predsjedništva Akademije prirediti u Zagrebu izložbu *Istra kroz vjekove*¹⁴, a na tom projektu surađivali su i Jadranski institut i Konzervatorski zavod u Rijeci. Najviše kopija fresaka rađeno je u Istri, na originalnim lokacijama u Barbanu, Bermu, Draguču, Dvigradu, Hrastovlju, Humu, Kanfanaru, Kloštru, Opatlju, Pazinu, Svetvinčentu i Žminju, a radili su ih akademski slikari Bruno Bulić, Boris Dogan, Željko Hegedušić, Ivo Kalina, Hajrudin Kujundžić¹⁵, Ivan Restek i Šime Perić, a 1974. šest kopija beramskih fresaka izradio je i Eugen Kokot.¹⁶

□ Iz barbanske crkve sv. Antona kopirana je freska iz 15. st. *Sv. Nikola i Sv. Barnaba* nepoznatog autora. Fresku je 1956. kopirao H. Kujundžić.

□ Iz beramske crkve sv. Marije na Škriljinah kopirano je 16 fresaka Vincenta iz Kastva iz 1474. i one čine

sl.3 *Madonna d'Alba*, Raffael Santi, Eremitage, Petrograd, darovao 1892. g. dr. Ivan Ružić
Nepoznati kopist.

sl.4 *Navještanje*, Nikola Božidarević, Dominikanski samostan, Dubrovnik, 1513. Kopirao: Ivan Restek.

11 Poliptih V. Lovrina kopirali su od 1947. do 1949. B. Bulić i O. Herman, a okvir je prema originalu izradio Edo Ulrich, poliptih N. Božidarevića kopirao je 1948. J. Restek, a lunetu M. Hamzića 1949. O. Herman.

12 Uz šest kopija detalja "Krista u hramu" iz kapele sv. Stjepana spominje se da su nastale 1954. na tečaju za izobrazbu kopista koji je organizirao Željko Hegedušić za svoje studente na Akademiji primijenjenih umjetnosti, [prema izvaji Ž. Hegedušića (ožujak, 2003.)], a zaprimljene su u Gliptoteku-JAZU 1955. (Na žalost, nisu nam poznata imena slikara koji su bili na ovom tečaju.) Dvije kopije s likovima svetaca ("Lik sveca" i "Dva sveca") iz XIII.st. iz sakristije zagrebačke katedrale rađene su ranije, 1949. Izradili su ih Ivan Auer, Željko Hegedušić i Maraković, a zavedene su u inventarnu knjigu 1953.

13 Te su kopije radili akad. slikari I. Auer i B. Bulić.

14 U arhivi Gliptoteke HAZU dokumenti iz 1954. spominju otvorenje izložbe "Istra kroz vjekove" kao stalne izložbe Gliptoteke u svrhu koje je kopirano više od stotinu kvadratnih metara fresaka, a uz njih su bile izložene i "kopije interesantnijeg skulpturalnog materijala sa istog terena".

15 Od ukupnog broja djela na izradi najviše kopija fresaka sudjelovao je upravo H. Kujundžić.

16 Kopije fresaka rađene su na poticaj prof. Branka Fučića i Vande Ekl (direktorice znanstvene biblioteke u Rijeci), uz podršku JAZU [prema izvaji Ž. Hegedušića (ožujak, 2003.)], a u sklopu priprema izložbe "Istra kroz vjekove" kojoj je svrha bila prikazati svekoliku umjetničku baštinu srednjovjekovne Istre. U tu su svrhu lijevane i skulpture i glagoljski epigrafski spomenici, a rađena su i arhitektonska snimanja povijesne arhitekture i urbanističkih cjelina (posebno u Puli, Poreču i Balama, ali i na nekim drugim lokalitetima) (prema podacima iz arhiva Gliptoteke HAZU).

17 Naslovi fresaka navedeni su prema kronologiji kopiranja i redosljedu upisa u inventarnu knjigu.

najbrojniju skupinu u cijeloj grupi kopija fresaka. Kopiranje fresaka rađeno je 1950., 1955., 1956., 1960., 1961. i 1974. Kopirane su freske: *Isus u hramu*, *Susret Marije i Elizabete*, *Zaruke Marijine*, *Judin poljubac*, *Bijeg u Egipat*, *Tri proroka (Danijel, Mojsije i Ilija)*, *Sv. Martin*, *Sv. Juraj*, *Molitva na Maslinskoj gori*, *Poklonstvo kraljeva*, *Ples mrtvaca*, *Sv. Mihovil*, *Rođenje Kristovo*, *Navještanje*, *Prikazanje u hramu i Kolo sreće*¹⁷, a kopisti su bili B. Bulić, B. Dogan, Ž. Hegedušić, I. Kalina, H. Kujundžić, Š. Perić i E. Kokot.

Kopije fresaka su rađene u mjerilu originala, a koji su u rasponu od 95 do 165 cm visine i od 30 do 170 cm širine [s iznimkom beramskih *Poklonstva kraljeva* (širine 7,70 m) i "Plesa mrtvaca" (širine 5,15 m)].

Uz kopije fresaka izrađena je i maketa crkve sv. Marije na Škriljinah koju su 1974. napravili tadašnji restauratori Gliptoteke Boris Sakač i Gabrijel Medved, a u potpunosti ju je oslikao minijaturnim kopijama fresaka Eugen Kokot.

□ Iz Berma potječe i kopija freske s anđelima sviračima iz kapele sv. Martina, rad nepoznatog majstora. Fresku je 1961. kopirao B. Bulić.

□ U Draguču je kopirano 5 fresaka iz crkava sv. Roka i sv. Elizeja. Originalni majstor fresaka iz crkve sv. Roka je Anton iz Padove iz 16. st., dok je majstor fresaka sv. Elizeja iz 13. st. nepoznat. U crkvi sv. Roka 1952. kopirane su *Kuga*, *Oplakivanje Krista*, *Poklonstvo kraljeva*, *Rođenje*, *Bijeg iz Egipta* i *Prikazanje*.¹⁸ Na kopiranju su zajednički radili Ž. Hegedušić, I. Kalina i H. Kujundžić. Fresku *Posljednje večere iz sv. Elizeja* je 1953. kopirao B. Bulić.

I uz ove kopije iz Draguča izrađena je maketa crkve sv. Roka.

□ U Dvigradu su kopirane 3 freske iz crkve sv. Marije od Lakuća: *Sv. Rok i Sv. Sebastijan*, *Rođenje Kristovo* i *Susret Marije i Elizabete*, nepoznatog majstora iz 15. st. Kopirali su ih 1953. I. Kalina i H. Kujundžić.

□ U Hrastovlju je kopirana još jedna veličanstvena freska *Mrtvačkog plesa* majstora Ivana iz Kastva iz 15.st.¹⁹, a kopist je 1955. bio Ž. Hegedušić.

sl.5 Triptih s. Mihovila, Vicko Lovrin, Franjevačka crkva, Cavtat, 1509.-1510. Kopirao B. Bulić i O. Herman, 1948.g

□ U Humu su iz crkve sv. Jeronima kopirane 3 freske: *Marija Navještenja*, *Polaganje u grob* i *Skidanje s križa*, nepoznatog autora iz 12.-13. st. Kopirali su ih Š. Perić i B. Dogan 1954. i H. Kujundžić 1956.

□ U Kanfanaru je iz crkve sv. Agate kopirana freska *Tri apostola* iz 12.-13. st. Kopist je 1953. bio H. Kujundžić.

□ U Kloštru su iz crkve sv. Mihovila iznad Limske drage kopirane 3 freske: *Kamenovanje sv. Stjepana*, *Optužba sv. Stjepana pred vladarom*, te *Lik sveca* iz 11. st. nepoznatog majstora. Sve kopije je 1956. izradio H. Kujundžić.

□ U Oprtlju su u crkvi sv. Marije Nove kopirane 4 freske trojice majstora: Cleregina iz Koprna, Šarenog majstora i tzv. Trećega kasnogotičkog majstora iz 1471. To su: *Marija Navještenja*, *Anđeo Navještenja*, *Posljednja večera* i *Sv. Krištofor*. Sve kopije je 1956. izradio B. Bulić.

□ U Pazinu je u crkvi sv. Nikole kopirana freska *Prikazanje u hramu*, nepoznatog majstora iz 15. st. Kopist je bio H. Kujundžić 1956.

□ U Svetvinčentu su kopirane 2 freske iz crkava sv. Katarine i sv. Vincenta. Majstor freske *Zaruka sv. Katarine* iz 15. st. iz crkve sv. Katarine je nepoznat, a freska *Pet apostola* iz crkve sv. Vincenta je djelo Ognobenususa Trevisanusa iz 13. st. Kopist obiju fresaka bio je H. Kujundžić 1954.

□ U Žminju je kopirana freska *Judin poljubac* iz crkve sv. Trojstva, nepoznatog autora iz 15. st. Fresku je 1954. kopirao Ž. Hegedušić.

Najčešće su izlagane upravo kopije istarskih, posebno beramskih, fresaka u sklopu čijih su se izložaba često izlagale i druge vrste eksponata koji su bili povezani određenom zajedničkom temom.

Samo kao primjer brojnosti izložaba i publikacija kojima je Gliptoteka JAZU, u suradnji s Institutom za likovne umjetnosti JAZU i Jadranskim institutom iz Rijeke, predstavljala kopije istarskih fresaka navodimo tek neke naslove publikacija i izložaba. (Vidi literaturu.)

U inventarnoj knjizi Zbirke kopija fresaka i starih majstora ukupno su zabilježene 122 kopije fresaka i slika starih majstora i taj se broj od 1974. do revizije 2002. nije promijenio. Zbog brojnosti djela samo je dio zbirke istarskih fresaka i starih majstora izložen u prostorima Uprave Gliptoteke HAZU i otvoren javnosti.

Primljeno: 15. lipanj 2003.

IZVORI

Arhiv i fototeka Gliptoteke Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb

Arhiv Strossmayerove galerije starih majstora, Zagreb

Katalozi izložaba navedeni u tekstu.

LITERATURA

1 Vandura, Đuro. *Strossmayerova galerija starih majstora HAZU* // Informatica Museologica 1/4 1994., str. 19 - 28.

2 Bulletin razreda za likovne umjetnosti JAZU, 1955., "Otvaranje istarske dvorane u Gliptoteci dne 7. listopada 1954. g."

3 Katalog Istarske dvorane Gliptoteke, Gliptoteka JAZU, Zagreb, 1954.²⁰

4 *Zidno slikarstvo Istre*, Studentski centar, Zagreb, 26. studenog do 16. prosinca 1962.

5 *Zidno slikarstvo Istre*, Umjetnički paviljon, Zagreb, 18. listopada do 8. studenoga 1963.

6 *Glagoljica*, izložbena dvorana u Supilovoj 3, Rijeka, 1968.

7 *Istarske freske*, Likovni salon Narodnog sveučilišta Božidar Maslović, Osijek, 23. studenog do 20. prosinca 1970.

8 *Istarske freske*, Galerija "Zodijak" Narodnog sveučilišta Božidar Maslović, Osijek, 22. prosinca 1970. do 20. siječnja 1971.

9 *Izložba istarskih fresaka* - povodom 500 godišnjice beramskih fresaka, Gliptoteka-JAZU, Zagreb, 20. rujna 1974. - 31. listopada 1974.

10 Bulletin razreda za likovne umjetnosti JAZU - Znanstveni referati održani na svečanoj proslavi povodom 500-godišnjice dovršenja opusa zidnih slika signiranih godine 1474. po domaćem majstoru Vincentu iz Kastva u gotičkoj crkvi Majke Božje na Škriljinah na groblju u Bermu u Istri, 1977.

11 *Od pletera Dalmacije do fresaka Istre*, Gradski muzej Bjelovar, 10. prosinca 1994.-15. siječnja 1995.

12 *Od pletera Dalmacije do fresaka Istre*, Muzej Slavonije, Osijek, travanj - svibanj 1996.

13 *Istra*, Galerija Aerodrom Zagreb, Zagreb

14 *Istarske freske* - kopije, Ina - Naftapljin, Zagreb

18 Rođenje, Bijeg iz Egipta i Prikazanje nalaze se na istom platnu.

19 Širina freske Mrtvačkog plesa iz Hrastovlja je 6,5 m.

20 Istarska dvorana je kao izložbeni prostor u Gliptoteci HAZU otvorena 7. X. 1954., otvorio ju je K. Hegedušić, a predgovor katalogu napisao je F. Paškvan.

sculptures but also a significant collection of copies of paintings.

A part of the holdings of the present Collection of Copies of Frescoes and Old Masters at the Plaster Cast Collection originates from the Strossmayer Gallery. Copies of paintings were a part of the holdings from its founding in 1884 and they were exhibited together with other works of art up to 1922. The first concept of the permanent exhibition at the Strossmayer Gallery was put forward by Isidor Kršnjavi. After him, Gabriel Térey made a selection of the holdings in 1925, when the reproductions and copies were set apart from the originals. After World War II the director of the Gallery Ljubo Babić carried out an even more rigorous selection and moved a part of the paintings by Yugoslav artists of the 19th and 20th centuries to the newly founded Modern Gallery in 1950. Copies of paintings remained in the holdings of the Old Gallery, but were kept in the storerooms and were not exhibited.

In 1951 the director of the Strossmayer Gallery, which was then still called the Old Gallery, Zdenko Šenoa, sent the Plaster Cast Collection a memo concerning 26 copies that were of no interest to the Old Gallery, and they were moved into the care of the Plaster Cast Collection. The idea behind this move was to found a gallery of copies, whose aim would be to exhibit copies of paintings, frescoes and other works.

This was the beginning of the present collection of copies of paintings, which was founded in 1953 within the framework of the Plaster Cast Collection, and which in 1954 became the Gallery of Copies of Frescoes and Old Masters.

Further acquisitions for the Collection of Frescoes and Old Masters were made over the years by painstakingly copying frescoes from churches and monasteries in Croatia and the former Yugoslavia.

Frescoes are an integral part of the architectural wall where they are located, and their format and composition is adapted to the architecture. Because it was impossible to move these works of art into galleries and museums, copying was the ideal way of presenting this form of painting to the broader public. Although individual paintings cannot conjure up the whole work in its original setting, they are still important to us today since copies of frescoes have outgrown their initial educational and practical function for painters and a cultural function for visitors, becoming documentary material relating to some of the best-known works of the immovable artistic heritage in Croatia.

The most intensive period for the copying of frescoes were the 50s and 60s of the 20th century, the last copies being made in 1974. The inventory book of the Collection of Copies of Frescoes and Old Masters holds a total of 122 entries for frescoes and paintings by old masters, and this number has not changed from 1974 to the revision of the material carried out in 2002. Because of the large number of works, only a part of the collection of Istrian frescoes and old masters is exhibited and open to the public in the rooms of the Administration of the Plaster Cast Collection.

THE COLLECTION OF COPIES OF FRESCOES AND OLD MASTERS AT
THE PLASTER CAST COLLECTION OF THE CROATIAN ACADEMY OF
SCIENCE AND ART IN ZAGREB

The Plaster Cast Collection of the Croatian Academy of
Science and Art in Zagreb is special in that it holds not only

DIVIJE NAJSTARIJE FOTOGRAFIJE U FUNDUSU GRADSKOG MUZEJA KARLOVAC

SANDA KOČEVAR □ Gradski muzej Karlovac, Karlovac

sl.1 Obitelj Riester, 1849. dagerotipija,
Gradski muzej Karlovac, P-538

¹ Grčević, N. *Fotografija devetnaestog stoljeća u Hrvatskoj*. Zagreb: DPU Hrvatske. 1981, str. 16.

² Karlovčanima dagerotipija nije nepoznata, iako ne nalazimo oglase dagerotipista koji su boravili u gradu. Naime, karlovački list *Der Pilger* javlja 1842. godine pod naslovom *Erfindung* o pronalasku postupka bojanja dagerotipija švicarskog slikara i dagerotipista Isenringa. *Der Pilger*, br. 17, Karlovac, 1842., str. 67. Štoviše, čak se izraz *dagerotipija* počeo koristiti umjesto izraza *slika*, što je vidljivo iz teksta *Daguerrotypen aus Oesterreich*, objavljenog u *Der Pilgeru*, br. 68, Karlovac, 1842., str. 285-286.

Iako je fotografija kao medij relativno mlada, stara tek nešto više od stoljeća i pol, prošla je već bogati razvojni put. Tijekom vremena javljala se u raznim oblicima i inačicama, a svi pokušaji težili su što trajnijem zapisu, čiji je postupak izrade trebao biti što jednostavniji, kratkotrajniji, jeftiniji, te stoga i dostupniji širem krugu ljudi. Prvi uspješni trajni svjetlosni zapis neke slike stvoren je na tankoj posrebrenoj bakrenoj pločici. Takva fotografija nazivala se dagerotipija, prema svom izumitelju Louisu Jacquesu Mande Daguerreu, koji je izum objavio 1839. godine Francuskoj akademiji znanosti. Dagerotipije su bile unikatne slike. Naime, nije postojao negativ na osnovi kojega se mogla umnožavati, a sjajna zrcalna slika mogla se gledati samo pod određenim kutem. Nada Grčević kaže: U velikim zapadnim centrima, gdje je još rano bila uočena kulturno-povijesna vrijednost starih snimaka, sačuvano je više primjeraka čak i iz prvih dana dagerotipije. Kod nas, osim nekih muzealaca ili rijetkih potomaka starih obitelji, kao da nitko nije

shvatio vrijednost tih malih slika na metalu, na kojima su ostali ovjekovječeni likovi generacije koja je živjela u doba ilirskog preporoda i burnog petog decenija.¹

No, da se i danas mogu pronaći dagerotipije u obiteljskim ostavštinama pokazuje jedna do sada nepoznata dagerotipija, koju je Gradskom muzeju Karlovac u proljeće 1999. godine poklonio gospodin Berislav Brajković.

Kako je otac g. Brajkovića rođeni Karlovčanin, pretpostavljali smo da je dagerotipija mogla nastati u Karlovcu, koji je u to vrijeme imao bogat građanski sloj i aktivni društveni život, što je bilo plodno tlo za prihvaćanje noviteta poput dagerotipije. Nju, naime, uglavnom donose stranci - putujući dagerotipisti, koji nude svoje usluge putem tiska.²

Karlovačka dagerotipija prikazuje bračni par s troje djece. Prema natpisu s unutrašnjosti kutije snimljena je 1849. godine, što se, uz ostali komparativni materijal (kasnije fotografije članova obitelji i rodoslovno stablo),

pokazalo presudno u determinaciji fotografiranih osoba. Utvrđeno je da se radi o Karlu Ferdinandu Riesteru i njegovoj drugoj supruzi Antoniji, te njihovoj djeci Karlu, Ferdinandu i Theresiji.³

Karl Ferdinand Riester rođen je 1793. godine u Beču, a 1827. godine došao je u Rumu, gdje se dvije godine kasnije oženio udovicom Annom Rupp. U tom braku nije imao djece, a 1838. godine ženi se 24-godišnjom Antonijom Furiaković, kćeri mjesnog liječnika. U tom je braku, u razdoblju od 1839. do 1857. godine, rođeno devetero djece, od kojih prva tri sina (Heinrich, Franz i Johann), analizirajući dagerotipiju i starost djece na njoj, očito nisu doživjela spomenuto snimanje 1849. godine. Tako sa sigurnošću možemo tvrditi da su na dagerotipiji snimljeni Karl, rođen 15. veljače 1844. godine, Ferdinand, rođen 30. studenoga 1846. i Theresija, rođena 29. rujna 1848. u Rumi.⁴

Kako obiteljske veze Riesterovih s Karlovcem započinju tek početkom 20. stoljeća,⁵ tako dagerotipija nije nastala u Karlovcu, već negdje drugdje, vjerojatno u Rumi. Dagerotipija je prilično oštećena, no ipak ju je moguće analizirati. Kompozicija je jednostavna: roditelji sjede, Theresija sjedi ocu u krilu, između oca i majke je Ferdinand, a iza njega u drugom planu Karl. Ono što privlači pozornost je držanje djece - njihov "govor tijela". Theresijin nespretan gotovo poluležeći položaj u očevom krilu sugerira nam da vjerojatno od tuda želi spuznuti, te je on, stoga, drži lijevom rukom oko struka, a desnom joj dodiruje lice, možda čak i briše suze, što zbog oštećenja dagerotipije ne možemo pouzdano tvrditi. Ferdinand stoji, ali je nagnut unatrag, tijelom naslonjen na majčine noge i krilo, dok ga ona lijevom rukom drži oko struka, a desnom lagano dodiruje po ramenu, te ga tako zadržava i smiruje. I sam

njezin pogled, uperen dolje u dječaka, ukazuje da je dijete bilo nemirno te ga je trebalo umiriti. Nije samo dvoje manje djece bilo nestrpljivo - i najstariji, petogodišnji Karl ne može dočekati da fotografija bude snimljena i očito se dosađuje jer se desnom rukom češe iza uha.

Prema djeci i njihovu držanju možemo i svjedočiti i o samom fotografskom postupku.

Iako je odlazak fotografu bio poseban, izrazito svečan događaj, iskaz društvenog i materijalnog statusa, za koji su se i Riesterovi pažljivim odabirom odjeće pripremili, očito je da je samo snimanje, a time i potreba za mirnim sjedenjem, trajalo dovoljno dugo da djeca postanu nestrpljiva.

Kako je u likovnoj umjetnosti, u vrijeme pronalaska fotografije, dominirala portretna minijatura, tako je dagerotipija preuzela njezin način opreme, to više što se uz putujuće slikare minijaturiste, javljaju i putujući dagerotipisti, koji su u svojim oglasima znali nuditi i slikarske usluge. Dagerotipije su se mogle mehanički oštetiti, te su se stoga zaštićivale staklom, a da bi, poput minijatura, postigle intimni karakter, ulagale su se u medaljone ili male, posebno za njih načinjene kutije od drva obučenog u neki ukrasni materijal ili uvezanog u kožu, s posebno ukrašenim poklopcem.

Tako je i ova karlovačka dagerotipija veličine 7x9 cm, odrezanih rubova, umetnuta u široki okvir od crvenog baršuna, s uskim pozlaćenim obrubom oko slike, djelomično oštećenim.⁶ Smještena je u drvenu kutiju veličine 14x12 cm, obučenu u kožu, uzdignutog središnjeg dijela, koji prati oblik dagerotipije, s reljefnim cvjetnim motivom. Unutrašnjost kutije je obučena u sedefasti papir cvjetnog motiva, a s bočne strane ima alkicu za zatvaranje.

U unutrašnjosti kutije, nakon vađenja dagerotipije, otkriva se olovkom napisan tekst 1849 Daguerotypia erfand 1838. Dagerotipija je, kao što je već rečeno, snimljena 1849. godine, no posebno je interesantan ovaj drugi podatak kojem je, uz to što je (ne)točan⁷ vjerojatno glavna svrha bila da pokaže kako je glava obitelji - Karl Ferdinand Riester, došljak iz Beča bio otvoren prema novitetima iz tehničke i kulturne sfere, koji su iziskivali određeni i materijalni i društveni nivo.

Gotovo istodobno s otkrićem dagerotipije, javila se i kalotipija, koja se temeljila na snimanju negativa i izradi pozitiva korištenjem posebno senzibiliziranog papira. Iako se taj princip razvio u suvremenu fotografsku tehniku, on u vrijeme svog otkrića nije bio šire prihvaćen. Razlog za to bio je u tome što ga je njegov izumitelj Englez William Henry Fox Talbot, po kojem se taj postupak još naziva i talbotipija, zaštitio patentom i tako ograničio njegovu upotrebu, dok je patent za izradu dagerotipija bio besplatan i tako dostupan široj javnosti.⁸

Ono što povezuje karlovačku dagerotipiju i kalotipiju je činjenica da je u oba slučaja poznato koga prikazuju i kad su nastale, što je kod ranih fotografija rijetkost. Dok smo u slučaju dagerotipije do identifikacije snimanih osoba došli posredno, kod kalotipije to nam

sl.2 Anton i Marija Pieretschnigg, 1853. kolorirana kalotipija, Gradski muzej Karlovac, KP-226

3 Radi se, dakle o precima g. Brajkovića s majčine strane.

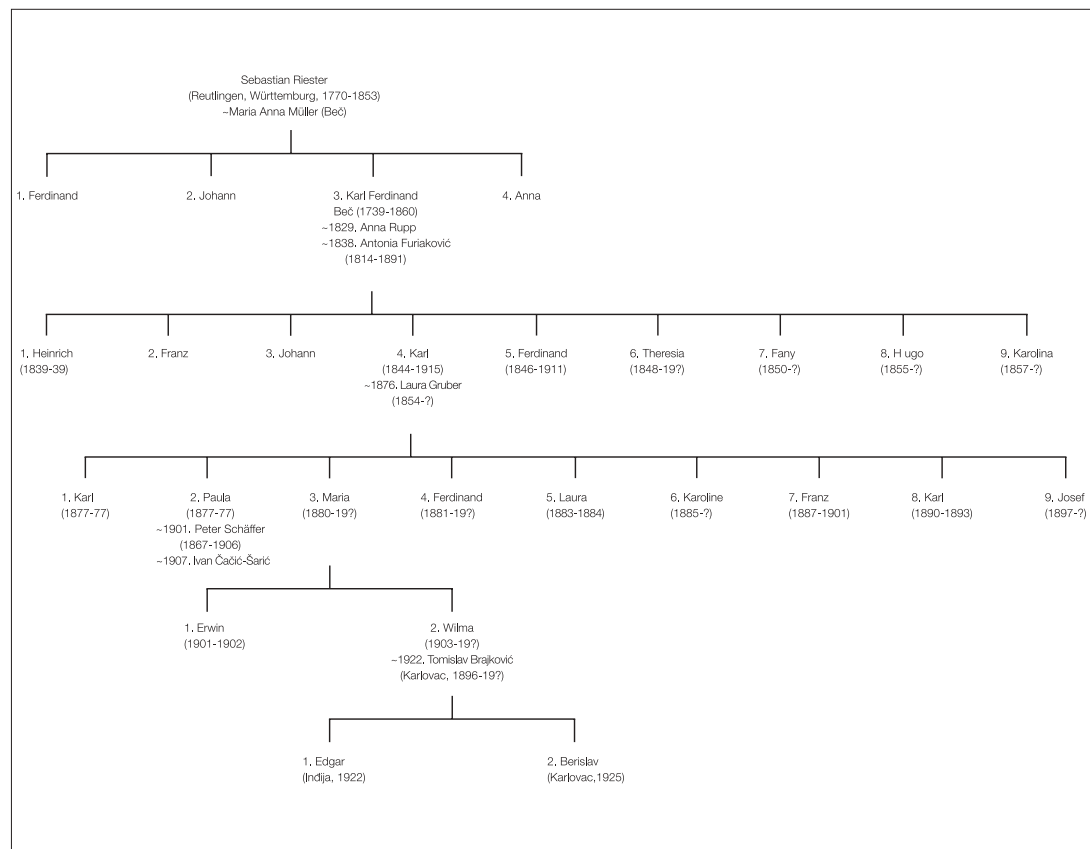
4 Iz toga proizlazi da su djeca u vrijeme snimanja bila stara 5, 3, odnosno 1 godinu, a roditelji 56 i 35 godina.

5 Karlova kći Marija se 1907. godine, nakon smrti prvog supruga Petera Schöffera, udaje za majora Ivana Čačića-Šarića, koji postaje *Ergänzungsbezirkskommandant Infanterieregiment Ferdinand Kronprinz von Rumänien Nr. 96*, sa sjedištem u Karlovcu, a njena se kći Wilma Schaffer 1922. godine u Karlovcu udaje za Karlovačanina Tomislava Brajkovića.

6 Po svojoj opremi najviše slični sačuvanoj splitskoj dagerotipiji Giusepea Bajamontija u vlasništvu Muzeja grada Splita. Grčević 1981: 24

7 Daguerre je svoj pronalazak pred Francuskom akademijom znanosti objavio u siječnju 1839. godine te je vrlo vjerojatno do tog otkrića došao tijekom 1838. godine.

8 Smokvina, M. Povijesne fotografske tehnike: prepoznavanje, čuvanje i zaštita povijesnih fotografija. Rijeka: Državni arhiv u Rijeci. 2000., str. 30.

sl.3 Rodoslovlje obitelji Riester

9 Dubrović, E. *Arte miracolosa: stoljeće fotografije u Rijeci*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka, 1995.

10 Za biografske podatke o Antonu Suppanu vidi S. Kočevar, *Iz starih albuma: Karlovački fotografi (1850.-1940.)* iz fundusa Gradskog muzeja Karlovac, Karlovac: Gradski muzej Karlovac, 2002.

11 Piretschnigovi su bili otvoreni prema fotografiji, a uza sačuvane obiteljske portrete, poznato je da se u njihovoj kući u Ljekarničkoj ulici nalazio i atelijer Hermana Fickerta, ali i prvi atelijer Hinka Krapeka.

12 *Fotografija u Hrvatskoj 3: rana karlovački fotografija*. Zagreb: CEFFT; Karlovac: Gradski muzej Karlovac, 1982.

13 Kočevar, S. *Iz starih albuma: Karlovački fotografi (1850.-1940.)* iz fundusa Gradskog muzeja Karlovac. Karlovac: Gradski muzej Karlovac. 2002.

otkriva natpis na poledini - Anton Piretschnigg und dessen Gemahlin Maria geboren Lach, a snimljena je u godini njihova vjenčanja 1853. U Gradski muzej Karlovac došla je 1980. godine poklonom gospođe Nedjeljke Golubar.

Prikazuje cijele figure Piretschniggovih u sjedećem položaju, a naknadno je ručno kolorirana. Plavo je obojena Marijina krinolina, te njihove oči, dok su crno istaknuti rubovi i pregibi na odjeći, te naslon Marijina stolca na koji je Anton prebacio ruku. Čitava fotografija odiše patrijarhalnim duhom vremena. Naime, fotografijom dominira Anton, ne samo zbog desne ruke smještene iza Marijinih leđa, već i zbog desne noge. Kako sjedi u širokom raskoraku, desna noga nalazi se, prilično nespretno i nimalo gospodski, u prvom planu - ispred Marijine suknje. Dojam pojačava i štap koji je lijevom rukom iz krila oslonio na pod. Kako je ta kalotipija, veličine 14,3 x 10,5 cm u lošem stanju, dosta izbljedjela, s mrljama od vode i iskrzanih rubova, tako ne možemo sa sigurnošću utvrditi da li Marija za razliku od svog supruga sjedi. Donji dio kalotipije potpuno je nejasan, ne vide se ni Antonove cipele, a ni sam pod. Slično je i s namještajem, gdje ne možemo utvrditi da li se radi o stolcu/ima, te je li ono na što se Marija sa svoje desne strane nalaktila dio stolca, naslonjača ili se radi o ogradi koja je bila uobičajeni fotografski rekvizit. I sama pozadina je nejasna. Naziru se sjene, no da li se radi o oslikanoj pozadini ili ne, ne možemo reći.

Na žalost, u oba slučaja ostalo je nepoznato tko su autori fotografija jer su ih oni vrlo rijetko potpisivali. Zasiurno bi to bilo vrijedno doznati, posebno u slučaju kalotipije koja je karlovačke provenijencije. Možda se ona može dovesti u vezu s kalotipijom iz Povijesnog i pomorskog muzeja u Rijeci, nastalom 1856. godine, koja prikazuje gđu Jelinek iz Delnica, a djelo je poznatoga karlovačkog fotografa ranog razdoblja Antona Suppana.⁹ Iako je do sada bilo poznato da je Anton Suppan učitelj crtanja u Karlovcu od početka 1850-ih, arhivski podaci pokazali su da ga u gradu možemo naći već 1846. godine.¹⁰ Druga indicija koja bi mogla upućivati na njegovo autorstvo su njegove fotografije s početka šezdesetih godina 19. stoljeća, carte-de-visite formata koje prikazuju trgovca Antuna Piretschnigga, njegovu suprugu Mariju i članove njihove obitelji.¹¹ To su za sada samo pretpostavke koje traže odgovarajuće istraživanje koje bi ujedno moglo otkriti tko se krije iza signature "Brüder Suppan" na dva portreta iz 1856. godine iz sisačke obitelji Krivošić, što se sada dovodilo u vezu s malim brojem sačuvanih fotografija potpisanih kao "L. Suppan, Karlstadt".¹² Ta tvrdnja pobijena je teorijom da se radi o Antonovoj drugoj supruzi Ludmilli, koja je nakon njegove smrti 1878. godine na kratko preuzela fotografski atelijer.¹³ Istovremeno to ne otklanja sumnju da se iza signature "Brüder Suppan" kriju Anton i njegov brat Karl (rođen 23. rujna 1823.), ali možda i Lavoslav i Ljudevit/Ludwig Suppan, sinovi zagrebačkog tiskara i knjižara Franje

Župana¹⁴, koji su nakon očeve smrti preuzeli njegov posao. Tiskaru su zadržali do 1856. godine, kada ju je kupio Ljudevit Gaj, a knjižaru do 1865. godine, kada je preuzima H. Fiedler, koji se udružio s tiskarom Albrechtom.

LITERATURA

1 Dubrović, E. *Arte miracolosa : stoljeće fotografije u Rijeci*. // Rijeka: Izdavački centar Rijeka, 1995.

2 *Fotografija u Hrvatskoj : 1848-1951*. Uredio Vladimir Maleković. Zagreb : Muzej za umjetnost i obrt. 1994.

3 *Fotografija u Hrvatskoj 3 : rana karlovačka fotografija*. Zagreb: CEFFT; Karlovac: Gradski muzej Karlovac, 1982.

3 Grčević, N. *Fotografija devetnaestog stoljeća u Hrvatskoj*. Zagreb : DPU Hrvatske. 1981.

4 Kočevar, S. *Iz starib albuma : Karlovački fotografi (1850-1940) iz fundusa Gradskog muzeja Karlovac*. // Karlovac: Gradski muzej Karlovac. 2002.

5 Smokvina, M. *Povijesne fotografske tehnike: prepoznavanje, čuvanje i zaštita povijesnih fotografija. Rijeka* // Državni arhiv u Rijeci. 2000.

NEOBJAVLJENI IZVORI

DP = Der Pilger 17, 68 (1842)

Gradski muzej Karlovac, Dokumentarna zbirka, Rodoslovlje obitelji Riester

Primljeno: 25. lipnja 2003.

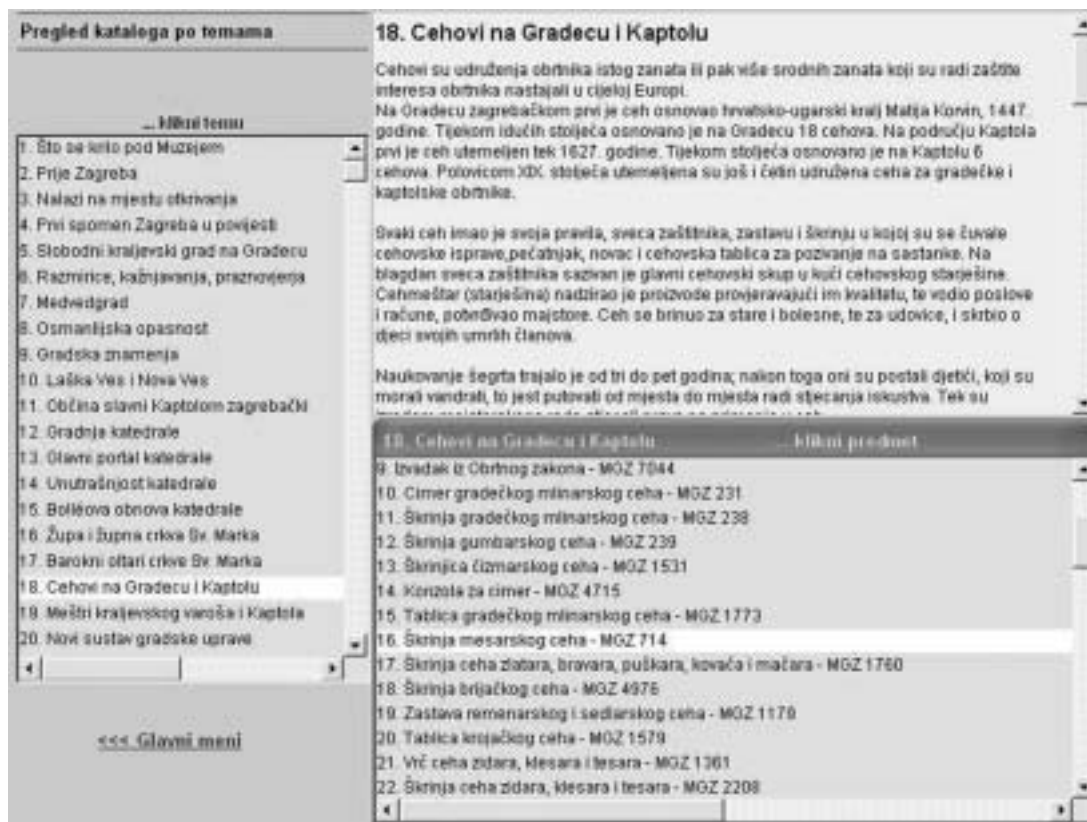
TWO OF THE OLDEST PHOTOGRAPHS IN THE HOLDINGS OF THE KARLOVAC TOWN MUSEUM

The author presented two oldest photographs from the holdings of the Municipal Museum of Karlovac - a daguerreotype of the Riester family from 1849 and a coloured callotype of Mr and Mrs Piretschnigg from 1853. Through their analysis, as well as through analysis of circumstantial data she tried to establish their provenance and possible authors, opening at the same time new problems in attributing photographs signed as "L. Suppan" and "Brüder Suppan" (the Suppan brothers).

¹⁴ Župan je, u njihovu slučaju, češća grafija prezimena Suppan.

MUZEJ GRADA ZAGREBA: JEDAN PRISTUP DIGITALNOM KATALOGU POVEZIVANJEM PODATAKA O MATERIJALNOJ I NEMATERIJALNOJ BAŠTINI

MAJA ŠOJAT - BIKIĆ □ Muzej grada Zagreba, Zagreb

sl.1 Projekt "Digitalni multimedijalni katalog stalnog postava", Pregled kataloga po temama: izabrana tema

Muzej grada Zagreba najveći je gradski muzej u Republici Hrvatskoj, utemeljen 1907. godine. Muzej čuva i prezentira materijalnu i nematerijalnu prošlost i sadašnjost glavnoga grada Republike Hrvatske. Godine 1998. završena je temeljita obnova muzeja i otvoren novi postav prema najsuvremenijim muzeološkim konceptima i znanjima. Svojim novim postavom muzej je postao reprezentativan portret grada i čuvar njegovog duha.

Kad smo 2001. započeli projekt digitalnog multimedijalnog kataloga stalnog postava na CD-ROM-u, a u perspektivi i na DVD-u, imali smo pred očima ne samo muzejski predmet kao materijalizaciju kulturne baštine nego i duhovni, nematerijalni portret grada. Htjeli smo da se kroz naš proizvod osjeti duh, kultura življenja i posebnost grada. Htjeli smo drukčiji katalog, jednako

kao što smo htjeli i uspjeti ostvariti i drukčiju koncepciju stalnog postava u odnosu na druge regionalne povijesne muzeje. Činilo nam se da preslikana standardna baza podataka s kataloškim opisom muzejskih predmeta i fotografijom nije dovoljna za predstavljanje baštine koja se čuva u muzeju. Također smo mislili da je takva vrsta informacija više namijenjena stručnjacima, a manje primjerena širokoj publici.

Stručna zajednica je kod nas mala. U Hrvatskoj imamo, prema podacima Muzejskog dokumentacijskog centra iz studenoga 2000., 719 stručnih muzejskih djelatnika u 202 muzeja. Zar ćemo samo za njih raditi ovakav složen projekt?

Koga još zanima muzejski katalog u bilo kojem obliku, pa i digitalnom, osim stručnoga muzejskog osoblja, povjesničara i studenata povijesti umjetnosti i muzeologije?

Pregled kataloga po temama **18. Cehovi na Gradecu i Kaptolu**

18. Cehovi na Gradecu i Kaptolu	 <p>Gradec, 1815. god. orašovina, intaržija 39 x 57 x 40 cm MOZ 714</p>
<p>18.16. Škrinja mesarskog ceha</p> <p><<< Natrag</p> <p>N.P.</p>	<p>PRISEGA STARIJEG I MLAĐEG CEHA MEŠTRA MESARSKOG</p> <p>Ja N. N. prisežem na živoga Boga, Blaženu Devicu Mariju i vse svetce Božje, da ja, ne samo na braću moju meštre mesare, nego takaj deštre i sluge tak moje kak i ostale braće paziti budem, i ako kaj suprotnoga ali proti beržanju, ali proti mesarie bi učinili, takove pri cehu obžubi, ter Plemenitom Magistratu kak i ceha Comissaru potkomošt izkazal budem;</p>
<p>19. Zastava remenarskog i seclarskog ceha - MOZ 1179</p>	

sl.2 Projekt "Digitalni multimedijalni katalog stalnog postava", Pregled kataloga po temama: muzejski predmet
Fotodokumentacija: Muzej grada Zagreba, Zagreb

Naravno, nama bi u muzeju bilo najlakše napraviti klasičan muzejski katalog sa standardnim skupom informacija koji dobro opisuje muzejske zbirke, može se pretraživati i selektirati.

S takvom vrstom dokumentacije ne bismo imali ozbiljnijih poteškoća, jer muzejski predmet možemo vidjeti, čuti, opipati i opisati. Možemo ga vidjeti na slici, čitati o njemu i pratiti njegov život u muzejskoj dokumentaciji. Danas nam se, osim toga, nude kvalitetne baze podataka i razne mogućnosti pretraživanja. Nudi nam se čitava industrija posredovanja podataka i znanja.

No, osim informacija o materijalnoj baštini koju čuvamo, mi smo željeli ponuditi i informacije o nematerijalnoj kulturnoj baštini. Kao povijesni muzej imamo odgovornost prema zajednici u čuvanju ne samo materijalne kulturne baštine već i u obrani nestajuće kulture življenja. S našim proizvodom želimo ući u škole, turističke urede i širu zajednicu. Iskustvo nas uči da publiku često više zanimaju priče koje se kriju iza muzejskih predmeta, priče o nestajućoj kulturi življenja u gradu, o njegovim ljudima i događajima, nego podaci koji opisuju sam fizički muzejski predmet. Ljudi vole osjetiti misterioznost kulturne baštine.

I u svijetu globalizacije volimo sačuvati svoju posebnost pred općim i bezličnim. Zato smo htjeli multimedijalni muzejski proizvod s okusom grada koji potiče maštu i snove, a ne samo poučava. Zašto ne, na primjer, uz razne priče o gradu i ljudima, ponuditi i starinske recepte jela kakva su se kuhala u 18. stoljeću ili glazbu kakva se svirala u kabareu 1920-ih godina?

Nismo se željeli nametnuti stručnim institucionalnim autoritetom i obasuti publiku golemom količinom njoj nekorisnih znanstvenih informacija. Željeli smo joj pružiti kvalitetnu kulturnu informaciju koja će obuhvatiti materijalnu i nematerijalnu baštinu. Željeli smo da, uz to što može u našem katalogu vidjeti, pretraživati i selektirati lijepe muzejske predmete, osjeti i duh grada koji se krije iza tih predmeta.

Postavili smo ciljeve projekta:

- odgovornost prema zajednici
- pomaganje razvoja zajednice
- razumijevanje identiteta
- čuvanje posebnog pred općim i bezličnim
- poticanje javne svijesti o vrijednosti baštine
- komuniciranje znanja.

Odmakli smo se od tradicionalne podjele na muzejske zbirke jer smo željeli napraviti tematski katalog. Teme su segmenti života u gradu, prošlog i sadašnjeg, na primjer, crkva, gradska uprava, obrti i gradski majstori, obrazovanje, kažnjavanja i praznovjerice, gradska društva i društveni život, sport, kazalište, svakodnevni život itd.

Uz tako definirane teme lakše nam je bilo povezati materijalnu i nematerijalnu kulturnu informaciju.

Inventarne knjige pohranjene u bazi podataka povezali smo s bazom podataka kulturno-povijesnoga konteksta - osoba, institucija, povijesnih mjesta i događaja. Cilj

nam je bio uspostaviti sustav bilježenja i korištenja informacija o nematerijalnom koji će biti paralelan i komplementaran sa sustavom informacija o materijalnom svijetu. Informacija o nematerijalnom stvara se i identificira najprije u materijalnom svijetu, među predmetima. Ona je proces, znanje, a na kraju postaje stvar i vraća se u materijalni svijet u nekom od oblika (npr. dokumentacija, knjiga, izložba, multimedija itd.).

Proces strukturiranja i odabira informacija o nematerijalnoj baštini puno je složeniji i ne uklapa se u klasične modele muzejske dokumentacije. Zahvaljujući tehnologiji i tu se otvara širok pristup ogromnom broju informacija, ali se stvara problem selektivnosti i snalaženja u gomili nedovoljno valoriziranih podataka. U međuvremenu, dok radimo na glavnom projektu, publiciramo 2-3 puta godišnje manje kućne publikacije na CD-ROM-u s temama iz gradskog života. Do sada smo objavili kronologiju grada, život u jednoj zagrebačkoj ulici u djelima poznate slikarice koja je u njoj živjela, sportski život u gradu itd.

Danas svaki digitalni multimedijalni muzejski proizvod može ponuditi virtualnu šetnju kroz muzej i mnoštvo informacija, pretraživih po različitim kriterijima. Kako ćemo ih međusobno razlikovati? Kako će se korisnik snaći u gomili nedovoljno valoriziranih podataka? Sva ta sofisticirana pomagala neće nam pomoći u odabiru relevantnih informacija. Ona će nam olakšati posao, dok će izbor uvijek biti na čovjeku, koji ima vlastite kriterije i intuiciju. Pred nama su neslućeni novi izazovi, ali i veliki problemi. Dokumentiranje nematerijalne kulturno-povijesne baštine podložno je zloupotrebi i proizvoljnoj interpretaciji više nego dokumentiranje materijalne baštine.

To više imamo odgovornost prema zajednici. Muzej je proizvođač informacija, ali i publika treba sudjelovati svojim potrebama i sugestijama. Naši građani moraju postati korisnici vrijednosti baštine, materijalne i nematerijalne. Idealno bi bilo kad bi naši građani bili vanjski suradnici muzeja u interpretaciji i bilježenju nematerijalne kulturne baštine.

LITERATURA

1 *Introduction to multimedia in museums: a report by the ICOM/CIDOC Multimedia Working Group* (ed. by Ben Davis and Jennifer Trant, final ed. Jan van der Starre, 1996. (<http://www.rkd.nl/pblctns/mmwg/print.htm>))

2 *Quality and Documentation*, Proceedings of the CIDOC Annual Meeting, Nürnberg, 1997.

3 Arhivi, knjižnice, muzeji (1-4), Zbornici radova, Hrvatsko muzejsko društvo, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Hrvatsko arhivističko društvo, 1997.-2000.

4 *Informatica Museologica*, 31(1-2), Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb, 2000.

5 *Muzejska publikacija i novi mediji*, Zbornik sažetaka međunarodnog stručnog skupa, Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb, 2001.

6 *Vodič: Muzej grada Zagreba*, napisala i uredila Nada Premerl, Zagreb, 2000.

Tekst je skraćena verzija predavanja: *The Zagreb City Museum: An Approach to the Digital Museum Catalogue Combining Material and Non-material Cultural Heritage Information*, ICOM/CIDOC 2002., Porto Alegre, 17.-20. rujna 2002.

Primljeno: 1. travnja 2003.

THE ZAGREB CITY MUSEUM: AN APPROACH TO A DIGITAL CATALOGUE BY LINKING DATA CONCERNING THE MATERIAL AND NON-MATERIAL HERITAGE

When the professional team of the Zagreb City Museum began work on the project of a digital multimedia catalogue of the permanent exhibition on CD-ROM in 2001, with a view of publishing a DVD edition, they had in mind not only the museum object as the material expression of the cultural heritage, but also as a spiritual, non-material portrait of the city. They wanted a different catalogue, in the same way that they wanted to and succeeded in realising a different concept of the permanent exhibition with respect to other regional historical museums. A copy of the standard database with catalogue descriptions of museum objects and photographs was not in their view sufficient in presenting the heritage that is kept at the museum. Apart from information concerning the material heritage that they preserve, they also wanted to offer information relating to the non-material cultural heritage, and along with providing the means to see, search for and select beautiful museum objects, they tried to enable the users of the digital catalogue to feel the spirit of the city hiding behind these objects. They set out the aims of the project: responsibility towards the community; assisting the development of the community; the understanding of identity; placing the preservation of singular features before the general and the faceless characteristics; promoting a public awareness of the value of the heritage; communicating knowledge.

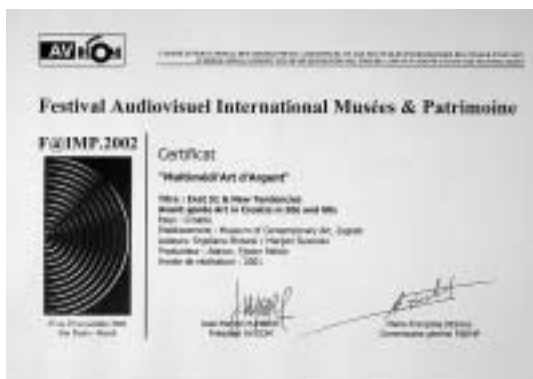
They moved away from the traditional division into museum collections because they wanted to create a thematic catalogue that will include segments of the life in the city, past and present, for example: the church, city administration, crafts and city craftsmen, education, punishment and superstition, city societies and social life, sports, the theatre, everyday life and so on.

In the meantime, while they are working on the main project, two to three times a year they publish smaller editions on CD-ROMs with themes from city life.

ICOM / AVICOM F@IMP 2002. - DODJELA GODIŠNJIH NAGRADA ZA AUDIOVIZUALNE PROJEKTE U MUZEJIMA, SÃO PAULO, BRAZIL

IM 34 (1-2) 2003.
ICOM

SNJEŽANA PINTARIĆ □ Muzej suvremene umjetnosti, Zagreb

sl.1 Povelja "Multimédi'Art Argent" za CD-ROM-om "Exat i Nove tendencije".

sl.2 Srebrna medalja za CD-ROM-om "Exat i Nove tendencije".

Od lipnja 1991. u sklopu ICOM-a djeluje komitet AVICOM - International Committee for the Audiovisual and Image and Sound New Technologies, osnovan s ciljem praćenja i poticanja korištenja audiovizualnih medija u muzejima. Komitet ima 480 članova iz 50 zemalja, sjedište mu je u Parizu, u Musée national de la Marine (Pomorskomu muzeju), a direktor muzeja gosp. Jean-Marcel Humbert je ujedno i predsjednik AVICOM-a. Kolegice i kolege koji su prisustvovali simpoziju *The Best in Heritage* u Dubrovniku u rujnu 2002., na kojem je gosp. Humbert prezentirao najbolja dostignuća pri korištenju audiovizualnih medija u muzejima iz cijelog svijeta imali su prigodu dobiti uvid u raznovrsnost i visoki profesionalni nivo pojedinih postignuća. Također, mogli su vidjeti zanimljiva rješenja i vrhunske tehnologije kojima se kolege diljem svijeta služe kako bi objavili rezultate svojih istraživanja te kako bi muzejsku građu i na taj način približili publici.

No, još bogatiji i zanimljiviji presjek audiovizualnih muzejskih projekata, u ukupnom broju od 30 filmova i videa te 24 CD-ROM-a kao i 37 web-stranica koliko ih je ušlo u konkurenciju za nagrade i koje je izabrao međunarodni žiri koji je zasjedao u Parizu u ljeto 2002. godine, bio je predstavljen pozvanim kolegama iz svijeta i brazilskim domaćinima na Godišnjem festivalu održanom od 25. do 30. studenoga 2002. u São Paulu u Brazilu. Od hrvatskih muzeja u selekciji su bili prisutni Tehnički muzej iz Zagreba s video filmom pod nazivom *Baština za budućnost*, Muzej za umjetnost i obrt sa CD-ROM-om *Historicizam u Hrvatskoj* i Muzej

sl.3 Kulturni centar ITAU, São Paulo, Brazil. Futuristički dizajnirano prizemlje u kojem su se djeca i odrasli zadržavali kako bi surfali Internetom, slušali muziku u opuštajućem položaju na za to posebno kreiranim ležaljka ili pratili specijalne televizijske programe.
Snimila: Snježana Pintarić

suvremene umjetnosti s interaktivnim CD-ROM-om *Exat i Nove tendencije*.

Festival je održan u Kulturnom centru ITAU smještenom na glavnoj trgovačko-poslovnoj aveniji tog ogromnog, nepreglednog, 17- milijanskoga grada. Centar ITAU sadržava cijeli niz kulturnih sadržaja, od izložbenih dvorana, čitaonice, kompjutorskih radionica do nekoliko dvorana s mogućnošću prikazivanja multimedije. Jedan od najatraktivnijih prostora je futuristički dizajnirano prizemlje u kojem su se djeca i odrasli zadržavali kako bi surfali Internetom, slušali muziku u opuštajućem položaju na za to posebno kreiranim ležaljka ili pratili specijalne televizijske programe. Festival je bio organiziran u nekoliko cjelina. Na zajedničkim sjednicama u velikoj dvorani prvog dana upozнали smo se s nominiranim priložima podijeljenima u nekoliko kategorija: film i video, CD-ROM i web-stranice.

EXAT 51 & NEW TENDENCIES

awant-garde and international
events in Croatian arts in 1950s and
1960s

ISBN 953 - 6043 - 35 - 1

Publisher:

Museum of Contemporary Art Zagreb,
2002

E-mail: msu@msu.tel.hr

For the Publisher: Snježana Pintarić

Executive Production: ATANOR, Zagreb

Conception: Marijan Susovski, Fjodor
Fatičić

Art director: Fjodor Fatičić

Scientific Consultant: Marijan Susovski

Project consultants: Ivan Picelj,

Nikša Gligo

Texts by:

Marijan Susovski: *Exat 51 and New
Tendencies*

Annie le Brun: *From the forward Ivan*

Picelj "Remember" portfolio of prints

Vjenceslav Richter: *The Spatial*

Picture - Primarily a Binocular

*Experience - the Non-photographable
Picture*

Marijan Susovski: *Aleksandar Srnec:*

Mobile Graphics of the Nineties

Hrvoje Turković: *Experimental Film*

and Video

Nikša Gligo: *The Music Biennale Zagreb*

Mato Kukuljica: *The Zagreb School of*

Animated Films - a unique

Development in the world of Animation

Jasna Galjer: *Croatian Graphic and*

Product Design of the 1950s within a

European Context

nice, a posljednjeg su dana proglašene nagrade.

Tijekom tjedna održavale su se prezentacije projekata i održavani su okrugli stolovi na teme poput: *Ciljevi i zadaci novih audiovizualnih produkcija, Fotografija i baština - kako nove tehnologije pridonose proučavanju i zaštiti zbirki*, kao i pragmatična predavanja na temu: *Kako izraditi web-stranicu*. Paralelno s ovim događanjima, u kompjutorskoj je sobi cijelo vrijeme bilo moguće pregledavati sve pristigle CD-ROM-ove i web-stranice.

Sagledavajući cjelinu predstavljenih nam dostignuća uočavaju se velike razlike u produkcijskim mogućnostima, a te su razlike bile prisutne i među nagrađenim radovima, što znači da je žiri ponekad honorirao velik utrošeni trud i financijska sredstva, ali ne uvijek. Najuočljiviji negativni primjer dogodio se s web-stranicama i CD-ROM-om tajvanskog muzeja iz Taipeija *Age of Great Khan* i *Beauty of Enamelware*, koji su suprotno očekivanjima njegovih predstavnika ostali bez nagrade. Naime, tajvanska web-stranica izuzetno je dobro, studiozno i tehnički promišljen rad u kojem su u velikom dijelu korišteni animirani filmovi, a krajnji je efekt postignut i odličnim dizajnom. Možda je žiri u ovom slučaju odbila činjenica da je animacija nadvladala muzejske predmete, što bi bila i jedina moja zamjerka. Upravo suprotan primjer, nagrađen Zlatnom medaljom u konkurenciji kratkog video-filma dobio je film pod naslovom *19th s Poses* brazilskog Muzeja Paulista iz São Paola. Film je režiran pomoću minimalističkih sredstava - redanjem fotografija bez komentara jedne iza druge, a potom nizanjem statističkih podataka, također bez komentara, u crno-bijeloj tehnici. Međutim, ovaj film govori o vrlo promišljenom korištenju muzejskog fundusa, konkretno fotografije 19. stoljeća, sa ciljem sociološke analize. Bez ijedne riječi i u vrlo kratkom vremenu bivamo preneseni u vrijeme kada žene stoje, a muškarci sjede dok se fotografiraju, u vrijeme u kojem cipele nose samo gospodari, a sluga su bos... Ovaj film označen je kao povijesni, no većina je filmova ipak bila posvećena arheologiji, etnologiji i ponajviše umjetnosti. Zanimljivo je napomenuti da je glavna protagonistica muzeografskog filma *Svjetlo slike* francuskog Cité des Sciences et de l'Industrie bila hrvatska slikarica koja petnaestak godina živi i radi u Parizu, Mirna Krešić, a analize svjetlosti rađene su na osnovi njezinih slika.

Svjetlo kao dio umjetničkog djela bilo je također jedna od tema kojima se bavi film pod nazivom *Majstor svjetla* washingtonske Nacionalne galerije. Taj je film s pravom osvojio zlatnu medalju u ovoj kategoriji. Film govori o nizozemskom slikaru Janu Vermeeru i to na vrlo studiozan način, uz pomoć restauratorskih analiza, rendgenskih snimanja i kompjutorskih simulacija, ulazeći u proces nastajanja slike nevidljiv ispod površine sa ciljem analize kompozicije, odnosa među likovima i sredstava izražavanja. Nakon ovog filma analizirane Vermeerove slike otkrivamo u posve drukčijem svjetlu, a ono što nam se činilo dobro poznatim otkriva nam se u svoj svojoj kompleksnosti dovodeći u svijest

težak i trnovit put nastanka umjetničkog djela. Uz odličnu popratnu glazbu vrhunski prizvuk cijelom filmu daje i Meryl Streep kao čitačica teksta. Angažiranje ove vrhunske glumice pri izradi filma govori i o velikim financijskim sredstvima uloženima u produkciju.

Od muzeoloških tema koje smo imali prigodu vidjeti najzanimljivijom mi se učinio australski film *Muzejski pejzaži*, Židovskog muzeja iz Sidneyja. U filmu se govori o volonterima - vodičima kroz stalni postav. Svi volonteri su ili sami žrtve nacističkih progona ili su to njihova djeca koja su kroz obiteljsku predaju doživjela to strašno vrijeme. Kustosi muzeja dugo su tražili i nagovali ljude da im se pridruže u radu u muzeju i taj je proces trajao dosta dugo. Zatim je uslijedila obuka nakon koje se krenulo u eksperiment. Čini se da ovi volonteri na sveopće zadovoljstvo aktivno rade u muzeju, a svojim osobnim iskustvom i mudrošću koju su stekli nadoknađuju svaki eventualni nedostatak originalne građe ili pogreške u stalnom postavu. Poruke i savjeti koje vodiči izgovaraju na kraju predavanja uvijek govore o miru i toleranciji ostavljajući mnogo dublji dojam na slušatelje nego što bi to bilo moguće iščitati iz stalnog postava putem fotografija i dokumenata.

Naš je CD-ROM dobio srebrnu medalju, a isticao se činjenicom da je vrlo sveobuhvatno obradio ne samo dio naše likovne povijesti već i područje glazbe, dizajna, crtanog i eksperimentalnog filma. Uz to, CD-ROM je odlično programiran te osim što daje mnogo podataka grafički je dobro dizajniran i lako se iščitava, zanimljiv je zbog cijelog niza glazbenih i video inserata, a - ne zaboravimo - predstavlja i veoma kvalitetnu građu!

ICOM / AVICOM 2002 - PRESENTATION OF ANNUAL AWARDS FOR AUDIOVISUAL PROJECTS IN MUSEUMS, SAO PAOLO, BRAZIL

The AVICOM Committee, the International Committee for the Audiovisual and Image and Sound New Technologies, founded with the aim of monitoring and promoting the use of audiovisual media in museums, has been active within the framework of ICOM since June 1991.

A comprehensive and interesting cross-section of audiovisual museum projects - a total of thirty films and video-spots and twenty-four CD-ROMs and thirty-seven web-pages that were taken into consideration for prizes by the international jury that met in Paris in the summer of 2002 - was presented to invited colleagues from all around the world and to the Brazilian hosts at the Annual Festival that was held between the 25th and 30th of November 2002 in Sao Paulo, Brasil.

The Croatian presence in the competition included the Technical Museum in Zagreb with a video film called *Heritage for the future*, the Museum of Arts and Crafts with the CD-ROM *Historicisms in Croatia*, and the Museum of Contemporary Art with the interactive CD-ROM *Exat and New Tendencies*.

ICOM/CIDOC 2002.: OČUVANJE KULTURA - DOKUMENTIRANJE NEMATERIJALNE BAŠTINE, PORTO ALEGRE, BRAZIL

IM 34 (1-2) 2003.
ICOM

MAJA ŠOJAT - BIKIĆ □ Muzej grada Zagreba, Zagreb

UVOD. CIDOC je komitet za dokumentaciju Međunarodnoga komiteta za muzeje (ICOM) koji ima oko 1.000 članova iz 90 zemalja. Kustosima, knjižničarima i informatičarima omogućuje suradnju u vođenju muzejske dokumentacije, obradi podataka i kompjutorizaciji muzejske djelatnosti. To je najstariji, najveći i najučinkovitiji komitet od 25 ICOM-ovih komiteta.

Početak novog tisućljeća CIDOC se okreće novim dokumentacijskim izazovima - različitostima kultura i nematerijalnoj kulturnoj baštini. Dokumentiranje nematerijalne baštine korespondira s potrebom da muzeji prezentiraju sve aspekte života zajednice u kojoj se nalaze i djeluju. Novi trendovi razvoja muzejske djelatnosti ističu potrebu odmaka od konvencionalnog dokumentiranja muzejskih predmeta proširivanjem korištenih izvora. Rad sa zajednicom, ohrabrivanje njezina sudjelovanja, te razvijanje vizualnih i oralnih izvora vodit će uspješnijem svladavanju novih dokumentacijskih izazova. Kako bilježimo našu nematerijalnu baštinu? Kako čuvamo baštinu u najširem smislu? Kako vraćamo kulturnu baštinu zajednici u kojoj je nastala? Razumijevanje kompleksnosti ovih pitanja olakšat će nam razvijanje standarda i tehnika njihova rješavanja.

Godišnja konferencija CIDOC-a 2002. promovirala je konceptualne, tehnološke i upravljačke aspekte dokumentiranja nematerijalne baštine s obećanjem da će se diskusije o središnjoj temi konferencije protegnuti i na Trijentalnu konferenciju ICOM-a u Južnoj Koreji 2004. godine. Okupilo se 159 sudionika iz 15 zemalja koji su prezentirali svoje radove na temu: *Očuvanje kultura - Dokumentiranje nematerijalne baštine*. Domaćin konferencije bio je Brazilski nacionalni komitet ICOM-a. Razumljivo, najviše je sudionika bilo iz Brazila, no bile su zastupljene i druge zemlje: Čile, Venezuela, Australija, Kanada, Belgija, Francuska, Hrvatska, Norveška, Njemačka, Portugal, Rumunjska, Rusija, Slovenija, Švedska i Velika Britanija. Posve osobna primjedba - nije bilo predstavnika Sjedinjenih Američkih Država, koji su inače vrlo aktivni u radu CIDOC-a i čiji projekti uvijek pobuđuju veliko zanimanje ostalih sudionika. Šteta! Opet sasvim osobno mišljenje - konferencija se održavala neposredno nakon druge obljetnice rujanskih događanja i strah od letenja u daleki Porto Alegre vjerojatno je učinio svoje.

Autorica ovog izvješća sudjelovala je u radu konferencije s referatom *Muzej grada Zagreba: Jedan pristup digitalnom katalogu povezivanjem podataka o materijalnoj i nematerijalnoj kulturnoj baštini*.

KRATKA POVIJEST CIDOC-a. CIDOC djeluje od 1963. (ICOM je utemeljen 1946.). Primjerice, 1975. CIDOC je imao 20-30 članova, da bi danas ta brojka dosegla 1000 članova. Najveći prirast članstva CIDOC bilježi 1990-ih jer je upravo tih godina rastao i broj stručnjaka koji su se bavili muzejskom dokumentacijom.

Na čelu CIDOC-a bilo je do sada sedam predsjednika: Geoffrey Lewis (Velika Britanija), Goran Bergengren (Švedska), Peter Homulos (Kanada), Andrew Roberts (Velika Britanija), Jeanne Hogenboom (Nizozemska), Patricia Young (Kanada) i sadašnji predsjednik Adrian Finney (Australija). Odbor CIDOC-a bira se svake treće godine za vrijeme ICOM-ove trijentalne konferencije, kada i CIDOC održava svoju godišnju konferenciju.

Na godišnjim konferencijama CIDOC-a do 1980-ih je sudjelovao mali broj članova, a sam CIDOC smatrao se više radnom grupom za standarde nego komitetom. Konferencije 1980-ih i 1990-ih su velike i sadržajno bogate. Formiraju se radne grupe - za arheologiju, dokumentacijske standarde, etnologiju, ikonografiju, muzejske dokumentacijske centre, multimediju, Internet, suvremenu umjetnost, koje od 1990-ih imaju jasnije definirane odnose prema Odboru Komiteta i redovito izvješćuju o rezultatima svoga rada.

Među najznačajnije CIDOC-ove inicijative i rezultate ubrajaju se muzejski dokumentacijski standardi, projekt AFRICOM 1990-ih koji je unaprijedio muzejsku djelatnost diljem Afrike i rezultirao priručnikom standarda za dokumentiranje afričkih zbirki, konferencije, komunikacije CIDOC-ovih zajednica diljem svijeta, te korištenje Interneta. Od konferencija posebno se ističu ona u Ljubljani 1993., na kojoj se razmatrao napredak muzejske djelatnosti u srednjoj i istočnoj Europi, te ona u Washingtonu 1994., koja je potaknula suradnju muzejskih zajednica Sjeverne i Južne Amerike.

Upravo je CIDOC poticao ICOM u prepoznavanju golemih mogućnosti koje nudi Internet, kako u

međusobnom profesionalnom komuniciranju, tako i u obogaćivanju i proširivanju načina na koji muzeji komuniciraju s publikom. CIDOC-ovi članovi radili su i na prvom CD-ROM-u u muzejskoj djelatnosti (Dutch and Flemish Masters), kao i na projektu Object ID (međunarodnom standardu minimalnog opisa muzejske građe).

Promijenila se i uloga dokumentarističke profesije u muzejima.

- 1970-ih godina imamo manualnu katalogizaciju, ograničenu uporabu računala, ograničeni naglasak na vještinu dokumentiranja u edukaciji kustosa i ad hoc standarde.
- 1980-te godine donose prijelaz od katalogiziranja do upravljanja zbirakama, specijalizaciju, razvoj i promicanje standarda, kompjutorizaciju, porast zahtjeva za korištenjem dokumentacije.
- 1990-te godine obilježene su otvaranjem publici, upravljanjem i pristupom informacijama, kompjutorskim sustavima, različitim standardima i ulaskom informatičkih stručnjaka u muzejsku djelatnost.
- Kao što je već istaknuto u uvodu, 2000-te, na prijelazu tisućljeća, prepoznaju se multikulturalnost, nematerijalna kultura, širi se sektor baštine, najrazličitije funkcije dokumentacije, projekti i partnerstva, utjecaj na sve aspekte društva, rad sa zajednicom, razvoj vizualnih i oralnih izvora.

OSVRT NA PROGRAM KONFERENCIJE. Budući da je najviše sudionika konferencije bilo iz Brazila, bilo je i najviše referata upravo iz zemlje domaćina. IPHAN (Instituto do Patrimônio Histórico e Artístico), koji je uz ICOM Brazil bio organizator konferencije, nositelj je projekta registra nematerijalne baštine. Oformio je i radnu grupu za nematerijalnu baštinu koja radi s etničkim grupama na tragu nacionalne kulturne politike koja ističe stav da je zajednica najbolji čuvar baštine. Čuva se popularna kultura - tradicije, svečanosti, festivali, glazba, obrti, priprema hrane, narodna medicina i sve što svjedoči o životu ljudi na nekom području. Tu je i velika zadaća na muzejima jer oni moraju prezentirati nematerijalnu baštinu.

Esther Caldas Bertoletti iz Ministarstva kulture savezne države Rio de Janeiro predstavila je projekt spašavanja dokumenata o nacionalnoj povijesti. Osnovni je cilj projekta izrada kataloga dokumenata koji će pomoći razumijevanju vlastite prošlosti. Zašto ići u Europu po vlastitu povijest?

Cleodes Maria Piazza Julio Ribeiro sa Sveučilišta Caxias do Sul prezentirala je projekt *Noina arka - dokumentiranje kulturnih krajolika*. Zbog gradnje hidroelektrana nestaju krajolici. Prije nestanka krajolici se fotografiraju i snimaju na video. Opisuje se ritualna praksa, a intervjuiranjem se istražuju i zapisuju oralni povijesni izvori.

Ostali brazilski predstavnici imali su niz predavanja o sustavima dokumentacije u Brazilu. Ističe se primjer muzej glazbe iz São Paula The Mariana Museum of Music (www.MMMariana.com.br) - dokumentiraju se partiture, glazbena djela, dokumenti, rukopisi.

Feliz Gouveia iz portugalskog Pôrtoa na primjeru proizvodnje šešira predstavio je konceptualni pristup nematerijalnoj baštini. Prikupljaju se usmena svjedočanstva koja se odnose na ljude, mjesta, alate, procedure, materijale i provode videosnimanja koja obuhvaćaju lanac proizvodnje, grad i socijalne implikacije.

Virgil Nitulescu iz Bukurešta govorio je o projektu dokumentiranja glazbene baštine rumunjskog sela, dok je Lew Noll iz Moskve predstavio rad *Kulturna baština u virtualnom prostoru*. Istaknuo je potrebu za novom definicijom kulturne baštine. Imamo nepokretnu i pokretnu baštinu, a što je s nematerijalnom? Istaknuo je primjere projekata kojima se žele sačuvati kulturno pamćenje (tek se sada zapisuje na nosače zvuka "underground" glazbe iz vremena komunizma), te tradicije i rituali (npr. tradicionalna kultura starih vjerovanja iz bajkalskog područja). Multimedija ima veliku ulogu u prezentaciji tradicije, običaja i rituala. Najveći problem na ovakvim projektima predstavlja povezivanje stručnjaka s različitim područja.

Rory O'Connell iz Muzeja grada Londona predstavio je projekt *Voices online*. Muzej grada Londona ima zadaću prikazati život u Londonu, jednom od kulturalno najraznolikijih gradova na svijetu, s više od 200 jezika koji se govore u njegovim školama i s preko 30 posto populacije koja dolazi iz manjinskih etničkih zajednica. Samo jedan posto muzejskih predmeta iz fundusa gradskog muzeja prezentira multikulturalnost Londona. U Muzeju su odlučni uspostaviti ravnotežu u prezentiranju društvenog života grada. U tom smjeru bila je osmišljena i postavljena izložba na kojoj uopće nije bilo predmeta - samo glasovi i tekstovi (www.museum-london.org.uk). Pogledajte još i stranice www.lewisham.gov.uk i www.movinghere.org.uk.

Stephen Stead iz Velike Britanije, koji je inače i potpredsjednik CIDOC-ova odbora, govorio je o ulozi CIDOC-a u pričanju priča. Model pričanja je četveroslojni:

1. priča (za profesionalce i za publiku)
2. materijal za priču (tekst, zvuk, slika...)
3. standardi (strukturiranje podataka - skup pravila o tome kako treba prenijeti priču)
4. tehnike (trebaju nam informatičari da to sve naprave).

CIDOC je forum. One ne nameće standarde, ali ih promiče.

Mathilde Huet iz Direkcije za francuske muzeje prezentirala je francusko iskustvo u muzejskoj dokumentaciji - 1.100 muzeja pod državnom ingerencijom, centralizirana uprava, standardizirana muzejska kartica sa 18 podataka za sve muzeje, tezaurus, visoka kompjutoriziranost muzeja. Istaknula je primjer muzeja u Arlesu u

koji dovode ljude da pričaju priče. Nematerijalnu baštinu nastoje lokalizirati, spasiti, pohraniti, dokumentirati, valorizirati i diseminirati. Tehnologija je danas vrlo dobra, ali je uloga muzeja puno važnija. Oni moraju poučavati zajednicu o važnosti očuvanja baštine.

Nezaobilazna Pat Young iz CHIN-a (Canadian Heritage Information Network; www.chin.gc.ca) još nas je jednom impresionirala projektom *The Virtual Museum of Canada* (www.virtualmuseum.ca). Što reći? Neka govore samo neke brojke. Projekt je "težak" 19 milijuna dolara, od kojih je 5 prikupljeno sponzorstvima, a planirano vrijeme razvoja je tri godine. Kanada ima 2.400 muzeja, od toga je 750 muzeja članova na projektu. Portal je do sada ponudio 148 virtualnih izložaba, 314.531 sliku, 414 izvora na stranici *Učenje s muzejima*. Imao je 97 milijuna posjeta od početka lansiranja do ljeta 2002. Uzoran primjer komunikacije s publikom!

Ovo je bio samo kraći prikaz nekih radova po vlastitom izboru, jer bi prikaz svih izlaganja uzeo previše prostora. Svi referati objavljeni su u lijepo oblikovanoj e-knjizi na CD-kartici. Zainteresirani mogu zatražiti kopiju na CD-ROM-u od autorice izvješća, u Muzeju grada Zagreba. Jedina zamjerka organizatoru bila bi što referati na portugalskom jeziku nisu u elektroničkoj publikaciji prevedeni na engleski jezik.

ICOM/CIDOC 2002: THE PRESERVATION OF CULTURES - THE DOCUMENTATION OF THE NON-MATERIAL HERITAGE, PORTO ALEGRE, BRAZIL

CIDOC's annual conference in 2002 promoted the conceptual, technological and management aspects of documenting the non-material heritage with the promise that the discussions concerning the central theme of the conference will be extended to ICOM's Triennial Conference in South Korea in 2004.

The conference gathered 159 participants from 15 countries who presented their papers dealing with the theme "The preservation of cultures - The documentation of the non-material culture". The conference was hosted by the Brazilian National Committee of ICOM. Understandably, most of the participants were from Brazil, but other countries were represented as well: Chile, Venezuela, Australia, Canada, Belgium, France, Croatia, Norway, Germany, Portugal, Romania, Russia, Slovenia, Sweden and Great Britain.

The authoress of the text gives a brief summary of some of the presentations.

ICOM/GLASS 2002.: ČEŠKI DISKURS O STAKLU U ČEŠKOM OKVIRU

VEŠNA DELIĆ GOZZE □ Dubrovački muzeji / Dvor Marina Držića, Dubrovnik

sl.1 Muzej stakla, Kamenický Šenov

sl.2 Muzej stakla, Kamenický Šenov

ICOM-ovu godišnjem okupljanju Odbora za staklo (International Committee for Museums and Collections of Glass) uz potporu Češkoga nacionalnoga komiteta ICOM-a i uz pomoć praških Muzeja primijenjene umjetnosti (*Umeleckoprmyslove muzeum, Praha*) i Narodnog muzeja (*Narodni muzeum, Praha*) za temu češkog stakla ponuđen je najpoželjniji mogući okvir. U raznorodnosti podjela po kojima se ICOM-ovi komiteti dijele, čini se da odbori organizirani po vrsti materijala dobivaju posebnu kvalitetu različitim odabirom mjesta održavanja godišnjih sastanaka. Naime, tu su teme sastavnim dijelom okoline u obliku zbirke i postava sredine koja je domaćin skupu. Zbirke i muzeji postaju aktivnim sudionikom i zornim svjedokom svemu onome izrečenom u postupcima pojedinih sudionika, a nisu tretirani kao puka pasivna kulisa za ugodniji boravak članova skupa. Naravno, bogatstvo ponude vezano uz temu sudionicima ostavlja malo prilike za posjet drugim muzejima i znamenitostima, ali barem kad je Češka u pitanju mnogi su si obećali *doći ponovno i posjetiti i ostalo*. Ono malo drugoga što sam dijelom uspjela iščitati hodajući Pragom bila je povijest arhitekture (kubistička arhitektura Josefa Chocholae), a malo skretanje s rute koju su u carstvu stakla organizirali češki

kolege omogućilo mi je izbliza vidjeti i Dancing Building (*Tančící dum*) arhitektonskog dvojca O'Gehry - Milunić. Shvatila sam s kakvom odgovornošću Česi čuvaju svoje spomenike pod zaštitom UNESCO-a: ima ih jedanaest rasutih po cijeloj zemlji, a objedinjeni su u atraktivnim tiskanim materijalima. Došla sam dan prije početka programa (nužnost u mom slučaju, zbog character leta s prihvatljivijom cijenom avio-karata, što je naročito važno kad samofinancirate svoje odlaske na strukovne sastanke) ta sam uspjela otići u cjelodnevni posjet Muzeju moderne umjetnosti u prostoru nekadašnje sajmišne zgrade s upečatljivom i raznorodnom zbirkom češke, naročito primijenjene, umjetnosti.

U praškome Gradskom muzeju (*Muzeum hlavního mesta Prahy*) za ovo je događanje kustosica Jitka Lnenickova, autorica istoimene netom izdane iscrpne knjige, priredila izložbu *Staklo u Prahu*. Vodstvo od

strane kolega nazvano *Priče o materijalima* po stalnom postavu Muzeja primijenjene umjetnosti u kojem je izložena petina od ukupno 250.000 predmeta u posjedu muzeja, i višesatni boravak u depoima stakla istog muzeja, koji se nalazi u kvartu Josefov, u neposrednoj blizini najstarijeg očuvanog židovskog groblja iz ranog XV. stoljeća, omogućilo je, kao i uvijek najbolje učenje - izravno, na originalnim predmetima. Još je jedna izložba otvorena posebno za ICOM-ovu priliku. U Lobkowitz palači praškog dvorca Hradčani autor izložbe Martin Madl skupio je iz zbirke Narodnog muzeja dotad neizložene primjerke XVII. i XVIII. stoljetnog uporabnog stakla različitih tehnika, istaknuvši njihovu kontekstualizaciju s obzirom na natpise, monograme i heraldičke motive koje nose na svojim obodima.

Prostor Pantheona i dvorana za predavanja praškog Narodnog muzeja (*Narodni muzeum*) bili su auditorij za temu skupa - *Diskurs o češkom staklu*. Autoritet u mnogom pogledu, Olga Drahotova iz praškog Muzeja primijenjene umjetnosti, osoba koja je, osim neprocjenjiva znanja, uvijek spremna ljubazno pružiti savjet i opširno odgovoriti na svako pitanje, govorila je, redovito nadahnuto, ovaj put o novim detaljima baroknog rubinskog stakla, koje je u Češkoj prvi počeo proizvoditi Michael Muller između 1683. i 1684. Aktivnost Georga Gundelacha i staklarske radionice na Thun-Hohenstein veleposjedu Decin (Tetschen) obradio je Martin Madl iz Narodnog muzeja u Pragu. Problem korozije stakla Eva Rydlova pokazala je na primjercima stakla čeških zbirki, posebice onih u Kamenický Šenovu, koji su se nalazili u prostoru zasićenom vlagom. Takvo nestabilno staklo, ustvrdila je, važno je barem jednom godišnje podvrći čišćenju. Petr Novy, koji je došao iz Muzeja stakla i bižuterije Jablonec, obradio je temu prešanog stakla iz tvornica Heinricha Hoffmanna. Tu je bio, od druge polovice 1920-ih, jedan od centara češkoga kristalnog stakla smještenog u planinskom području Jizera.

Jitka Lnenickova iz Muzeja Kasperske Hory u Šumavskim brdima održala je predavanje o kupcima češkog stakla, dok je Antonin Langhamer iznio glavne crte o knjizi *Legenda o češkom staklu*. Dva su nastupa bila posvećena odnosu češkog i španjolskog stakla, onaj Pavela Stepaneka o odnosima tih dviju proizvodnji kroz XVI., XVII. i XVIII. stoljeće i drugi Palome Pastor o zbirci češkog stakla *a la facon de La Granja* u Muzeju primijenjene umjetnosti u Pragu. Još je jedan muzej sa

st.3 Muzej stakla, Nový Bor

st.4 Muzej stakla, Nový Bor

češkim staklom pokazao svoje primjerke: Claudia Alvares Amaral govorila je o primjercima kasnog XIX. i ranog XX. stoljeća, posebice rubinskog i ambra stakla iz portugalskog muzeja u Nacionalnoj palači Ajuda u Lisabonu. U svom kratkom nastupu nazvanom *Pažljivi pristup* Natalya Katsnelson upoznala je sudionike s novom izložbom stakla u Izraelskome muzeju u Jeruzalemu. O suvremenim projektima povezanim sa staklom iz drugog dijela svijeta, iz Australije, informirala je Ivana Jirasek, dok je Helena Horn dala pregled novog njemačkog stakla u razdoblju od 1945. do 2002. Slovenac Joža Rataj osvrnuo se na 55 godina staklarske škole u Rogaškoj Slatini, koja je bila jedina takva škola u bivšoj državi. Najavu za budući projekt *Staklo - ljudi - stil* kao suradnju između skandinavskih radionica stakla objavila je Finkinja Kaisa Koivisto: izložba, zamišljena kao putujuće događanje, bit će otvorena u svibnju 2004.

Češki kolege su večernji program rezervirali za posjet imponantnoj trgovini stakla Moser, čija je proizvodnja smještena u Karlovym Varyima i koji su u 2002. slavili 145 godina proizvodnje. Boravak u Pragu omogućio je i posjet specijaliziranim galerijama suvremenog stakla, koje plijene svojom brojnošću i prikazanom lepezom mogućnosti izražavanja koje staklo nudi kao materijal. Vrijedi istaknuti i izložbu iz serije *Majstori europskog staklarstva* češkog autora Pavela Hlave u Muzeju primijenjene umjetnosti.

Putovanje izvan Praga započelo je posjetom Muzeju istočne Češke u Pardubicama (*Vychodočeške muzeum v Pardubicích*) s fascinirajućim novim stalnim postavom

sl.5-7 Nový Bor, sjedište je direkcije Crystallexa kao i staklarskih radionica u kojima se izrađuje i ukrašava staklo.

u drugom katu dvorca, autora kustosa Ivana Krena, i to studijskoga modernog i suvremenog stakla, poput meni omiljenih primjeraka moderne klasike Ladislava Sutnara iz 1930-ih i primjeraka geometrizma u staklu 80-ih godina XX. stoljeća u izlošcima Pavla Trnke, Jaroslava Svobode i Vaclava Ciglera. Slijedio je posjet ranijem naselju staklara *Jizerka* u Jizerskim planinama i obilazak prostora kristalnog i obojenog, brojnošću najzastupljenijeg malahitnog stakla, tvornice *Ornela* i prostora zbirki staklenih perli i onih *Desna*, nazvanih po istoimenom području, u kojemu proizvodnja stakla započinje krajem XVIII. stoljeća i gdje se kasnije, u XX. stoljeću, spominju imena vlasnika najistaknutijih tvornica u proizvodnji umjetničkoga kristalnog stakla - Heinricha Hoffmanna i Curta Schlevogta.

Boravak u Novom Boru pokazao je ICOM-ovim ljudima stakla koliko i suvremena Češka ulaže i održava tradiciju u tom, za sebe važnom segmentu, proizvodnji kvalitetnog i unikatnog stakla. Viša i srednja staklarska škola u tom gradu (*Vyšší odborná škola sklarská* i *Střední průmyslová škola sklarská*), koja je nedavno obilježila 130 godina od svog osnivanja, 1870., nudi čitavu lepezu specijalizacija: od umjetničke izrade stakla, tehnologije proizvodnje stakla do specijalizacija u radionicama za oblikovanje, bojenje, brušenje i gravi-

ranje stakla. Tvornica *Ajeto* (češki naziv, dolazi od uzrečice *l to je to*), osnovana 1991. u nedalekome mjestu Lindava, s galerijom koloristički šarolikog uporabnog i ukrasnog stakla, jedan je u nizu čeških suvremenih doprinosa staklarskom umijeću: u njoj radi tridesetak staklara od kojih je najpoznatiji dizajner Borek Šipek. Obilazak novog stalnog postava Muzeja stakla u Novom Boru (*Sklarske muzeum Nový Bor*) pregled je stilova i tehnika češkog stakla od XVII. stoljeća do današnjih dana. Kao kuriozum i jedan od rijetkih primjeraka staklenog pokušaja je stolac naravne veličine. Izloženi su i modeli koji zorno simuliraju složeni proces proizvodnje stakla. Na području i Novog Bora i Kamenický Šenova brojne su galerije i prodajni saloni predmeta različitih staklarskih radionica, primjerice ona *Crystallexa*.

Kamenický Šenov i stalni postav Muzeja stakla (*Sklarske muzeum*) pokazao je sve bogatstvo graviranog i brušenog stakla od XVII. do XX. stoljeća s posebnim naglaskom na proizvodnji stakla u tom području. Privremena izložba, kao rezultat međunarodnog trijevnog Trećeg simpozija graviranog stakla 2002. (sjajni primjerci Lade Semecke), nastalog u školskim radionicama Kamenický Šenova, bila je smještena u podzemnom dijelu muzeja. U istome mjestu omogućen nam je posjet galeriji i novim radionicama Srednje škole za staklo (*Střední umeleckoprůmyslová škola sklarská*), koja je inače najstarija staklarska škola u svijetu (utemeljena 1856.) sa svojim brojnim specijalizacijama u tehnikama i dizajniranju staklenih predmeta, među kojima su i rasvjetna tijela. Među ostalim, škola posjeduje mikrovalnu pećnicu za staklenu masu, a uvela je i tehniku otisaka grafičkih listova s tankih staklenih ploča - vitrografiju. Radovi predavača i učenika, od 1957., nalaze se u galeriji *Glassi Center*, pokazujući neprekidnu stvaralačku orijentaciju poniklu u školi i njezin utjecaj na industrijsku proizvodnju. Posjećen je i ateljeer stakla Petera Ratha u prostoru u kojem je 1918. istaknuta bečka kompanija Ludwiga Lobmeyra otvorila

dekoratersku radionicu i filijalu s lokalnim brusačima i graverima stakla, koju je vodio Lobmeyerov nećak i Peterov djed Stefan Rath.

Organiziran je i susret ICOM-ovaca sa članovima Europske udruge za rasvjetna tijela i osvjetljenja *Svjetlost i staklo*, koja okuplja široko društvo muzealaca, dizajnera, kolekcionara, antikvara i svih onih koji se zanimaju za rasvjetu i svjetlost: prisustvovanje dijelu njihova programa i predavanja pokazalo je sličnosti i dodirne točke zaokupljenošću područjem materijala "rođenog u vatri". Naročito je sadržajno bilo predavanje Kathe Klappenbach o staklenim lusterima u pruskim dvorcima Berlina i Brandenburga. Srdačan susret u Kamenický Šenovu ostvaren je s poznatim češkim skulptorom u staklu Reneom Roubičekom prilikom posjeta njegovoj kući, uz koju je i izložbeni prostor smješten u vrtu. Posljednji dan bio je rezerviran za cjelodnevni izlet u Liberec, nekad snažan industrijski i trgovački centar, gdje su sačuvane reprezentativne građevine ranijih njemačkih i čeških poduzetnika, te posjetom tamošnjem Sjevernočeškome muzeju koji u svom postavu sadržava vrijedne primjerke stakla, a na izdvojenoj izložbi u muzeju prikazan je suvremeni velikan u staklu - Miroslav Klinger.

Češka se, sa svojim razvijenim sustavom proizvodnje staklenih predmeta, oslanja na škole koje stvaraju stručnjake kako za industrijsku proizvodnju stakla tako i za studijske uratke u staklenoj masi. Svijet stakla u Češkoj ima svoje stalno i istaknuto mjesto. Zahvaljujući svojoj kvaliteti; iskoračivši izvan lokalnih granica, češko staklo stoljećima je dijelom zbirki diljem svijeta, da spomenemo samo najbogatiju zbirku češkog stakla dostupnu javnosti s više od 30.000 predmeta u rasponu od 1700. do 1950. - onu u njemačkom Passau (*Passauer Glasmuseum*).

Mogućnost gotovo beskrajnih pojava oblika koje nudi staklo u Češkoj se i dalje sustavno i brižno njeguje.

ICOM/GLASS 2002.: A CZECH DISCOURSE ON GLASS IN A CZECH FRAMEWORK

The participants of the annual meeting of ICOM's Committee for Glass, which was held in 2002 in Prague and in the north of the Czech Republic, gained insight into the large number of studios, workshops and glass factories that accompany glass-working schools (the best-known ones being in Nový Bor and Kamenický Šenov), as well as into a host of specialised galleries, exhibitions, museum exhibits and symposia devoted to objects made from liquid mass and treated using various techniques.

Czech glass is a story of a continuous tradition and the contemporary complexity of production. The Czech Republic, with the oldest glass workshops in Central Europe that have continuously existed from the 15th century (glass beads and remains of glass-working furnaces discovered in Czech forests date from many centuries earlier), has for many become a synonym for glass and its various forms. The craftsmanship of the glaziers and the creativity of numerous authors have jointly created some of the most impressive works in glass. A discourse on the interrelationship between glass and culture is inseparable from the discourse of Czech glass.

1. MEĐUNARODNA KONFERENCIJA O INDUSTRIJSKOJ BAŠTINI

U povodu 150. obljetnice riječke tvornice torpeda i 1. međunarodne konferencije o riječkoj industrijskoj baštini

MILJENKO SMOKVINA □ Rijeka

sl.1 Lučko skladište, Rijeka

U rujnu 2003. u Rijeci je organizirana međunarodna konferencija o industrijskoj baštini. Povod je bila 150. obljetnica početka rada prve moderne hrvatske metaloprerađivačke industrije, riječke ljevaonice metala koja je uskoro postala prvom tvornicom torpeda na svijetu. Riječka je tvornica torpeda u svojih 150 godina postojanja i rada doživjela broje uspone i padove, sada je to jedna od riječkih industrija u stečaju, njeni proizvodni pogoni su gotovo potpuno stali, gotovo sve hale su prazne, a rijetki radnici samo daju privid da se tu nešto ozbiljno događa.

sl.2 Lučko skladište, Rijeka

Riječani su ponosni na svoje "Torpedo", na svoju tvornicu koja je industrijsku slavu grada pronijela diljem svijeta, u kojoj su radile generacije najboljih majstora precizne mehanike, koja je odgojila najbolje tokare i ljevače, u kojoj su najmodernija tehnička sredstva projektirali brojni inženjeri i tehničari. Danas svega toga nema, samo su ostali napušteni pogoni, neki strojevi, neke zgrade, nešto nacrti i dokumentacije i, najviše od svega, mnogo sjećanja na blistavu tvorničku povijest (sjećanju nije nedostajala poprilična doza gorčine, zbog mnogih razloga).

Već kada nije ostala "živa" tvornica torpeda (u Rijeci su svoju proizvodnju i aktivnost u zadnjih desetak godina ugasile i ljevaonica "Vulkan", ljevaonica "A. Mamić", tvornica agregata i elektromotora "Rade Končar", "Tvornica papira", Metalografski kombinat, tvornica "Rikard Benčić" te "Croatia line" /ex "Jugolinija"), obilježavanje njene 150. obljetnice bila je prava prilika da se,

ako se već ne može oživjeti njena proizvodnja, barem "spasi ono što se da spasiti".

Obilježavanje 150-godišnjeg rada tvornice torpeda, ukazalo je na najsuvremenije svjetske trendove u valorizaciji industrijskog naslijeđa. Riječke akcije su bile na tragu zbivanja u brojnim zemljama Europe i u Americi, gdje su također mnoge nekada poznate tvornice prestale djelovati, te su danas samo objekti koji govore o industrijskoj kulturi svoga vremena, a ne živi gospodarski subjekti.

Nestanak gospodarskih subjekata, posebno industrijskih tvrtki, u zadnjih nekoliko desetljeća nije se dogodio samo u nas. U Europi i Americi brojne su slavne tvrtke nestale, tvorničke hale su napuštene, dimnjaci su se ohladili, skladišta se ispraznila, strojevi prestali raditi. I u industrijskim najrazvijenijim zemljama neke najpoznatije

sl.3 Tvornica papira na Školjiću danas, Rijeka, 2003.

tvornice zatvaraju vrata, na primjer: dio pogona "Sulzer-a" u Švicarskoj, željezare i koksare u Ruhru u Njemačkoj, tekstilna industrija sjeverne Italije i gotovo nepregledan niz drugih. U zemljama u tranziciji, kao što je i Hrvatska, problemi prilagodbe novim uvjetima još su akutniji pa su potresi u gospodarstvu bili još dublji, te je niz industrija došao u teškoće i bankrotirao. Pred urbanistima, gradskim planerima, konzervatorima, povjesničarima gospodarstva i političarima našle su se prazne zgrade, napušteni pogoni, cijeli industrijski kompleksi s kojima su se otvorili brojni problemi, ali u isto vrijeme otvorile su se i neke nove mogućnosti valorizacije te industrijske baštine. U najnovijim spoznajama značenja toga industrijskog naslijeđa za suvremeni svijet, čuvanje industrijske baštine spada u prioritete. Industrijska arheologija postaje nova značajna znanstvena disciplina, danas atraktivnija od "klasične" arheologije. Gospodarska povijest postaje ravnopravna "političkoj" i drugim povijesnim disciplinama, no u nas tek u naznakama.

U povodu 150. obljetnice početka rada tvornice torpeda, u Rijeci je organiziran međunarodni znanstveni skup koji je pokušao osvijetliti brojne probleme koji stoje pred "čuvarima" industrijske baštine. U žarištu je bila riječka industrija torpeda, ta je tvornica 1853. godine svoj život započela kao "Ljevaonica metala" ("Fonderia Metall"), da bi kroz brojne pretvorbe, ali i kontinuitet svoga gospodarskog života, zauvijek ostala u sjećanju Riječana kao tvornica torpeda. Inicijativa za obilježavanje obljetnice tvornice torpeda krenula je prije gotovo godinu dana, kada je na Odboru za obnovu

Muzeja torpeda u Rijeci iskristalizirana ideja za potrebom obilježavanja 150. obljetnice tvornice, pa je početkom 2003. Gradu Rijeci upućen prijedlog akcija u tom smislu. Inicijativa je podržana te se pristupilo realizaciji pojedinih akcija na svim nivoima Grada Rijeke (gradonačelnik, Gradsko poglavarstvo, Odjel za kulturu i poduzetništvo) te na Sveučilištu u Rijeci, u Konzervatorskom odjelu Ministarstva kulture u Rijeci i drugdje.

Kao ključna manifestacija predviđena je I. međunarodna konferencija u povodu 150. obljetnice tvornice torpeda u Rijeci i očuvanja riječke industrijske baštine.¹

Odmah nakon formiranja Odbora razaslan je poziv na Konferenciju s pozivom za prijavljivanje pisanih referata, i to u dva navrata: prva naklada od 500 primjeraka je razdijeljena i poslana diljem Hrvatske i svijeta, a nakon nekoliko tjedana tiskano je još 500 primjeraka koji su također poslani na brojne adrese istraživača povijesti torpeda i stručnjaka za industrijsku baštinu u Hrvatskoj i svijetu. Poziv je tiskan digitalno na hrvatskom i engleskom jeziku. Paralelno s tim, radi animiranja znanstvene i stručne publike i referenata s područja zaštite i valorizacije industrijske baštine te povijesti torpeda, pripremljena je i web-stranica konferencije (www.torpedo150rijeka.org). Ona se pokazala kao djelotvoran medij komuniciranja, mjesečno bilježi gotovo 7.000 posjeta (hits) korisnika Interneta. Danas je gotovo nezamislivo organizirati takav skup bez korištenja Interneta. Osim web-stranice sudionici konferencije imali su na raspolaganju i e-mail adresu (info@torpedo150rijeka.org) preko koje je odaslano i primljeno nekoliko stotina e-mailova.

¹ Kao organizatori konferencije pojavili su se Grad Rijeka, Sveučilište u Rijeci te Odbor za obnovu Muzeja torpeda u Rijeci. Predsjednik Organizacijskog odbora bio je Miljenko Smokvina, predsjednik odbora za obnovu Muzeja torpeda u Rijeci, članovi Odbora bili su sa Sveučilišta u Rijeci, iz Konzervatorskog odjela u Rijeci, Grada Rijeke, Građevno projektnog zavoda u Rijeci. Na čelu Znanstvenog odbora bio je predsjednik, prorektor Sveučilišta u Rijeci, prof. dr. sc. Zdravko Lenac, članovi su bili mr. sc. Olga Magaš s Građevinskog fakulteta Rijeka, prof. dr. sc. Vladimir Medica s Tehničkog fakulteta Rijeka, Hrvoje Giaconi iz Konzervatorskog odjela u Rijeci, mr. sc. Daina Glavočić iz Muzeja moderne i suvremene umjetnosti Rijeka, Mr. sc. Nana Palinić iz Državnog arhiva u Rijeci, Miljenko Smokvina iz Odbora za obnovu muzeja torpeda u Rijeci, Srđan Škunca iz Grada Rijeke, prof. dr. sc. Dinko Zorović s Pomorskog fakulteta Rijeka, dr. sc. Nataša Zrilić iz Grada Rijeke.

sl.3a / b Učesnici konferencije ispred i u lansirnoj rampi za ispitivanje torpeda, Rijeka

sl.4 Učesnici 1. međunarodne konferencije o industrijskom naslijeđu, rujan 2003., Rijeka

sl.5 Koncert Riječke filharmonije u napuštenoj proizvodnoj hali tvornice "Torpedo", rujan 2003.

2 Predavanja su održali: SONJA JURKOVIĆ: O industrijskoj baštini kao potencijalu razvoja grada za urbanotvorni iskorak Rijeke. LJILJANA ŠEPIĆ: Rijeka – hrvatski Ironbridge. SRDAN ŠKUNCA: Područje "Torpeda" u kontekstu urbanističkog planiranja i planiranja razvoja grada Rijeke. PAT DUSENBURY, NATAŠA ZRLIĆ I VIŠNJA MRAKOVČIĆ SUPEK: Torpedo od pasive do aktive. MARKO FRANKOVIĆ: Arhitektonski snimak riječke torpedne lansirne rampe. MILJENKO SMOKVI-NA: Što je dosada učinjeno na očuvanju baštine riječkog torpeda od 1993. do 2003. te planovi za budućnost. ERWIN SCHATZ: Kratak životopis kapetana G. B. Luppisa rođenog u Rijeci prije 190 godina. IRVIN LUKEŽIĆ: Riječki izumitelj torpeda Ivan Blaž (Giovanni Biagio) Luppis de Rammer. NIKOLAUS SIFFRELINGER: Razvitek Whiteheadovog torpeda u Rijeci i utjecaj na svjetske mornarice. ANDRAS MARGITAY BECHT: Problemi vezani uz rekonstrukciju i održavanje monitora SMS "Leitha". BENITO PETRUCCI: "Talijanski period" Whitehadove tvornice torpeda u Rijeci i osnivanje Whitehead Moto Fides (WMF 1945) i Whitehead Alenia Sistemi Subacquei (WASS 1995) u Livornu. BRIGITTA MADER: Parni strojevi Roberta Whiteheada na austro-ugarskim brodovima, od ratnih brodova do jahte "Nixe" nadvojvode Ludwiga Salvatorea. MIRKO

Međunarodna konferencija u povodu 150. obljetnice tvornice torpeda u Rijeci i očuvanja riječke industrijske baštine održana je u petak 19. i subotu 20. rujna u riječkoj Vijećnici. Referenti, sudionici i gosti ispunili su Vijećnicu (tražilo se slobodno mjesto), skup su pozdravili rektor Sveučilišta u Rijeci, akademik prof. dr. sc. Danijel Rukavina, te gradonačelnik Rijeke mr. sc. Vojko Oberstnel. Za skup se prijavilo 120 sudionika, od toga 38 referenata iz 12 europskih zemalja i Sjedinjenih Američkih Država.

U tijeku dva dana konferencije postavljeni su poster, održana predavanja, obavljene diskusije te obidni lokaliteti riječke industrijske baštine. Referati su pristigli iz Hrvatske (14), Italije (5), Mađarske (4), Austrije (3), Velike Britanije (2), Slovenije (2), te iz Francuske, Nizozemske, Njemačke, Sjedinjenih Američkih Država, Srbije i Švedske.²

U petak popodne svi su sudionici konferencije obišli najvažnije lokalitete industrijske baštine u Rijeci. Najprije su brodićem obišli riječku luku, te od stručne voditeljice mr. sc. Nane Palinić dobili bitne informacije o arhitektonskoj baštini skladišta riječke luke. Brodićem se došlo i do tvornice "Torpedo", gdje je skupina obišla torpednu lansirnu rampu i dio industrijskih pogona uz objašnjenja i vodstvo Miljenka Smokvine. Sudionici konferencije su se ukrcali u autobuse riječkog "Autotroleja" i obišli lokalitet Šećerane i Duhanjere (ex "Rikard Benčić"), gdje im je najvažnije elemente objasn timer. sc. Daina Glavočić. Obilazak riječke industrijske baštine završio je u "Tvornici papira" na Školjiću, tu su uz vodstvo mr. sc. Olge Magaš mogli vidjeti kako izgledaju ostaci jedne od naših najstarijih industrija.

Svi sudionici konferencije su navečer imali prilike prisustvovati koncertu Riječke filharmonije koja je u jednoj napuštenoj proizvodnoj hali tvornice "Torpedo" izvela Beethovenovu 3. simfoniju "Eroicu". Na koncertu je bilo više od 1.200 ljudi. Po završetku rada konferencije, nakon što je prodiskutirano o referatima, organizatori su predložili da se sljedeća riječka međunarodna konferencija o industrijskoj baštini održi za dvije godine, u svibnju 2005.

Riječka konferencija o industrijskoj baštini održana je uspješno i u pravo vrijeme kada je u svijetu prisutan trend vrednovanja i čuvanja objekata industrijske baštine. Brojno i vrlo kvalitetno sudjelovanje referenata međunarodnog ugleda govori o Rijeci kao atraktivnom mjestu za aktualiziranje tema o industrijskoj baštini. Hrvatski i međunarodni referati s ove riječke konferencije mogu nam pomoći da svoje prostore i baštinu lakše sačuvamo i na najbolji način osposobimo za nove namjene.

THE 1th INTERNATIONAL CONFERENCE ON THE INDUSTRIAL HERITAGE IN RIJEKA

Rijeka celebrated 150th anniversary of the beginning of operations of the first modern metalworking industry in Croatia, the Torpedo Factory in Rijeka, where the construction and manufacture of the first effective torpedo in the world began in the mid-1860s. The Torpedo Factory in Rijeka has gone through numerous ups and downs in its history. In its heyday, the factory was the most significant industry in Rijeka, the most significant exporter of modern technology to all parts of the world, so that it has made its mark on an entire period of history of the town.

From that time to today, this was the plant where the first diesel engines were produced in Croatia, as well as lorries and excavators, but the factory was hit by a crisis and its workshops are now empty. The factory is in bankruptcy, and it produced its last torpedoes way back in 1965.

Numerous other industries in Rijeka suffered a similar fate, so that various activities are taking place to preserve at least some remains of the industrial heritage of Rijeka. The Torpedo Factory in Rijeka and its launching pad for testing torpedoes are significant sites of the industrial heritage and they are now the focus of interest aimed at their preservation.

These efforts led to organising an international conference on the industrial heritage in Rijeka. The conference was organised by the Rijeka Town Hall, the University in Rijeka and the Committee for the Restoration of the Torpedo Museum in Rijeka. The conference was held on September 19th and 20th 2003 in the Rijeka Town Hall with the participation of 120 experts from the field of the industrial heritage from Croatia, Europe and the USA.

There were 14 papers from Croatia, 5 from Italy, 3 from Austria, 2 from England and Slovenia, and one each from France, the Netherlands, Germany, the USA, Serbia and Sweden.

The papers met the highest scholarly and professional standards and dealt with the most significant themes from the field of the industrial heritage in Croatia and the world. All the papers will be published in a Collection of Papers. The participants of the Conference visited the most significant sites of the industrial heritage in Rijeka, the port of Rijeka, the Torpedo Factory, the sugar refinery and the paper-mill. On the evening of Friday September 19th, the Rijeka Philharmonic gave a concert in one of the deserted halls of the Torpedo Factory; they played Beethoven's "Eroica" in front of an audience of 1200 people.

The next conference on the industrial heritage in Rijeka is set for May 2005.

RUPERT I DINKO ZOROVIĆ: Tehnički dosezi zadnjih mehaničkih torpeda sagrađenih u "Tvornici torpeda" u Rijeci. EDWIN GRAY: O Robertu Whiteheadu - engleskom inženjeru. DENIS O'CONNOR: Rast Boltona kao važnog tehničkog i tekstilnog centra Engleske oko 1800. godine. FEDERICA FIORIO: Od brodogradilišta Gallinaro do Whitehead-Motofides. MIHALY KRA: O Whiteheadovoj tvornici i narudžbama Whiteheadovih podmornica za Austrougarsku mornaricu u periodu 1904-1914. JOBST BROELMANN: Rani primjerci torpeda te o njihovoj konzervaciji u Deutsches museumu u Münchenu. ACHILLE RASTELLI: Torpedni priručnik Kraljevske talijanske ratne mornarice. BISERKA DUMBOVIĆ BILUŠIĆ: Vrtno industrijski grad Duga Resa - New Age. ODILE JACQUEMIN I JEAN LOUIS PACITTO: Tvornica torpeda Toulon i projekt njena preustrojstva. BREDA MIHELIĆ: Industrijske arhitekture u Ljubljani na prijelomu 19. stoljeća. STANISLAV PIPLOVIĆ: Počeci industrijske gradnje u Splitu. DEJAN KOSANOVIĆ: Film kao povijesni izvor za izučavanje riječke industrijske baštine. DARJA RADOVIĆ MAHEČIĆ: Mjesto industrije u urbanističkom razvoju hrvatskih gradova 19. stoljeća. TAMARA ROGIĆ: Cjeloviti pristup valorizaciji industrijskih zgrada: funkcija, forma, prostor. MIRJANA GORŠIĆ: Mreža industrijskog nasljeđa. GIOVANNA ROSSO DEL BRENNA: Industrijska arheologija i suvremeno planiranje - gubljenje smisla. OLGA MAGAŠ: Revitalizacija prostora industrijske zone Školjića u Rijeci. THEODOR DE CANZIANI JAKŠIĆ: Izbor reprezentativne industrijske arhitekture Rijeke i Sušaka. DAINA GLAVOČIĆ: Riječka industrijska arhitektura bivše Sečerane i Duhanjere. NANA PALINIĆ: Povijesna skladišta Riječke luke kao nacionalni i internacionalni unikum industrijske arhitekture. MARIJAN BRADANOVIĆ: Istočnojadranski svjetionici, njihov postanak i korijeni oblikovanja. SONJA IFKO: Očuvanje industrijske baštine i prijedlozi obnove tvornice u mjestu ravne na Koroškem, Slovenija. PIROSKA VACI: O napuštenom industrijskom lokalitetu. MILAN KOVAČ: Rekonstrukcija vjetrenjače u Malinskoj. GYORGY AKOS: Trgovački jedrenjaci Austro-Ugarske Monarhije zajednička baština zemalja proizašlih iz Monarhije. Završno predavanje o Obnovi tradicija Austrougarske mornarice u srednjoj Europi u duhu zajedničke prošlosti održali su ALEXANDER SIXTUS VON REDEN I WALTER HOLLER

SEMINAR O PRIMJENI PRAVILNIKA O MUZEJSKOJ DOKUMENTACIJI

VLADIMIRA PAVIĆ □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

sl.1 Članice Stručnog povjerenstva za izradu pravilnika o dokumentaciji o muzejskoj građi

sl.2 Prvi seminar/ Zagreb, Muzej Mimara, 5. veljače 2003.

Muzejski dokumentacijski centar godinama se sistematski bavi problematikom dokumentacije i informatizacije muzejske djelatnosti¹ te edukacijom kustosa u tom smislu. Kao nastavak tog sustavnog posla nametnula se organizacija radnih seminara o primjeni pravilnika o muzejskoj dokumentaciji (*Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja uvida u muzejsku građu i muzejsku dokumentaciju* / NN 115/01, *Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi* / NN 108/02), nakon njihove objave.

Svrha seminara bila je upoznati muzejske stručnjake (ravnatelje muzeja, kustose, više kustose, muzejske savjetnike, dokumentariste i informatičare) s aktualnom problematikom budućeg organiziranog procesa vođenja muzejske dokumentacije i uvida u dokumentaciju, propisanog navedenim pravilnicima, a istovremeno naglasiti važnost muzejske dokumentacije koja se po važećim zakonima i pravilnicima štiti kao kulturno dobro, odnosno, izjednačena je s važnošću samog muzejskog predmeta.

Poticaj za organizaciju seminara bili su i dodatni podaci poznati MDC-u iz prakse, primjerice, podatak o malom postotku inventirane građe u svim hrvatskim muzejima koji, među ostalim govori da stanje dokumentiranosti građe u velikom broju hrvatskih muzeja i zbirki nije puno napredovalo od 80 -tih godina. Posao popisa i procjene ratne štete na muzejskoj građi u Hrvatskoj pokazao je čak toliki nedostatak dokumentacije da će biti nemoguće tražiti povrat većine nestalih (vjerojatno opljačkanih) predmeta u pojedinim muzejima.²

Seminari su bili zamišljeni i kao jedinstvena prilika za diskusiju o tekstovima oba pravilnika, jer prema stalnim upitima stručnih muzejskih djelatnika zaključilo se da nisu upoznati sa sadržajem pravilnika. Stoga je MDC zajedno s pozivima za seminar svima poslao kopije teksta oba pravilnika, upravo zbog želje da svaki pojedinac prethodno bude upoznat s njihovim sadržajem te s činjenicom da pravilnici zapravo kodificiraju dosadašnju praksu bez senzacionalnih novosti.

Organizaciju i vođenje svih seminara provela je Vladimira Pavić, MDC, a pravilnike su prikazale te pobliže objasnile odredbe članice *Stručnog povjerenstva za izradu prijedloga oba pravilnika*: Dubravka Osrečki Jakelić, Dora Bošković, Vesna Dakić, dr.sc. Žarka Vujić, Ljiljana Čerina i Vladimira Pavić. (PRILOG 1.) Informatičku podršku seminara proveo je Zoran Svrtan iz Muzeja za umjetnost i obrt.

Članice povjerenstva su osobe koje su svojim višegodišnjim teoretskim i praktičnim iskustvom apsolutno meritorne za složenu problematiku suvremenog vođenja dokumentacije o građi, a imaju i višegodišnje praktično iskustvo vođenja muzejske dokumentacije. Važno je napomenuti da je Stručno povjerenstvo u sastavljanju prijedloga pravilnika, a zbog velikog otpora prirodoslovnih muzeja prema jedinstvenom načinu obrade građe, konzultiralo i Darka Rukavinu, višeg kustosa Hrvatskog prirodoslovnog muzeja u Zagrebu.

Realizirano je devet seminara koji su održani uz suradnju i pomoć muzeja koji su omogućili sudjelovanje svojih stručnih djelatnika u provedbi seminara te muzeja koji su ustupili prostor za održavanje seminara. To su

1. Franulić, Markita. *Uloga MDC-a u informatizaciji muzejske djelatnosti u Hrvatskoj* // *Informatica Museologica* 31(1- 2) 2000., Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb, str.40. (isti tekst u Zborniku AKM Rovinj).

2. *Ratne štete na muzejima i galerijama u Hrvatskoj*, Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb, 1997., urednica Vladimira Pavić.

Elektronička publikacija *Ratne štete na muzejima i galerijama u Hrvatskoj*, 2000., može se pregleđati na mrežnoj adresi <http://www.mdc.hr/stete/hr/index.html>

Muzej Mimara u Zagrebu, u kojem su održana tri semina za muzeje Zagreba i Zagrebačke županije, te Muzej Slavonije u Osijeku, Muzej grada Rijeke, Arheološki muzej Istre u Puli, Narodni muzej u Zadru, Muzej grada Splita i Umjetnička galerija u Dubrovniku za muzealce iz ostalih hrvatskih županija. (PRILOG 2.) Na seminare je ukupno pozvano 537 stručnih djelatnika iz 138 hrvatskih muzeja, a odazvalo ih se približno 450.

Reakcije i diskusija muzealaca na seminarima pokazale su da većina prisutnih, unatoč dostavljenim tekstovima pravilnika, nije bila upoznata s osnovnim sadržajem pravilnika, a kamoli sa spoznajom da pravilnici predstavljaju standardizirani oblik obrade muzejske građe, nužan kako bi se muzejska mreža profesionalizirala. Prijelazne i završne odredbe pravilnika u kojima se navodi obveza organiziranog provođenja zakonskih propisa u muzejima zbog potrebe konačnog i definitivnog sređivanja zaostataka, percipirao je samo mali broj muzealaca.

Stoga nije čudno da je većina primjedaba bila subjektivna (odnosila se na problem velikih zaostataka u dokumentiranju građe, dok su arheološki i prirodoslovni muzeji uglavnom ukazivali na *nemogućnost provedbe* vođenja jedinstvene inventarne knjige). Svekolika muzej-ska zajednica, na žalost, uglavnom nije prepoznala potrebu organiziranog i jedinstvenog stručnog pristupa u obavljanju muzejske djelatnosti, podizanja stručnosti i standarda rada na višu razinu, te veće profesionalizacije i suradnje među muzejima i muzealcima.

Objektivne primjedbe imali su samo stručnjaci većine manjih zavičajnih i lokalnih muzeja. Oni su opravdano naglasili nemogućnost ispunjavanja svih zakonskih odredaba uzrokovanih neispunjavanjem obveza i nerazumijevanjem osnivača tj. lokalne samouprave vezano uz financijske podršku, zapošljavanje stručnog i tehničkog osoblja, te posebno u realizaciji informatičke podrške u radu.

Na kraju svakog seminara naglašena je mogućnost obraćanja MDC-u, Hrvatskom muzejskom vijeću ili pojedinim članicama povjerenstva radi stručne pomoći, kojom se veliki broj muzejskih stručnjaka koristio i dosad.

Napokon, ako zaključimo:

a) da su pravilnici prošli sve mehanizme koje zakon zahtijeva pri donošenju ovakvih akata, a koji uključuju i mišljenje stručne javnosti;

b) da je ekspertni tim koji je radio prijedloge pravilnika o dokumentaciji zaista kompetentan tim s nadasve praktičnim iskustvom;

c) da je dosadašnja praksa pretočena u pravilo,

smatramo da su pravilnici dobra polazišna točka za budući organizirani rad, i to ne samo na segmentu muzejske dokumentacije. Kako je seminarima doslovce obuhvaćena struka u cijeloj Hrvatskoj, mišljenja smo da je i svrha organiziranja seminara itekako ispunjena, posebno ako stručna javnost usvoji činjenicu da će stručnu pomoć, stručni nadzor te uskađivanje rada unutar sustava muzeja omogućiti provedba matičnosti u muzejima u skladu s objavljenim *Pravilnikom o načinu i mjerilima za povezivanje u sustav muzeja RH/ NN120/02*.

Iako smo svjesni da će tom procesu usklađivanja i usustavljanja te organiziranog djelovanja unutar muzeja, trebati vremena i financijske podrške, smatramo pravilnike velikim napretkom i korakom u budućnost muzejske djelatnosti u Hrvatskoj.

Prilog 1.

POPIS ČLANICA STRUČNOG POVJERENSTVA ZA IZRADU PRAVILNIKA O DOKUMENTACIJI O MUZEJSKOJ GRADI

DUBRAVKA OSREČKI JAKELIĆ, povjesničarka umjetnosti, viša kustosica u Muzeju za umjetnost i obrt, Zagreb. Od 1985. do 1997. radila je kao voditeljica službe muzejske dokumentacije. Sada radi na poslovima voditeljice Zbirke novije fotografije i fotografskog pribora. Autorica je više radova iz područja muzejske dokumentacije.

DORA BOŠKOVIĆ, arheologinja, viša kustosica u Hrvatskome povijesnome muzeju u Zagrebu. Voditeljica zbirke hladnog oružja. Više godina proučava standarde za obradu muzejske građe MDA i UNIMARC. Zbirku hladnog oružja je obradila prema UNIMARC standardima.

Bavi se problemom mogućnosti povezivanja podatkovnih skupina i pronalaženja dodirnih točaka pri sadržajnoj - kataloškoj obradi muzejske građe u arhivima, knjižnicama i muzejima unutar Dublin Core elementa. Katalog MUSEUM 1846.-1996. prenijela na Internet - prema UNIMARC standardima, što je

sl.3 Peti seminar/ Rijeke, Muzej grada Rijeke, 27. ožujka 2003.

sl. 4 Šesti seminar/ Pula, Arheološki muzej Istre, 28. ožujka 2003.

sl.5 Prvi seminar/ Zagreb, Muzej Mimara, 5. veljače 2003.

sl.6 Drugi seminar/ Zagreb, Muzej Mimara, 18. veljače 2003.

sl.7 Treći seminar/ Zagreb, Muzej Mimara, 4. ožujka 2003.

uključivalo određivanje i indeksiranje pojmova prema postojećim međunarodnim standardima.

LJILJANA ČERINA, arheologinja i povjesničarka umjetnosti, viša kustosica u Fundaciji Ivana Meštrovića / Atelijeru Ivana Meštrovića u Zagrebu.

Najvećim dijelom se njen rad odnosi na skupljanje i obradu dokumentacije te katalošku obradu djela Ivana Meštrovića. Koristeći u praksi informatičke mogućnosti formira baze podataka iz čega proizlazi CD-ROM *Ivan Meštrović i Atelijer Meštrović Zagreb*, izdan 2001. godine.

VESNA DAKIĆ, diplomirana inženjerka matematike, viša kustosica/dokumentarist u Tehničkom muzeju u Zagrebu.

Voditeljica je odjela Vatrogastva i zbirke Kompjutorske tehnike, Računske tehnike i Tehnike pisanja i umnožavanja teksta, a istovremeno voditeljica službe muzejske dokumentacije i informatizacije.

DR. SC. ŽARKA VUJIĆ, muzeologinja, docentica na Katedri za muzeologiju Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Tri godine radila je u Strossmajerovoj galeriji u Zagrebu. Zadnjih 10 godina radi na Katedri za muzeologiju i odgovorna je za kolegij Muzejske zbirke.

VLADIMIRA PAVIĆ, povjesničarka umjetnosti, muzejska savjetnica u Muzejsko dokumentacijskom centru. Dugogodišnje kustosko iskustvo stekla kao voditeljica kompleksnih kulturno povijesnih odjela u Muzeju Međimurja, Čakovec i Samoborskome muzeju. Od 1996. radi u MDC-u na savjetničkim poslovima muzeološke naravi, među kojima je i način vođenja muzejske dokumentacije o građi.

Prilog 2.

POPIS RADNIH SEMINARA O PRIMJENI PRAVILNIKA O MUZEJSKOJ DOKUMENTACIJI

1. seminar/ Zagreb, Muzej Mimara (5. veljače 2003.)

Grad Zagreb, pozvano 114 stručnjaka iz 28 muzeja, odazvalo ih se 90.

2. seminar/ Zagreb, Muzej Mimara (18. veljače 2003.)

Grad Zagreb - pozvano 85 stručnjaka iz 26 muzeja, odazvalo ih se 70.

Zagrebačka županija - pozvano 14 stručnjaka iz 8 muzeja, odazvalo ih se 8.

3. seminar/ Zagreb, Muzej Mimara (4. ožujka 2003.)

Pozvana su 73 stručnjaka iz 26 muzeja u 8 županija (1. Varaždinska, 2. Međimurska, 3. Bjelovarsko-bilogorska, 4. Karlovačka, 5. Krapinsko-zagorska, 6. Koprivničko-križevačka, 7. Sisačko-moslavačka, 8. Virovitičko-podravska) - odazvalo ih se 69.

4. seminar/ Osijek, Muzej Slavonije (12. ožujka 2003.)

Pozvano je 56 stručnjaka iz 13 muzeja u 4 županije (1. Osječko-baranjska, 2. Požeško-slavonska,

3. Vukovarsko-srijemska, 4. Brodsko-posavska) - odazvalo ih se 52.

5. seminar/ Rijeka, Muzej grada Rijeke (27. ožujka 2003.)

Pozvano je 35 stručnjaka iz 13 muzeja u 2 županije (1. Primorsko-goranska, 2. Ličko-senjska) - odazvalo ih se 27.

6. seminar/ Pula, Arheološki muzej Istre (28. ožujka 2003.)

Pozvano je 39 stručnjaka iz 13 muzeja u Istarskoj županiji, odazvalo ih se 29.

7. seminar/ Zadar, Narodni muzej (9. travnja 2003.)

Pozvano je 26 stručnjaka iz 7 muzeja u 2 županije (1. Zadarska, 2. Šibensko-kninska) - odazvalo ih se 16.

8. seminar/ Split, Muzej grada Splita (10. travnja 2003.)

Pozvano je 69 stručnjaka iz 19 muzeja u Splitsko-dalmatinskoj županiji, odazvalo ih se 60.

9. seminar/ Dubrovnik, Umjetnička galerija (29. travnja 2003.)

Pozvano je 26 stručnjaka iz 9 muzeja u županiji Dubrovačko-neretvanskoj, odazvao se 21 stručnjak.

Primljeno: 19. prosinca 2003.

SEMINAR ON THE APPLICATION OF THE RULES CONCERNING MUSEUM DOCUMENTATION

During 2003, the Museum Documentation Centre organised and carried out nine working seminars on the application of rules concerning museum documentation (*Rules concerning the conditions and means of realising access to museum holdings and museum documentation /NN 115-01/, Rules concerning the contents and means of keeping museum documentation relating to museum holdings /NN 108-02/*).

The aim of the seminar was to acquaint museum professionals (museum directors, curators, senior curators, museum advisors, documentation specialists and information professionals) with the current problems concerning the future organised process of keeping museum documentation and providing access to documentation - as laid down in the rules mentioned above - while at the same time stressing the importance of museum documentation, which is, according to current law and rules, protected as a cultural asset - in other words, just as important as the museum object.

A total of 537 museum professionals from 138 Croatian museums were invited, and approximately 450 of them took part in the seminars.

SIMPOZIJ "SKULPTURA NA OTVORENOM"

IM 34 (1-2) 2003.
KONGRESI, SIMPOZIJ, SEMINARI
CONGRESSES, SIMPOSIA (WORKSHOPS)

BOŽIDAR PEJKOVIĆ □ Muzeji Hrvatskog zagorja / Galerija Antuna Augustinčića, Klanjec

U Galeriji Antuna Augustinčića u Klanjcu od 21. do 23. svibnja 2003. održan je simpozij *Skulptura na otvorenom*, koji je u ime Ministarstva kulture Republike Hrvatske otvorila pomoćnica ministra kulture mr. Branka Šulc. Tijekom trodnevna rada održano je 47 od 53 prijavljena izlaganja. Tako velik odaziv sudionika omogućio je široku razmjenu iskustava i mišljenja te potvrdio postojanje ne samo potrebe i htijenja nego i mogućnosti te snaga koje bi mogle izvesti definiciju i diviziju pojma skulpture na otvorenom, a samim time i pojma skulpture općenito, te tako stvoriti alat i nužnu osnovu za kvalitetan stručni i znanstveni rad.

Nije čudno što je upravo Galerija¹ iznjedrila jedan ovakav skup: kao muzej skulpture prirodno je razvila senzibilitet za široku problematiku kiparstva, a kao memorijalni muzej upravo majstora Augustinčića posebno je okrenuta pitanjima skulpture na otvorenom.

Prema prvotnoj zamisli, simpozij je trebao biti dijelom pripremnih radova za izložbu *Skulptura na otvorenom*, koja je trebala prerasti u *Trijenale skulpture na otvorenom*, čime bi se trajno promicalo vrijednosti ovog segmenta kiparstva, uz poticanje i konkretno potpomaganje njegova razvoja. Međutim, zeleno svjetlo dobio je jedino simpozij, stječući time novu dimenziju i važnost. Stoga se njegovim pripremama pristupilo s pozornošću i vrlo ozbiljno.

Okupljen je vrstan organizacijski odbor², jasno je postavljen cilj³ i definirana okvirna područja / teme⁴. Obavijest i poziv za sudjelovanje odaslani su najširem krugu povjesničara umjetnosti, arhitekata i kipara diljem

MHZ - Galerija Antuna Augustinčića

Dr. Jadranka Damjanov
Dr. Radovan Ivančević
Mr. Irena Kraševac
Dr. Zvonko Maković
Božidar Pejković

Pridonijeti utvrđivanju sadržaja, opsega i dosega pojma skulpture na otvorenom te klasifikaciji tog segmenta kiparstva, na osnovi likovnoteoretskih, lingvističkih i povijesnoumjetničkih istraživanja i promišljanja.

POJAM SKULPTURE NA OTVORENOM
Skulptura - skulptura na otvorenom

PROSTOR

Prostor, okruženje, okoliš
Prirodna i urbana sredina
Parkovna skulptura
Skulptura kao urbanistički element

VELIČINA

Veliko i monumentalno

DOSTUPNOST

Intimno i javno
Povlašteni krug i najšira javnost
Javna plastika - javni spomenici

FUNKCIJA

Komemorativna, spomenička, ludička

TEMATIKA

Sakralna i profana
Mitološka i simbolička

ODNOS PREMA ARHITEKTURI

Skulptura kao arhitektura i arhitektura kao skulptura
Skulptura podređena arhitekturi
Sklad/sinteza arhitekture i skulpture

MATERIJALI

Trajnost i trošnost

1 Organizator

2 Organizacijski odbor

3 Cilj simpozija

4 Okvirna područja/teme

SOCIOLOŠKI ASPEKTI

Društveni utjecaji i utjecaji na društvo

Tonko Maroević
*Heliotropizam oblika*Višnja Flego
*Pojam skulpture na otvorenom u hrvatskim enciklopedijama i leksikonima*Jadranka Damjanov
*Vizualno taktilni pojmovi i klasifikacija skulpture*Lavinija Belušić
*Prilozi tumačenju kiparsko-arhitektonsko-prostornih odnosa kroz neke teorije zamjedbe i prikazivanja*Radovan Ivančević
*Varijacije na temu skulpture u urbanom i pejzažnom okolišu*Fedor Kritovac
*Prikazivanje i skrivanje skulpture*Maro Grbić
*Dostupnost i javna skulptura*Branka Hlevnjak
*Kip kao urbani inventar*Sandra Kržić Roban
*Pred zidom: strah od praznine?*Janka Vukmir
*Trebamo li skulpturu na otvorenom?*Eugen Franković
*Temeljna iskustva: prostor, vrijeme, oblik - hrvatska varijanta javne plastike*Vladimir P. Goss
*Arhitektonska plastika i "zanimljiva vremena" - Antika, Srednji vijek, danas*Branka Vojnović - Traživuk
*Antropologija spomenika (Grgur Ninski u Splitu)*Nadežda Čačinović
*Ukrštanje roda u reprezentativnoj skulpturi*Vinko Srhoj
*Monumentalno kao totalitarno*Ljiljana Kolešnik
*Između naracije i dekonstrukcije. Problemi suvremene spomeničke skulpture posvećene žrtvama bolokausta*Elena Cvetkova
*Povjesničar umjetnosti između "podobnih" i "nepodobnih" spomenika*Želimir Hladnik
*Muka po kiparstvu. Vrvat sculptores*Ferdinand Meder
*Konzervatorski i sociološki aspekti zaštite skulptura na otvorenom*Mario Braun
*Nedestruktivna ili malodestruktivna istraživanja kao metoda utvrđivanja stanja spomenika u funkciji određivanja konzervatorsko-restauratorskog postupka na primjeru spomenika (pila) sv. Trojstva u Požegi*Šefka Horvat Kurbegović
*Trajnost materijala: od prevencije do konzervacije*Ivo Donelli
*Konzervatorsko-restauratorski zabvati na kamenoj plastici*Josip Korošec
*Fontana F. Robbe ili o trajnosti kamena u urbanoj sredini*Tone Papić
*Devastacija, obnova i interpolacija - osječki primjer*Stjepan Lončarić
*Obnova bastiona kao skulptura - specifični "land art"*Nada Duić - Kowalsky i Ranko Dokmanić
Kamen iskonski materijal - znak u oblikovanju prostora - kulturnog pejzaža

Hrvatske - bilo da su institucionalizirani na fakultetima, akademijama, institutima, muzejima, zavodima za zaštitu spomenika i restauratorskim zavodima, bilo da su slobodni istraživači - te srodnim strukama i njihovim udrugama. Željelo se doprijeti do svakog stručnjaka koji se izravno ili posredno bavi skulpturom.

Prijave su stizale iz svih dijelova Hrvatske, a zahvaljujući kolegijalnim kontaktima pojedinaca i ustanova, simpozij se prirodno proširio na susjednu Sloveniju i Austriju.

Odziv je nadmašio sva očekivanja: pristiglo je osamdesetak prijava, od kojih su 53 uključivale izlaganje.

Sudeći prema prispjelim sažecima, sva izlaganja uklopala su se u zadane okvire - štoviše bez većih sadržajnih preklapanja - te nije preostalo drugo nego produljiti trajanje simpozija. Uzimajući u obzir i teme i pristup temama, načinjen je program simpozija⁵ prema kojemu je, uz manja odstupanja, skup i održan. Tehničku podršku pružala je tvrtka Atman v.d., a moderirali su Mario Braun, dr. Ljiljana Kolešnik, mr. Irena Kraševac i mr. Snježana Pintarić.

Prvog dana prevladavale su teme s dominantno teorijskim, filozofskim ili sociološkim pristupom. Drugog se dana preko zaštitarske tematike logično prešlo na odnose skulpture i arhitekture te otpočelo s temama preglednog tipa, koje su prevladavale trećeg dana simpozija.

Podržavajući programsku orijentaciju pojedinih dana simpozija, kao neformalan ali značajan prilog sudionici ma su (za vrijeme vožnje od Zagreba do Klanjca odnosno u vrijeme odmora) prikazani filmovi Bogdana Žižića *Damnatio memoriae ili Udar na sjećanje* iz 2001. godine (prvog dana) te Petra Krelje *Mediteranski kiparski simpozij Labin - Dubrova* iz 2002. godine (trećeg dana). Uz to, Galerija je u svom Salonu priredila izložbu koja je na najbolji mogući način odgovarala cjelokupnom simpoziju: izložbu Dušana Džamonje, kojega ime u kolektivnoj svijesti funkcionira kao sinonim za skulpturu na otvorenom.

Nakon trodnevna rada, pokazalo se da je simpozij uspio. Ne samo zato što je okupio toliki broj sudionika i omogućio iznošenje relevantnih dosega struke, o čemu dovoljno rječito svjedoče već i same teme izlaganja te knjiga sažetaka koja je tiskana za sam skup (integralni će radovi biti objavljeni u *Analima Galerije Antuna Augustinčića*; tek s tim izdanjem simpozij će u potpunosti ostvariti pun značaj i utjecaj). Uspio je prvenstveno stoga što je raspravama i završnim zaključkom unisono upozoreno na glavni nedostatak struke: nepostojanje terminologije odnosno tezaurusa te usustavljene klasifikacije, barem kad je riječ o skulpturi. Stoga organizatoru posebno godi što naziv simpozija i ostali izrazi koje je kroz predložena okvirna područja odnosno teme diskretno ponudio kao termine, jednako kao ni u njima sadržana klasifikacijska stajališta, nisu dovođeni u pitanje, tako da mogu postati jezgrom zahtijevanog sveobuhvatnog rječnika i okosnicom usustavljene klasifikacije.

NEKI ASPEKTI MUZEJSKE DJELATNOSTI U HRVATSKOJ 2003.-PREGLED NA TEMELJU PODATAKA IZ REGISTRA MUZEJA, GALERIJA I ZBIRKI RH

MARKITA FRANULIĆ □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

Registar muzeja, galerija i zbirki u RH koji vodimo u Muzejskome dokumentacijskom centru (MDC), baza je podataka o ustanovama, u kojoj je u obliku strukturiranih zapisa organizirane informacije o hrvatskim muzejima. U Registru skupljamo i obrađujemo podatke o obilježjima i djelatnostima zajedničkim svim muzejima. To su:

- podaci o ustanovi (od osnovnih i dijelom administrativnih podataka kao što su naziv i adresa, pripadnost županiji, ime ravnatelja i /ili voditelja, radno vrijeme i dr., do stručnih podataka kao što su tip i vrsta muzeja, djelokrug, kodna oznaka, godina registracije, osnivač, kategorija građe i zgrade),
- podaci o muzejskim zbirkama (naziv, vrsta, voditelj, ukupan broj predmeta, broj inventiranih predmeta, baza podataka, broj predmeta u bazi, godina i broj registracije, kategorija, dostupnost),
- podaci o dokumentacijskim zbirkama (isti skup podataka kao za muzejske zbirke),
- podaci o stručnom osoblju (ime i prezime, stručna sprema, zvanje stečeno diplomom ili svjedodžbom, stručno zvanje, znanstveno zvanje, godina rođenja, godina polaganja stručnog ispita, osobni e-mail djelatnika),
- podaci o prostorima kojima muzej raspolaže (za stalni postav, povremene izložbe, urede, čuvaonicu, restauratorsko-preparatorsku radionicu, knjižnicu, čitaonicu, predavaonicu, fotolaboratorij, prodajni prostor, restoran ili cafe te ostalo),
- podaci o knjižnici (postoji li, kome je namijenjena i ime voditelja),
- podaci o postojanju restauratorske i/ili preparatorske radionice,
- podaci o tome je li muzej upisan u Očevidnik Ministarstva kulture RH.

Od 1992., otkad Registar postoji, njegova se struktura mijenjala, osobito posljednjih godina kada smo ga nastojali uskladiti sa *Zakonom o muzejima* te standardizirati podatke na sadržajnoj razini. Zbog toga je uspostavljen određen sustav klasifikacije i svojevrstan oblik terminološkog nadzora u rubrikama u kojima je to bilo moguće primijeniti. Podaci za Registar prikupljaju se anketnim upitnikom početkom svake kalendarske godine, a odaziv na anketu posljednjih se godina kreće od 75 do 90 posto.

Analizom podataka iz Registra kao i podataka iz *Izvešća hrvatskih muzeja* i *Izvešća zagrebačkih muzeja* može se dobiti manje-više cjelovit uvid u muzejsku djelatnost u Hrvatskoj. Podaci su strukturirani tako da ih je moguće analizirati za određeno vremensko razdoblje, za pojedino zemljopisno ili administrativno područje, za pojedinu vrstu muzeja ili prema nekom drugom kriteriju.

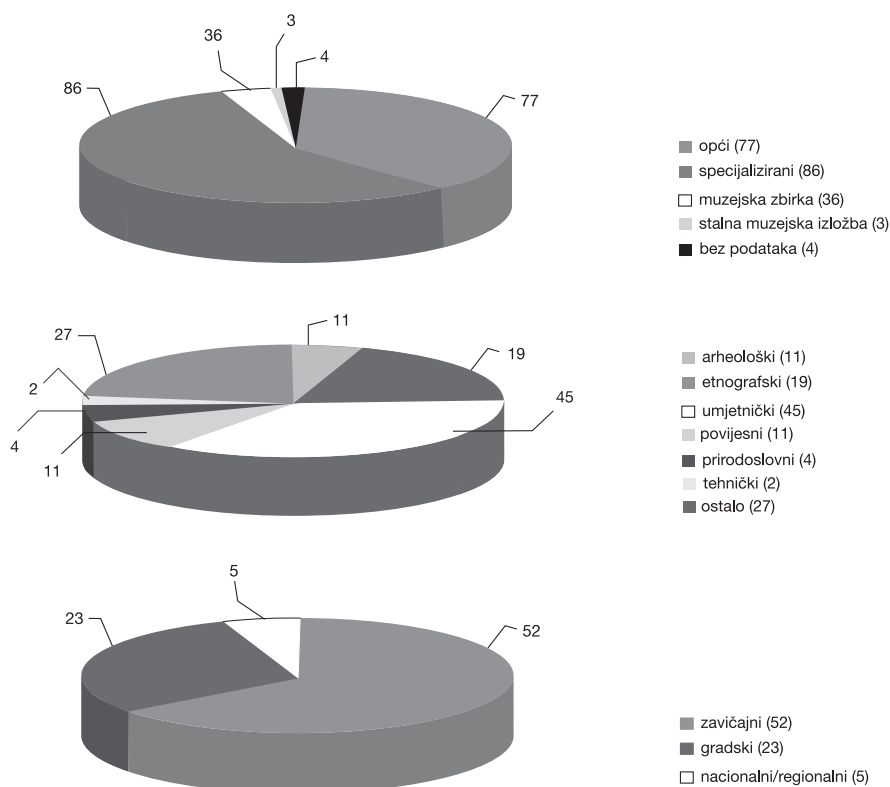
Ovdje ćemo dati prikaz osnovnih obilježja hrvatskih muzeja, galerija i zbirki koje vodimo u Registru i to na osnovu broja od 206 jedinica.¹

Moramo napomenuti da u Registru razlikujemo dvije skupine institucija. Jednu skupinu čine muzeji, galerije i zbirke koji zadovoljavaju uvjete koje propisuje Zakon o muzejima. Takvih je 166 jedinica i one su bile obuhvaćene anketnim upitnikom 2003. godine, na koji je odaziv bio 91 posto. Za te smo jedinice sve podatke koji su nam bili nejasni ili nepotpuni provjerili putem telefona ili e-maila i dopunili u bazi podataka. Drugu skupinu institucija čini 40 jedinica: muzeja, galerija i zbirki koje ne zadovoljavaju sve potrebne uvjete za registraciju tj. za pravno postojanje, ali imaju muzejsku građu i muzejsku dokumentaciju. Za njih nije provedena anketa 2003. godine, ali su se tijekom godine podaci ažurirali informacijama prikupljenim na različite druge načine (telefonom, izvješćima o radu, terenskim obilaskom i sl.).

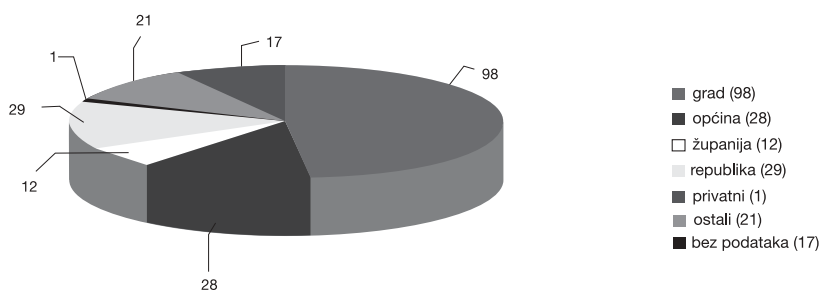
Vrsta muzeja. Prema vrsti muzeja, u Hrvatskoj je 45 posto specijaliziranih muzeja, 36 posto općih, 16 posto muzejskih zbirki i 1 posto stalnih muzejskih izložaba.

Većina specijaliziranih muzeja, muzejskih zbirki i stalnih muzejskih izložbi (svi imaju istu klasifikaciju prema vrsti građe) su umjetnički muzeji - 38 posto, 16 posto su etnografski, po 9 posto je povijesnih i arheoloških, 3 posto je prirodoslovnih, 2 posto tehničkih, a 23 posto ih se vodi pod oznakom "ostalo" (npr. tiflološki, pomorski, memorijalni i dr.). Od općih muzeja 65 posto njih su zavičajni, 29 posto gradski, a 6 posto su nacionalni ili regionalni.

¹ Na naizgled jednostavno pitanje o broju muzeja na nekom teritoriju nije uvijek jednostavno odgovoriti. Naime, i na sastanku Europske grupe za muzejsku statistiku (EGMUS-a), u kojoj Hrvatsku od 2002. zastupa Markita Franulić, bilo je govora o tome jer i druge zemlje imaju isti problem. Na posljednjem sastanku održanom u listopadu 2003. u Berlinu raspravljalo se o tome treba li u ukupan broj muzeja ubrojiti samo muzeje, galerije i zbirke kao pravne osobe ili kao zasebne jedinice treba brojiti i područne i/ili dislocirane zbirke koje mogu biti u nadležnosti nekog muzeja ili neke druge ustanove te različite muzeje koji su u sastavu većih administrativnih jedinica, a nisu pravne osobe. Dogovoreno je da se za potrebe EGMUS-a broje "sites" tj. muzeji, galerije i zbirke kao muzeološke činjenice, a ne kao pravne osobe. Za potrebe ovog pregleda korišten je način koji predlaže EGMUS, tim prije jer se i u Registru muzeja, galerija i zbirki u RH podaci vode na taj način. Pojam "site" prevodimo ovdje kao jedinica.

Osnivač, djelokrug, raspored prema županijama. Ovisno o osnivaču 48 posto muzeja osnovala je gradska uprava, 14 posto općine, 6 posto županije. To znači da je lokalna samouprava osnivač 68 posto jedinica. Država je osnivač 14 posto muzeja. Samo je 1 muzej privatni (što je manje od 0,5 posto) dok su tvrtke, udruženja, HAZU i druge institucije osnivači 10 posto muzeja.

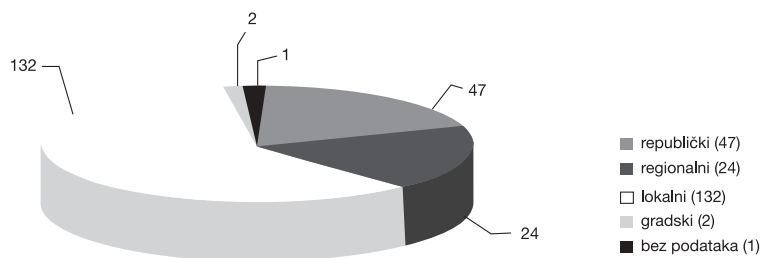

101 jedinica je samostalna ustanova, većoj muzejskoj cjelini pripada njih 36, a centrima za kulturu ili pučkim otvorenim učilištima njih 332.² U sastavu tvrtki su 4 jedinice, HAZU-a - 6, općina - 10, gradova - 8 te ostalih struktura (turističke zajednice, ustanova) - 7 jedinica. Dislocirane zbirke ima 14 muzeja, a dvije institucije su specifične (Dubrovački muzeji i Muzeji Hrvatskog zagorja), one su zapravo administrativne jedinice koje se sastoje od 6, odnosno 5 različitih specijaliziranih muzeja.

Ovisno o djelokrugu tj. području djelovanja muzeja, 65 posto muzeja, galerija i zbirki su lokalni (zavičaj i grad), 12 posto su regionalni, a 23 posto njih ima republički djelokrug. Nerazmjernost od 9 posto između broja muzeja kojima je osnivač Republika i republičkog djelokruga jest ponajviše u činjenici da je mnogim zagrebačkim muzejima koji imaju nacionalni djelokrug osnivač grad. Ta se činjenica pokazuje nelogičnom osobito u Sustavu muzeja RH u kojemu su pet od šest matičnih muzeja prvog stupnja gradski muzeji, a ne nacionalni (iako po građi to nesumnjivo jesu).

² Iako je Zakon o muzejima propisao odvajanje od takvih institucija i osnivanje samostalnih, to je, sudeći prema stanju koje možemo očitati iz Registra, kao i iz izvještaja o radu, za sada nemoguće jer lokalna samouprava najčešće ne može osigurati sredstva ni ostale uvjete za samostalno funkcioniranje muzeja, galerija i zbirki koji su sada u sastavu centara za kulturu i sličnih institucija.

DJELOKRUG MUZEJA

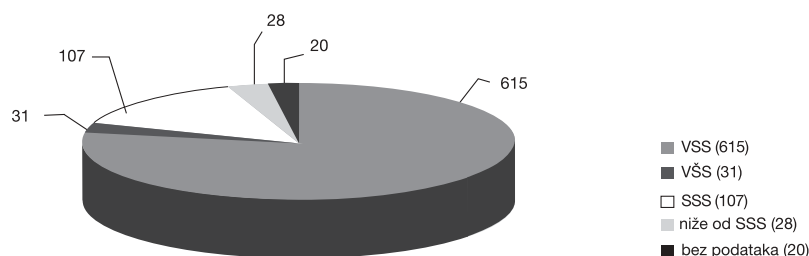

Razmatrajući raspored prema županijama, najviše je jedinica u Splitsko-dalmatinskoj županiji (32), potom u Gradu Zagrebu (30), 17 ih je u Dubrovačko-neretvanskoj županiji, po 15 u Istarskoj i Primorsko-goranskoj, 13 u Koprivničko-križevačkoj, 12 u Krapinsko-zagorskoj, po 9 u Zadarskoj i Zagrebačkoj županiji, po 8 u Bjelovarsko-bilogorskoj i Osječko-baranjskoj, 6 ih je u Vukovarsko-srijemskoj, po 5 u Ličko-senjskoj i Karlovačkoj, po 4 u Brodsko-posavskoj, Sisačko-moslavačkoj i Šibensko-kninskoj županiji, po 3 su u Varaždinskoj i Virovitičko-podravskoj, 2 u Međimurskoj te 1 u Požeško-slavonskoj županiji.

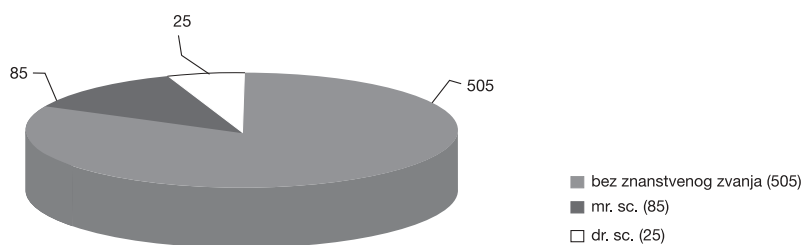
Stručni djelatnici. U hrvatskim muzejima radi 811 stručnih djelatnika (tj. djelatnika s nekim od zvanja koje spominje *Zakon o muzejima*, čl. 36. - 43., ili onih na takvim poslovima), što je 40 više nego 2002., a čak 91 više nego 1999. godine. Djelomičan razlog tome su precizniji i ažurniji odgovori na anketu, ali ipak ne u tolikoj mjeri. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku³ 2000. su u hrvatskim muzejima bile zaposlene ukupno 1.394 osobe. Imajući to u vidu, broju stručnih djelatnika možemo pribrojiti još 30-40 posto ostalih zaposlenika, čime ćemo dobiti približan broj svih zaposlenika u muzejima. Otprilike 40 posto muzealaca (320) zaposleno je u muzejima Grada Zagreba. Razlog tome je broj i veličina muzeja, ali to znači da u otprilike 15 posto jedinica radi četrdesetak posto stručnjaka. Primjerice u Splitsko-dalmatinskoj županiji, s najvećim brojem muzejskih institucija (otprilike 16 posto od ukupnog broja) radi samo 14 posto (109) od ukupnog broja zaposlenih, a u Istarskoj županiji s dvostruko manjim brojem muzeja u odnosu prema Splitsko-dalmatinskoj radi i dvostruko manji broj stručnjaka (55). To je tema za daljnje istraživanje, ali navodi na tezu da taj nerazmjer postoji između zagrebačkih muzeja i muzeja u ostalim županijama, dok je odnos u broju zaposlenih među ostalim županijama uravnotežen.

Visoku stručnu spremu ima 78 posto hrvatskih muzealaca, višu 4 posto, srednju spremu 13 posto te nižu spremu od srednje 3 posto. Od visokoobrazovanih stručnjaka 18 posto ih ima znanstveno zvanje: 14 posto su magistri znanosti, a 4 posto su doktori znanosti.

STRUČNA SPREMA

ZNANSTVENO ZVANJE

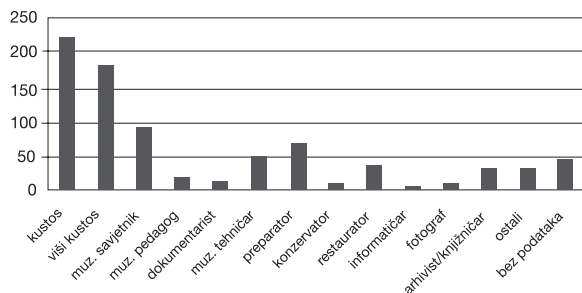

Većina muzejskih stručnjaka radi na radnome mjestu kustosa (tj. to su kustosi, viši kustosi i muzejski savjetnici). Njih je 489. Muzejskih pedagoga svega je 18, iako je veći broj onih koji rade poslove muzejskog pedagoga. Razlog tom broju je taj što donedavno nije bilo stručnog ispita za muzejske pedagoge pa se i oni koji se bave pedagoškim radom vode kao kustosi (što često i jesu, tj. vode zbirku i edukacijske aktivnosti). Dokumentarista u muzejima ima 12. Djelomičan razlog tome je isti onaj koji je spomenut kod muzejskih pedagoga, no neosporna je činjenica da u hrvatskim muzejima

³ *Kultura i umjetnost u 2000.*
Statistički izvještaj, 1145. Državni zavod za statistiku, 2002.

mali broj osoba radi poslove dokumentarista. Unatoč uvođenju novog muzejskog zvanja muzejskog informatičara i strateškog opredjeljenja za zapošljavanjem većeg broja stručnjaka tog profila, u hrvatskim muzejima radi samo 6 informatičara.

Zanimljivo je da unatoč dugogodišnjem postojanju studija za obrazovanje diplomiranih muzeologa, u hrvatskim muzejima nije zaposlen niti jedan stručnjak toga zvanja. Muzeologa ipak ima, ali samo onih sa završenim poslijediplomskim studijem muzeologije, tj. onih koji su već radeći u muzeju stekli takvo (znanstveno) zvanje.

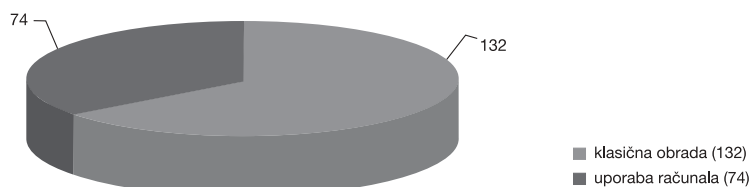
Promatrajući dobnu strukturu hrvatskih muzejskih profesionalaca uočljiva je tendencija pomlađivanja, iako polaganog: današnja prosječna dob hrvatskog muzealca je 46 godina, dok je 1998. to bilo 49 godina.

Obrada zbirki. U hrvatskim se muzejima nalazi 5.160.469 predmeta u 1.170 muzejskih zbirki. No, moramo biti svjesni da to nije točan broj predmeta jer neki muzeji nisu izrazili točan ukupan broj predmeta koje posjeduju. To se osobito odnosi na arheološke i prirodoslovne muzeje te na arheološke i prirodoslovne zbirke u općim muzejima. Podatke o ukupnom broju predmeta u arheološkim zbirka ponekad dobivamo izražene i brojem kutija različitih ulomaka, a pitanje je kolikim će brojem predmeta u konačnici to rezultirati. Stoga podatke o ukupnom broju predmeta, te odnose i omjere koji iz toga proizlaze moramo promatrati s određenom rezervom jer je riječ o poznatom ukupnom broju predmeta. Naravno, to nije slučaj sa svim vrstama muzeja i zbirki pa podaci kojima raspolažemo ipak pokazuju trendove i omjere koje možemo smatrati vjerodostojnima. Revizija građe koju su muzeji bili dužni provesti prethodnih godina rezultirala je i raščišćavanjem podataka o muzejskim zbirka, što se iz godine u godinu moglo uočiti u anketnim upitnicima jer su podaci postajali sve pročišćeniji i s definiranim brojkama (tj. bez "oko" ili "otprilike", brojke u istim muzejima i istim zbirka varirale su iz godine u godinu i prema gore i prema dolje; bilo je napomena "revizija u tijeku", formirale su se nove zbirke).

Dokumentacijskih zbirki⁴ (fototeka, dijateka, filmoteka, videoteka, planoteka, fond dokumentacijskih crteža, hemeroteka, fonoteka, fond digitalnih i magnetskih zapisa, arhiv, ostalo) u hrvatskim muzejima ima 414 sa 637.798 jedinica. Ukupan broj predmeta nemoguće je izreći jer je upravo za tu vrstu zbirki karakteristično da podatke o ukupnom broju predmeta mnogi muzeji ne iskazuju jer imaju pregled nad inventiranom dokumentacijskom građom, ali ne uvijek i nad ukupnom. U polju "ukupan broj predmeta" često ništa ne piše, dok se u polju broj inventiranih jedinica nalazi neka brojka, tako da prilikom automatskog zbrajanja u bazi podataka može doći do apsurdne situacije da je broj inventiranih jedinica veći od njihova ukupnog broja.

Od ukupnog broja muzejskih predmeta (tj. onih u muzejskim zbirka) 44 posto njih je inventirano, tj. 2.291.270.

Za obradu muzejske građe računalom se koristi 36 posto muzeja, a 14 posto muzeja koristi se računalom i za obradu dokumentacijske građe. Uporabom računala obrađuje se građa u 36 posto muzejskih zbirki i građa u 23 posto dokumentacijskih zbirki.

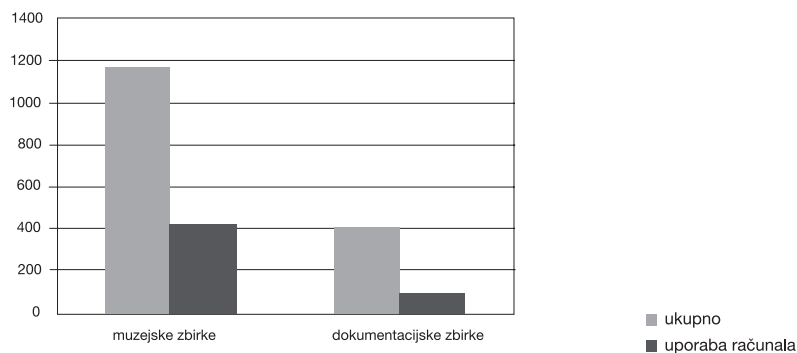

STRUČNI DJELATNICI

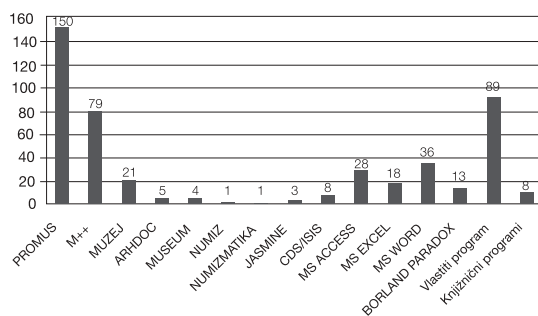
OBRADA MUZEJSKIH ZBIRKI PREMA BROJU MUZEJA

⁴ Popis dokumentacijskih zbirki temelji se na *Pravilniku o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi*. Narodne novine 108 (2002.)

UPORABA RAČUNALA PREMA BROJU ZBIRKI

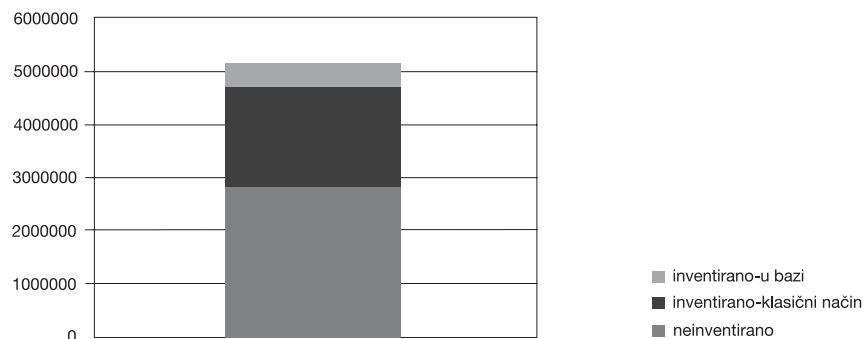

Od 1.170 muzejskih zbirki, u 465 njih koristi se neki od računanih programa za inventarizaciju građe. U 23 različita programa obrađuje se 401 zbirka, a za 64 zbirke imamo podatke da se za obradu korist "vlastiti program". Govorimo o zbirkama, a ne o muzejima jer nije rijedak slučaj da u istome muzeju različiti kustosi rade u različitim programima, prema vlastitom izboru. To se događa čak i kada muzej nabavi određeni program za korištenje na razini čitavog muzeja. Prevladavaju dva specijalizirana programa: Promus i M++. U Promusu se obrađuje 150 zbirki, a u programu M++ 79 zbirki, no velik broj muzeja još se uvijek koristi tablicama u nekom od Microsoftovih programa (66 zbirki) ili "vlastitim programima" - 64 zbirke (među kojima su, pretpostavljamo, također najbrojnije tablice u MS programima). Osim spomenutih, pojedini muzeji koriste se još nekim specijaliziranim programima za obradu muzejske građe.

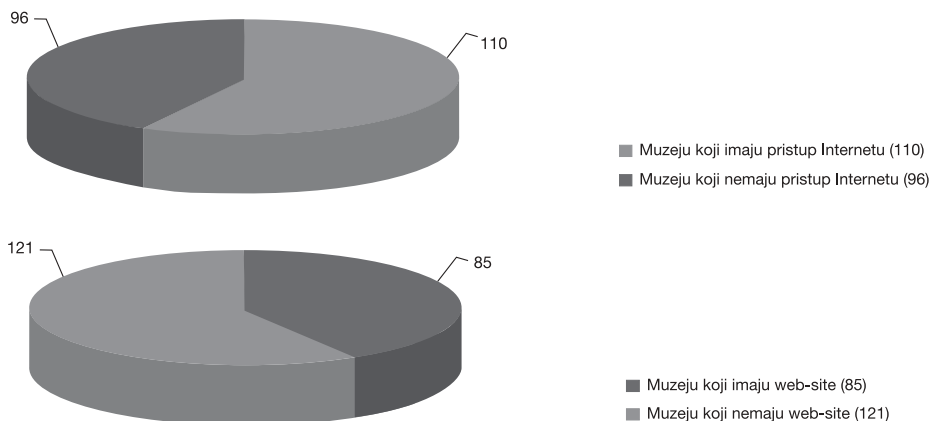
RAČUNALNA OBRADA ZBIRKI / PROGRAMI

Međutim, čest je slučaj da muzeji navode kako imaju neku od spomenutih baza podataka, ali u nju nije upisan niti jedan predmet. Od 74 jedinice koje navode da muzejsku građu obrađuju i računalo, tek u njih 54 postoje zapisi u bazama podataka, što je 26 posto muzeja (iako ih 10 posto više daje podatak o računaloj obradi građe). To potkrepljuju i druge brojke. U zbirkama koje za inventarizaciju koriste računala nalazi se ukupno 2.092.438 predmeta. Od njih je inventirano 1.441.446 jedinica, tj. 69 posto, ali računalo je obrađeno (upisano u bazu podataka) 380.838 predmeta. To je 7 posto od ukupnog broja predmeta u muzejima, ili 17 posto od ukupnog broja inventirane građe, a 26 posto od broja inventiranih predmeta koji se nalaze u zbirkama koje se računalo obrađuju.

OBRADA MUZEJSKE GRAĐE U ODNOSU
PREMA UKUPNOM BROJU PREDMETA

Ovdje je uočljiva velika razlika između muzeja u Gradu Zagrebu i ostalih muzeja u Hrvatskoj jer se 86 posto računalno obrađene građe nalazi u zagrebačkim muzejima (329.031 predmet).

Pristup Internetu i web-siteovi. Pristup Internetu, sudeći prema broju e-mail adresa ustanova, ima 110 muzeja, galerija i zbirki (53 posto). Svoj web-site ili web-siteove ima 85 muzeja (41 posto). U sklopu projekta MDC-a *Muzeji Hrvatske na Internetu* predstavljena je ukupno 41 jedinica. Vlastiti web-site imaju 24 muzeja, 5 muzeja predstavljeno je u sklopu veće institucije u čijem sastavu djeluju (npr. HAZU, NSK), a 15 muzeja predstavljeno je na web-siteovima grada i /ili lokalne turističke zajednice. Po dva web-sitea (vlastiti i u sklopu sitea MDC-a) ima 8 muzeja.

PRISTUP INTERNETU

WEB SITE

Knjižnica i restauratorsko-preparatorska radionica. U muzejima djeluje 117 knjižnica, od čega su 73 samo za stručno osoblje (često je riječ o priručnoj stručnoj građi, a ne o knjižnici ustrojenoj prema standardima knjižničarske struke), a 44 su namijenjene i vanjskim korisnicima.

Restauratorsku ili preparatorsku ili restauratorsko-preparatorsku radionicu imaju 44 jedinice.

Na početku smo spomenuli 40 jedinica: muzeja, galerija i zbirki koje ne zadovoljavaju sve potrebne uvjete za registraciju tj. za pravno postojanje, ali imaju muzejsku građu i muzejsku dokumentaciju. Iako su one uključene u prethodnu analizu, ovdje bismo željeli istaknuti neke njihove značajke.

Vrsta, osnivač, pripadnost i djelokrug. Od 40 jedinica, koje se nalaze u 14 županija, grad je osnivač 34 posto njih, općina također 34 posto, a različite lokalne institucije, udruge i sl. 10 posto. Dakle, ovdje je lokalna samouprava i lokalna zajednica osnivač svih muzeja, galerija i zbirki. Samostalnih ustanova među tim institucijama svega je 9, centrima za kulturu, narodnim sveučilištima, pučkim otvorenim učilištima i sl. pripada 11 jedinica, gradskoj upravi 7, općinskoj 8, a turističkoj zajednici 1, dok ostalim strukturama pripadaju 4.

Prema vrsti, najviše je općih muzeja (17), potom specijaliziranih (12), muzejskih zbirki je 9, a 1 je stalna muzejska izložba. Među specijaliziranim jedinicama najviše je umjetničkih - 7 te etnografskih - 5. 38 muzeja, galerija i zbirki lokalnog su područja djelovanja (94 posto), a jedna je jedinica regionalnog djelokruga (3%), dok za jednu nema podataka.

Stručni djelatnici. U čak 20 jedinica tj. 50 posto njih nije zaposlen niti jedan stručni djelatnik, u 18 njih radi po jedan stručni djelatnik, a u 2 po dvoje. Ukupan broj stručnih djelatnika zaposlenih u ovim muzejima, galerijama i zbirka je 25, od čega je 5 kustosa, 1 je kustos i arhivist, 1 je muzejski tehničar, 1 preparator i 1 bibliotekar, dok čak za 15 njih nema podataka tako da je upitno je li uopće riječ o stručnim muzejskim djelatnicima. Sudeći prema podacima o pripadnosti ovih muzeja, galerija i zbirki čest je slučaj da su pojedini zaposlenici u općinama, gradskim upravama i turističkim uredima zaduženi za brigu o njima, ali ne kao stručnjaci. Visoku stručnu spremu ima 15 djelatnika, višu 1, srednju njih 5, a nižu 1, dok za 3 nema podataka.

Obrada zbirki. U ovih 40 jedinica nalazi se 115 muzejskih zbirki s ukupnim brojem od 38.825 predmeta, od čega je inventirano 22.501. Dva muzeja koriste se računalom za obradu muzejskih zbirki, ali samo jedan ima i zapise u bazi podataka (u prilagođenom Microsoftovu programu).

O broju dokumentacijskih zbirki i predmeta u njima ne možemo dati relevantne podatke ponajprije zato što većina ovih muzeja tek radi na ustrojavanju dokumentacije.

Pristup Internetu i web-site. Od muzeja koje ovdje obrađujemo 6 ih ima pristup Internetu, tj. svoje e-mail adrese, a jedan je predstavljen na web-stranicama lokalne turističke zajednice.

Primljeno: 21. studenoga 2003.

5 Iako je Zakon o muzejima propisao odvajanje od takvih institucija i osnivanje samostalnih, to je, sudeći prema stanju na terenu, za sada nemoguće jer lokalna samouprava najčešće ne može osigurati sredstva ni ostale uvjete za samostalno funkcioniranje muzeja, galerija i zbirki koji su sada u sastavu centara za kulturu i sličnih institucija.

KODNE OZNAKE MUZEJA

MARKITA FRANULIĆ □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

Donošenjem *Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi* aktualizirala se tema kodnih oznaka muzeja. Naime, prema Pravilniku, inventarna oznaka muzejskog predmeta, kao i jedinica sekundarne dokumentacije sastoje se, između ostalog, i od kodne oznake muzeja. Ta se oznaka također upisuje u sve "knjige" i evidencije koje muzej vodi, u rubrici "skupina podataka o ustanovi".

Kodna oznaka jednoznačna je oznaka muzeja, a dodjeljuje je Muzejski dokumentacijski centar svim muzejima (i njihovim područnim zbirkama) u Hrvatskoj.

O toj temi bilo je pisano u nekoliko prilika, uz objavljivanje kodnih oznaka muzeja.¹ Cijeli broj časopisa *Muzeologija* (br. 13 iz 1972.) posvećen je Planu muzeološke klasifikacije Međunarodnog savjeta za muzeje (ICOM-a), iz kojega, kao i iz muzeološke klasifikacije koju je 1985. objavila ista organizacija, proizlaze kodne oznake hrvatskih muzeja.

Kodna oznaka muzeja sastoji se od alfanumeričke oznake - numerički dio označava vrstu muzeja, a slovna oznaka (sastoji se od tri slova) je za naziv mjesta. Numerički dio dodjeljuje se prema ICOM-ovoj muzeološkoj klasifikaciji, a budući da za troslovnju kraticu mjesta ne postoje standardi, tu je oznaku određivala radna grupa koja je dodjeljivala kodne oznake.

ICOM-ova muzeološka klasifikacija na prvom se stupnju diobe dijeli na sedam osnovnih skupina: I. Općenito o muzejima, II. Zemljopisna podjela, III. Muzejske metode i tehnike, IV. Zbirke, V. Posebne djelatnosti muzeja, VI. Institucije i djelatnosti vezane za muzeje, VII. Kategorije muzeja i zbirki.

Za nas je ovdje zanimljiva VII. skupina podataka koja zahvaća klasifikacijske oznake od broja 452 do 990, a koja muzeje i zbirke raspoređuje u sljedeće podskupine: prema smještaju, prema posjetiteljima, prema administrativnim kategorijama (tj. prema osnivaču i nadzoru) te prema vrsti zbirki. Unutar potonje skupine također postoje potpodjele. MDC je uspostavljanjem sustava kodnih oznaka, svim muzejima, galerijama i područnim zbirkama dodijelio kodne oznake, a predviđeno je i da svaka novoosnovana institucija mora od MDC-a zatražiti svoju kodnu oznaku kako bi se izbjeglo preklapanje i pogrešno identificiranje. U početku je za određivanje kodnih oznaka MDC odabrao kriterij administrativne uprave, odnosno kod se određivao prema tome tko je financirao ustanovu (općina, grad, regija) ili prema nazivu muzeja.² Kasnije je kao kriterij uzeta vrsta muzejske građe i tip ustanove te je provedena revizija i ujednačavanje kriterija za određivanje koda kako bi dosljedno bio proveden princip ICOM-ove muzeološke klasifikacije. "Osim toga je u međuvremenu došlo i do brojnih promjena struktura pojedinih muzeja, prerastanja muzejskih zbirki u odjele muzeja i dislociranja od matične zgrade; udruživanja, osamostaljivanja ili ukidanja područnih zbirki" te je i te promjene trebalo uvažiti.³

Jednoznačno obilježavanje danas je osobito bitno prilikom elektroničke obrade podataka i povezivanja različitih baza podataka, stoga je važno da ono bude točno i dosljedno provedeno.

Pregledom kodnih oznaka muzeja, čiji popis donosimo ovdje, utvrdili smo da nije dosljedno poštovan princip dodjele kodnih oznaka prema vrsti građe te da neke ne odgovaraju tipu ustanove na koju se odnose. Stoga smo ponovno proveli reviziju, ponajprije na temelju podataka koje muzeji daju u anketnim upitnicima za Registar muzeja, galerija i zbirki u RH.

Ostaje problem područnih zbirki ili dislociranih objekata pojedinih muzeja koje sada imaju zasebnu kodnu oznaku. No, rješenje nije jednostavno zbog razlika među institucijama. Kod područnih zbirki najčešće je riječ o zasebnim specijaliziranim zbirkama s određenom vrstom građe pa bi bilo dobro da to i registriramo kodnom oznakom. Kod dislociranih objekata muzeja nije rijedak slučaj da je to samo fizički odvojen odjel muzeja pa je pitanje treba li on imati istu kodnu oznaku kao muzej kojemu pripada ili zasebnu? Na primjer, Galerija umjetnina Vinkovci sada ima zasebnu kodnu oznaku, a zapravo je dislocirani odjel općeg muzeja. Sličan je slučaj Galerija Koprivnica, a naizgled i Galerija Vjekoslav Karas u Karlovcu, ali potonja s tom razlikom što ima stalni postav umjetničke zbirke, pa bi zasebna kodna oznaka mogla imati opravdanje. Nesactium je arheološko nalazište u sastavu Arheološkog muzeja Istre, a građa iskopana na tom lokalitetu izložena je u muzeju. Sada Nesactium ima svoju kodnu oznaku, a zapravo nije muzej, ali jest specifična muzeološka jedinica. Primjerice, Donacija dr. Vladimira Malančeca u Koprivnici specifična je jedinica općeg muzeja, a zbog same prirode te zbirke (donacija, biografski karakter, autentični ambijent) možda bi bilo bolje da nosi zasebnu kodnu oznaku, iako pripada općem - regionalnom muzeju. Brojni su primjeri muzeja koji u svome nazivu imaju pojam "gradski", a zapravo se njihova građa i djelatnost odnosi na regiju te bi u takvim slučajevima trebali imati oznaku za muzej čija je građa regionalnog karaktera. O tome smo vodili brigu prilikom revizije kodnih oznaka, ali to nije uvijek bilo jednostavno razlučiti.

IM 34 (1-2) 2003.
IZ DOKUMENTACIJSKIH FONDOVA MDC-A
FROM MDC'S DOCUMENTATION HOLDINGS

1 Fruk, Marinka. *Registar muzej-sko-galerijskih ustanova*. // Bulletin o informatizaciji muzejske djelatnosti Hrvatske. 1/2 (1992.), str. 29-36. *Muzeologija* 25 (1987.), str. 27. i 30-41.

Radovanlija, Snježana. *Izrada i primjena predmetnog kazala ICOM-ove muzeološke klasifikacije*. // Bulletin o informatizaciji muzejske djelatnosti Hrvatske. 6, 1/2 (1995.), str. 8-11. i 20-29.

2 Fruk, Marinka. *Registar muzej-sko-galerijskih ustanova*. // Bulletin o informatizaciji muzejske djelatnosti Hrvatske. 1/2 (1992.), str. 29-36.

3 Ibid.

To je dio pitanja i problema s kojima se danas suočavamo razmatrajući kodne oznake muzeja, a željeli bismo ih riješiti uz pomoć samih muzeja. Stoga u nastavku donosimo popis kodnih oznaka hrvatskih muzeja, galerija i zbirki, sortirane prema "vrsti muzeja i zbirki", a sve muzeje molimo da pogledaju odgovara li postojeća kodna oznaka njihovu muzeju te da nas kontaktiraju kako bismo spomenute nedoumice zajedno riješili.

1.59 - Centri za muzeografsku dokumentaciju

MUZEJSKI DOKUMENTACIJSKI CENTAR	Zagreb	1.59:ZAG
---------------------------------	--------	----------

510 - Regionalni muzeji, "teritorijalni muzeji" (skup zbirki različitog sadržaja koji se odnose na neki teritorij)

GRADSKI MUZEJ BAKAR	Bakar	510:BKR
ZAVIČAJNI MUZEJ BAŠKA	Baška	510:BAŠ
MUZEJ "BELIŠĆE"	Belišće	510:BLŠ
ZAVIČAJNI MUZEJ BENKOVAC	Benkovac	510:BNK
ZAVIČAJNI MUZEJ BIOGRAD NA MORU	Biograd n/m	510:BNM
MUZEJ BRDOVEC	Brdovec / Prigorje Brdovečko	510:BDC
MUZEJSKA ZBIRKA BRIBIR	Bribir	510:BRB
JAVNA USTANOVA NACIONALNI PARK BRIJUNI, ODJEL "KULTURNO-POVIJESNA BAŠTINA"	Brijuni	510:BRI
ETNOGRAFSKI MUZEJ BUJE	Buje	510:BUJ
ZAVIČAJNI MUZEJ BUZET	Buzet	510:BZT
ZAVIČAJNI MUZEJ KONAVALA, ČILIP	Cavtat	510:ČLP
MUZEJ MEĐIMURJA	Čakovec	510:ČKV
ZAVIČAJNI MUZEJ ČAZMA	Čazma	510:ČZA
ODJEL ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE GRADSKI MUZEJ DARUVAR -	Daruvar	510:DAR
GRADSKI MUZEJ DRNIŠ	Drniš	510:DNŠ
MUZEJ ĐAKOVŠTINE	Đakovo	510:ĐKO
ZAVIČAJNA ZBIRKA ĐELEKOVEC	Đelekovec	510:ĐKC
MUZEJ LIKE GOSPIĆ	Gospić	510:GSP
MUZEJ HVARSKO BAŠTINE	Hvar	510:HVR
MUZEJ GRADA ILOKA	Ilok	510:ILK
GRADSKI MUZEJ JASTREBARSKO	Jastrebarsko	510:JST
ZAVIČAJNI MUZEJ KALINOVAC	Kalinovac	510:KAL
GRADSKI MUZEJ KARLOVAC	Karlovac	510:KAR
KNINSKI MUZEJ KNIN	Knin	510:KNI
MUZEJ GRADA KOPRIVNICE	Koprivnica	510:KPR
MUZEJ GRADA KRAPINE	Krapina	510:KRP
MUZEJ MOSLAVINE	Kutina	510:KTN
NARODNI MUZEJ LABIN	Labin	510:LAB
GRADSKI MUZEJ MAKARSKA	Makarska	510:MKR
ZAVIČAJNI MUZEJ NAŠICE	Našice	510:NŠC
GRADSKI MUZEJ NOVA GRADIŠKA	Nova Gradiška	510:NGR
NARODNI MUZEJ I GALERIJA NOVI VINODOLSKI	Novi Vinodolski	510:NVO
ZAVIČAJNI MUZEJ OBROVAC	Obrovac	510:OBR
ZAVIČAJNI MUZEJ OGULIN	Ogulin	510:OGL
GRADSKI MUZEJ OMIŠ	Omiš	510:OMŠ
MUZEJ SLAVONIJE	Osijek	510:OSK
MUZEJ GACKE OTOČAC	Otočac	510:OTČ
ZAVIČAJNI MUZEJ OZALJ	Ozalj	510:OZA
ZAVIČAJNA ZBIRKA GRADA PLOČA	Ploče	510:PLČ
ZAVIČAJNI MUZEJ POREŠTINE	Poreč	510:POR

GRADSKI MUZEJ POŽEGA	Požega	510:PŽG
ZAVIČAJNI MUZEJ GRADA ROVINJA	Rovinj	510:ROV
SAMOBORSKI MUZEJ	Samobor	510:SMB
MUZEJ PRIGORJA	Sesvete	510:SVT
MUZEJ CETINSKE KRAJINE	Sinj	510:SIN
GRADSKI MUZEJ SISAK	Sisak	510:SIK
ZAVIČAJNI MUZEJ SLATINA	Slatina	510:POS
MUZEJ BRODSKOG POSAVLJA	Slavonski Brod	510:SLB
MUZEJ SVETI IVAN ZELINA	Sveti Ivan Zelina	510:ZEL
MUZEJ GRADA ŠIBENIKA	Šibenik	510:ŠBK
BRAČKI MUZEJ	Škrip	510:ŠKR
MUZEJ VALPOVŠTINE	Valpovo	510:VLP
GRADSKI MUZEJ VARAŽDIN	Varaždin	510:VRŽ
ZAVIČAJNI MUZEJ VARAŽDINSKE TOPLICE	Varaždinske Toplice	510:VTO
ZAVIČAJNI MUZEJ VELA LUKA	Vela Luka	510:VLK
MUZEJ TUROPOLJA	Velika Gorica	510:VGR
GRADSKI MUZEJ VINKOVCI	Vinkovci	510:VNK
GRADSKI MUZEJ VIROVITICA	Virovitica	510:VTC
NARODNI MUZEJ ZADAR	Zadar	510:ZDR
ZAVIČAJNI MUZEJ ZMAJEVAC	Zmajevac	510:ZMA
ZAVIČAJNI MUZEJ STJEPAN GRUBER	Županja	510:ŽPA

520 - Umjetnički muzeji, općenito

GALERIJA STARI GRAD	Đurđevac	520:DRV
GALERIJA "VJEKOSLAV KARAS"	Karlovac	520:KAR
GALERIJA KOPRIVNICA	Koprivnica	520:KPR
UMJETNIČKE ZBIRKE MALOGA LOŠINJA	Mali Lošinj	520:MLŠ
GALERIJA RIGO	Novigrad	520:NGR
GALERIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI	Osijek	520:OSK
GALERIJA UMJETNINA	Split	520:SLT
GALERIJA KLOVIČEVI DVORI	Zagreb	520:ZAG
JAVNA USTANOVA "ZBIRKA UMJETNINA ANTE I WILTRUD TOPIĆ MIMARA"	Zagreb	520:ZAG

525 - Muzeji moderne umjetnosti

GALERIJA UMJETNINA "BRANISLAV DEŠKOVIĆ"	Bol	525:BOL
UMJETNIČKA GALERIJA DUBROVNIK	Dubrovnik	525:DBK
GALERIJA SUVREMENE UMJETNOSTI "ARSENAL"	Hvar	525:HVR
GALERIJA BORIS MARDEŠIĆ	Komiža	525:KMŽ
GALERIJA GRADA KRAPINE	Krapina	525:KRP
GRADSKA GALERIJA ANTUNA GOJAKA	Makarska	525:MKR
GALERIJA "KRSTO HEGEDUŠIĆ"	Petrinja	525:PET
ZBIRKA UMJETNINA GRADA PULE	Pula	525:PLA
MUZEJ MODERNE I SUVREMENE UMJETNOSTI	Rijeka	525:RKA
GALERIJA UMJETNINA GRADA SLAVONSKOG BRODA	Slavonski Brod	525:SLB
GALERIJA JURAJ PLANČIĆ	Stari Grad	525:STG
MODERNA GALERIJA	Zagreb	525:ZAG-1
MUZEJ SUVREMENE UMJETNOSTI	Zagreb	525:ZAG-2

531 - Muzeji slikarstva

STROSSMAYEROVA GALERIJA STARIH MAJSTORA HAZU	Zagreb	531:ZAG
GALERIJA ZLATKO PRICA	Samobor	531:SMB

532 - Muzeji skulpture

MUZEJI HRVATSKOG ZAGORJA - GALERIJA ANTUNA AUGUSTINČIĆA	Klanjec	532:KLC
FORMA PRIMA KRAPINA	Krapina	532:KRP
GALERIJA SKULPTURA IVANA SABOLIĆA	Peteranec	532:PTN
FUNDACIJA IVANA MEŠTROVIĆA - GALERIJA IVANA MEŠTROVIĆA	Split	532:SLT
FUNDACIJA IVANA MEŠTROVIĆA - ATELIJER IVANA MEŠTROVIĆA	Zagreb	532:ZAG
FUNDACIJA IVANA MEŠTROVIĆA - CRIKVINE / KAŠTELET IVANA MEŠTROVIĆA	Split	532:SLT-1
SPOMEN GALERIJA IVANA MEŠTROVIĆA	Vrpolje	532:VRP
GLIPTOTEKA HAZU	Zagreb	532:ZAG

534 - Muzeji arhitekture i urbanizma

HRVATSKI MUZEJ ARHITEKTURE HAZU	Zagreb	534:ZAG
---------------------------------	--------	---------

535 - Muzeji grafičke umjetnosti (crteži, tisak, gravure itd.)

GRAFIČKA ZBIRKA NSK	Zagreb	535:ZAG
KABINET GRAFIKE HAZU	Zagreb	535:ZAG

537 - Muzeji naivne umjetnosti

GALERIJA BATINSKE - IVAN LACKOVIĆ CROATA	Ferdinandovac	537:BAT
GALERIJA HLEBINE	Hlebine	537:HLB
HRVATSKI MUZEJ NAIVNE UMJETNOSTI	Zagreb	537:ZAG
MUZEJ MATIJA SKURJENI	Zaprešić	537:ZPR
GALERIJA IZVORNE UMJETNOSTI ZLATAR	Zlatar	537:ZLT

538 - Muzeji arheologije i starina

DUBROVAČKI MUZEJI - ARHEOLOŠKI MUZEJ	Dubrovnik	538:DBK
ARHEOLOŠKA ZBIRKA I LAPIDARIJ DR. GRGA NOVAK	Hvar	538:HVR
PODRUČNA ARHEOLOŠKA ZBIRKA NIN	Nin	538:NIN
ARHEOLOŠKA ZBIRKA OSOR	Osor / Nerezine	538:OSR
ARHEOLOŠKI MUZEJ ISTRE	Pula	538:PLA
ARHEOLOŠKI MUZEJ SPLIT	Split	538:SLT-1
MUZEJ HRVATSKIH ARHEOLOŠKIH SPOMENIKA	Split	538:SLT-2
ZBIRKA ANTIČKE NARONE	Vid kod Metkovića	538:VID
ARHEOLOŠKA ZBIRKA "ISSA"	Vis	538:VIS
ARHEOLOŠKI MUZEJ ZADAR	Zadar	538:ZDR
ARHEOLOŠKI MUZEJ U ZAGREBU	Zagreb	538:ZAG

540 - Muzeji primijenjene umjetnosti, dekorativna industrija i zanatstvo

MUZEJ ZA UMJETNOST I OBRT	Zagreb	540:ZAG
MUZEJ MARTON	Samobor	540:SMB

550 - Muzeji religiozne umjetnosti, općenito

STALNA IZLOŽBA CRKVENE UMJETNOSTI (SICU) ZADAR	Zadar	550:ZDR
--	-------	---------

570 - Muzeji dramske umjetnosti; kazalište i ples

MUZEJSKO KAZALIŠNA ZBIRKA ODSJEKA ZA POVIJEST HRVATSKOG KAZALIŠTA HAZU	Zagreb	570:ZAG
--	--------	---------

600 - Muzeji ili zbirke prirodnih znanosti, općenito

PRIRODOSLOVNI MUZEJ RIJEKA	Rijeka	600:RKA
PRIRODOSLOVNI MUZEJ I ZOOLOŠKI VRT	Split	600:SLT
HRVATSKI PRIRODOSLOVNI MUZEJ	Zagreb	600:ZAG

614 - Zoološki muzeji

ZOOLOŠKI MUZEJ BARANJE - KOPAČEVO	Bilje	614:KPO
-----------------------------------	-------	---------

621 - Muzeji ljudske paleontologije

MUZEJI HRVATSKOG ZAGORJA - MUZEJ EVOLUCIJE I NALAZIŠTE PRAČOVJEKA HUŠNJAKOVO	Krapina	621:KRP
--	---------	---------

630 - Etnografski muzeji i folklor općenito

ZAVIČAJNI MUZEJ DONJA KUPČINA	Donja Kupčina / Pisarovina	630:DKU
DUBROVAČKI MUZEJI - ETNOGRAFSKI MUZEJ "RUPE"	Dubrovnik	630:DBK
ETNO-OKUĆNICA ČEŠKE NARODNOSTI IVANOVO SELO	Ivanovo Selo	630:IVS
MUZEJI HRVATSKOG ZAGORJA - MUZEJ "STARO SELO" KUMROVEC	Kumrovec	630:KMC
ETNOGRAFSKA ZBIRKA OTOKA KRKA U DOBRINJU	Rijeka	630:DOB
ETNOGRAFSKI MUZEJ ISTRE	Pazin	630:PAZ
ETNOGRAFSKA ZBIRKA RUSINA I UKRAJINACA HRVATSKE	Petrovci / Vukovar	630:PTR
VINOGRADARSKI MUZEJ PITVE	Pitve / Jelsa	630:PIT
ETNOGRAFSKI MUZEJ SPLIT	Split	630:SLT
ETNOGRAFSKA ZBIRKA STARI GRAD	Stari Grad	630:STG
ZAVIČAJNA ZBIRKA SV. IVAN ŽABNO	Sv. Ivan Žabno	630:ČBN
PODRUČNA ETNOGRAFSKA ZBIRKA VELI IŽ	Veli Iž	630:VIŽ
ETNO-OKUĆNICA VELIKO TROJSTVO	Veliko Trojstvo	630:VLT
ZAVIČAJNI MUZEJ VIRJE	Virje	630:VRJ
ETNOGRAFSKI MUZEJ ZAGREB	Zagreb	630:ZAG

640 - Muzeji sporta

HRVATSKI ŠPORTSKI MUZEJ	Zagreb	640:ZAG
-------------------------	--------	---------

645 - Muzeji lova

LOVAČKI MUZEJ HRVATSKOG LOVAČKOG SAVEZA	Zagreb	645:ZAG
---	--------	---------

650 - Muzeji ribarstva i ribolova

RIBARSKA ZBIRKA	Komiža	650:KOM
RIBARSKI MUZEJ VRBOSKA	Vrboska	650:VBS

700 - Povijesni muzeji, općenito

PODRUČNA KULTURNO-POVIJESNA ZBIRKA, MALI IŽ	Mali Iž	700:MLI
POVIJESNI MUZEJ ISTRE	Pula	700:PLA
POMORSKI I POVIJESNI MUZEJ HRVATSKOG PRIMORJA	Rijeka	700:RKA
HRVATSKI POVIJESNI MUZEJ	Zagreb	700:ZAG

730 - Muzeji ili zbirke predmeta povijesnih uspomena neke određene epohe

MUZEJI HRVATSKOG ZAGORJA - MUZEJ SELJAČKIH BUNA	Gornja Stubica	730:GSB
ZBIRKA ANKE GVOZDANOVIĆ	Zagreb	730:ZAG

735 - Muzeji ili zbirke suvremene povijesti

DUBROVAČKI MUZEJI - MUZEJ SUVREMENE POVIJESTI	Dubrovnik	735:DBK
---	-----------	---------

745 - Komemorativni muzeji

JAVNA USTANOVA SPOMEN-PODRUČJE JASENOVAC	Jasenovac	745:JSV
SPOMEN DOM PITVE	Pitve / Jelsa	745:PIT

762 - Biografski muzeji koji se odnose na jednu osobu: kuće slavnih ljudi ili zbirke koje se na njih odnose

ZBIRKA BALTAZARA BOGIŠIĆA HAZU	Cavtat	762:CVT-1
KUĆA BUKOVAC	Cavtat	762:CVT-2
MEMORIJALNA ZBIRKA LADISLAVA KRALJA MEĐIMURCA	Čakovec	762:ČKV
DUBROVAČKI MUZEJI - DOM MARINA DRŽIĆA	Dubrovnik	762:DBK
DONACIJA "DR. VLADIMIR MALANČEC"	Koprivnica	762:KPR
MUZEJ LJUDEVITA GAJA	Krapina	762:KRP
MEMORIJALNA ZBIRKA MATIJE VLAČIĆA ILIRIKA	Labin	762:LAB
MUZEJ PETRA PRERADOVIĆA	Pitomača	762:GBA
RODNA KUĆA NIKOLE TESLE	Smiljan	762:SMN
MEMORIJALNA SOBA DON FRANE BULIĆA	Solin	762:SLN
MEMORIJALNA KUĆA OBITELJI RIBAR	Vukmanić	762:VUK

763 - Muzeji ili zbirke povijesti jednog grada

GRADSKI MUZEJ BJELOVAR	Bjelovar	763:BJL
CRESKI MUZEJ	Cres	763:CRS
DUBROVAČKI MUZEJI - KULTURNO-POVIJESNI MUZEJ	Dubrovnik	763:DBK
MUZEJSKA ZBIRKA IMOTSKI	Imotski	763:IMS
MUZEJSKA ZBIRKA KASTAVŠTINE	Kastav	763:KSV
MUZEJ GRADA KAŠTELA	Kaštel Lukšić	763:KAŠ
GRADSKI MUZEJ KORČULA	Korčula	763:KOR
GRADSKI MUZEJ KRIŽEVCI	Križevci	763:KRI
MUZEJ GRADA PAZINA	Pazin	763:PAZ
MUZEJ GRADA RIJEKE	Rijeka	763:RKA
GRADSKI MUZEJ SENJ	Senj	763:SNJ
MUZEJ GRADA SPLITA	Split	763:SLT
MUZEJ GRADA TROGIRA	Trogir	763:TRG
MUZEJ GRADA UMAGA	Umag	763:UMG
GRADSKI MUZEJ VUKOVAR	Vukovar	763:VKR
MUZEJ GRADA ZAGREBA	Zagreb	763:ZAG

763.5 - Muzeji ili zbirke povijesnih spomenika

MUZEJI HRVATSKOG ZAGORJA - DVOR VELIKI TABOR	Desinić	763.5:VET
FUNDACIJA IVANA MEŠTROVIĆA - CRKVA PRESVETOG OTKUPITELJA	Otavice / Ružić	763.5:OTC
TVRĐAVA NEHAJ	Senj	763.5:SNJ
DVOR TRAKOŠČAN	Trakošćan	763.5:TRK

764 - Muzeji povijesnih ili arheoloških nalazišta

ARHEOLOŠKA ZBIRKA NEZAKCIJ	Pula	764:NEZ
----------------------------	------	---------

770 - Muzeji vojne povijesti, ratni muzeji i muzeji oružja

VOJNI MUZEJ MORH-A	Zagreb	770:ZAG
--------------------	--------	---------

IZ PERSONALNOG ARHIVA MDC-a: DR VERA KRUŽIĆ UCHYTIL

JOZEFINA DAUTBEGOVIĆ □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

sl.1 Vera Kružić Uchytíl prima diplomu za doktorat od rektora Filozofskog fakulteta
Snimljeno: 30. I. 1964.

sl.2 Vera Kružić Uchytíl u Muzeju za umjetnost i obrt, snimljena uz zbirku stakla.

sl.3 Vera Kružić Uchytíl u haljini iz fundusa Muzeja za umjetnost i obrt (secesija);
Snimljeno: 1960.

Razgovor s dr. Verom Kružić Uchytíl vodila sam 17. svibnja 2002. u njezinome stanu na Mažuranićevu trgu. Pri prvom razgovoru, načelno je odmah pristala na intervju, ali su prošla puna dva mjeseca od prvog dogovora do usuglašavanja termina. Budući da se zdravstveno nije osjećala najbolje, tražila je da razgovor odgodimo. Kada smo se konačno, na moje uporno nagovaranje, dogovorile o terminu i kad sam točno u 13 sati pozvonila (toliko sam se plašila da ne zakasnim da sam zaboravila kupiti cvijeće), gospođa Uchytíl me je dočekala na vratima odjevena u otvoreno crvenu majicu i tamnoplave hlače. Moram priznati da je izgledala puno mlađe, zdravije i ljepše nego što sam, sudeći po telefonskim razgovorima, mogla pretpostaviti.

Primila me srdačno, ali kao osoba koja je naučila voditi razgovor, a ne da bude pitana, pa mi je odmah rekla kako će prvo ona meni postaviti nekoliko pitanja, a tek onda pristati na intervju. Prvo pitanje je bilo: *Kako znate da sam zaslužni muzejski djelatnik i tko vas je uputio na mene?*

Objasnila sam na čemu se temelji projekt *Personalni arhiv MDC-a*, a u šali dometrnula kako smo mi ipak Muzejski dokumentacijski centar i očekivati je da imamo najosnovnije podatke o svojim istaknutim muzejskim djelatnicima, te da se, nadasve, "dobar glas daleko čuje". Ostala pitanja koja su uslijedila bila su privatne naravi.

Primila me je u sobi za dnevni boravak koja je, pretpostavljam, ujedno i njezina radna soba, jer je radni stol bio prepun rukopisa, fascikla, a na zidovima su police s knjigama.

Budući da sam znala kako je čitav radni vijek Vera Kružić Uchytíl vodila zbirku namještaja u MUO-u, bilo je očekivati da joj je stan također namješten stilskim namještajem, no baš ta činjenica što je stan namješten obično ohrabрила me je i uvjerila da stojim pred pravim muzejskim djelatnikom. Kako je pratila moj pogled po stanu (znala sam za njezinu ljubav i vezanost uza slikarstvo) kroz smijeh mi je objasnila da su joj važni "okviri" i da ona prema raspoloženju u njima mijenja reprodukcije velikih majstora.

Sam razgovor protekao je u istom tonu, neopterećeno, srdačno i glatko.

JOZEFINA DAUTBEGOVIĆ: Nalazim se u domu Vere Kružić Uchytíl i s njome razgovaram za Personalni arhiv MDC-a. Danas je 17. svibnja 2002. godine. Gospođu Uchytíl, drago mi je da sam Vas zatekla raspoloženu, lijepu, dobrog zdravlja. Kažite mi kako se Vi osjećate?

VERA KRUŽIĆ UCHYTIL: To ovisi o mnogo čemu, o mom tlaku, pa čak i o vremenu i o uzbuđenjima i o obavezama, trenutno, budući da smo ovo (kratak smijeh) doveli do neke realizacije, mislim da je sada sve u redu.

J.D.: U Vašem sjećanju, kada se vratite u vrijeme mladosti, djetinjstva, što Vam prvo padne na pamet, kakve slike imate, sjećate li se nečega posebnog?

V.K.U.: Potječem iz obitelji u kojoj je, po tradiciji od slavnog pretka Petra Kružića, otac bio oficir, rođena sam u Zagrebu, bila sam jedino dijete u porodici. Imala sam puno tetaka i stričeva, nisam imala djeda i bake ni s jedne ni s druge strane. Bila sam mezimica te starije generacije uz koju sam provela djetinjstvo. Kad sam imala šest godina, dobila sam brata koji je odonda bio stalno uz mene, umjesto lutke. Nisam bila neko zaigrano dijete, čitala sam, voljela sam sklizanje, voziti roľšue, ali uvijek neka bi me znatiželja vratila knjizi. Počela sam svirati klavir, a kad me moj izuzetno muzikalni brat za par godina prestigao, napustila sam klavir i učila strane jezike, što mi je mnogo više ležalo.

Poslije rata otac je prekinuo karijeru, prešao je u civile. Od 1945. prošli smo sve one grozne prve poslijeratne godine, što današnje generacije ne mogu ni zamisliti. Odijeljeni od svijeta, samo smo željeli kontakt sa zapadom, susret s Evropom, putovati van bilo je nezamislivo.

Ali, neki stari zagrebački običaji ipak su se održali. Išla sam u plesnu školu Coronelli, tu sam upoznala supruga. Meni je bilo 15, a njemu 16 godina i od tada smo ostali zajedno do kraja. On je bio u V. muškoj, ja u VIII. ženskoj gimnaziji. Bile su u zgradi današnjeg Muzeja Mimara. U tu istu školu mi je išao i otac i brat, a sada i oba unuka. Bila sam oduvijek veliki frankofon. Francuski sam vrlo rano počela učiti. Išla sam u francuski *cercle* i sanjarila o tome kako ću putovati svijetom.

U šestom razredu gimnazije pozvala me profesorica povijesti gospođa Kapetanić i dala mi je referat o renesansi. Pozvala me sebi doma i rekla: *Vidiš, ja sam ti prije rata išla s mojim učenicima na putovanja. Evo, tu imaš umjetničke razglednice pa izaberi nešto čime ćeš na epidijaskopu potkrijepiti izlaganje.*

Kad sam to sve vidjela rekla sam: studirat ću povijest umjetnosti i ništa drugo. U to doba to je bilo utopija. Svi su išli na medicinu, arhitekturu, na tehniku. Oni koji su malo slabije učili išli su na pravo i ekonomiju. Ali povijest umjetnosti... Svi su me odgovali i govorili: *ti si luda, ti si luda, ali ne, ne i ne.* Tada je postojao *numerus clausus* i niste mogli upisati što ste htjeli. Ispunjavali smo neke anketne listove. Na povijest umjetnosti primljeno je bilo petoro, ja sam, na žalost, dobila arheologiju, ali se nisam dala. Od prvoga dana išla sam na arheologiju glasovitom prof. Hoffilleru, ali istovremeno sam trčala gore u Medvedgradsku, u Gliptoteku, i uporno sjedila na fenomenalnim predavanjima prof. Gamulina i Preloga. Na kraju prvog semestra prof. Gamulin četvorici najupornijih studenata odobrio je prijelaz na povijest umjetnosti. Ja sam bila luda od sreće, silno zaljubljena u svoju struku, kao i danas. Jedan dan sam ugledala plakat na fakultetu, kako se preko ljeta u Perugi održava tečaj za studente povijesti umjetnosti i etruskologije. U to doba Gamulinov demonstrator bio je Angel Miladinov, onaj slavni TV režiser i umjetnički fotograf, koji mu je radio crno-bijele dija pozitive za predavanja.

Od silnog rešpekta nisam se usudila otići profesoru Gamulinu dok me Angel nije naprosto gurnuo u njegov kabinet i rekao: *Ova bi vas studentica nešto pitala.*

Profesore ja bih išla u Italiju, u Perugiu na tečaj. Malo me pogledao i upitao: *Imate li novaca, imate li pasoš, imate li veze?* Odgovor na sve bio je *nemam. Pa vi ste ljudi.* Onda je malo zastao i rekao: *Pazi, pazi, nekome je ipak stalo vidjeti originale. Dobro, javite se na Ministarstvo Žanku.*

Ja nisam imala pojma tko je taj, zaboravila sam mu i ime. Prošlo je tjedan dana. Na porti smo kolegica Gogala i ja pitale radi li tu neki Ž...Ž...a portir nas je uputio u kabinet ministra, koji je rekao kako je Gamulin već intervenirao i dao nam odobrenje za vađenje pasoša.

Tako sam 1952. godine na Univerzitetu za strance u Perugi upoznala međunarodni svijet, sve studenti iz raznih zemalja: Španjolci, Englezi, Francuzi, Nijemci... razvilo se silno prijateljstvo i godinama smo se dopisivali. Do danas najbolja mi je prijateljica iz Pariza. Ona je dolazila u Zagreb, čak je s našim seminarom upoznala umjetnost Dalmacije, a ja sam išla k njoj u Pariz. Bila sam prihvaćena kao četvrto dijete u porodici i često kod njih boravila, što mi je za struku mnogo koristilo.

J.D.: Kakvi su bili Vaši dojmovi kad ste se susreli s originalima?

V.K.U.: Bila sam fascinirana! Nakon crno-bijelih seminarskih dija pozitiva i tada izuzetno rijetkih knjiga s reprodukcijama u koloru, doživjeti svjetska remek-djela u boji! Svakog dana pola sata metroom do Louvrea i s Gamulinovim skriptama u ruci lutala sam dvoranama. Sretna sam da sam u ono doba živjela, prije Malreauxovih intervencija, kad je u Grande galerie bilo talijansko slikarstvo i to reprezentativno. To je bilo fenomenalno. Prije diplomskog ispita uputila sam se u Italiju. Mogle su se dobiti studentske željezničke karte na mjesec dana, bez obzira na distance, postojali su hosteli koje su držale časne sestre za par lira, s jednom torbom skripata i drugom odjeće, s relativno malo novaca, uz štednju na hrani, obišla sam sve talijanske gradove. Na taj način sam spremila diplomski ispit. Gamulin me zapazio, stalno pratio, doista je bio moj patron. Nakon diplome dao mi je odmah Bukovca kao temu za doktorat. Svako malo došao bi kolegama u Muzej za umjetnost i obrt i pitao: *Kružička, radite li, dokle ste došli?* Ako sam malo posustala, isti dan vratila bi se u Sveučilišnu nastaviti s radom.

To je bilo doba kad se nije moglo fotokopirati. Naručivale su se novine i časopisi i prepisivalo se rukom. Sedam godina mi je trebalo za doktorat, sedam godina za monografiju Celestina Medovića, ponovno to isto listanje... a isto toliko i monografiju Ferde Kovačevića. Uz posao u muzeju, sve svoje slobodno vrijeme sam posvetila znanstvenom radu, zato sam napredovala po znanstvenoj, a ne muzejskoj, liniji. Za sve najviše dugujem mami, preuzela je kućanstvo i stalno me stimulirala da dalje radim.

Kad smo sredinom 50-ih Đurđa Comisso, Stanko Staničić i ja došli u MUO, bili smo prva poslijeratna prinova. Direktorica Zdenka Munk bila je vrhunski ekspert za primijenjenu umjetnost, što je za nas bila *tabula rasa*, jer ta se struka na fakultetu ne predaje. Kustosi su nas svaki po tjedan dana upoznali s historijatom keramike, metala, stakla, bibliotekarka donosila 50-60 knjiga, gledaj i snalazi se kako znaš. Naš studij bez znanja 3 do 4 strana jezika nemoguće je savladati. Na hrvatskom nije bilo ništa. Iskustvo se može steći jedino vizualnim kontaktom s originalima-

sl.4 Postav izložbe "Retrospektiva Celestina Medovića", 1990.

sl.5 "Izložba kabinetskih ormarića 17. stoljeća", MUO, 1976.

Fotodokumentacija: Z. Mikas

ma u vanjskim muzejima, dakle putovati. Kao početnici radili smo sve i sva: reviziju biblioteke, zamjenu inozemnih publikacija, pisali pozivnice. Ja sam sredila i dugo godina vodila muzejsku fototeku sa sistemom trostrukih kartica. Bili smo, a i danas smo, ustanova republičkog karaktera. Kustosi pokrajinskih muzeja dolazili su se k nama educirati. Tadašnji MUO imao je biblioteku i 3-4 sobe uokolo atrija, dvoetažno izložbene dvorane oko galerija, i to je bilo sve! Počele su pripreme za postav iz 1962., ukinuo se tavan i napravio se treći kat, za to je bio zaslužan arhitekt Planić, član našeg savjeta, a tadašnji gradonačelnik Holjevac dodijelio nam je sredstva.

Proširili smo izložbeni prostor u prizemlju. Užasan podrum pretvorili smo u predavaonicu i radionice. Muzejski magazin bio je ispod Umjetničkog paviljona. Sve krcato, ormar do ormara, niste mogli ni otvoriti vrata, a unutra svega - oružja, satova, porculana, stakla... Sve je to kasnije trebalo sistematski preseliti u nove prostorije. Jedna cijela dvorišna zgrada bila je adaptirana za fundus zbirke namještaja. Bez mogućnosti da na licu mjesta izmjerim predmete, dimenzije sam preuzela iz inventara i u smanjenom mjerilu napravila "imaginarni smještaj" depoa. Morala sam sa sigurnošću i autoritetom, bez kolebanja, tehničkom osoblju dirigitirati kamo da kroz tri etaže nose te teške stvari. Nisam spavala noći i noći od straha jesu li preuzete mjere egzaktne, hoće li predmeti stati na predviđeno mjesto. Svi su radili sve. U dvorište obrtne škole dolazio je materijal, prao se, čistio, dezinficirao i konzervirao prije razmještaja. To je bio jedan od prvih stručno-sistematski uređenih depoa, po tipovima namještaja i po kronološkom slijedu.

J.D.: Jeste li sav radni vijek proveli u MUO-u? Sve vrijeme ste vodili zbirku namještaja?

V.K.U.: Da, cijeli radni vijek provela sam u muzeju. Istovremeno sam kao vanjski član radila i za Institut za povijest umjetnosti.

Kada je gospođa Simić preuzela zbirku slikarstva i skulpture, onda smo kolega Staničić i ja, uza sve ostalo, vodili zbirku namještaja, kojega je bilo dosta. Između nas i prethodne generacije bila je velika razlika, to su bile gospođe generacije moje mame, a mi smo za njih bili i ostali "deca" i kad smo došli u zrele godine.

Kad je gospođa Klobučar išla u penziju, kukala je kome će ostaviti svoj porculan, a Staša (Staničić) je više u šali rekao: meni, i onda je on prešao na keramiku, a ja sam ostala na namještaju. Za vrijeme Radoslava Putara prvo smo "osvajali" treći kat trakta na Klaićevu ulicu, u kojem je bio Prirodoslovno-matematički fakultet, ali je zadirao u korpus našeg dijela zgrade. Napravili smo provalu, srušili zid, osvojili prostor i dobili sudski spor. Tu je Putar dao urediti radne prostorije za kustose. Ispočetka smo se bunili, izgubili smo direktni kontakt s bibliotekom gdje smo započeli karijeru, radi stranaka morali smo stepenicama svaki čas gore-dolje jer nije bilo lifta. Ali kad je svatko dobio svoju sobu, onda je tek počeo ozbiljniji znanstveni rad. Prije nas je sjedilo i troje, četvero. Tada sam u miru počela pisati knjige o namještaju renesanse, zatim onu o namještaju baroka i pripremala materijal za namještaj rokoko.

J.D.: Jeste li radili neke izložbe?

V.K.U.: Dosta. I to po dvije linije. Možda je bila najinteresantnija *Izložba kabinetskih ormarića*, tipa raskošno ukrašenog predmeta 17. stoljeća, s nizom malih ladicica i tajnih pretinaca za zbirke rariteta. Poklopilo mi se da sam istovremeno mogla pokazati evoluciju od svadbenih škrinjica i kasnijih varijanata augsburškog i holandskog tipa i edukativno obrazložiti njihove tehnike ukrašavanja: intarziju, rezbarenje, inkrustaciju, lak, pozlatu, oblaganje kornjačevinom i bjelokošću. Bilo je puno značajnih izložaba šezdesetih godina na kojima sam sudjelovala. Šezdesete godine... Nevjerojatno što se sve u MUO-u događalo: *Skandinavski oblik, Finski dizajn, Francuska tapiserija, Talijanski dizajn, Beč oko 1900., Namještaj Michaela Thonet*. Bilo je puno inozemnih izložaba, kao što je bilo i nezaboravnih kazališnih gostovanja: Laurence Olivier, Vivien Leigh, Gerard Philipe sa po nekoliko predstava. Kontakt sa Zapadom u to je doba bio fantastičan.

sl. 6 Knjižničarka Čavić Nada i kustosi dr Anka Simić i Vera Kružić Uchytíl. Rad u biblioteci za vrijeme pregradnje muzeja, 1958.

Fotodokumentacija MUO

sl. 7 Đurđica Comisso, Stanko Staničić, Vera Kružić Uchytíl (Otvorenje izložbe "Moda od fin de siecle do charlstona"), 1966.

Fotodokumentacija: Z. Mikas

J.D.: Jeste li Vi imali izložbe vani?

V.K.U.: Ne, u ono doba to je bilo administrativno prekomplikirano, financijski neostvarivo. Tek kasnije za vrijeme Vladimira Malekovića išli smo s našim izložbama u Arezzo, Torino i Trst. No, to je bilo već pred kraj moje muzejske ere.

J.D.: Je li bilo problema s muzejskom publikom. Kako je bilo posjećeno?

V.K.U.: Ne samo da nije bilo problema, otvorenja naših izložaba bila su krcata. Bili smo veoma atraktivan muzej, generacija oko Zdenke Munk i Vande Pavelić privlačila je sav kulturni Zagreb. Dolazili su tu na razgovore i kazališni ljudi, Habunek, Spaić... i umjetnici Picelj, Bernardi, Kosta Radovani, Murtić... svi su se skupljali u MUO-u, koji je bio kulturni centar grada. Poslije su se otvarali ostali muzeji na Gornjem gradu - Galerija suvremene, Mimara, obnovljeni Muzej grada. S povećanjem broja izložaba publika se malo raspršila, no naša su otvorenja i nadalje bila odlično posjećena.

J.D.: Prvi postav?

V.K.U.: Zatekli smo postav koji se ubrzo počeo rušiti. Slijedila je duga pregradnja i duge pripreme. Zapravo, svih mojih 40 godina u MUO-u stalno se nešto gradilo, adaptiralo, preuređivalo. Postav iz 1962. išao je kronološki po stilovima iz sobe u sobu. Prizemlje je ostalo kao izložbeni prostor, prvi i drugi kat bio je namještaj i kostimi, a na trećem sitni materijali. Treći kat je bio jako lijep, prozračan, neke gotovo nevidljive vitrine, sav u staklu, bio je nešto posebno. Sadašnji postav moje zbirke veoma je atraktivan, ali mu je mana ta što ne može doći do zamjene eksponata, jer svaki ima svoju nišu, a imamo još predivnih komoda, ormara, tabernakla, no teško ih je zamijeniti radi limitiranih dimenzija.

J.D.: Kad uspoređujete ono i ovo vrijeme, kakve su bile poteškoće onda?

V.K.U.: Slušajte, na samom početku dobivali smo dotacije, novca nije bilo puno, ali nije bilo ni forsiranja da sam zaradiš i financiraš ostatak. Ipak se s tim nešto moglo. Ne znam kako to danas ide, ali do nedavno tražili su se sponzori. Dobivali smo tada namjenska sredstva za strane časopise, za otkup knjiga... moglo se približno planirati što će se nabaviti, a i stvari nisu toliko koštale. Kasnije je sve to slabije i slabije funkcioniralo.

J.D.: Kako s otkupima? Je li bilo jednostavnije?

V.K.U.: Pa s otkupima se dosta dugo čekalo, tražila su se sredstva iz raznih fondova. Morali ste stranke animirati da se malo strpe. Stare zagrebačke obitelji bile su sentimentalne, čekale su i više mjeseci. Ljudima je bilo stalo da im stvari dođu u naš muzej.

J.D.: Jeste li išli na teren gledati što bi moglo biti za otkup?

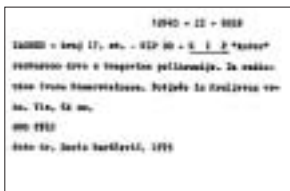
V.K.U.: Ne, išli su etnografi i arheolozi s namjenskim sredstvima za interventni otkup. Mi smo išli kolegama nešto pomoći oko postava ili atribucija u Osijek, Ljubljani, Split, Dubrovnik. Išli smo više s našim izložbama. Veoma atraktivna bila je kombinacija izložaba: *Oslíkana i pozlaćena koža* prof. Staničića i moji *Kabinetski ormarići*, održane su u Dubrovniku i Beogradu. Kad se na terenu nešto našlo, bili smo jako fer, materijal je prvenstveno pripadao zavičajnom muzeju. To se onda jako pazilo. Nismo uzimali kolegama stvari s terena.

sl. 8 Otvorenje izložbe "Retrospektiva Ferde Kovačevića", 1987.
Fotodokumentacija MUO: Goran Vranić

sl. 9 Izložba kabinetnih ormarića iz fonda Muzeja za umjetnost i obrt -autorica Vera Kružić Uchytíl na otvorenju izložbe. U publici su Dušan Džamonja, kipar i Drago Ivanišević, književnik; Snimljeno: 1976.

sl.10 Priručna kartoteka koju je koristila Vera Kružić Uchytíl
Fotodokumentacija: Muzej za umjetnost i obrt

J.D.: Kakva je bila suradnja muzeja onda? Jeste li tijesno surađivali?

V.K.U.: Bili su to više pojedinačni kontakti. Mlađi kolege iz pokrajinskih muzeja dolazili bi k nama na edukaciju i onda su ostajale veze. A sad kako to ide... zadnjih desetak godina nisam u kontaktu. Kasnije, kod velikih izložbenih projekata *Ilirski preporod*, *Pavlini*, *Barok u Hrvatskoj*, *Historicizam*... surađivalo se s muzejima srodnih struka.

J.D.: Kad rezimirate, što biste rekli, što je najvažnije u muzeju?

V.K.U.: Još ste me pitali o izložbama. Drugi dio izložaba koje sam radila bile su likovnoga karaktera. *Restaurirana djela Bukovca* bio je prikriveni naslov za slike što smo ih iz Praga uspjeli s Bukovčevim kćerima dovesti u zemlju i podijeliti galerijama u Dubrovnik, Split i Zagreb. Ta je izložba bila u MUO-u. Onda je bila velika Bukovčeva retrospektiva u povodu 90. godišnjice Umjetničkog paviljona, na kojoj sam prvi put sa 50-ak eksponata javnosti prikazala njegov praški opus. Zatim velika izložba Ferde Kovačevića i nakon 50 godina retrospektiva Celestina Medovića, obje u MUO-u.

Pitali ste me nešto.

J.D.: Sad sam zaboravila što sam htjela pitati pa ću Vas pitati nešto drugo.

Kad biste birali između slikarstva i namještaja, što biste odabrali?

V.K.U.: Mislim, slikarstvo, ipak. Mislim, ipak slikarstvo! Opća povijest umjetnosti, pogotovo slikarstvo i arhitektura, bila je moja prva ljubav. Zato sam i imala energiju da sve svoje slobodno vrijeme posvetim radu na likovnoj umjetnosti.

J.D.: Što je najvažnije u muzejskom poslu? Što bi jedan muzealac morao imati da bi mogao dati?

V.K.U.: Sistematičnost, temeljita obrada, preciznost u radu. Jako puno sam koristila priručne kartoteke. Svaki komad namještaja imala sam registriran u trostrukoj kartoteci, po stilovima, po predmetima i po vremenu. Potrebno je znati organizirati rad tako da uvijek imaš kompletan uvid u zbirku. Zato je meni kompjutor bio malo stran. Kažu, možeš dobiti ispis! Drugo je kad uzmeš tri kartice uspoređuješ ih i praviš rošade. Zato sam i mogla sistematizirati materijal za knjige, jer je sve već bilo priređeno. Potrebno je voditi vlastiti inventar zbirke. Naše su inventarne knjige vođene kronološki po otkupima, bez obzira na materijal. Zato sam imala svoj skraćeni inventar namještaja s rubrikama po kojima sam na prvi pogled imala sve relevantne podatke o pojedinom predmetu.

J.D.: Jesu li Vam donosili slike na atribuciju?

V.K.U.: Jesu, ali ja se strogo držim svog perioda, kraj 19. početak 20. stoljeća, za što sam ekspert. Meni je, na žalost, ostao dug - na pola gotove monografije još trojice slikara iz Bukovčeva kruga - Iveković, Tišov i Auer, a ostali su mi i obilni radni materijali za knjigu o namještaju rokokoja.

J.D.: Jeste li više voljeli grupni ili individualni rad?

V.K.U.: Više individualni... timski smo radili postav muzeja i secesiju, ali svatko se fokusirao na svoju zbirku, premda je odlučujuću riječ uvijek imala Zdenka Munk.

J.D.: Spominjali ste Gamulina, Zdenku Munk. Je li još bio netko tko je Vama ostao upečatljiv?

V.K.U.: Pa, profesor Prelog, koji je prvenstveno predavao nacionalnu, ali u moje doba i modernu, od impresionizma nadalje. Kako smo bili mala grupa, sve četiri godine skupa smo slušali predavanja. Kad sam diplomirala, prof. Prelog poslao me na eksperimentalnu gimnaziju da predajem povijest umjetnosti da vidimo hoće li je biti moguće uvesti kao zaseban predmet. Tako sam godinu i više dana, dok sam još volontirala u Muzeju, predavala i na gimnaziji. Onda se 1956. rodio moj sin, pa sam prekinula. Iz škole su mi javili kako me čeka mjesto, kolebala sam se, jer imam urođenu pedagošku notu, volim podučavati mlade. Svi su moji mlađi kolege iz muzeja prošli moj uvod o načinu rada u muzeju.

Iz moje generacije na muzejskom polju zaposlilo se troje, četvero ljudi. Mnogi su otišli na televiziju, neki u novinarstvo. Bilo nas je ionako malo, a nije bilo moguće namjestiti se u struci. Prevagnuo je MUO. Prelogova ideja pokazala se dobrom, povijest umjetnosti uvela se u škole, mnogi kolege su se uhljebili. Mislim da mu je bilo malo žao što se nisam posvetila pedagoškom radu.

sl. 11 Novi depo Zbirke namještaja, MUO
Fotodokumentacija MUO: Marijan Kumpar,
1980.

J.D.: Čega se s radošću sjećate, ima li nešto...?

V.K.U.: Moja putovanja, moja putovanja, strašno sam voljela putovati i razgledavati galerije i muzeje po Europi: cijela Italija, svaki grad, pa Francuska, Holandija, Španolska, Njemačka... U Engleskoj sam bila na fenomenalnom stručnom usavršavanju kao gost National Trusta koji je, za grupu Amerikanaca naše struke, dobio specijalne dozvole za obilazak privatnih dvoraca i ladanjskih vila, što obični smrtnici ne mogu vidjeti. Uz predavanja vrhunskih stručnjaka bilo je to neprocjenjivo iskustvo. Fascinirao me Egipat, Afriku obožavam. Suprug, liječnik, imao je iste interese, pratio me na sve značajnije svjetske izložbe, njegove internacionalne kongrese koristila sam za razgledavanje umjetnina. Kad bi se za praznika znalo skupiti po deset dana, išli smo i na turistička putovanja: Grčka, Tunis, Maroko, Buhara, Samarkand, pa otoci Sredozemlja, Kreta, Sicilija, Rodos, Malta...

J.D.: A što se tiče muzeja?

V.K.U.: Što se tiče muzeja službeno bila sam u Mađarskoj, u Budimpešti s kolegicom Klobučar proučavati njihove zbirke. Kad se održavala godišnja konferencija ICOM-a u Lenjingradu, mi kao mi, preko Generalturista tempirali smo istovremeno posjet zagrebačkih muzealaca SSSR-u. Predsjednik našega komiteta bio je direktor mari-borskog muzeja, još s aerodroma javili smo mu se telefonom, a on je rekao dodite, dočekat ću vas na vratima. Tako smo se našli na svečanom otvorenju u raskošno rasvijetljenom Ermitažu kad je sve bilo otvoreno, sve dostupno, sve sale, svi depoi. Ne mogu zaboraviti tu impresiju, najfantastičnije što sam ikada vidjela. Prvi i posljednji put konfrontiran "u parovima" famozan Boulléov francuski barokni namještaj dvostruko piljenih intarzija - svijetli motiv na tamnom fondu, a na pandanu obratno. Bila sam izvan sebe. Pravi šok slijedio je tek u depoima, sva moderna umjetnost, ekspresionisti, kubisti, ruska avangarda. Sve ono što je pola stoljeća bilo bunkerirano i nije se smjelo vidjeti. Rusi su to prvi put pokazali delegatima ICOM-a. Prije posljednjeg muzejskog postava cijeli kolektiv MUO-a detaljno je razgledao postav primijenjene umjetnosti u novosagrađenom muzeju Richarda Meiera u Frankfurtu.

J.D.: Pratite li danas djelatnost u svome muzeju?

V.K.U.: Ne idem tamo često, ne surađujem aktivno, dosta sam vezana uz unuke, a ovisi i o zdravlju. Zamišljala sam kako ću dolaziti raditi, ali kad ja nešto započnem, ne prekidam do kraja, a to si više ne mogu priuštiti. Ali stalne kontakte s kolegama imam, dajem im savjete, informacije, donose mi kataloge. Znanstveni rad mi jako fali. Ispočetka mi je bilo svejedno, ali poslije...

J.D.: Jeste li svoje znanstvene radove objavljivali u inozemnim časopisima?

V.K.U.: Nisam, osim mog referata o Bukovcu za međunarodni simpozij "Jan Matejko i srednjoevropska umjetnost" u Krakovu, koji je objavljen u njihovu zborniku.

J.D.: Na kraju, da ponovno birate zanimanje?

V.K.U.: Povijest umjetnosti sigurno i zbirku namještaja, koja mi je najdraža od svih muzejskih zbirki.

J.D.: U ime MDC-a najsrdačnije se zahvaljujem na razgovoru.

V.K.U.: Hvala vama.

BIOGRAFIJA DR VERE KRUŽIĆ UCHYTIĆ, ZNANSTVENE SAVJETNICE

Dr Vera Kružić Uchytíl rođena je 24. travnja 1930. u Zagrebu, gdje se školovala i maturirala na VIII. ženskoj gimnaziji. Godine 1949. upisala se na Filozofski fakultet - grupa "Historija umjetnosti"; kao studentica je bila na tečaju iz povijesti umjetnosti i etruskologije na "Università italiana per gli stranieri" u Perugi. Diplomirala je 1955. godine. Od 1956. stalno je zaposlena u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu kao kustosica zbirke namještaja; 1968. imenovana je znanstvenog suradnika, 1978. za višeg znanstvenog suradnika, a 1986. postaje znanstvena savjetnica.

Od 1961. stalni je vanjski član Instituta za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta.

Godine 1964. doktorirala je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu obranom disertacije *Vlaho Bukovac - život i djelo*, koja je objavljena kao monografija 1968., a 1969. nominirana za godišnju nagradu "Božidar Adžija".

Na poziv engleskog National Trusta 1968. bila je na specijalizaciji *Historic Houses of England*.

Autorica je brojnih stručnih i znanstvenih tekstova i publikacija od kojih izdvajamo neke: godine 1978. objavila je monografiju *Mato Celestin Medović*, 1980. *Renesansni namještaj*, 1985. *Barokni namještaj*, a 1986. monografiju *Ferdo Kovačević - počeci modernog hrvatskog pejzažnog slikarstva*, koja je 1987. bila nominirana za nagradu "Božidar Adžija".

Tijekom radnog staža bila je na mnogobrojnim studijskim putovanjima u gotovo svim europskim zemljama; govori francuski, talijanski, engleski i njemački.

Umirovljena je u studenome 1996.

Uza znanstveni rad, usmjeren na proučavanje hrvatskog slikarstva s kraja 19. i početka 20. stoljeća, te stilski i morfološki razvoj europskog i domaćeg namještaja, priredila je **autorske izložbe**:

- *Slikarska porodica Bukovac* (Dubrovnik, 1970.)
- *Celestin Medović na Pelješcu* (Kuna, 1971.)
- *Vlaho Bukovac* (Šibenik, Muzej grada Šibenika, 1972.)
- *Kabinetski ormarići 17. stoljeća* (Zagreb, Ljubljana, Beograd, Dubrovnik, 1976.-1985.)
- *Restaurirana djela Vlahe Bukovca* (Zagreb, Muzej za umjetnost i obrt, 1977.)
- *100 godina moderne umjetnosti u Dubrovniku - dionica "Počeci"* (Dubrovnik, 1978.)
- *Retrospektiva Ferde Kovačevića* (Zagreb, Muzej za umjetnost i obrt, te Osijek 1987.)
- *Retrospektiva Vlahe Bukovca* (Zagreb, Umjetnički paviljon, 1988.)
- *Retrospektiva Mate Celestina Medovića* (Zagreb, Muzej za umjetnost i obrt; Dubrovnik, Umjetnička galerija, 1990.).

U matičnoj ustanovi sudjelovala je u brojnim značajnim izložbenim projektima:

- *Umjetnička obrada metala u FNRJ*, 1956.
- *Novi postav MUO*, 1962.
- *Prinove Muzeja za umjetnost i obrt 1962.-75.*, 1975
- *Secesija u Hrvatskoj*, 1977.
- *100 godina Muzeja za umjetnost i obrt*, 1982.

sl.12 Vera Kružić Uchytel i Jasna Galjer pri-
likom promocija monografije "Ferdo
Kovačević" autorice Vere Kružić Uchytel,
1987.

Fotodokumentacija MUO: Goran Vranić

sl.13 Vera Kružić Uchytel za radnim stolom
u svome stanu; Snimila: Jozefina
Dautbegović, 17. V. 2002.

Fototeka: MDC

- *Hrvatski narodni preporod*, 1985.
- *Dürerova grafika*, 1984.
- *Chicago - 150 godina arhitekture*, 1984.
- *Tesori nazionali della Croazia*, Arezzo, 1991.; Torino, 1993.
- *Abitare la periferia dell'Impero nell'800*, Trst, 1990.
- *Od svagdana do blagdana*, Zagreb, 1993.
- *Novi postav zbirke namještaja Muzeja za umjetnost i obrt*, 1995.

Popis objavljenih znanstvenih i stručnih radova:

- *Frano Šimunović*, monografija, Naprijed, Zagreb, 1958.
- *Djelovanje Salona na formiranje i deformiranje Vlahu Bukovca*, studija, Peristil, Zagreb, 1961., br. 4., str. 155.
- *Namještaj, obrada i tehnike ukrašavanja*, koautor Stanko Staničić, Telegram, Zagreb, od 17. 9. 1965.
- *Gotika - namještaj i kultura stanovanja*, Telegram, Zagreb, od 1.10. 1965.
- *Renesansa - namještaj i kultura stanovanja*, Telegram, od 22. 10. 1965.
- *Barok - namještaj i kultura stanovanja*, Telegram, od 5. 11. 1965.
- *Rokoko - namještaj i kultura stanovanja*, Telegram, Zagreb, od 3. 12. 1965.
- *Klasicizam - namještaj i kultura stanovanja*, Telegram, Zagreb, od 24. 12. 1965.
- *Empire - namještaj i kultura stanovanja*, Telegram, Zagreb, od 14. 1. 1966.
- *Biedermeier - namještaj i kultura stanovanja*, Telegram, Zagreb, od 18. 2. 1966.
- *Historicizam - namještaj i kultura stanovanja*, Telegram, Zagreb, od 10. 6. 1966.
- *Vlaho Bukovac - život i djelo*, (monografija, 367 str.), Matica hrvatska, Zagreb, 1968.
- *Bukovčev zastor u HNK*, Vijesti muzealaca i konzervatora, Zagreb, 1966., br. 1/2, 4.
- *Slikarska porodica Bukovac*, katalog, Dubrovnik, 1970., 5-13.
- *Djela Celestina Medovića na Pelješcu*, katalog, Zagreb, 1971., str. 1-22.
- *Vlaho Bukovac* (katalog Muzeja grada Šibenika), Šibenik, 1972., str. 1-12.
- *Vlaho Bukovac u rodnom kraju*, Dubrovnik, *Dubrovnik*, 1972., br. 1/2, str. 27-33.
- *Stolno posuđe od renesanse do secesije*, katalog, koautor S. Staničić, Zagreb, MUO, 1972., str. 1-16.
- *Vlaho Bukovac, Dubrovački horizonti*, Zagreb, 1972., br. 9-10, str. 14-21.
- *Kabinetski ormarići*, katalog, MUO, Zagreb, 1976., str. 3-29.
- *Mato Celestin Medović*, monografija, 266 str., Zagreb, Grafički zavod Hrvatske, 1978.
- *Počeci moderne umjetnosti u Dubrovniku*, Dubrovnik, Dubrovnik, 1978., str. 61-66.
- *Vlaho Bukovac*, Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture, Zagreb, 1980., str. 51.
- *Renesansni namještaj*, monografija, 115 str., MUO, Zagreb, 1980.
- *Vlaho Bukovac*, Likovna enciklopedija Jugoslavije, Zagreb, 1984., str. 206.
- *Barokni namještaj*, monografija, 187 str., MUO, Zagreb, 1985.
- *Vlaho Bukovac u Zadru*, Zadarska revija, 1985., br. 4-5, str. 451-463.
- *Ferdo Kovačević - život i djelo*, (monografija, 257 str.), Društvo povjesničara umjetnosti, Zagreb, 1987.
- *Vlaho Bukovac*, Hrvatski biografski leksikon, Zagreb, II., str. 464-467.
- *Ferdo Kovačević*, Likovna enciklopedija Jugoslavije, Zagreb, 1987., II., str. 108.
- *M. C. Medović*, Likovna enciklopedija Jugoslavije, Zagreb, 1987., II., str. 305.
- *Ferdo Kovačević 1870.-1927.*, katalog retrospektivne izložbe u povodu 60. obljetnice smrti, Zagreb, MUO, 1987., str. 3-35.
- *Vlaho Bukovac - retrospektiva*, katalog, Zagreb, 1988., str. 5-159.

- *Promjene na Bukovčevoj slici "Razvitak hrvatske kulture"*, Radovi Instituta za povijest umjetnosti, Zagreb, 1998./1999., br. 12-13, str. 295-299.
- *Prvi nastupi hrvatskih umjetnika na međunarodnoj umjetničkoj sceni od 1896. do 1903. godine*, Peristil, Zagreb, 1988./1989., br. 31/32, str. 193-198.
- *Mato Celestin Medović - katalog retrospektive u povodu 70. godišnjice smrti*, Zagreb, MUO, 1990., str. 7-93.
- *Ferdo Kovačević - intimni pejzažist*, Zbornik radova JAZU, Zagreb, 1990., str. 17-22.
- *Mato Celestin Medović 1857. - 1920.*, Dubrovački horizonti, Zagreb, 1991., str. 113-127.
- *The painting of Vlaho Bukovac*, Krakow, 1994., u Zborniku radova simpozija održanog u Krakowu u povodu 100. godišnjice smrti Pana Matejka
- *Bukovac Vlaho*; Enciklopedija hrvatske umjetnosti, Zagreb, 1995., br. 1, str. 133.

Od 1988. drugo prošireno i dopunjeno izdanje monografije *Vlaho Bukovac - život i djelo* s već otisnutim tekstom čeka dovršenje u izdavačkoj kući "Globus" iz Zagreba.

Sudjelovala u radu kongresa i simpozija referatima:

- *Prvi nastup hrvatskih umjetnika na međunarodnoj umjetničkoj sceni od 1886. do 1903. godine* (5. kongres Saveza društava historičara umjetnosti Jugoslavije, Zagreb, 1988.)
- *Ferdo Kovačević - intimni pejzažist* (Simpozij o Ferdinandu Kovačeviću, ocu - održan u JAZU, 1988.)
- *The Painting of Vlaho Bukovac* (International Conference for the Century of Pan Matejka's Death - *Matejka and Central European Painting*, Krakow, Poljska, 3.-5. studenoga 1993.)

Nagrade:

- za dotadašnji znanstveni rad i Retrospektivu Vlahe Bukovca dodijeljena "Nagrada grada Zagreba" za 1988. godinu.
- republička nagrada Muzejskog društva Hrvatske "Pavao Ritter Vitezović", 1992. godine.
- republička nagrada "Red Danice Hrvatske s likom Marka Marulića", 1998. godine.
- nagrada grada Zagreba "Spomenica domovinske zahvalnosti", 1999. godine.

Sudjelovala u radu stručnih, društvenih i samoupravnih organa i organizacija:

- stalni vanjski suradnik Instituta za povijest umjetnosti od 1961.
- u Društvu povjesničara umjetnosti SRH obavljala dužnost tajnika (1961.-1968.), potpredsjednika (1970.-1977.), člana Izvršnog odbora (1983.-1986.) i od 1982. predsjednika Izdavačkog savjeta, člana Izdavačkog savjeta do danas
- član redakcije časopisa "Vijesti muzealaca i konzervatora (1959.-1966.)
- član Komisije za dozvolu izvoza umjetničkih predmeta Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture (1959.-1980.)
- član komisije za dodjelu "Nagrade grada Zagreba" (1967.)
- predsjednik Radne zajednice MUO (1968.-1975.)
- član Savjeta zajednice instituta i ustanova za proučavanje umjetnosti na području SRH pri Savjetu za naučni rad (1969.-1974.)
- član Republičke komisije za otkup umjetnina (1972.-1976.)
- član Znanstvenog vijeća Republičkog savjeta za znanstveni rad (1973.-1974.)
- član komisije za dodjelu nagrade "Vladimir Nazor" (1977.)
- član Komisije za muzejsko-galerijsku djelatnost i Komisije za vrednovanje rada USIZ-a (1977.-1979.)
- predsjednik Radničkog savjeta MUO-a (1979.-1982.)
- delegat Vijeća korisnika RZZR-a u SIZ-u VII (1982.-1987.)
- predsjednik Komisije za izdavačku djelatnost SRH na području humanističkih znanosti SIZ-a VII za znanstveni rad (1982.-1987.)
- član Projektnog savjeta za društveni, ekonomski, prosvjetni i kulturni razvoj SIZ-a za znanost SRH (1987.-1990.)
- član Organizacijskog odbora 5. kongresa Društva povjesničara umjetnosti Jugoslavije (Zagreb, 1988.)
- član Savjeta Akademije za dramsku umjetnost (1986.-1988.)
- član Komisije za ocjenu ponuda (prihvat donacija) grada Zagreba (1990.-1992.) Izvršnog vijeća Skupštine grada Zagreba
- član Komisije za vođenje aktivnosti radi daljnje pohrane, čuvanja i upravljanja zbirkama i donacijama grada Zagreba, Gradskog fonda za zaštitu spomenika kulture i prirode (1992.-1994.).

"PRINOVE KNJIŽNICE MDC-a ON-LINE" (<http://www.mdc.hr/prinove>): BIBLIOGRAFSKI IZVORI PODATAKA O MUZEJSKOJ DJELATNOSTI

IM 34 (1-2) 2003.
IZ DOKUMENTACIJSKIH FONDOVA MDC-A
FROM MDC'S DOCUMENTATION HOLDINGS

SNJEŽANA RADOVANLIJA MILEUSNIĆ □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

sl.1 Naslovna stranica Prinova knjižnice MDC-a on-line <http://www.mdc.hr/prinove>

sl.2 Ponudene kategorije izbora složenog pretraživanja.

UVOD. Kako bi svojim korisnicima pružila korisno i kvalitetno informacijsko pomagalo, knjižnica Muzejskog dokumentacijskog centra (MDC) je 1994. godine započela s izradom i publiciranjem *Bibliografije prinova knjižnice MDC-a*. Publikacija se priređuje dva puta godišnje s ciljem kontinuiranog i pravodobnog informiranja stručne javnosti o prinovama iz knjižničnog fondusa. Zbog velikog godišnjeg priljeva novih publikacija te kadrovskih, financijskih, tehničkih i drugih ograničavajućih čimbenika, pojedini svesci biltena prinova predstavljaju urednički izbor s oko 80 novih naslova.

O PROJEKTU. Nakon sedam godina redovnog publiciranja, odlučili smo se i za elektroničko izdanje naših, popularno zvanih, *Prinova*. Poticaja je bilo više, no neki od značajnijih jesu:

- izrada zajedničkoga kazala koje bi olakšalo traženje bibliografskih jedinica u publiciranim svescima
- približavanje informacija većem krugu potencijalnih korisnika (*Prinove* se, naime, publiciraju u ograničenoj nakladi od 200 primjeraka i šalju na 180 adresa u Hrvatskoj) pa tako i otvaranje knjižnice MDC-a prema većem broju vanjskih korisnika
- privremena zamjena za knjižničnu bazu MDC-a zbog njezine programske nekompatibilnosti za on-line pretraživanje
- obogaćivanje sadržaja web stranica MDC-a.

Usvajanjem definiranih ciljeva, 2000. godine pristupilo se planiranju i izradi *Prinova on-line*. Elektroničkim izdanjem željela su se obuhvatiti sva već tiskana izdanja kao i predvidjeti mogućnost nadopunjavanja i ažuriranja podacima iz budućih izdanja. Trebalo je izraditi plan kojim će se iskoristiti postojanje za tisak pripremljenih podataka u Word dokumentu te izbjeći konverziju i prijenos podataka iz ISIS-a u zapis čitljiv na webu. Plan je izrađen u suradnji informatičke službe MDC-a i voditelja knjižnice, a sadržavao je metodologiju i postupke rada ("korak po korak"), definiranje strukture on-line baze Prinova, suradnju i konzultacije s programerima baze (firma IDEA studio).

U konačnici je izrađena tzv. administrativna aplikacija u *Accessu* u koju se ručno prebacuju podaci iz *Word dokumenta*, dodatno se obrađuju ("tagiraju") te unose u matične datoteke za medij, vrste, teme i izdavače. Pristup ovoj bazi omogućen je samo uz korištenje lozinke i korisničkog imena, čime su podaci zaštićeni od eventualnih neovlaštenih pristupa koji ih mogu ugroziti. Izrađen je i dizajniran i modul za korisnike kojima je pristup elektroničkom izdanju Prinova omogućen već na početnoj stranici MDC-a.

Navedenim postupcima već je potkraj 2000. godine on-line baza podataka sadržavala 1.404 zapisa, tj. sve bibliografske jedinice predstavljene u svescima od 1, 1 (1994.) do 7, 1 (2000.). Svakim publiciranim sveskom, baza se nadopunjava novim zapisima i trenutno sadržava 2272 zapisa, zaključno sa sveskom broj 10, 1 (2003.).

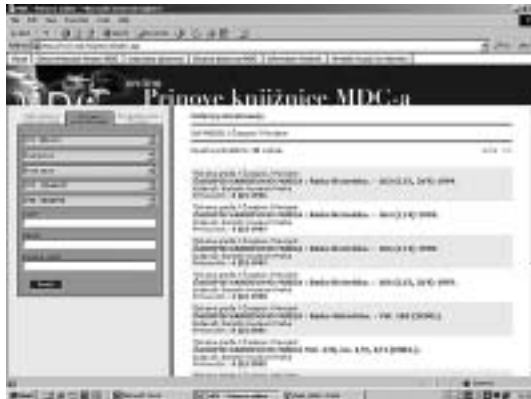
U daljnjim etapama rada cilj nam je olakšati unos i ažuriranje podataka direktnim i automatiziranim prijenosom podataka iz knjižnične baze u web aplikaciju. Lektura i korektura teksta kao i prijevod sažetaka na engleski jezik bili bi svakako dodatna kvalitativna značajka kojoj težimo. Višejezičnošću *Prinove* bi bile dostupne i korisnicima

sl.3 Primjer složenog pretraživanja prema kriteriju vrste (izbor predefiniranog termina "Časopis") i kriteriju teme (izbor "Povijest").

sl.4 Primjer složenog pretraživanja prema kriteriju vrste (izbor predefiniranog termina "Katalozi izložaba") i teme (izbor "Povijest").

sl.5 Rezultat pretraživanja - bibliografski opis i sažetak tražene bibliografske jedinice.

nehrvatskog govornog područja. Unošenje slikovnih elemenata omotnica bibliografskih jedinica pridonijelo bi likovnom, a njihovo vezivanje ("link") na specijalizirane bibliografije, informativnom potencijalu ovog elektroničkog izdanja. Omogućavanjem ispisa pojedinih svezaka *Prinova* u pdf formatu ili njihovom pohranom na korisnikovom osobnom računalu znatno bi se proširila količina distribuiranih primjerka sa trenutnih 200 po svesku.

MALI VODIČ ZA PRETRAŽIVANJE. Naslovna stranica elektroničkog izdanja *Prinova knjižnice MDC-a* sadržava kraći uvodni tekst urednika i popratni impresum s podacima o izdavaču, autoru kao i kontakt adresu (e-mail) za eventualne upite i komentare koji su uvijek dobrodošli. Reproducirane su i slike omotnica tiskanog izdanja *Prinova* autora Borisa Ljubičića kojima se asocira na njihov vizualni identitet (slika br. 1).

S lijeve strane nalazi se glavni izbornik za pretraživanje koji nudi tri izbora. Bez obzira na tip pretraživanja, rezultat čini bibliografski opis publikacije i sažetak njezina sadržaja. Ti su podaci identični onima u tiskanom obliku.

Prvi izbor nudi jednostavno pretraživanje ili pretraživanje po bilo kojoj riječi iz bibliografskog opisa (naslov, podaci o odgovornosti, izdavač, identifikatori odnosno međunarodni standardni brojevi za knjige ili serijske publikacije (ISBN, ISSN) itd.), odnosno po bilo kojoj riječi iz sažetka o sadržaju bibliografske jedinice. S obzirom na ovakvu vrstu upita, i očekivani odgovor odnosno rezultat pretraživanja bit će dosta širok pa i neprecizan. No, iz prakse znamo da i ovaj oblik pretraživanja može biti zadovoljavajući s obzirom na korisničke potrebe.

Drugi ponuđeni izbornik je pregledavanje on-line baze *Prinova* prema numeričkim oznakama njihova tiskanog izdanja. Izbornik sadržava kronološki popis brojčanih oznaka pojedinih svezaka tiskanih *Prinova*, njihova godišta, broja i godine, od prvoga godišta broja jedan iz 1994. do desetog godišta broja jedan iz 2003. godine. Ovim smo izbornikom korisnicima ponudili mogućnost pretraživanja sadržaja svih ili pojedinačnih svezaka kao i praćenje najnovijih izdanja.

Treća mogućnost pretraživanja je tzv. složeno pretraživanje. Ono nudi osam opcija koje se mogu izabirati pojedinačno ili njihovom kombinacijom. Taj složeniji oblik preciznog pretraživanja vodi i najpreciznijim odgovorima.

Ponuđene su sljedeće kategorije izbora:

□ medij; vrste; teme; izdavači; Prinove; autor(i); naslov; ključne riječi (slika br. 2).

Ponuđene kategorije nude predefinirane liste pojmova koje se pojavljuju u padajućim izbornicima, odnosno tekstualne okvire za oblikovanje upita upisom traženih pojmova. Pojmovi u predefiniranim listama svrstani su abecednim slijedom i generiraju se iz matičnih datoteka koje kreira administrator baze. Pri postavljanju upita iz ponuđenih lista pojmova odabire se po jedan predefinirani pojam iz svih ili pojedinih kategorija. Korisniku je ponuđena i mogućnost slobodnog oblikovanja upita upisom imena autora i/ili naslova i/ili ključne riječi u tekstualne okvire. Odgovor na upit dobiva se klikom miša na "traži", novo pretraživanje započinje klikom miša na "briši" kojim se poništava prethodni upit.

Ukratko ćemo predstaviti ponuđene kategorije složenog pretraživanja:

Medij. Korisniku se nudi mogućnost pretraživanja baze podataka po svim medijima, odnosno izborom elektroničke ili tiskane građe. Naime, knjižnica MDC-a pohranjuje i jedinstvenu zbirku muzejskih elektroničkih izdanja na CD-ROM-ovima te nove naslove redovno predstavlja u svojoj bibliografiji.

Vrste. Ovaj izbornik nudi korisniku mogućnost izbora iz ponuđene liste definiranih vrsta publikacija i to: Bibliografska izdanja i pretisci; Bibliografije; Časopisi; Izvješća; Katalozi izložaba; Monografije; Priručnici; Vodiči kroz muzeje i muzejske zbirke; Zbornici stručnih i znanstvenih skupova.

Navedena tipologija izvedena je na temelju publikacija koje smo predstavljali u našim *Prinovama*. Ona sadržava one vrste publikacija koje su karakteristične upravo za muzejsko izdavaštvo i sastavni su dio muzejskih djelatnosti.

Njima je posvećena veća pažnja jer katalogi stalnih i povremenih muzejskih izložaba, vodiči kroz muzeje i muzejske zbirke, na žalost, za sada nemaju drugu mogućnost bibliografskih prezentacija izuzev u zasebnim muzejskim publikacijama ili izvješćima o njihovom radu.

Teme. Izbornik sadržava abecedni popis tema. On je ujedno pokazatelj širine problematike kojom se muzeji bave u sklopu svojih djelatnosti. Uz temeljne znanstvene discipline (arheologija, etnologija, povijest itd.), ponudili smo i tematike iz muzeologije, konzervacije i restauracije, informacijskih znanosti te pomoćnih znanstvenih disciplina. Navedena lista nudi sadržaje za širok krug korisnika koji nisu ekskluzivni samo za muzejsku zajednicu.

Izdavači. Izbornik sadržava najopsežniju listu s abecednim popisom svih izdavača čije su publikacije predstavljene u *Prinovama*. U popisu su naravno najzastupljeniji muzeji jer je jedna od zadaća *Prinova* upravo popularizacija izdavačke djelatnosti muzeja.

Izborom ponuđenih kategorija i njihovom kombinacijom, na desnoj strani ekrana ispisuje se rezultat pretraživanja. On sadržava ukupan broj pronađenih bibliografskih zapisa i njihove skraćene zapise (slika br. 3 i slika br. 4). Dobiveni zapisi složeni su abecednim slijedom naslova publikacija. Sadržavaju podatke o mediju, vrsti i temi, imenu autora, naslovu, brojčanim podacima za serijske publikacije, izdavaču te broj tiskanog izdanja *Prinova*. Detaljniji opis pojedine publikacije ispisuje se klikom miša na njezin naslov. Na cijelom ekranu ispisuju se bibliografski podaci o publikaciji te kraći sažetak njezina sadržaja. Korisnik, dakle, osim osnovnih podataka o traženoj publikaciji, saznaje i nešto više o njezinom sadržaju (slika br. 5). Iako predstavljeni projekt MDC-a još uvijek nije u svojoj završnoj fazi kojom bi se uklonile trenutačne mane i nedostaci, nadamo da smo našim korisnicima olakšali put k traženoj informaciji i zadovoljavanju njihovih potreba u stručnom, istraživačkom i znanstvenom radu.

BIBLIOGRAPHIC SOURCES OF INFORMATION CONCERNING MUSEUM ACTIVITIES:

"NEW ACQUISITIONS OF THE MDC LIBRARY ONLINE" (<http://mdc.hr/prinove>)

The MDC's Library makes between 800 and 1000 new additions to its holdings every year and ranks as one of the few Croatian museum institutions with an exceptionally high percentage of acquisitions. This great inflow of new titles is achieved mainly by nurturing long-term cooperation and exchange of publications with museums and galleries in Croatia and abroad as well as related institutions, and only to a smaller extent through purchases and subscriptions. Documentation holdings concerning the publishing activities of Croatian museums and galleries also receive additions through organising a traditional annual exhibition (in 2002 the 21st such exhibition was held).

Gifts and donations by institutions and individuals are also one of the means of acquisition that significantly enhance library holdings.

In order to provide its users with a quality and useful information tool, the library began to work on and publish the *Bibliography of Acquisitions of MDC's Library* in 1994. This publication is issued twice a year with the aim of providing timely and continuous information to the professional public about new titles in the library holdings. Because of a large annual inflow of new publications, and because of staffing, financial, technical and other limiting factors, individual issues of the bulletin of acquisitions contain an editorial selection of some 80 new titles. Recent library units are described bibliographically with a brief summary of their contents. Bibliographical notes are grouped into permanent thematic sections: *Museology; Museums, galleries and collections - guides; Catalogues of permanent and temporary exhibitions; History, cultural history, history of art; Professional and scholarly symposia; Bibliographies; Periodicals*. Thematic sections derive from the contents of the library holdings and reflect the acquisition policy of MDC's Library.

After seven years of regular publishing, we have decided to add an electronic publication of our popularly called *Acquisitions*, so that in 2000 we began planning and developing the *Acquisitions online*. The electronic issue was aimed at encompassing all the already published editions as well as providing the possibility for additions and bringing them up to date with new issues. At the end of 2000 the online database contained 1404 items.

“KALENDAR DOGAĐANJA” ON - LINE VIJESTI MDC-a (www.mdc.hr)

LADA DRAŽIN TRBULJAK □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

sl.1 "Kalendara događanja"

sl. 2 Pretraživanje arhiva

Projekt MDC pool zamišljen je 1998. godine kako bi donosio aktualne vijesti o stručnoj djelatnosti muzeja i galerija Hrvatske, o izložbama, izdavačkoj djelatnosti, skupovima i ostalim događanjima. Pokretanjem projekta Muzeji Hrvatske na Interenetu (MHI) 1996. godine pokazalo se da nismo u mogućnosti ažurirati pojedine rubrike primjere aktivnosti muzeja i galerija, izdavačku djelatnost itd. tako brzo kako su to muzeji od nas očekivali. Rješenje toga problema vidjelo se u mogućnosti da se svi muzeji predstavljeni u sklopu MHI-a uključe u pool-projekt koji bi koordinirao MDC, dok bi muzeji mogli slijediti vlastite potrebe i sami nadopunjavati vijesti.

Projekt je pokrenut početkom 1999. godine i u studenom iste godine javno predstavljen.¹ Ideja voditelja projekta bila je potaknuti veći broj kolega iz hrvatskih muzeja da se uključe, i možemo reći da je to na samom početku i uspješno. Odazvalo se jedanaest muzeja: Gradski muzej Varaždin, Gradski muzej Virovitica, Dvor Trakošćan, Tehnički muzej, Galerija Antuna Augustinčića, Galerija likovnih umjetnosti Osijek, Muzej Slavonije Osijek, HT muzej Zagreb, Muzej moderne i suvremene umjetnosti u Rijeci, Muzej suvremene umjetnosti u Zagrebu i Muzej grada Zagreba. Svaki muzej uključen u MDC-ov pool dobio je korisničko ime i lozinku, a muzealci su u MDC-u prošli kratki tečaj u kojem su svladali pristup stranicama, unošenje vijesti te dobili upute za postavljanje fotografija. Ono što je ovaj projekt činilo zanimljivim jest činjenica da je svaki muzealac mogao u svome muzeju (pa čak i iz svoga doma) sa svog osobnog računala pristupiti modulu za unos podataka. Struktura podataka koji se unose u modul je sljedeća: Datum početka*, Datum završetka*, Vrijeme, Naziv izložbe*, Organizator, Kratki opis*, Dugi opis, Mjesto održavanja*, Autor stručne koncepcije, Autor likovnog postava, Cijena ulaznice, Podatak o vodstvu, Radno vrijeme, Broj eksponata, Tip vijesti, Kategorija*, Datum unosa*, Veza na izdavačku djelatnost, Veza na događanja, Veza na skupove. Od ukupno dvadeset ponuđenih polja samo ih je sedam (označena *) obveznih odnosno ako jedno polje ostane prazno, unos se ne može realizirati.

MDC pool je relativno brzo profunkcionirao, ali se, na žalost, zaustavio odlaskom informatičara.

Vijesti su se zahvaljujući najupornijim korisnicima poola nastavile tek povremeno postavljati, a 2002. godine počelo se razmišljati o obnovi projekta.

Modul korišten za projekt MDC pool malo se modificirao, te smo vijesti uz najupornije korisnike poola (ovom prigodom im i zahvaljujemo) postavljali najvećim dijelom mi iz MDC-a. Novost je da su se vijesti pojavile na početnoj stranici web-siteta MDC-a i nazvane su on-line vijesti "Kalendar događanja". Važno je reći da je u realizaciji projekta od samog početka bila istaknuta suradnja s muzejskom zajednicom, jer samo vijesti koje su postavljene iz muzeja su cjelovite, kompletne.

Činjenica je da u MDC svakodnevno pristižu pozivnice iz gotovo svih muzeja i galerija Hrvatske, što nam je omogućavalo upućenost u događanja. Korištene su i informacije preuzete iz on-line izdanja dnevnog tiska kao i web-portala. Naravno, svjesni smo činjenice da informacije preuzete s pozivnica nisu dostatne i da se pri upisu pojavljuju problemi, jer modul za upis vijesti sadržava polja čije informacije nisu sadržane na pozivnicama (npr. autor stručne koncepcije, autor likovnog postava, cijena ulaznice, podatak o vodstvu, radno vrijeme, broj eksponata...) te ih kustosice iz MDC-a (trenutačno dvije kustosice svakog dana unose i oblikuju vijesti) ne mogu unijeti. Stoga bi nam bio cilj u projekt uključiti sve muzeje koji su zainteresirani, koji vide interes da budu korisnikom baze podataka stručne djelatnosti muzeja i koji, naravno, imaju tehnološku mogućnost za to.

1. Informatičar Edin Zvizdić tada zaposlen u MDC-u predstavio je MDC pool u Rovinju 1999. u okviru prezentacija na 3. seminaru *Arhivi, knjižnice, muzeji: Mogućnost suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture.*

ČESTITAMO!

MARKITA FRANULIĆ □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

I u ovom broju nastavljamo praćenje obljetnica koje u 2003. obilježavaju muzeji u Hrvatskoj. Ove godine svoje "okrugle" obljetnice obilježava 16 muzeja¹:

- Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Split (osnovan 1893.) - 110. obljetnica
- Muzeji Hrvatskog zagorja - Muzej "Staro selo", Kumrovec (osnovan 1953.) - 50. obljetnica
- Dvor Trakošćan (muzej osnovan 1953.) - 50. obljetnica
- Gradski muzej Virovitica (osnovan 1953.) - 50. obljetnica
- HT muzej, Zagreb (osnovan 1953.) - 50. obljetnica
- Zavičajni muzej Stjepan Gruber, Županja (osnovan 1953.) - 50. obljetnica
- Galerija umjetnina "Branislav Dešković", Bol (osnovana 1963.) - 40. obljetnica
- Galerija Juraj Plančić, Stari Grad na Hvaru (osnovana 1963.) - 40. obljetnica
- Muzej grada Trogira (osnovan 1963.) - 40. obljetnica
- Narodni muzej Zadar (osnovan 1963.) - 40. obljetnica
- Zavičajni muzej Biograd na Moru (osnovan 1973.) - 30. obljetnica
- Muzeji Hrvatskog zagorja - Muzej seljačkih buna, Gornja Stubica (osnovan 1973.) - 30. obljetnica
- Muzej Brdovec (osnovan 1973.) - 30. obljetnica
- Galerija grada Krapine (osnovana 1993.) - 10. obljetnica
- Umjetničke zbirke Maloga Lošinja (osnovane 1993.) - 10. obljetnica
- Muzeji Hrvatskog zagorja, Gornja Stubica (institucija osnovana 1993.) - 10. obljetnica

Svima im čestitamo i želimo mnogo uspjeha u radu!

U nastavku teksta dajemo pregled programa kojima su spomenuti muzeji obilježili obljetnice svojeg djelovanja.

MUZEJ HRVATSKIH ARHEOLOŠKIH SPOMENIKA iz Splita stodesetu obljetnicu obilježava s više manifestacija. HTV je snimila film o Muzeju čije je prikazivanje predviđeno za kraj studenoga 2003. Znanstveni časopis sa stogodišnjom tradicijom Starohrvatska prosvjeta, koji izdaje Muzej, svoj je posljednji broj posvetio Duji Ilovini, dugogodišnjem radniku i ravnatelju MHAS-a. U pripremi je feljton o Muzeju koji bi trebao izlaziti u dnevnim novinama Slobodnoj Dalmaciji. Izložba *NUMINI HIPPI FLUVII (Božanstvo rijeke Cetine)* također je posvećena obljetnici, a izložba *Kninske vladarske zadužbine* u povodu obljetnice proširena je i na izložbene prostore na katu muzeja.

MUZEJ "STARO SELO" u Kumrovcu obilježio je 50. obljetnicu svoga djelovanja održavanjem međunarodnog simpozija *Autentičnost i memorijalna mjesta: problemi, potencijali i izazovi* od 4. do 8. lipnja 2003. Na simpoziju je sudjelovao niz stručnjaka različitih profila: arhitekti, konzervatori, muzeolozi, povjesničari, povjesničari umjetnosti, etnolozi, arheolozi, sociolozi, pedagozi i stručnjaci s područja hortikulture i turizma, koji su razmijenili iskustva stečena na izgradnji ili obnovi memorijalnih objekata i muzeja na otvorenom te su sudjelovali u raspravi o značajkama i važnosti takvih objekata i sadržaja. U sklopu simpozija organiziran je i stručni izlet s obilaskom memorijalnih muzeja u Hrvatskome zagorju.

Muzej u **DVORU TRAKOŠĆAN** osnovan je 1953. godine, ali je radom započeo tek sljedeće godine pa će se obljetnica muzeja obilježiti 2004. godine.

Svi programi **GRADSKOG MUZEJA VIROVITICA** ove godine nose oznaku 50. obljetnice Muzeja. Tiskani su prigodni materijali i vrećice, a planira se izdavanje spomenice Muzeja. Godišnja skupština Hrvatskoga arheološkog društva

¹ Podaci iz Registra muzeja, galerija i zbirki u RH, baze podataka što je vodi MDC

održana je u Virovitici i Našicama te je tom prilikom obilježena i 125. obljetnica HAD-a i 50. obljetnica GM Virovitica. I skup Muzejske udruge istočne Hrvatske koji bi se trebao održati u Virovitici, također će biti u znaku obilježavanja obljetnice virovitičkog muzeja.

Zagrebački **HT MUZEJ** 50. obljetnicu djelovanja obilježio je većim brojem događanja. Dana 9. travnja otvorena je filatelistička izložba *PTT muzeji na poštanskim markama*, na kojoj su predstavljene poštanske marke izdane od 1992. do danas, na kojima su prikazani neki od svjetskih PTT muzeja. U povodu 50. obljetnice Muzeja kao i Međunarodnog dana muzeja, HT muzej je predstavio prigodnu izložbu *Muzej pošte i telekomunikacija i njegovi prijatelji*. Izložba je bila posvećena teoretičaru hrvatske filatelije prof. Velimiru Ercegoviću, a tom su prigodom uručene i zahvalnice donatorima Muzeja. Filatelističkom izložbom *U slast - na poštanskim markama* HT muzej se uključio u muzejsko-edukativnu i nagradnu igru muzeja grada Zagreba i okolice. Ta je izložba, uz koju je organizirana i nagradna igra s prigodnim nagradama, također bila posvećena obljetnici Muzeja, kao i predstavljanje prigodne poštanske marke *Dan marke*, 9. rujna.

ZAVIČAJNI MUZEJ STJEPAN GRUBER iz Županje planira prirediti izložbu *50 godina muzeja u Županji*.

MUZEJ GRADA TROGIRA u prosincu će obilježiti 40. obljetnicu djelovanja izložbom *Grbovi i rodoslovi grada Trogira*, koju priprema kustosica Danka Radić.

U ZAVIČAJNOME MUZEJU BIOGRAD NA MORU, unatoč tome što od osnivača nisu dobivena nikakva namjenska sredstva, 30. obljetnica Muzeja obilježena je dvjema izložbama: *Turanj nekad i sad* i *Život posvećen glazbi*, a u lokalnim novinama objavljeno je nekoliko članaka i intervjua o Muzeju.

U MUZEJU SELJAČKIH BUNA u sastavu Muzeja Hrvatskog zagorja 10. listopada otvorena je izložba *Ubojite oštrice - hladno oružje na području Hrvatske od 9. do kraja 18. stoljeća*. Uz izložbu je priređen i prigodni program u kojemu su sudjelovali Mačevalački savez Zagreba i udruga Agram.

Osim obljetnica Muzeja "Staro selo" i Muzeja seljačkih buna, **MUZEJI HRVATSKOG ZAGORJA** 2003. bilježe i 10. obljetnicu osnutka kao i 500. obljetnicu početka gradnje **DVORA VELIKI TABOR**, u povodu čega će 5. prosinca biti priređena svečanost i domjenak uz prigodni program.

GALERIJA GRADA KRAPINE 10. obljetnicu djelovanja obilježava izložbom vlastitih izdanja.

Dok ostali muzeji nisu planirali obilježavanje svojih ovogodišnjih obljetnica, **MUZEJ BRDOVEC** svoje planove nije uspio realizirati zbog nedostatka sredstava. S tom se činjenicom, na žalost, često susrećemo, no većina muzeja ipak uspijeva organizirati prigodne programe.

CONGRATULATIONS!

The year 2003 marked significant anniversaries for 16 museums in Croatia. The text gives a review of the programmes through which the museums celebrated their anniversaries.

MUZEJ IZRAELA, JERUZALEM, IZRAEL (THE ISRAEL MUSEUM, JERUSALEM, ISRAEL)

LADA PRIESTER □ Hrvatski povijesni muzej, Zagreb

sl.1 Panoramski snimak Muzeja Izraela
(The Israel Museum), Jerusale, Izrael
© Muzej Izraela (The Israel Museum),
Jerusale, Izrael

sl.2 Pogled noću na Muzej Izraela
© Muzej Izraela (The Israel Museum),
Jerusale, Izrael

sl.3 Shrine of the Book u kojem su izloženi
Kumranski spisi (zapisi sekte Esena s
Mrtvog mora)
© Muzej Izraela (The Israel Museum),
Jerusale, Izrael

Za vrijeme boravka u Izraelu u veljači 2003. posjetila sam brojne muzeje i arheološka nalazišta - muzeje na otvorenom u raznim dijelovima države.

Tema prethodnog broja "Informaticae Museologicae" bila je arhitektura muzeja, pa je ovo zakašnjela prigoda da se osvrnem na osobitosti nacionalnog Muzeja Izraela, čije su kolekcije izložene u suvremenom građevinskom kompleksu iz druge polovice 20. stoljeća.

Muzej Izraela u Jeruzalemu naročito me impresionirao arhitekturom iz koje proizlaze i sve zanimljivosti njegova stalnog postava. Arhitektonski kompleks je nastao prema zamisli dvoje izraelskih arhitekata, Alfreda Mansfelda i Dore Gad, a realiziran je na osnovi planova dvojice američkih arhitekata, Frederika Kieslera i Armanda Bartosa. Svečano je otvoren 1965., a nalazi se u novijem dijelu Jeruzalema, u blizini Kneseta. Stari dio Jeruzalema unutar srednjovjekovnih bedema okružen je brežuljcima na kojima su kasnije izgrađena stambena naselja. Na jednoj od tih blagih uzvisina izgrađen je i ovaj muzej. Iako zauzima veliku površinu, muzej se teško može uočiti s neke druge jeruzalemske uzvisine ili udoline. Svojim jednostavnim oblikom taj se arhitektonski kompleks savršeno prilagodio konfiguraciji terena i uklopio u mediteransku vegetaciju. Kada bi se ta jednostavna građevina izdvojila iz prostora u kojem se nalazi, ona s estetskog aspekta ne bi bila ništa osobito. Međutim, ovdje je postignut izuzetan sklad moderne arhitekture i ambijenta. S prostrana parkirališta ulazi se u park muzeja i odmah se uočava niska četvrtasta građevina prekrivena neobičnom kupolom. Taj je dio odvojen od cjelokupna muzejskoga kompleksa. Svojim osebnim oblikom, izvana četverokutna a u unutrašnjosti kružna građevina dočarava nam izgled pustinjske pećine, a u njoj su, uz adekvatne klimatske uvjete i posebno osvjetljenje, izloženi Kumranski spisi (zapisi sekte Esena s Mrtvog mora). Blagim usponom kroz park s originalnim antičkim skulpturama približavamo se glavnom ulazu u muzej.

Čitav muzejski kompleks u konfiguraciji terena zapravo je skup odvojenih pravilnih četverokutnih geometrijskih tijela različitih veličina. To su izložbeni paviljoni u kojima su instalirani različiti muzejski sadržaji i svi su međusobno povezani. Pravilnih linija, bijeli s tamnim ravnim krovovima, paviljoni su skladno uklopljeni u okolinu među masline i čemprese. Poseban efekt u noći proizlazi iz cjelokupna osvjetljenja muzejskih paviljona. Kroz staklene površine paviljona izbija unutrašnja rasvjeta koja se stapa s diskretnom rasvjetom izvana. Iz samog oblika paviljona i međusobne povezanosti proizlazi sva funkcionalnost unutrašnjeg izložbenog prostora.

Kroz glavni ulaz dolazimo u prostranu prostoriju u kojoj se, uz ostale propagandne sadržaje, prodaju i ulaznice. Ono što ovaj muzej čini posebnim je zapravo njegov jednostavni postav, smješten na dvije etaže. Fundus muzeja je nastao na osnovi nekoliko velikih donacija iz privatnih zbirki (kolekcije Bronfman, Bzalel i dr.) te arheoloških istraživanja na području Izraela. U muzejskim se zbirkama nalaze predmeti iz Izraela i ostalih dijelova svijeta, od prethistorijskih nalaza do djela suvremene likovne umjetnosti. Takve muzejske izložke običavali smo gledati u palačama i dvorcima velikih svjetskih muzeja i arhitektura nam je dijelom odvlačila pažnju od eksponata.

U ovome nam muzeju jednostavne plohe izložbenih prostorija dopuštaju posvećivanje samo izloženim umjetninama. Manje predmete gledamo izložene u jednostavnim staklenim vitrinama, a veći eksponati stoje slobodno u prostoru, vidljivi sa svih strana. Legende uz izložke su dvojezične, na hebrejskom i engleskom. Način kretanja po izložbenim prostorijama je dobro osmišljen jer, kada uđete na glavni ulaz, možete razgledati cijeli muzej. Ako vam postane zamorno, nakon svakog dijela možete izaći, jer svaki odjel ima zaseban izlaz. Muzej može primiti velik broj

posjetitelja, a razgledanje postava može trajati i nekoliko sati. Različiti sadržaji koji su smješteni u ovoj modernoj arhitekturi postavljeni su tako da omogućuju odmor posjetitelju nakon dužeg razgledanja. Na svakoj većoj površini nalazi se prostor s klupama namijenjen odmoru. Položaj restorana, između izložbenih paviljona, također je dobro osmišljen. Njegov položaj i prostranost omogućuju odmor većem broju posjetitelja. Muzej s tako raspoređenim sadržajima posjetitelju može omogućiti dugotrajno razgledanje izložbenih prostorija uz minimalan zamor. Muzej je dostupan i teško pokretnim i invalidnim osobama.

Osim stalnog postava muzej ima i prostorije za povremene izložbe, biblioteku, sobe za predavanja, radne prostorije za osoblje, restorane, a nudi i popratne sadržaje poput video projekcija, likovne radionice i sl. Muzej je svoje radno vrijeme prilagodio posjetiteljima: nedjeljom, ponedjeljkom, srijedom i petkom je otvoren od 10 do 16 sati, utorkom od 16 do 21 sat, a četvrtkom od 10 do 21 sat. Inače je četvrtkom muzej bio otvoren i do 22 sata zbog velike posjećenosti. Tijekom veljače 2003., zbog ratnih događanja (II. zaljevski rat na pomolu!) u Jeruzalemu i u čitavom Izraelu bilo je malo turista. Kako je radno vrijeme ovog muzeja prilagođeno posjetiteljima, ono je u tom razdoblju bilo skraćeno. Jeruzalem je inače u to vrijeme prepun stranaca koji uglavnom obilaze stari dio grada. U Muzej Izraela, koji je prilično daleko od povijesne jezgre, trebalo bi na neki način pozvati individualne turiste. Više reklamnih letaka za taj nacionalni muzej trebalo bi turistima možda dijeliti u hotelima, turističkim uredima te u muzejima smještenim unutar gradskih zidina. Iako sam prije dolaska u Jeruzalem znala za taj muzej, informaciju o radnom vremenu i kako do njega doći dala mi je vlasnica jedne male suvenirnice. Što se tiče kulturnih događanja u prostorijama muzeja, ona se objavljuju u dvomjesečnom vodiču koji se besplatno dijeli prilikom kupnje ulaznica. Posjetitelji dobivaju i plan muzeja koji sadržava tlocrt i raspored izložbenih prostorija i popratnih sadržaja.

U čitavom Izraelu uobičajeno je da se na mramorne spomen-ploče, koje su postavljene u interijeru ili eksterijeru, urezuju imena donatora (navedene su i države iz kojih potječu), koji su svojim novčanim sredstvima pomogli izgradnju ili restauraciju nekog spomenika. Tako su i u prostorijama ovog muzeja na zidovima postavljene spomen-ploče s imenima donatora. Ponegdje se radi o donatorima koji su svojim sredstvima pomogli u izgradnji muzeja ili su to osobe koje su ovome muzeju donirale eksponate iz svojih privatnih zbirki. Na kraju bih se još osvrnula na jednu zanimljivu činjenicu također vezanu uz specifičnost ove suvremene arhitekture. Ovaj muzej još je uvijek nedovršen, a uvijek će postojati mogućnost njegova proširenja. Arhitektura, uklopljena u brdovit teren, omogućava dodatnu gradnju i proširenje bez narušavanja izgleda i integriteta čitavoga kompleksa. Prilikom razgledanja stalnog postava primijetila sam da prostorija u kojoj su, po svim muzeološkim pravilima (vitrine, legende, klimatizacija, osvjetljenje) izloženi eksponati, nije još u potpunosti dovršena. Zidne i stropne površine još se dovršavaju, ali to ne smeta posjetiteljima muzeja koji se koncentriraju na razgledanje muzejskih predmeta. U ovaj izraelski nacionalni muzej, iako izgrađen uz potporu brojnih donacija, uložena su velika financijska sredstva. Velika financijska sredstva potrebna su i za njegovo održavanje. Ali možda bi i siromašnije zemlje trebale učiti na primjeru ovako etapno građenog muzeja. Kada nam je financiranje za izgradnju muzejskih institucija nedostatno, gradimo etapno i uz pomoć donacija izlažimo na sličan način.

THE ISRAEL MUSEUM, JERUSALEM

During her visit to Israel in February 2003, the authoress visited numerous museums and archaeological sites - open-air museums in various parts of that country.

In the Israel Museum in Jerusalem she was especially impressed by the architecture from which all the points of interest of the permanent exhibition derive, and in this article she speaks about the fascinating architectural complex that has achieved an exceptional harmony between modern architecture and the setting.

The article speaks about exhibition activities, the permanent exhibition, as well as general information about the way in which this museum operates.

RESNIK - HIDROARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA

ANKICA BABIN □ Muzej grada Kaštela, Kaštel Lukšić

sl.1 Otvoravanje izložbe "Resnik - hidroarheološka istraživanja" u dvorcu Vitturi, Muzej grada Kaštela, Kaštel Lukšić, 2003.

sl.2 Pogled na dio izložbenog prostora Muzej grada Kaštela

Izložba *Resnik - hidroarheološka istraživanja* nastala je kao rezultat višegodišnjih hidroarheoloških istraživanja pod-morskog, antičkog lokaliteta Resnik, uza samu obalu Kaštelanskog zaljeva. Lokalitet je otkriven 1980-ih, a sustavna istraživanja počinju 1989. kao rezultat suradnje tada Zavičajnog muzeja Kaštela (danas Muzeja grada Kaštela) i Arheološkog muzeja u Zadru. Voditelji prvoga, pokusnog istraživanja bili su dr. Zdenko Brusić i arheologinja našega muzeja Ivanka Bilich Kamenjarin. Rezultat istraživanja bila je potvrda da se na tome mjestu nalazila helenistička luka (a u njejoj blizini rimska), uz veliku količinu arheološkog materijala iz razdoblja II. do I. st. pr. n. e.

Slijedila su daljnja istraživanja koja se zadnje tri godine vode u kontekstu znanstvenog projekta *Podmorska arheološka istraživanja hrvatskog priobalja* čiji je voditelj dr. Zdenko Brusić, s Odsjeka za arheologiju Filozofskog fakulteta u Zadru.

Cilj izložbe bio je pokazati rezultate istraživanja, a to su:

- potvrda lokacije, tj. ubiciranje antičkog naselja Siculi,
- sličnost pronađene helenističke reljefne keramike pronađene na Resniku s onom proizvedenom u velikim centrima u Grčkoj (Atena, Korint, Delos),
- potvrda da je Resnik najveće nalazište helenističke reljefne keramike na istočnoj obali Jadrana, odakle je trgovinom dospjevala na područje Liburnije,
- izloženim neolitskim materijalom ubicirati novi arheološki lokalitet uz helenističku luku iz razdoblja starijeg i srednjeg neolitika.

Izložba je postavljena u istočnom krilu drugoga kata dvorca Vitturi. Koristeći se izlaganjem arheološkog materijala u dvije visoke i tri niske vitrine, kartama s prikazima lokaliteta, zračnim snimkama, crtežima s komparacijama ukrasa na arheološkome materijalu, kartama s označenim centrima radionica helenističke reljefne keramike, fotografijama i panoima s tekstualnim objašnjenjima na hrvatskom i engleskom jeziku pokazali smo rezultate istraživanja koje smo zacrtali.

U posebne vitrine smjestili smo dio arheološkog materijala pronađenog u zadnjoj kampanji, stavivši ga u male kadice sa slatkom vodom, da bismo demonstrirali postupak desalinizacije materijala izvađenog iz mora.

Najstariji podatak o naselju Siculi je onaj koji navodi Plinije Stariji 24. god. prije Krista do 79. god. poslije Krista) u okviru opisa naše obale, gdje ih navodi kao naselje rimskih veterana, koje je naselio 46. godine božanski car Klaudije. To naselje se navodi slijedom iza Trogira a prije Salone. Spominjanje ovog naselja nalazimo i kasnije kod Klaudija Ptolomeja, i u "Kozmografiji" Anonima Ravenjanina iz VI. ili VII. st., gdje Siculi također slijede iz Salone a prije Trogira. Nalazi pronađeni na lokalitetu Resnik, na kopnu (ostaci rimske arhitekture), te ostaci helenističke i rimske luke, obilje keramičkog materijala iz rimskog ali i ranijih razdoblja, dovoljni su argument za ubiciranje ovoga naselja i prije naseljanja veterana. Na *Peuntigerovoj karti* (izložena njena fotografija s detaljem) vidljivo je, u dijelu prikaza Kaštelanskog zaljeva, označeno naselje Siculi na području današnjeg lokaliteta Resnik, a ispod brda Veli Bijač. Na njemu se nalazi željeznodobna gradina, koja je najvjerojatnije prapovijesno naselje Siculi.

U dvije visoke vitrine izložena je helenistička reljefna keramika u formi čaša, vrčeva, tanjura i niza ulomaka s različitim oblicima reljefnih ukrasa. Rezultat je podmorskih istraživanja arheološkog sloja debelog 40 cm. Sastoji se od ostataka grube ali u prvom redu fine, tamno glazirane keramike, vezane upotrebom za ispijanje vina (čaše i vrčevi), a ukrasima

za kult boga vina Dionisa. Prvi naziv za ovu vrstu keramike bio je "megarska keramika" po gradu Megari u Grčkoj, u kojem je pronađena.

Kasnije je utvrđeno da su najveći centri proizvodnje ove reljefne fine keramike bili Atena, Korint i Delos. Ostaci kalupa za pečenje čaša, žrnjeva za mljevenje kalcita (kamenja koji se miješao s glinom i davao keramici potrebnu tvrdoću) i zgure pronađenih na Resniku (na kopnu), te obilje keramike, pokazuju da je i Resnik imao svoju radio-nicu za proizvodnju. Ostaci keramičkih čaša u grobovima na području Liburnije, vezanih uz kult ispijanja vina nad pokojnikom, idu u prilog tezi o distribuciji keramike iz ove radionice, a ne samo o njenom uvozu s Isse, što je do sada bilo temeljno mišljenje.

Iz kolekcije vinskog posuđa najzanimljivije su reljefno ukrašene čaše i krateri. Ukrasima su imitirali posude izrađivane od plemenitih metala za bogate slojeve društva. Na Resniku prevladavaju čaše modelirane pomoću kalupa, a imaju formu polukalote s tri male nožice. Po vertikali su obično podijeljene na pojaseve s vegetabilnim ili zoomorfnim ukrasima, a neke od njih su cjelovito ukrašene jednim motivom (list loze ili stilizirani vrh strijele). Figuralni prikaz čovjeka je rijedak, ali u predzadnjoj kampanji pronađen je ulomak kratera s frizom ženskih likova u grčkim nošnjama. Za jedan od likova pretpostavlja se da je božica Atena (dr. Nenad Cambi).

Po količini pronađene reljefne helenističke keramike, već danas (istraživanja još nisu dovršena) Resnik je najveće nalazište na istočnoj obali Jadrana. Muzej grada Kaštela danas posjeduje veliku zbirku helenističke keramike, ne samo čaša već i brojnih ostataka grubog kuhinjskog posuđa, amfora i njihovih poklopaca sa žigovima različitih radionica, vrčeva, gutusa, uljanica. Ovo potvrđuje da je riječ o značajnom trgovačkom punktu iz kojega su se vino, ulje i ostali proizvodi distribuirali na područje Liburnije i u unutrašnjost.

Neolitski materijal, smješten u dvije niske vitrine, sastoji se od litičkih artefakata cijepane i glačane industrije, koštanih artefakata (oruđe), te ulomaka impresso keramike. Putem fotografije napravljena je komparacija s materijalom danijske kulture i donesen zaključak da materijal s Resnika pripada neolitskom naselju s početka 7. tisućljeća pr. n. e. Pokazano ide u prilog tezi kontinuiteta nastanjivanja prostora Kaštelanskog zaljeva od paleolita (lokalitet Mujina pećina udaljena samo nekoliko kilometara od Resnika), preko neolita, želznog doba (Veli Bijač), antike (grčko-rimska luka Resnik) i kasne antike (Resnik-kopno, ville rustice u Kaštelanskome polju), te ostalih kulturnih slojeva sve do danas.

Sveukupni izložci pridonijeli su da se o Resniku dobije cjelovita slika, kao izuzetno vrijednom i bogatom arheološkom lokalitetu. Demonstrira se i plodna suradnja manjeg muzeja (Muzej grada Kaštela) s ustanovama znanstvenoga karaktera (s Arheološkim muzejom u Zadru koji ima višegodišnje iskustvo na području podzemnih arheoloških istraživanja i Filozofskim fakultetom u Zadru).

Izložbu smo popratili plakatom, suvenirom u formi reljefne helenističke čaše, TV i radio prilozima. Prijevodom tekstova na engleski jezik omogućili smo brojnim inozemnim gostima upoznavanje s ovim izuzetnim arheološkim lokalitetom. Izložba će ostati otvorena do kraja listopada 2003. radi posjeta školske populacije, vezano uz djelatnost muzejskog pedagoga. Sljedeće godine će pokazana u više hrvatskih muzeja.

Autor izložbe: dr. Zdenko Brusić, Filozofski fakultet, Zadar

Suradnik postava izložbe: Ivan Šuta, arheolog Muzeja grada Kaštela

RESNIK - HYDROARCHAEOLOGICAL PROBES

The exhibition *Resnik - Hydroarchaeological Probes* came about as the result of years of hydroarchaeological probes of the ancient underwater site at Resnik, by the very shore of the Bay of Kaštela. The site was discovered in the 80s, and systematic exploration began in 1989 as the result of cooperation of the Kaštela Regional Museum (now the Kaštela Town Museum) and the Archaeological Museum in Zadar. The first experimental probes were led by Dr Zdenko Brusić and an archaeologist from our Museum, Ivanka Bilich Kamenjarin. The results of the probe confirmed that this was a site of a Hellenistic port (and next to it the site of a Roman port), with a considerable amount of archaeological material from the period between the 2nd and 1st century BC.

This was followed by further explorations that have been carried out over the past three years in the context of the scientific project *Underwater Archaeological Exploration of the Croatian Coast*, led by Dr Zdenko Brusić from the Department of Archaeology at the Faculty of Arts in Zadar.

The aim of the exhibition is to present the results of the probes, namely: a) the confirmation of the location of the ancient settlement of Siculi, b) the similarities between the Hellenistic relief ceramics found at Resnik with those made in large Greek centres (Athens, Corinth, Delos), c) the confirmation that Resnik is the largest site of Hellenistic relief ceramics on the east coast of the Adriatic, from where it was traded to the region of Liburnia, d) to use the exhibited Neolithic material to locate a new archaeological site next to the Hellenistic port from the period of the older and middle periods of the Neolithic era.

sl.3 Izložena helenistička keramika

sl. 4 Izloženi dijelovi helenističkih kratera i crteži rekonstrukcija oblika helenističke keramike

sl.5 Nalazi u postupku desalinizacije

Fototeka: Muzej grada Kaštela, Kaštel Lukšić

ISTRA: RAZLIČITI POGLEDI

MATTHIAS BEITL □ Austrijski etnografski muzej u Beču (Österreichisches Museum für Volkskunde Wien), Austrija

sl.1-3. "ISTRA: različiti pogledi",
Etnografski muzej u Zagrebu,
travanj - listopad 2003.

Izložba *ISTRA: različiti pogledi* gostovala je od 9. travnja do 20. listopada 2003. u Etnografskom muzeju u Zagrebu. Cijeli je projekt ostvaren u uskoj suradnji tijekom svih faza njegova nastanka (istraživanje, zajedničko koncipiranje, razrada i koncepcija izložbe, postavljanje izložbe, priprema kataloga itd.) u suradnji triju institucija: Austrijski etnografski muzej u Beču (Österreichisches Museum für Volkskunde Wien), Etnografski muzej dvorca Kittsee (Ethnographisches Museum Schloss Kittsee) i Etnografski muzej Istre u Pazinu. Autori izložbe su Veronica Plöckinger, Matthias Beitzl, Franz Grieshofer, Lidija Nikočević, Nevena Škrbić, a suradnica na projektu bila je i etnologinja iz Švicarske, Elke-Nicole Kappus, doktorantica na određenim istarskim temama.

ZAŠTO JE I KAKO DOŠLO DO IDEJE O OVOJ IZLOŽBI? Potkraj 19. i početkom 20. stoljeća u Etnografski muzej u Beču je pristizala i etnografska građa iz Istre (kao i iz drugih zemalja koje su pripadale tadašnjoj Austro-Ugarskoj). Riječ je o tradicijskom tekstilu, keramici, drvenoj građi itd. Ona je i danas pohranjena u istome muzeju, no današnji etnolozi u Austriji nemaju saznanja o relevantnosti te građe, o njenom kontekstu - drugim riječima, ne mogu znati u kojoj je mjeri ta kolekcija predstavlja kulturu/kulture Istre. Bez pomoći etnologa iz zemlje porijekla tog materijala nije moguće iščitati njenu vrijednost i značaj. Zanimljivo je da ta zbirka sadržava i neke predmete koji se već odavno ne mogu naći u Istri i Primorju; čak je nestalo i sjećanje na njihovo postojanje. Tako će se moći vidjeti nekoliko primjeraka "cimarola", osobitog predmeta koji se stavlja na vrhove jarbola istarskih i primorskih ribarskih brodova, koji su s ovog područja sasvim nestali, a samo se jedan primjerak čuva u tršćanskim muzejima.

Sadašnja ravnateljica Etnografskog muzeja Istre Lidija Nikočević je prilikom studijskog boravka u istom muzeju (putem stipendije austrijske vlade) prije više godina upoznala taj materijal i tada se već, u dogovoru s austrijskim kolegama, počela uobličavati ideja o zajedničkoj izložbi.

ZAŠTO "ZAJEDNIČKA IZLOŽBA", ODNOSNO IZLOŽBA KAO REZULTAT DIJALOGA STRUČNJAKA ETNOGRAFSKIH MUZEJA IZ DVIJU OBLASTI/DRŽAVA?

Sasvim je sigurno jedna od avangardnijih komponenti ovog projekta činjenica da se izložba o Istri gradi u dijalogu austrijskih i istarskih kolega; na taj način i jedni i drugi imaju priliku učiti od suradnika: istarski etnolozi imaju pred sobom davno skupljeni materijal iz ruralnog, ali i iz građanskoga konteksta, koji na ponešto drukčiji način svjedoči o tradicijskoj kulturi od onog koji se u Istri razvio nakon drugoga svjetskog rata. Austrijanci pak, spoznaju dio svoje, pomalo "zametnute" prošlosti i saznaju kakve je posljedice i utjecaje na Istru ostavila austrijska prisutnost. Zajednički, pak, svi si međusobno postavljaju pitanja koja svima u ovome projektu pomažu da se vlastita kultura ogleda i preispita kroz viđenje drugih (analiziranje i interpretiranje vlastite kulture uvijek nosi određena ograničenja), što je rezultiralo novim viđenjima i interpretacijama.

ŠTO SE IZLOŽBOM ŽELJELO POKAZATI? Prvi dio izložbe prikazao je sliku Istre koju su Austrijanci izgrađivali o Istri, ulazući s jedne strane u razvoj Pule kao glavne carske ratne luke, Opatije kao mondenog odmarališta za otmjenu publiku i sl., a s druge strane egzotizirajući njenu "divlju" unutrašnjost, zajedno sa svim njima neobičnim etničkim grupama, poput Čića, "Morlaka" i slično. Taj je dio izložbe pokušao odgovoriti na pitanje što su Austrijanci ponijeli iz Istre, dok je drugi dio izložbe bio posvećen odgovoru na pitanje što su ostavili, tj. kakvi su utjecaji u (tradicijijskoj)

IZLOŽBA "IZ ARHIVA ALU - RANE GODINE; DUŠAN BRANKOVIĆ, STUDENT PRVE GENERACIJE "

ARIANA NOVINA □ voditeljica Arhiva Akademije likovnih umjetnosti, Zagreb

TAJANA VRHOVEC ŠKALAMERA □ voditeljica Fundusa Akademije likovnih umjetnosti, Zagreb

sl.1 Grupa polaznika "Privremene više škole za umjetnost i obrt", oko 1912.

Uz 95. obljetnicu Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu u *Galeriji*, nedavno otvorenoj novoj galeriji ALU, otvorena je izložba *Iz arhiva ALU-rane godine; Dušan Branković, student prve generacije* (20. prosinca 2002. - 15. ožujka 2003.). Autorice izložbe su prof. Ariana Novina i prof. Tajana Vrhovec Škalamera. Izložba je zamišljena kao osvrt na osnutak i likovno djelovanje prvih profesora i polaznika Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu.

Današnja Akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu utemeljena je davne 1907. godine, naredbom Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu pod nazivom *Kraljevsko zemaljsko više obrazovalište za umjetnost i umjetni obrt u Zagrebu*. Nekoliko mjeseci kasnije, taj je naziv preimenovan u *Privremenu višu školu za umjetnost i umjetni obrt u Zagrebu*.

Što je prethodilo osnivanju i tko su bili inicijatori otvaranja takve likovne ustanove u ovom dijelu Europe?

Dakle, osnivanje Privremene više škole za umjetnost i umjetni obrt u Zagrebu, proizašlo je iz velike potrebe za znanjem na području likovnih umjetnosti, a do osnutka ustanove odlasci na školovanje u München, Beč, Rim i Pariz su bili neophodni (naravno za one koji su sebi takav studij mogli priuštiti).

Na poticaj dr. Izidora Kršnjavog, tadašnjeg predstojnika odjela za bogoštovlje i nastavu u Kraljevskoj zemaljskoj vladi, 1894. godine, sagrađeno je šest ateliera (gradio ih je Herman Bollé) za umjetnike koji su završili nauke u inozemstvu. To su bili: C. Medović, F. Kovačević, R. Valdec, R. Frangeš Mihanović, O. Iveković i R. Auer. Tih šest ateliera sagrađeno je na starom zagrebačkom Prilazu, iza Zemaljskog rodilišta. Gotovo deset godina kasnije, krajem 1903. otvoren je privatni slikarski tečaj B. Čikoša Sessije i M. Clementa Crnčića, koji se nalazio u pregrađenoj mrtvačnici rodilišta.

Prvi nastavnici na novoosnovanoj ustanovi bili su: M. Clement Crnčić za crtanje, B. Čikoš Sessia za slikarstvo, R. Frangeš Mihanović za kiparstvo i B. Šenoa za povijest umjetnosti. Privremena viša škola imala je svoj ustrojni statut te disciplinarni red. Uvjet za upis u školu bio je da kandidat ima svršenu nižu realnu gimnaziju ili obrtnu školu, a na prijemnom ispitu se moralo polagati risanje živog modela (glave) ugljenom i kandidat je morao pokazati dovoljno vještine u crtanju.

Godine 1910. Zemaljska je vlada dogradila zgradu i time se proširila i obuka. Pored škole za crtanje, slikarstvo i kiparstvo uredila se obuka iz grafike, otvorile su se radionice za lijevanje u sadri, lijevanje i obradu kovina. Uz problem dogradnje, škola je godinama imala i problem proširenja lijevaonice bronce u dvorištu škole. Ta lijevaonica je osnovana 1909. godine na poticaj Roberta Frangeša, a glavni radovi koji su tih davnih godina u njoj izliveni su: ukras na ulazu palače Croatia, brončani ukrasi na Sveučilišnoj knjižnici, reljef "Prosvjeta" za Bogoštovnu dvoranu i dr.

Neki od prvih učenika Privremene više škole bili su Ferdo Ćus, Ferdo Ivanščak, Hinko Juhn, Mila Wodsealek na kiparstvu, Ljubo Babić, Ivan Benković, Mira Ehrlich, Gabrijel Jurkić, Mihovil Krušlin, Lina Virant, Branko Petrović i Dušan Branković na slikarstvu. Prvi ravnatelj škole bio je Robert Frangeš.

Od Privremene više škole, s vremena na vrijeme naručivali bi se kiparski i slikarski radovi za javne zgrade: za "Protivinsku restauraciju" (u prolazu iz Ilice u Samostansku ulicu), godine 1911./12. učenici škole radili su za Sveučilišnu biblioteku (tada u gradnji) sav kiparski posao od listića akantusa na stupovima, do velikih sova na krovu.

U svome početku škola je imala velikih teškoća: premali prostor, učenici su bili nedovoljno opskrbljeni materijalom, tzv. "večernji akt" se održavao pod slabom plinskom rasvjetom, a učenici su u većini bili na rubu egzistencije. Ali uza sve teškoće, u jesen 1908. u školu je bilo upisano 35 učenika. Nakon izlaska prve generacije iz škole, broj đaka se u prosjeku godišnje nije više povećavao. Stagnaciji broja upisanih učenika uvelike je pogodovalo to što je škola u svom nazivu imala pridjev "privremena" - prema tadašnjem austro-ugarskom sistemu osnivanja prosvjetnih ustanova kod nas. To je značilo da đak s položenim zaključnim ispitom nije imao velike šanse da se zaposli na neodređeno vrijeme u državnim ustanovama, već samo u privatnim.

Nastavnički kadar se godinama sve više povećavao, pa je tako 1913. godine prof. Ivo Kerdić, "akademički medaillieur u Beču" imenovan strukovnim učiteljem škole, a u ljetu 1914. izdan je oglas da u Kerdićevu cizelarsku radionicu u "zlatarski i medaljerski tečaj" mogu biti primljeni "učenici Kr. zemaljske obrtne škole, bravarskog i kiparskog tečaja i izučeni zlatari i graveri, koji bi željeli da se u ovoj struci usavrše".

Godine 1914. je Vojta Braniš imenovan pomoćnim učiteljem za "Ornamentalno i figuralno drvorezbarstvo", a Hinko Juhn je trebao nastupiti kao profesor u keramičkom odjelu, kako bi se lončarski obrt podigao na umjetničku razinu. Hocker Olga je 1919. imenovana stručnim učiteljem za ukrasno pismo, a Ljubo Babić izabran 1921. godine profesorom za scensku i grafičku umjetnost.

Osim slikanja i modeliranja prvi studenti su učili i anatomiju, perspektivu, kemiju, anatomiju životinja te povijest umjetnosti i ukrasno pismo. Anatomiju su u samom početku predavali Čikoš i Valdec, geometriju i perspektivu Ferdo Kovačević, a kasnije dr. David Segen, kemiju Ferdo Goglia, a anatomiju životinja - ravnatelj zemaljske potkivačke škole Podaubski. Od 1919. godine Ivan Hafner počinje na školi predavati metodiku za kandidate srednjoškolskog crtanja, čime se počinje stvarati kadar srednjoškolskih nastavnika crtanja.

Unatoč teškim socijalnim prilikama društveni život prvih studenata bio je vrlo raznolik. Tako je već 1908. godine organizirana prva priredba bruća akademije pod organizacijom Velebita Rendića, a 1909. godine se na ulicama Zagreba mogla vidjeti neobična povorka studenata pod nazivom *Cirkus Buffalo Bill*. Većina tih zabava bila je priređena u korist *Društva za podizanje radiona i domova mladim umjetnicima*.

Od samog osnutka ustanove, studenti su odlazili s profesorima na rad u prirodi i na putovanja. Tako je prof. Crnčić gotovo svake godine vodio svoje studente u Dalmaciju i Primorje (najčešće Novi Vinodolski) na *vježbanje učenika u slikanju i risanju morskih krajeva*. Prvo veće putovanje u svijet bilo je 1908. u Veneciju, a 1911. dvadesetak učenika odlazi u Italiju razgledati muzeje i galerije. Godine 1912. prof. Valdec vodi desetak učenika kiparstva u Beč na *Umjetno-obrtnu izložbu*.

Iz prvih dokumenata Akademijina arhiva saznajemo da su rane godine (od 1907. do 1920.) bile usmjerene na umjetničko-obrtničko nastojanje, kao što govori i sam naziv škole, a osnutkom te važne ustanove, i neizmjernim zalaganjem njenih prvih profesora osnivača i studenata, utemeljeno je središte likovnog života naše sredine.

"DUŠAN BRANKOVIĆ, STUDENT PRVE GENERACIJE". Opsežnu arhivsku dokumentaciju o prva dva desetljeća naše likovne Akademije željeli smo na neki način "ilustrirati", a upravo nam se pronalazak mape ranih radova Dušana Brankovića nametnuo kao izvanredna mogućnost. Po mnogočemu je put njegova slikarskog nauka karakterističan za našu sredinu s početka 20. stoljeća. U našem Arhivu o njemu je sačuvano vrlo malo podataka: ime i prezime u Matičnom imeniku, godina upisa (u prvoj generaciji upisanih studenata) - 1907., i opaska da je već iduće godine napustio studij i zaposlio se u nekoj gimnaziji izvan Zagreba. Njegovi radovi, međutim, pružili su nam o njemu mnogo kompleksniju i detaljniju sliku upotpunjenu sjećanjima iz obitelji slikara i nekoliko važnih podataka koje je prof. A. Novina pronašla istražujući u različitim arhivima.

st.2 Matični list stare Kr. akademije za umjetnost i umjetnički obrt, Arhiva ALU, Zagreb

st.3 Dokumenti iz Arhiva ALU, Zagreb

IZLOŽBA "VITEZI" U POVIJESNOM MUZEJU PFALZA, SPEYER

TINA PLEŠKO □ Ljubljana, Slovenija

Izložba Die Ritter (*Vitezi*) bila je postavljena u Historische Museum der Pfalz (Povijesnom muzeju Pfalza) u njemačkom gradu Speyeru i trajala je od 30. ožujka do 26. rujna 2003. Nastala je na temelju projekta Die Zaet der Ritter in der Pfalz und Elsass i rezultat je suradnje francuskih i njemačkih stručnjaka.

Područje uz njemačku i francusku granicu je po broju srednjovjekovnih gradova jedno od najbogatijih u Evropi. Na tom teritoriju gradovi su međusobno surađivali jer su ih tijesno vezivale zajednička politika i kultura obaju naroda. Izložbu su pripremile Sabina Kaufman, Mira Kaufman i Arnea Trautmann, a bio je objavljen katalog s naslovom Der Ritter Geschichte - Kultur - Alltagsleben. Autori kataloga su A. Schlunk i R. Giersch.

Sve do današnjih dana stari svijet vitezova ima svojih čari i privlačnost. Taj romantični odnos i predožba o ponosnim vitezovima u sjajnim oklopima uvijek spremnih za borbu u ime kralja, plemstva i crkve ostali su do danas. Posjetitelj je imao priliku upoznati oružje i drugu ratnu opremu koja je nastajala u različitim stoljećima. Razvoj naoružanja i opreme vitezova zaustavio je tek pronalazak vatrenog oružja, koji je uzrokovao i pad interesa za viteze i vitešku kulturu. Na izložbi je vrlo kvalitetno prikazan razvoj gradova u njemačkoj i francuskoj pokrajini Pfalz te u Alsaceu, a interpretirani su svi aspekti viteškog života od svakodnevice pa do ratne strategije. Posjetiteljima je bilo omogućeno da se na virtualan način prošetaju gradskim zidinama, vrtovima i prostorijama.

Izložbeni koncept je bio utemeljen na više tematski zasnovanih cjelina.

Prva je nazvana *Von Schutz und Trutz der Ritters - Od zaštite do napada*. Prikazano je sve o zaštiti vitezova - različite vrste oklopa, razvoj oružja za boj na blizinu i na razdaljinu, koje su vitezovi upotrebljavali na turnirima i u pravim bitkama te ratovima. Bilo je moguće vidjeti sve oružje od mača, koplja, buzdovana i helebardi do sjekira različitih, oblika i namjena. Od oružja koje se upotrebljavalo za borbu na daljinu bilo je izloženo sve od luka i strijele pa do samostrela i katapultova. Sva oružja i sprave pokazuju kako su borba i ratovanje srednjovjekovnih vitezova bili okrutni i surovi, kao i sami viteški turniri.

Drugi dio *U redu križa - Kristovih bojovnika - Red križara - Kristovih bojovnika*. Tu je dan naglasak na ideologiji i kodeksu vitezova te na vrijednostima, takozvanom fenomenu - Miles Christi. Miles Christi su bili božji borci u službi crkve i crkvenih dostojanstvenika. U njihovu kodeksu je bio prije svega uvjet da su bili predani kršćanskoj vjeri i kršćanskim pravilima - dogmama.

Treći sklop je nazvan *Srednjovjekovni gradovi - Burgen des Mittelalters*. To je bila istodobno os svih događanja i glavna tema izložbe. Kao što smo već kazali, na tom području je bilo jako puno gradova, koje je karakterizirala grandiozna arhitektura. Predstavljali su simboliku snage, bogatstva i umještosti svojih financijera i graditelja. Neke od gradova koji su i do danas očuvani posjetitelj je mogao vidjeti, a virtualni prikaz omogućavao je da se vrate u razdoblje između 11. i 16. stoljeća.

Četvrti sklop izložbe obilježila je tematika s naslovom *Ljubav i bol u srednjem vijeku - Die Minne-Liebe und Leid im Mittelalter*. Taj dio izložbe govori o trubadurskom pjesništvu i romantičnoj ljubavi viteza prema idealnoj dami i njegovoj nemoći, boli te žalosti zbog toga.

Peti dio *Turnirske vještine - Turnier-Wenn Ritter Lanzen brechen*. Tu je prikazana turnirska etika, način dvoboja, taktika i izbor oružja. Dvoboji vitezova pojavili su se u 11. stoljeću u Francuskoj. Uglavnom su se održavali u vrijeme kada nije bilo borbi i ratova. Služili su kao vježba za buduće bitke i ratovanje. Već tada je vjerojatno nastala krilatica pripremaj se u miru kao da će vječno trajati i budi spreman za bitku kao da će biti sutra. Iz tadašnjih turnira su se razvili različiti javni spektakli.

Šesti dio *Između fikcije i realnosti - Faszination zwischen Anspruch und Wirklichkeit*. U tom sklopu je prikazana razlika između naše romantične predstave o viteštvu i povijesne činjenice. Život vitezova određivao je kodeks ponašanja, koji je imao svoje temeljne etičke norme. Tu je bilo navedeno da vitez mora biti hrabar, darežljiv, ljubazan, plemenit itd. Život s tim normama je bio najviši ideal svakog viteza. Na žalost, takvi vitezovi su postojali samo u mašti. Povijesne činjenice nam govore da je među vitezovima bilo svega i svačega. Događala su se ubojstva, pljačke i prijevare, koje su bile svakidašnjica. Srednjovjekovna literatura je prihvatila vulgarnog viteza i iz njega napravila idealnu osobu. Na taj su se način mogli s vitezom poistovjetiti i plemić i seljak i ostali slojevi građanstva. Na samoj izložbi je postavljen veliki broj eksponata, koji zaslužuju posebnu pozornost. Među njima posebno mjesto zauzima gotski Feldharnisch, izrađen 1470. godine u Lundschutu, koji je za izložbu posudio Deutsches Historisches Museum iz Berlina. Kao rezultat neprestanog poboljšanja opreme, posebno oklopa, bio je izložen

IM 34 (1-2) 2003.
POGLEDI, DOGAĐAJI, ISKUSTVA
VIEWS, EXPERIENCES, EVENTS

sl.1 Gotički Feldharnisch, oko 1470.g.
izložen na izložbi "Die Ritter" (Vitezi),
Historische Museum der Pfalz, Speyer
© Deutsches Historisches Museum Berlin

sl.2 Veliki Rossharnisch, potkraj 16. sto-
ljeća izložen na izložbi "Die Ritter" (Vitezi),
Historische Museum der Pfalz, Speyer
© Gräfliche Sammlungen am Schloss
Erbach

sl.3 Codex Manesse, potkraj 14. stoljeća izložen na izložbi "Die Ritter" (Vitez), Historische Museum der Pfalz, Speyer © Universitätsbibliothek Heidelberg

sl.4 Westminster Abbey Psalter, potkraj 12. stoljeća izložen na izložbi "Die Ritter" (Vitez), Historische Museum der Pfalz, Speyer © British Library London

Feldharnisch, koji je bio napravljen od teških čeličnih pločica te kožnim remenjem pričvršćen na tijelo. Pločice su međusobno bile povezane tako da je vitez mogao spretno hodati. Takav tip oklopa je u gotskoj formi rijedak. Iz istog vremena je bio i Oklop za konja, koji potječe iz grada Erbacha. Sljedeći izložak vrhunske kvalitete bio je viteški oklop *Refelharnisch* koji je ime je dobio po dekoraciji u obliku sunčanih zraka. Bio je izložen i vrlo rijedak sportski oklop *Stechzeug*, namijenjen u prvom redu za nastupe na turnirima. Izrađen u 15. stoljeću u Nürnbergu, zaista je vrhunski eksponat. Ovaj izlet među eksponate zaključujemo s Nashalmom, šljemom iz 11. odnosno 12. stoljeća, čiji je štitnik za nos postao sastavni dio šljema, a koji je nađen 1998. godine pri iskapanju u starom dijelu Augsburga.

Usporedno s glavnom izložbom u Junges Museum Speyer bila je postavljena izložba za djecu s naslovom *Jumus wird en Ritter - Jumus će biti vitez*. Taj dio izložbe je postavila Chaterin Biasini i bio je namijenjen najmlađim posjetiteljima koji su mogli proživjeti jedan dan života viteza. Maskota muzeja za mlade je bilo mladunče lava Jumus, rad poznatog crtača Friedericha Streichta. Mladi su mogli odjenuti oklope, u ruku uzeti oružje, rastavljene i priređene eksponate. Mogli su u igri upotrijebiti maketu grada, preobući se u samoga viteza ili paža. Poslije igre mogli su se u gradskoj utvrdi malo odmoriti na tvrdoj gradskoj postelji ili iskušati svoju spretnost na razboju za tkanje vune. Odjeveni u srednjovjekovnu odoru provjeravali su svoju vještinu pisanja gusjim perom i tintom u gradskoj školi, a mogli su i u gradskoj kuhinji skuhati neko od srednjovjekovnih jela ili pojesti ga na gozbi. Ako su htjeli, mogli su poslije oglodane kosti bacati na pod ili psima pod stolom. Sve je bilo koncipirano tako da osjete vrijeme u kojemu su živjeli vitezovi.

Poslije jela mogli su se ogledati u vještini na viteškom turniru, gdje su izabrali konja i počašćenu damu kojoj će posvetiti svoju pobjedu. Za one najmlađe bila je pripremljena igra s lego kockama ili igra u pijesku. Ako su htjeli, verali su se po gradu, otkrivali skrivene kutke i izmišljali igre. Na kraju su imali na raspolaganju i računala s viteškim igrama. Svi koji su to htjeli, mogli su slaviti svoj rođendan kao vitezovi.

Uz izložbu su se održavale različite usporedne aktivnosti i djelatnosti: javna predavanja, konferencije o ulozi srednjovjekovnih vitezova, stručna vodstva po izložbi, koncerti srednjovjekovne glazbe i kazališne predstave. Za posjetitelje su organizirani i posjeti gradovima koji su bili predstavljeni na izložbi.

Izložba je bila postavljena u prostorijama Povijesnog muzeja, koji je i sam bio svojevrsan dekor. Na samu izložbu nas je već iz daljine upozorio ogromni pano sa silhuetom viteza hladno sivoga metalnog tona, na toploj crvenoj pozadini. Na taj način određen je ton izložbe, jer nas je taj akcent izabranih boja na izložbi pratio na svakom koraku (podovi, zidovi).

Sama izložba je ponajprije bila namijenjena familijama, koje sigurno predstavljaju najveći dio muzejske publike, ali i predškolskoj i školskoj djeci, koja takve izložbe posjećuju u skupinama. Samo postavljanje eksponata je bilo strogo tematsko, a ne kronološko, jer kronološki postav mladi teško razumiju. Orijentaciju po izložbi su određivali putokazi, panoi i vrlo simpatično muzejsko osoblje, koje je dočekivalo posjetitelje s dobrodošlicom.

U izložbenim dvoranama su bile postavljene brojne vizualne simulacije koje su posjetitelja vodile po izložbi, na primjer, svjetlucavi efekti, simulacija gradskog mosta na mjestu prijelaza iz dvorane u dvoranu, koji je bio prilagođen i osobama s posebnim potrebama.

Izložba u falačkome Povijesnome muzeju u Speyeru nastala je u sklopu projekta *Vitezovi bez granica - vrijeme vitezova u Pfalzu i Alsaceu*. Kod postavljanja izložbe sudjelovale su mnoge institucije, muzeji i stručnjaci s obje strane granice. Na francuskoj strani je to bio grad Saverne s gradom Haut-Barr i Musee Chateau des Rohns, a na njemačkoj strani Historisches Museum der Pfalz u Speyeru, kao i brojni gradovi, dvorci i seoska naselja.

Cilj tog projekta je bio povezati kulturne institucije s obje strane granice i dokazati da nekadašnja jedinstvena regija na kulturnom, gospodarskom i političkom području može još uvijek funkcionirati. Uz izložbu su se paralelno održavale brojne manifestacije na različitim lokacijama. Sve je to otkrivalo različitosti srednjovjekovnog viteštva kroz percepciju suvremenog čovjeka.

IZVOR:

A. Schlung, R. Giersch, *Katalog izložbe, 2003.*, str. 12.-103.

TINA PLEŠKO je studentica poslijediplomskog studija muzeologije na Filozofskom fakultetu u Ljubljani (mentorica dr. Nataša Golob) kao i poslijediplomskog studija muzeologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (mentor dr. Ivo Maroević).

THE "DIE RITTER" EXHIBITION AT THE HISTORISCHE MUSEUM DER PFALZ, SPEYER

The exhibition *Knights that was presented at the Pfalz History Museum in the German town of Speyer between March 30th and September 26th 2003 as a result of the project *Die Zaet der Ritter in der Pfalz und Elsass that evolved from the cooperation between French and German experts served as the impetus for the authoress to write a brief review and to draw us into the world of knights, which still holds an allure for us in this day and age.**

The authoress reviews the exceptional depiction of the developments of towns in the German and French region of Pfalz and in Alsace, as well as the interpretation of almost all aspects of a knight's life, from everyday life to strategy in war, followed by a virtual walk along town walls, gardens and rooms. The exhibition featured a large number of exhibits that drew the attention of the professional public.

MEĐUNARODNI DAN MUZEJA 18. SVIBNJA 2003.

IM 34 (1-2) 2003.
POGLEDI, DOGAĐAJI, ISKUSTVA
VIEWS, EXPERIENCES, EVENTS

TONČIKA CUKROV □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

Akcija obilježavanja Međunarodnog dana muzeja u 2003. (18. svibnja) kao i svake godine bila je vođena prema preporukama Međunarodnog savjeta za muzeje ICOM-a. Tema obilježavanja u 2003. naglašava interakciju muzeja i sredine u kojoj se nalazi, a naslov je bio *Muzeji i prijatelji muzeja*.

Muzejski dokumentacijski centar je kao tradicionalni inicijator obilježavanja u Hrvatskoj poslao muzejima i galerijama okružnice sa sugestijama za obilježavanje Međunarodnog dana muzeja. U okružnici, osim što je objašnjena tema (pojašnjeno je tko su sve prijatelji muzeja - podupireteli, suradnici, volonteri, donatori...), dane su i sugestije za obilježavanje te je ukazano na činjenicu da prijatelji muzeja pridonose zaštiti baštine na najrazličitije načine. U sugestijama se dalje usmjeravalo na predstavljanje donirane građe, zatim na organiziranje susreta i rasprava o temi prijatelja, te na progovaranje o edukativnim aktivnostima i ukazivanje gostoprimstva muzeja i galerija.

Tom prigodom tiskan je plakat koji je oblikovao B. Ljubičić. Osnovni motiv plakata je djevojka koja pred muzejom na ulici crta umjetninu (ženski lik - nacrtano je samo oko).

Uoči Međunarodnog dana muzeja MDC je organizirao konferenciju za tisak u Muzeju "Mimara". Ove je godine prvi put svim djelatnicima muzeja i galerija Hrvatske upućena putem e-mail pošte čestitka za Međunarodni dan muzeja.

U obilježavanje Međunarodnog dana muzeja u 2003. bilo je uključeno 65 muzeja i galerija u Hrvatskoj. Od toga je organizirano:

- 71 događanje (promocije, predavanja, projekcije filmova, tribine, okrugli stolovi, akcije, edukativne aktivnosti),
- 50 izložaba (17 edukativnih, 11 izložaba doniranih radova, 3 restaurirane građe te 18 s različitim temama),
- 2 donacije,
- 6 promotivnih akcija,
- 9 medijskih akcija,
- 2 susreta donatora,
- 4 podjele zahvala.

Narodni muzej Zadar otvorio je stalni postav jedne od svojih muzejskih zbirki, Kninski muzej dobio je novouređeni prostor (u južnom dijelu tvrđave) namijenjen izložbama, koncertima i priredbama, dok je nekoliko muzeja Hrvatske obnovilo svoje inventare.

Muzejska zajednica Hrvatske dobila je u povodu Međunarodnog dana muzeja jedan novi muzej - prvi privatni muzej - Muzej Marton u Samoboru.

Središnja manifestacija obilježavanja Međunarodnog dana muzeja održavala se u Muzeju Prigorja u Sesvetama, gdje je bila organizirana završna svečanost muzejsko edukativne akcije *U slast!* (organizacija Pedagoške sekcije Hrvatskoga muzejskog društva). Kako je uz ovogodišnje obilježavanje Međunarodnog dana muzeja bilo preporučeno da se veća pozornost posveti edukativnim aktivnostima i ukazivanju gostoprimstva muzeja i galerija, tema edukativne muzejske akcije *U slast!* - hrana, sjajno se uklopila u preporučene aktivnosti pa je stoga znatan broj muzeja podržao taj program. Jedna od najsimpatičnijih akcija na tu temu je bio *Kuharski susret* - nadmetanje muzealaca u kulinarstvu koje je organizirao Muzej seljačkih buna (Muzeji Hrvatskog zagorja) u Gornjoj Stubici.

Posebna pažnja prema prijateljima muzeja provedena je na različite načine: Muzej grada Zagreba promovirao je korisnički program za posjetitelje s Registrom donatora i doniranih predmeta (više od 400 registriranih donatora). Neki su muzeji organizirali izlete za svoje prijatelje, a drugi su dijelili zahvale (Gradski muzej Vukovar javno je zahvalio građanima Vukovara za doprinos pri realizaciji svih muzejskih aktivnosti i za njihov dugogodišnji nesebičan rad od vremena povratka u ratom razoreni grad pa do danas). Muzej Bjelovar je osnovao Društvo prijatelja Gradskoga muzeja Bjelovar, Muzej grada Pazina također, Gradski muzej Varaždin najavio je osnivanje Kluba prijatelja muzeja, a Muzej Međimurja u Čakovcu osnovao je Knjigu suradnika prijatelja Muzeja.

HNK ICOM prvi put se aktivno uključio u obilježavanje organiziranjem okruglog stola pod naslovom *Prijatelji muzeja* i predavanjem *Claudije Hass: How to win new friends - Opening museums for families and children* (suradnja s Austrijskim kulturnim forumom, Zagreb).

Muzeji su i ove godine na Međunarodni dan muzeja imali besplatan ulaz za sve posjetitelje.

PREGLED MANIFESTACIJA ORGANIZIRANIH U POVODU MEĐUNARODNOG DANA MUZEJA, 18. svibnja 2003.

BJELOVAR

Gradski muzej Bjelovar

- Događanje / Projekt: Svečana sjednica Poticajnoga odbora za osnivanje *Društva prijatelja Gradskoga muzeja Bjelovar*. Poticajni odbor sastavljen je od osoba koje su dugogodišnjim sponzorskim ili donatorskim potporama pomagale Muzeju.
- Izložba: *Novi fragmenti 2* (Galerija Nasta Rojc). Predstavljene su akvizicije Erste & Steiermärkische Bank u 2002. godini. Erste Banka sponzorskim potporama recentnih izložaba u muzeju te osiguravanjem novčanog fonda za kupnju umjetničkih djela predstavila se ovom izložbom kao stvarni prijatelj muzeja.
- Događanje / Presentacija: Otvaranje novog izložbenog prostora u podrumu Muzeja pod nazivom *Mala galerija*. Prostor je sponzoriran sredstvima Podravske banke.
- Medijska akcija: Konferencija za tisak.

CRES, VELI LOŠINJ, MALI LOŠINJ

Pučko otvoreno učilište (Središnja proslava odvijala se 16. svibnja 2003. u prostorima Umjetničkih zbirki Maloga Lošinja u palači Fritzy)

Creski muzej, Arheološka zbirka Osor

- Promotivne aktivnosti: Postavljene su zastave s prigodnim tekstom: Međunarodni dan muzeja, 18. svibnja 2003. (Palača Arsan u Cresu, Arheološka zbirka u Osoru). Na sve oglasne muzejske ormariće na otoku te u izlog Gradske knjižnice u Cresu nalijepljene su trake Međunarodni dan muzeja, 18. svibnja. Postavljeni su plakati u izdanju MDC-a za Međunarodni dan muzeja, 18. svibnja 2003.
- Medijska akcija: Program proslave Međunarodnog dana muzeja prosljeđen je medijima (*Novi list, Jutarnji list, Radio Lošinj, Radio Jadran*).

Muzejsko-galerijski prostor Kula, Veli Lošinj

- Događanje / Promocija: Na sve oglasne muzejske ormariće na otoku nalijepljene su trake Međunarodni dan muzeja. Postavljene su zastave s prigodnim tekstom: Međunarodni dan muzeja. Postavljeni su plakati u izdanju MDC-a za Međunarodni dan muzeja, 18. svibnja 2003.
- Medijska akcija: Program proslave Međunarodnog dana muzeja prosljeđen je medijima (*Novi list, Jutarnji list, Radio Lošinj, Radio Jadran*).

Umjetnička zbirka Maloga Lošinja

- Događanje / Promocija: promocija novog vizualnog identiteta: logo, plakat, pozivnica za povremene izložbe Umjetničkih zbirki Maloga Lošinja; promocija kataloga Umjetničkih zbirki Maloga Lošinja: *Malološinske marine i vedute kroz povijesne mijene* (u Palači Fritzy) uz 25. obljetnicu rada djelatnice Jasminke Ćus-Rukonić.
- Donacija: Obitelj dr. sc. Stojana Dimitrijevića darovala je Arheološkoj zbirci u osnivanju kip iz željeznog doba koji predstavlja Veliku majku (pripada kulturi Liburna).
- Događanje / Promotivne aktivnosti: Postavljene su zastave s prigodnim tekstom: Međunarodni dan muzeja, 18. svibnja 2003. Na sve oglasne muzejske ormariće na otoku nalijepljene su trake Međunarodni dan muzeja. Postavljeni su plakati u izdanju MDC-a za Međunarodni dan muzeja, 18. svibnja 2003.
- Inventar muzeja: Na recepciji Umjetničkih zbirki postavljeni su garderobni ormarići i stalci za letke. Stalni postav Zbirke Mihičić osvježen je dopunjavanjem jedne muzejske vitrine.
- Medijska akcija: Program proslave Međunarodnog dana muzeja prosljeđen je medijima (*Novi list, Jutarnji list, Radio Lošinj, Radio Jadran*).

ČAKOVEC

Muzej Medimurja (VIDI POSEBAN PRILOG)

DUBROVNIK

Dubrovački muzeji

- Izložba: *Cesare Damiani, mjera za portretnu fotografiju*, Dom Marina Držića - otvorenje 16. svibnja 2003.
- Događanje / Predavanje: *Claudija Hass: How to win new friends - Opening museums for families and children* (organizirano u suradnji s HNK ICOM, Zagreb, Austrijskim kulturnim forumom, Zagreb i Hrvatsko-austrijskim društvom, Dubrovnik).

ĐAKOVO

Muzej Đakovštine

- Događanje: Predstavljanje Obrtničke škole "Antun Horvat" i njegova odjela prehrane kao prijatelja muzeja. Učenici su ispekli tradicionalne kolače koje su dijelili za vrijeme akcije zajedno s informativnim listićima na kojima su bili recepti (17. svibnja 2003.).

ĐURĐEVAC

Galerija Stari grad Đurđevac

- Izložba: *Izbor iz donacija Galeriji Stari grad Đurđevac*
- Događanje / Projekcija filmova: *Portreti iz donacije Ivana Lackovića Croate* i *Tekstilno rukotvorstvo (moslavačke i posavske pregače)* iz donacije Ivana Lackovića Croate.

GOSPIĆ

Muzej Like Gospić

- Izložba: *Muzejski eksponati - pokloni prijatelja Muzeja* (izložbom se naglašava komunikacija muzejskih djelatnika i stanovništva na području Like kako u vezi skupljanja građe tako i obavijesti o pronađenim artefaktima i lokalitetima).
- Medijska akcija: Suradnja s lokalnim radio postajama na senzibiliziranju građana za muzejsku problematiku - tim putem Muzej stvara osnovu za prijatelje muzeja.

HVAR

Muzej hvarske baštine

- Događanje / Edukacija: *Iz soli iz meda* - organizirano je uz muzejsku edukacijsku igru *U slast!* (16. travnja-16. svibnja 2003.) s ciljem afirmiranja Ribarskog muzeja u Vrboskoj. Za učenike 8. razreda osnovne škole iz Hvara organiziran je izlet u Muzej gdje su se učenici upoznali s postavom muzeja te kušali specijalitete spravljene prema receptima iz Hektorovićeve doba (paprenjaci, pogača sa slanim srdelama).

ILOK

Muzej grada Iloka

- Događanje: *X. festival glumca* (12.-17. svibnja)
- Izložba: *Iz sakralnih zbirki Muzeja grada Iloka* (23.-15. lipnja 2003.). Izložba je postavljena i uz Dan Srednje škole Ilok (Sv. Urban-25. svibnja). Kroz ovu izložbu pažnja je posvećena prijateljima Muzeja (donacije).

JASENOVAC

Javna ustanova Spomen područje Jasenovac

Obilježavanje Međunarodnog dana muzeja posvećeno je suradnicima posebno onima iz inozemstva s obzirom na intenzivnu suradnju Muzeja sa srodnim institucijama te uključenost u međunarodne projekte. Za 18. svibnja djelatnici Muzeja boravili su u United States Holocaust Memorial Museum u Washingtonu, gdje su zajednički obilježili taj dan.

KARLOVAC**Gradski muzej Karlovac**

- Izložba: *Klobučarska radionica*
- Događanje / Presentacija: Demonstracija izrade šešira.
- Događanje: Izvlačenje nagrađenih u nagradnoj igri *Muzejska pitalica skitalica*.
- Događanje / Edukacija: Oslikavanje trga na temu "prijatelj" - djeca iz dječjih vrtića.

KAŠTEL LUKŠIĆ**Muzej grada Kaštela**

- Događanje: *Pjeskarenje brodskih sidara* (na Portu u Kaštel Starome). Sidra je darovao g. Milo Marović pa se akcijom promovirala i uloga prijatelja muzeja u muzejskoj djelatnosti.
- Akciju su pratili mediji.

KNIN**Kninski muzej**

- Izložba: *Muzeji i prijatelji muzeja* - likovna djela kninskih umjetnika - prijatelja Muzeja otvorena je u novouređenom prostoru Muzeja (u južnom dijelu Kninske tvrđave) namijenjenom održavanju izložaba, koncerata, priredbi (16. svibnja 2003.).

KOPRIVNICA**Muzej grada Koprivnice (VIDI POSEBAN PRILOG)****KRAPINA****Muzej evolucije i nalazište pračovjeka Hušnjakovo**

- Događanje / Edukacija: Organizacija muzejskih radionica i igraonica *Kaj su jeli naši prastari?* Sudjelovanje u muzejsko-edukativnoj nagradnoj igri *U slast!* (16. travnja -16. svibnja 2003.).

KRIŽEVCI**Gradski muzej Križevci (VIDI POSEBAN PRILOG)****MAKARSKA****Gradski muzej Makarska**

- Izložba: *Priče iz davnine* - radovi djece iz dječjeg vrtića "Maslačak" (otvorenje 16. svibnja 2003.).
- Događanje / Akcija: U suradnji s dječjim vrtićem "Maslačak" iz Makarske skupljani su stari predmeti koji su izišli iz upotrebe i prijeti im nestanak i uništenje (predmeti za uređenje kuća, ručni radovi, narodna nošnja...).

MUZEJI HRVATSKOG ZAGORJA**Muzej seljačkih buna, Gornja Stubica**

- Događanje / Edukacija - Muzejska igraonica - radionica: *Srednjovjekovno ognjište* - Muzej je uključen u muzejsko-edukativnu akciju *U slast!* (17. travnja -17. svibnja 2003.).
- Događanje: *Kuharski susret* - nadmetanje muzealaca u kulinarstvu (19. svibnja 2003.).

Dvor Veliki Tabor, Desinić

- Događanje / Edukacija - Kviz: *Jesu li grofovi Ratkaj jeli prstima?* - organiziran je u okviru muzejske edukativne

akcije *U slast!* (16. travnja - 16. svibnja 2003.). Na informativnim - radnim listićima, koje su posjetitelji ispunjavali, bila su postavljena pitanja u stilu kviza "Tko želi biti milijunaš". U ovom kvizu posjetitelji su na zabavni način dobili informacije o čuvanju i pripremanju hrane u 15. i 16. st.

▫ Izložba: *Veliki Tabor* (otvorenje 16. svibnja 2003. u Muzeju Mimara u Zagrebu). Izložba prezentira arheološka i konzervatorska istraživanja kao i zaštitne radove, kojima su utvrđene razvojne faze nastanka velikotaborskog kompleksa. Iznijeti su i prijedlozi prezentacije i buduće namjene sukladne visokim spomeničkim značajkama.

Galerija Antuna Augustinčića, Klanjec

▫ Izložba: *U slast!* - organizirana je u okviru muzejske edukativne akcije *U slast!* (18. travnja - 16. svibnja 2003.). Kiparskim medijem predstavljen je omiljeni objed majstora Augustinčića. Izidor Popijač-Žiga skulpturalno je protumačio tradicionalno zagorsko jelo i pilo.

▫ Sudjelovanje na završnoj svečanosti projekta *U slast!* - izvlačenje nagrada u Muzeju Prigorja u Sesvetama - prezentacija izložbe.

Muzej "Staro selo", Kumrovec

▫ Događanje: *Prezentacija i demonstracija starih obrta* (lončarstvo, kovački obrt, tkanje, izrada suvenira u slanom tijestu).

▫ Izložba: *A kaj diši?*- organizirana u okviru muzejsko-edukativne nagradne igre *U slast!* - prezentirani su stari recepti i zaboravljeni stari kuhinjski rekviziti (suradnja sa školama i suradnicima Muzeja).

▫ Događanje / Edukacija - Dječja likovna kolonija: *Zaboravljeni obrti i običaji Hrvatskog zagorja* - organizirana u suradnji s Društvom "Naša djeca" Županije Krapinsko-zagorske.

▫ Događanje / Akcija: Organiziranje kontinuiranih događanja kroz cijelu godinu - animiranje suradnika i prijatelja Muzeja.

NAŠICE

Zavičajni muzej Našice

▫ Događanje / Akcija: Posjet Gradskome muzeju u Vinkovcima i Spomen-muzeju J. J. Strossmayera u Đakovu - izlet za prijatelje Muzeja (učenici našičke srednje škole - volonteri u muzeju, sponzori, vanjski suradnici, donatori), 17. svibnja 2003.

NOVA GRADIŠKA

Gradski muzej Nova Gradiška

▫ Izložba: *Fragmenti arheološke topografije novogradiškoga kraja* - predstavljen je pregled arheološke građe Muzeja od prapovijesti do 15. stoljeća (početna jezgra je donacija novinara M. Nardelija).

▫ Događanje / Promocija knjige Tomislava Đurića i Dragutina Feletara *Stari gradovi, dvorci i crkve Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema*.

OSIJEK

Muzej Slavonije Osijek

▫ Izložba: *Sakralna umjetnost iz zbirki Muzeja Slavonije* - predstavljeni nedavno restaurirani sakralni predmeti. Izložbom se željela naglasiti uloga Muzeja u društvu te njegova suradnja s crkvenim institucijama, vlastima i srodnim ustanovama u kulturi (Muzej ovom izložbom povezuje Međunarodni dan muzeja i obilježavanje dolaska Sv. Oca Ivana Pavla II. u Osijek).

Na Međunarodni dan muzeja Muzej se moglo posjetiti od 8 do 20 sati.

PAZIN

Etnografski muzej Istre (VIDI POSEBAN PRILOG)

Pozivnica za izložbu "Sakralna umjetnost iz zbirki muzeja Slavonije"

Pučko otvoreno učilište u Pazinu / Muzej grada Pazina

- Izložba: *Znaci prošlosti* - radovi otkupljeni ili darovani Muzeju.
- Događanje / Akcija: Iniciranje osnivanja *Društva prijatelja Muzeja grada Pazina* (u povodu Međunarodnog dana muzeja).

PETRINJA

Hrvatski dom Petrinja / Galerija Krsto Hegedušić

- U Galeriji je osnovana knjižnica i čitaonica, gdje je moguće čitati časopise te posuđivati knjige iz područja umjetnosti.
- Događanje / Akcija: *Skupljanje muzejske građe za Muzej* - obilježava se tema Međunarodnog dana muzeja: Muzeji i prijatelji muzeja (skupljena etnografska građa: 50 terakota i keramika).

PULA

Arheološki muzej Istre (VIDI POSEBAN PRILOG)

Povijesni muzej Istre

- Događanje / Akcija: Muzej je zajednici uputio slijedeći poziv: *Čuvajmo i štitimo kulturnu i prirodnu baštinu - predložite, budite podupirajući član naših aktivnosti! Sponzorirajte! Donirajte! Budite dio velike svjetske obitelji prijatelja muzeja - očekujemo Vas s radošću!*

Pozivnica Povijesnog muzeja Istre za akciju Muzeji i prijatelji muzeja

RIJEKA

Muzej grada Rijeke

- Događanje: *Inicijacija projekta Adamićevo doba, 1780.-1830.* (16. svibnja 2003.).

Kao suradnici na projektu koji govori o polustoljetnoj povijesti Rijeke (18./19. st.) prvi put će se udružiti i zajednički djelovati brojni sudionici, riječke kulturne institucije, turistički djelatnici, pokrovitelji i sponzori.

Muzej moderne i suvremene umjetnosti (VIDI POSEBAN PRILOG)

SAMOBOR

Muzej Marton

- Događanje: *Otvorenje prvoga hrvatskog privatnog muzeja - Muzeja Marton.*

Osnivač i ravnatelj je kolekcionar Veljko Marton. Otvorenju je prisustvovalo niz uzvanika među kojima su uz izaslanika predsjednika RH bili mnogi drugi predstavnici iz političkog i kulturnog života. Muzej je otvorio gradonačelnik Samobora Željko Adamek.

Samoborski muzej (VIDI POSEBAN PRILOG)

SENJ

Gradski muzej Senj

- Izložba: *Kulturna baština hrvatske i Senja na poštanskim markama* (uz izložbu je tiskan prigodni katalog).
- Događanje: *Susret donatora* - javna zahvala svim prijateljima Muzeja, koji su na bilo koji način pridonijeli njegovom prosperitetu.

Poštanska marka Utrvrda Nehaj, XVI. st., predstavljena na izložbi Kulturna baština hrvatske i Senja na poštanskim markama

SESVETE

Muzej Prigorja (VIDI POSEBAN PRILOG)

SISAK

Gradski muzej Sisak

▫ Događanje / Okrugli stol: *Zajedničko druženje s prijateljima i suradnicima Muzeja* (21. svibnja 2003.). Pozvani su odgajatelji i učitelji (od vrtića do fakulteta), osobe koje su Muzeju darovale predmete, osobe od kojih su otkupljeni predmeti, predstavnici firmi donatora i novinari. Svim uzvanicima upućena je javna zahvala na doprinosu zajedničkom nastojanju u očuvanju i zaštiti kulturne baštine.

SLAVONSKI BROD

Muzej brodskog Posavlja

▫ Izložba: *Konzervirana i restaurirana sakralna baština* (21. svibnja 2003.).

Izložbom se obilježila i desetogodišnjica rada Konzervatorsko-restauratorske radionice Muzeja, te dolazak Svetog Oca u Hrvatsku. Bili su izloženi konzervatorsko-restauratorski radovi iz radionice Muzeja.

SPLIT

Arheološki muzej u Splitu / Područna zbirka Arheološkog muzeja u Visu

▫ Izložba: *Rimske amfore iz Viške uvale Svitnja* - Muzej je uključen u muzejsko-edukativnu akciju *U slast!* (od svibnja do studenoga).

▫ Događanje / Edukacija: Za Međunarodni dan muzeja organiziran je posjet školaraca Saloni.

▫ Prostori Arheološkog muzeja u Splitu na Međunarodni dan muzeja (nedjelja 18. svibnja) mogli su se posjetiti od 10 do 19.30 sati.

Muzej grada Splita

▫ Događanje / Edukacija: *Pjat i škundela* - predavanja namijenjena djeci predškolske dobi organizirana uz muzejsko edukativnu akciju *U slast!* (16. travnja-16. svibnja 2003.).

▫ Izložba: *Kuća Andrić - za Galeriju Vidović / Projekt arhitekta Ž. Kovačića.*

Muzej hrvatskih arheoloških spomenika

▫ Izdavačka djelatnost: Tiskani informativni leci namijenjeni djeci kako bi arheologiju i znanost približili toj dobi.

▫ Događanje / Akcija: *Muzejskim iskaznicama za djecu do nagrada* - ispunjavanjem kupona dobiju se muzejske iskaznice. Za svaki dolazak u Muzej dobiva se pečat. Po osmom dolasku Muzej ih nagrađuje.

▫ Događanje / Edukacija - Projekt: *Zavirimo u kuhinju Martine mame* - izložba / radionica kojom se Muzej priključio muzejskoj edukativnoj igri *U slast!*. U muzejskoj igraonici rekonstruiran je dio srednjovjekovne kuće s priborom i inventarom za objedovanje. Kroz priču, prikladno odjevena Martina mama, dočarava svakodnevicu srednjega vijeka. Održano je više likovnih radionica, a na Međunarodni dan muzeja organiziran je svečani program.

ŠIBENIK

Muzej grada Šibenika

▫ Izložba: *Stereoskopska fotografija na prijelazu 19. u 20. st.* (otvorenje 13. svibnja 2003.)

▫ Izložba: *Honore Daumier - litografije* (otvorenje 15. svibnja 2003.)

▫ Izložba: *Djelo Jurja Dalmatinca izvan Šibenika* (otvorenje 16. svibnja 2003.)

▫ Izložba: *Ranosrednjovjekovno groblje u Dubravicama* (otvorenje 17. svibnja 2003.)

▫ Događanje: Izlet po arheološkim lokalitetima na području grada Šibenika - organizira se tradicionalno za prijatelje i suradnike Muzeja (17. svibnja 2003.).

Slika s izložbe *Konzervirana i restaurirana sakralna baština*

Detalj s izložbe "Spasimo kulturnu baštinu": Tanjur, izradio J. Dietrich, Krapina, prva četvrtina 19. st., pocakljena kamenina

VARAŽDIN

Gradski muzej Varaždin

- Projekt: *Spasimo kulturnu baštinu*, započeo 2001. Cilj projekta je traženje donatora među varaždinskim tvrtkama i sugrađanima kako bi se osigurala sredstva za zaštitu i restauriranje predmeta kulturne baštine iz fundusa Muzeja.
- Izložba: *Restaurirani predmeti iz projekta u 2002.*
- Događanje / Projekt: Osnivanje *Kluba prijatelja Muzeja* - najava; svečana promocija rezervirana za Dan Gradskog muzeja Varaždin u studenome 2003.

VARAŽDINSKE TOPLICE

Zavičajni muzej grada Varaždinske Toplice

- Izložba: *Zapuštene građevine - Varaždinske Toplice i okolica*, fotografije Tomislav Đurić (16. svibnja - 5. lipnja 2003.).

VINKOVCI

Gradski muzej Vinkovci

- Događanje: U povodu Međunarodnog dana muzeja Muzej je ugostio 50-ak prijatelja Zavičajnog muzeja Našice u stalnom postavu "Etnologije Vinkovaca i okolice" (17. svibnja 2003.).
- Događanje: *Otvorenje istraživanja u Arheološkom parku i izletištu Sopot* (8 po redu). Uz druženje i sportske aktivnosti prezentiran je Etnološki park Sopot te organiziran posjet Rokovačkim zidinama (ostaci franjevačkog samostana iz 15. stoljeća te srednjovjekovno naselje i utvrda Palina - Prečka).

VIROVITICA

Gradski muzej Virovitica (VIDI POSEBAN PRILOG)

VUKOVAR

Gradski muzej Vukovar (VIDI POSEBAN PRILOG)

ZADAR

Arheološki muzej Zadar

- Izložba: *Konavle - srednjovjekovno groblje* (17. svibnja 2003.), organizirana u suradnji s Dubrovačkim muzejima.
- Medijska akcija: *Konferencija za tisak* - organizirana u povodu Međunarodnog dana muzeja.

Narodni muzej Zadar

- Izložba: *Život u moru*, stalni postav prirodoslovnog odjela Muzeja (u novouređenom prostoru izložba je otvorena kasnije).

ZAGREB

Arheološki muzej u Zagrebu

- Izložba / Edukacija: *Likulova gozba* - organizirana je u okviru muzejske edukativne akcije *U slast!* (16. travnja do 16. svibnja 2003.). Prikazan je život uz ognjište u rimsko doba, kako se pripremala hrana, kako se jelo i što se radilo nakon jela, te recepti iz starog doba.

Etnografski muzej u Zagrebu

- Izložba / Edukacija: *Priča o čaju* - organizirana je u okviru muzejske edukativne akcije *U slast!*. Uz izložbu je održana demonstracija japanske čajne ceremonije (7. svibnja 2003.) te su kreativne likovne radionice (10. i 17. svibnja 2003.).

▫ Događanje *Uspomene zavičaja* - Donacija narodne nošnje grada Vodica - Zavičajno društvo vodičkoga kraja u Zagrebu. Uz svečanu primopredaju organizirana je izložba predmeta/uspomena članova (15. svibnja 2003.).

Galerija Klovićevi dvori

▫ Događanje / Edukacija: *U slast kroz ambijent* - projekt organiziran u okviru muzejske edukativne akcije *U slast!* (18. travnja-16. svibnja 2003.). Uz izložbu slikara i grafičara Josipa Resteka te naše živuće slikarice i kiparice Mile Kumbatović, koje su se održavale u Galeriji, priređen je prigodni puzzle i pitalice. Organizirane su i likovne radionice na kojima su dizajnirane blagovaonice.

Gliptoteka HAZU - Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

▫ Događanje / Edukacija: *Pronađimo šefa kuhinje* - organizirano je u okviru muzejske edukativne akcije *U slast!* (16. travnja-16. svibnja 2003.). Posjetitelji su imali zadatak potražiti istoimenu skulpturu.

Hrvatski muzej naivne umjetnosti

▫ Događanje / Edukacija - Nagradna igra - pitalica: *Paradajz i kukuružnjak na staklu* organizirana je u okviru muzejske edukativne akcije *U slast!*. Slike su dio stalnog postava, a prikazuju prizore iz svakodnevnog života. Po završetku nagradne igre organizirano je izvlačenje točnih odgovora te su podijeljene nagrade sretnim dobitnicima.

Hrvatski povijesni muzej

▫ Događanje / Edukacija: *Srednjovjekovna hrana* dio je izložbe *Kolomanov put* kojim se Muzej uključio u muzejsko-edukativnu akciju *U slast!*. Kako su živjeli i zadovoljavali osnovnu životnu potrebu srednjovjekovni ljudi, kako su jeli, servirali hranu i ostalo moglo se saznati dolaskom na izložbu.

HT muzej

▫ Izložba: *Donacije filatelističkog materijala i filatelističke literature HT muzeju* (20.-31. svibnja 2003.). Donacija filatelističke literature - 717 knjiga i brošura, koju je oporučno ostavio najugledniji filatelistički teoretičar u Hrvatskoj, prof. Velimir Ercegović. Uz izložbu je publiciran katalog i deplijan.

▫ Izložba: *Inozemne poštanske marke s motivom hrane* - uz muzejsku edukacijsku igru *U slast!* (23. travnja-17. svibnja 2003.). Uz izložbu priređeni su didaktički listići, te su podijeljene simbolične nagrade za one posjetitelje koji su točno riješili postavljeni zadatak.

HNK ICOM (Muzej grada Zagreba)

▫ Događanje / Okrugli stol: *Prijatelji muzeja* (15. svibnja 2003. u 12 sati). Članovi Komiteta tom prigodom predstavili su svoje prijatelje Muzeja - donatore, posjetitelje, suradnike, volontere i istraživače.

▫ Događanje / Predavanje: *Claudija Hass: How to win new friends - Opening museums for families and children* (suradnja s Austrijskim kulturnim forumom, Zagreb, i Hrvatsko-austrijskim društvom. Predavanje je održano u Hrvatskome školskome muzeju).

Kabinet grafike HAZU

▫ Izložba: *U slast!* - prikazuje izbor plakata na temu hrane i u isto vrijeme različite mogućnosti njene prezentacije. Na izložbi se ispunjavala prigodno oblikovana anketa te su sudionici nacratali vlastitu reklamu za svoju omiljenu hranu.

Javna ustanova "Zbirka umjetnina Ante i Wiltrude Topić Mimara" - Muzej "Mimara"

▫ Izložba: *Koga srce boli nek si bira što od jela voli* - uz muzejsku edukacijsku igru *U slast!* izložene su "bakine krpe" ili zidnjaci koje su dio zbirke "bakinih krpa" gosp. Božidara Kanajeta, profesora na Zagrebačkom sveučilištu, ali i istraživača, skupljača arhivske građe, donatora (stvara muzejsku zbirku o zemljomjerstvu u Tehničkom muzeju).

- Događanje / Promocija knjige: dr. Nives Beljak. *Švapski kulinarij - dodir tradicija u Hrvatskoj* (13. svibnja 2003.). Knjiga sadržava tekstove autorice te kratki repertoar jela koja se priređuju i danas.

Muzej suvremene umjetnosti

- Izložba: *Norbert W. Hinterberger: Program geneze / Das Schöpfungsprogramm* (27. travnja-16. svibnja 2003.).
- Događanje / Edukacija: Uz izložbu je organizirano nekoliko edukativnih aktivnosti pod zajedničkim nazivom *Čušpajz nije bljak*, čime se Muzej uključio u muzejsku edukacijsku igru *U slast!*. Na otvorenju je posjetiteljima ponuđen lonac s "čušpajzom", varivom od različita povrća, s namjerom da se ukaže posjetiteljima, a posebno djeci koja ga nerado jedu, na hranjivost i dobar okus toga jela. Ovom prigodom je izrađen vizualni identitet *Čušpajza*: pozivnica u obliku salveta, anketni listići - meniji, žlica suvenir... te su ispunjavani anketni listići (koji su povezivali umjetnost i hranu).

Muzej grada Zagreba

- Izložba: *Špaizkarte* - jelovnici i fotografije iz starih zagrebačkih gostionica, krčmi, hotela - uz muzejsku edukacijsku igru *U slast!* (25. travnja - 18. svibnja 2003.). Prateći dio izložbe bile su edukativne radionice za djecu (5) na kojoj su izrađivani jelovnici omiljenih jela.
- Izložba: *U slast kod starog Puntjara!* - nadovezuje se na izložbu *Špaizkarte*, na kojoj je predstavljen izbor iz kolekcije restorana: jelovnici, kuharice i fotografije iz obiteljskog albuma. Na ovaj način predstavljena je dugogodišnja tradicija zagrebačkog ugostiteljstva. Restoran je priredio degustaciju specijaliteta napravljenih po receptima iz kuharice iz 19. st.
- Događanje / Promocija korisničkog programa za posjetitelje (Ericssonov donirani kompjutor): *Pretraživanje registra donatora i doniranih predmeta* - muzej ima više od 400 registriranih donatora. Tom prigodom Muzej je javno zahvalio donatorima za doprinos u očuvanju znakova povijesti i kulture Zagreba.

Muzej za umjetnost i obrt

- Događanje / Edukacija: *Kviz - izložba* organizirana uz muzejsku edukacijsku igru *U slast!* - predstavljeni su tanjuri, čaše, zdjele i drugi pribor za jelo (iz fundusa Muzeja). Na posebno oblikovanim upitnicima tražilo se znanje o predmetima i dr. Organizirale su se i radionice lijepog ponašanja.
- Izložba: *Stolci / Kreativna radionica MUO-a* (29. travnja-25. svibnja 2003.) organizirana je u povodu Međunarodnog dana muzeja i europske akcije Proljeće muzeja. Stolci su nastali u sklopu kreativne radionice na koju su dolazili i družili se mali i veliki prijatelji Muzeja.

Strossmayerova galerija starih majstora HAZU

- Događanje / Edukacija: *Motiv hrane na slikama starih majstora* - organizirano je uz muzejsku edukacijsku igru *U slast!* (15. travnja-16. svibnja 2003.). Posjetitelji su se, uz pomoć pripremljenog edukativnog materijala, šetnjom kroz postav upoznavali s pojedinim slikama, posebno onima koje su vezane uz temu hrane.

Tehnički muzej

- Događanje / Edukacija: *Zrno po zrno pogača* organizirano je uz muzejsku edukacijsku igru *U slast!* (16. travnja-16. svibnja 2003.). Posjetom Odjela poljodjelstva i transformacije energije posjetitelj se upoznao s raznim vrstama naprava i oruđa za obradu zemlje te preradom namirnica za jelo.

sl.1 Malina Zuccon Martić, voditeljica radionice MUO-a

sl.2 Detalj s Kreativne radionice MUO-a

sl.3 Detalj s izložbe, stolac Op-art

ŠTO OSTAVLJAMO? SPASIMO KULTURNU BAŠTINU.

LJUBICA RAMUŠČAK □ Muzej Međimurja, Čakovec

Ove godine Muzej Međimurja Čakovec obilježava Međunarodni dan muzeja izložbom, koja je završetak akcije pokrenute prije godinu dana, 18. svibnja 2002. godine, pod nazivom *Što ostavljamo? Spasimo kulturnu baštinu*. Akcija se provodila u cilju spašavanja muzejske građe iz fundusa Muzeja Međimurja Čakovec, a bila je okrenuta sponzorima, donatorima i ostalim zainteresiranim građanima da nam pomognu u zaštiti muzejskih predmeta. U njoj su sudjelovali kustosi, restaurator, preparator muzeja, vanjski suradnici i ostali stručnjaci.

Akcija je započela izložbom eksponata iz fundusa Muzeja Međimurja Čakovec predloženih za restauriranje, za koju su kustosi arheološkog, kulturno-povijesnog, povijesnog i odjela likovne galerije odabrali ukupno 31 muzejski predmet s ciljem da upozorimo javnost na stanje muzejske građe i na hitnost njezina spašavanja.

Zahvaljujući sponzorima koji su se uključili u akciju, Muzej je prikupio potrebna financijska sredstva koja su omogućila da restauriramo predloženu muzejsku građu u specijaliziranim restauratorskim radionicama izvan Muzeja, jer naša je restauratorsko-preparatorska radionica opremljena i osposobljena samo za određene vrste zahvata.

Ovogodišnji dan muzeja ujedno je i prilika da zahvalimo svim sponzorima, koji su nam pomogli u spašavanju naše kulturne baštine, prije svega Međimurskoj banci i Gradu Čakovcu kao generalnim sponzorima, ali i drugima, među kojima su i medijski sponzori koji su pratili tijek čitave akcije te restauratorima koji su u okviru tribine *Što očekivati od restauratora* održali predavanje o restauriranju.

Svima onima koji i na druge različite načine pomažu Muzeju Međimurja Čakovec u ovakvim njegovim nastojanjima izrazili smo punu zahvalnost. Stoga je uz Međunarodni dan muzeja otvorena "Knjiga suradnika - prijatelja muzeja" u kojoj će biti upisani svi naši suradnici s kojima ćemo i ubuduće surađivati na najrazličitije načine. Tako ćemo evidentirati krug prijatelja Muzeja, čija su nam pomoć i podrška uvijek dobrodošli.

MEĐUNARODNI DAN MUZEJA 2003. U MUZEJU GRADA KOPRIVNICE

VESNA PERŠIĆ KOVAČ □ Muzej grada Koprivnice, Koprivnica

Ovogodišnji Međunarodni dan muzeja u našem je Muzeju obilježen nizom izložaba i akcija. Sve je započelo 9. svibnja izložbom *U slast!* koja je ostvarena u suradnji sa Školom primijenjenih umjetnosti i dizajna Zagreb. U koprivničkom Domu mladih izloženi su radovi učenika keramičkog odjela, čime se i Muzej grada Koprivnice pridružio velikoj edukativnoj akciji koju je u nekoliko hrvatskih muzeja organiziralo Hrvatsko muzejsko društvo. Izložbu su stručno osmislile Draženka Jalšić Ernečić (Galerija Koprivnica) i Antonija Balić (Škola primijenjenih umjetnosti i dizajna).

Sljedeća izložba: *Spasimo baštinu - akvizicije odjelu povijesti 1998.-2003.*, kojom su prezentirani predmeti koji predstavljaju materijalne ostatke iz prošlosti grada Koprivnice, otvorena je 15. svibnja. Autor koncepcije je Dražen Ernečić (Muzej grada Koprivnice).

Podravci Podravini, izložba recentnih likovnih radova umjetnika koji su na određen način vezani uz Koprivnicu, otvorena je 16. svibnja, kao *remake* izložbe kojom je 1977. godine otvorena Galerija Koprivnica. Autorica izložbe, Draženka Jalšić Ernečić nastojala je predstaviti radove umjetnika koji su u proteklih 25 godina svojim radom, izložbama i donacijama postali pravi prijatelji Muzeja.

Akcijom *Brigom o tradicijskoj baštini postanite i vi prijatelj muzeja*, koja je održana 17. svibnja na središnjem gradskom trgu, građanima smo predstavili suradnike, kazivače, donatore i sve one koji na bilo koji način pridonose radu Muzeja. Kako bismo zainteresiranima što više približili rad etnologa u muzeju i na terenu, pripremili smo darove: predmete pučke kulture (ruže od krep-papira i vjetrenjače - *vrtnjke*) te *zagonetnu kutijicu* u kojoj se nalaze svi važni podaci o Muzeju. Predstavili smo i predmete iz muzejskog dućana: keramičke ukrasne predmete s motivima iz muzejske etno-zbirke. Akciju i *zagonetnu kutijicu* osmislila je Vesna Peršić Kovač.

sl.1 Detalj s izložbe "Što ostavljamo? Spasimo kulturnu baštinu".

sl.2 Detalj s izložbe "Što ostavljamo? Spasimo kulturnu baštinu".

sl.1 Pozivnica za izložbu "Muzej i prijatelji - U slast!"

sl.2 Akcija "Brigom o tradicijskoj baštini postanite i vi prijatelj muzeja".

OBILJEŽAVANJE MEĐUNARODNOGA DANA MUZEJA 2003. U GRADSKOME MUZEJU KRIŽEVCI

ZORAN HOMEN □ Gradski muzej Križevci, Križevci

sl.1 Prijatelj Gradskog muzeja Križevci

sl.2 S predavanja "Značaj doniranih eksponata Gradskom muzeju Križevci"

U želji da se u javnosti što više sazna o Međunarodnom danu muzeja, stručni djelatnici križevačkoga muzeja angažirali su se višestruko. Tako je već 14. svibnja 2003. u dogovoru s Radio Križevcima upriličena jedna emisija u trajanju od 80 minuta. Govorilo se o postanku prvih muzeja, značenju muzeja u današnjem društvu, o postanku križevačkoga muzeja, problemima i uspjesima te se najavilo obilježavanje Međunarodnoga dana muzeja u prostorima Likovne galerije, koje je bilo u petak 16. svibnja. Kako je ovogodišnja tema bila "Muzeji i prijatelji muzeja", tako smo i mi pozvali tu večer veliki broj prijatelja našega muzeja.

Program obilježavanja bio je sljedeći:

- izložba: Donirani eksponati Gradske muzeju Križevci (izbor)
- predavanje: Značaj doniranih eksponata Gradske muzeju Križevci
- hommage: Marijan Kolesar (1936.-2003.).

U najvećoj dvorani galerije i prostoru ispunjenom do posljednjeg mjesta okupila se najvjernija muzejska publika i stvarni prijatelji Muzeja. Razgledali su dio doniranih eksponata Gradske muzeju Križevci. U prvoj sobi bile su to slike Križevčanina Marijana Kolesara koje je poklonio našem muzeju. Ulaskom u drugu prostoriju posjetitelji su se mogli susresti s radovima Julija Čikoša Sessije, sina velikoga slikara Bele, čiji atelje nakon njegove smrti poklanja Muzeju njegova udova. Uz neka slikarska ostvarenja, ovaj svojedobni profesor slikanja u Križevcima, bio je predstavljen svojim uspješnijim skulptorskim ostvarenjima u gipsu. Čikoševi radovi bili su izloženi zajedno sa skulpturama - alraunama pok. Mirka Funtaka, koji je poklonio deset atraktivnih djela. U istoj sobi bio je izložen dio od preko 100 grafičkih listova koje je poklonio također jedan Križevčanin, a sada slovenski građanin, Mirko Majer. Tu su svoje mjesto našli i akademski slikari Milan Pavlović i Franjo Matešin, koji su također poklonili svoje radove nakon samostalne izložbe u našoj galeriji.

U sljedećoj prostoriji bio je izložen dio donirane zbirke uzoraka tkanja, jedinstvenih primjeraka starih tehnika izrade koje je za svojega života skupila gospođa Mira Ovčaćik-Kovačević, udova pok. slikara i akademika Ede Kovačevića. Kao osnivačica tekstilnog odjela na znamenitoj Obrtnoj školi u Zagrebu prije 68 godina, skupila je respektabilnu zbirku tkanja koju je poklonila, kao rođena Križevčanka, svome gradu. U istoj sobi bili su izloženi i drugi predmeti donirani etnološkoj zbirci, čiji vlasnici su bili također Križevčani.

Nakon pozdravne riječi ravnatelja Zorana Homena i upoznavanja s Međunarodnim danom muzeja, svojim predavanjem otpočela je kustosica Lana Okroša. Tema je bila *Protopovijest i povijest kolekcionarstva i njegovo značenje u nastanku prvih muzeja*. Nakon toga je kustosica-etnologinja Melita Habdija govorila o temi *Značaj donacije Mire Ovčaćik-Kovačević*, s posebnim osvrtom na neke načine tkanja koje više ne možemo susresti na terenu.

Na kraju druženja s prijateljima muzeja ravnatelj se prisjetio svih veselih uspomena na Marijana Kolesara. Bio je to svojevrsni hommage nedavno preminulom hrvatsko-belgijskom slikaru, velikom prijatelju svih nazočnih. Ovaj put bile su, nažalost, s nama samo njegove slike koje su umjesto njega progovarale svojim temperamentom i toplinom kakvu je i sam širio gdje god bi se pojavio. A gošća iz Münchena, križevačka pjesnikinja i prevoditeljica Nada Pomper napisala je i pročitala pjesmu posvećenu školskom kolegi, prerano preminulom Marijanu Kolesaru. Svi prijatelji muzeja na kraju su, kao svojevrsnu medalju, primili po jedno licitarsko srce na kojemu je pisalo: Prijatelj muzeja! Među njima srce su primili i Ivan Tinodi za donaciju pretpovijesnih kamenih žrvnjeva koje je slučajno pronašao, obitelj Picig za darovane saonice za prijevoz tereta, prof. Vlado Srimšek za donaciju knjiga i zbirku upaljača za cigarete, Ivan Konfic-Pišta za sačuvani Pravilnik o bludilištima u Križevcima iz 1913., Antun Prožek za inicijativu osnivanja tehničke zbirke i izložbe o prvoj elektrifikaciji Križevaca uz 90. obljetnicu osnutka tzv. križevačke Munjare i mnogi drugi koji su darovanim predmetima upotpunili naše zbirke.

Posebno nam je bilo drago što su neki od nazočnih tu večer našli sebi novog prijatelja u imenu križevačkog muzeja. Ima li što ljepše od činjenice da se obostrano volimo?!

OBILJEŽAVANJE MEĐUNARODNOG DANA MUZEJA 2003. U ETNOGRAFSKOME MUZEJU ISTRE

MIRJANA MARGETIĆ, TANJA KOCKOVIĆ □ Etnografski muzej Istre, Pazin

Etnografski muzej Istre iz Pazina obilježio je Međunarodni dan muzeja mnogobrojnim aktivnostima. U skladu s ovogodišnjom temom *Muzeji i prijatelji muzeja* željeli smo pobuditi svijest stanovnika Istre o važnosti komunikacije između građana i muzeja radi očuvanja nematerijalne i materijalne kulture, te posebnu pažnju posvetiti našim najmlađim prijateljima muzeja.

Tijekom svibnja 2003. muzej je organizirao prikupljanje donacija. Putem sredstava javnog informiranja oglašavali smo mogućnost povezivanja pojedinca i muzeja na različitim nivoima: doniranjem (materijalna kultura) i kazivanjem o tradicijskom načinu života (nematerijalna kultura).

Mjesec travanj i svibanj protekli su u znaku mnogobrojnih aktivnosti koje su zajednički osmislile i realizirale kustosica Tanja Kocković i kustosica-muzejska pedagoginja Mirjana Margetić. Tako su u sklopu gostujuće izložbe *Narodna medicina zagrebačkog Etnografskog muzeja* održana predavanja i edukativne radionice o ljekovitom bilju.

Vladimir Pakiž, bioterapeut iz Pazina, održao je 19. ožujka 2003. predavanje pod nazivom *Alternativno liječenje i primjena prirodnih preparata*. Uz predavanje održana je i demonstracija nekih od tehnika liječenja (radiestezija i sl.). Franko Zgrablić, travar iz Svetog Petra u Šumi, održao je 18. travnja 2003. predavanje *Samoniklo ljekovito bilje u Istri i njegova primjena*. Predavač je savjetovao prisutne o tome kako skupljati, čuvati i upotrebljavati ljekovito bilje. Na predavanju se moglo degustirati čajeve, te razne napitke na bazi bilja koji nam pomažu kod različitih poteškoća kao što je kašalj, promuklost i sl.

Od 28. travnja do 2. svibnja 2003. i od 12. do 16. svibnja 2003. za djecu predškolske i školske dobi održane su edukativne radionice na kojima su se upoznala s raznim vrstama ljekovita bilja, načinima sušenja bilja, te pripremanja čaja. Na kraju su djeca naučeno izrazila crtanjem i modeliranjem u plastelinu.

Radionice za polaznike predškolske i školske dobi pod nazivom *Gušti od salate* Etnografski muzej Istre organizirao je u razdoblju od 5. do 9. svibnja 2003. Radionicama smo se uključili u akciju *U slast!* koju organizira Sekcija za muzejsku pedagogiju HMD-a u povodu Međunarodnoga dana muzeja. Na radionicama su se po tradicionalnim receptima pripremale salate. Mali polaznici rezali su, začini i na kraju degustirali salate od samonikla bilja i sezonskog povrća. Salate su kušala čak i ona djeca koja inače izbjegavaju povrće. Na zabavan način naučili su što je sve potrebno za pripremu salate, razliku između maslinova i suncokretova ulja, te koje još sve začine možemo staviti u salatu. Tako su naučili ponešto o važnosti povrća u svakodnevnoj prehrani, te bogatstvu tradicionalnih recepata koji se danas toliko ne koriste.

Putem mnogobrojnih radionica, predavanja, oglašavanja u tisku i intervjua skrenuli smo pažnju sugrađana na naše aktivnosti. Time smo proširili krug prijatelja muzeja koji su postali redoviti posjetitelji i aktivni sudionici različitih događanja u muzeju. Ovom suradnjom postali smo bogatiji i za nova iskustva. Nadamo se da smo na taj način pokazali kako su muzeji mjesta zajedničkog druženja, učenja i zabave.

MEĐUNARODNI DAN MUZEJA 2003. U ARHEOLOŠKOME MUZEJU ISTRE

KRISTINA MIHOVIĆ □ Arheološki muzej Istre, Pula

Ovogodišnju temu *Muzeji i prijatelji muzeja*, iako nije posebno istaknuta u obilježavanju Međunarodnog dana muzeja, Arheološki muzej Istre ostvario je kroz već tradicionalne aktivnosti u suradnji s Visokom učiteljskom školom i vrtićima "Centar", CP-artom Doma za djecu, mladež i odrasle s cerebralnom paralizom i šticecima Doma umirovljenika "Alfredo Štiglic" u Puli. Voditelji tih radionica smatramo prijateljima muzeja, koji godinama svojim entuzijazmom dovode uvijek nove generacije djece, studenata i nove znatiželjnike u Arheološki muzej Istre. Budući da je 2003. proglašena Godinom voda, sve su se aktivnosti pojedinih grupa uskladile i odvijale oko iste teme - *Voda*. Polaznici radionica su promatrajući muzejske eksponate i obilazeći spomenike uz posebna predavanja stvarali likovne radove u raznim tehnikama i materijalima.

sl.1 Radionica ljekovita bilja

sl.2 Gušti od salate

sl.1 Detalj s radionice "Voda" u Arheološkom muzeju Istre, Pula

sl.2 Detalj s radionice "Voda" u Arheološkom muzeju Istre, Pula

Projekt koji već više od deset godina ostvarujemo u suradnji s vrtićima i Visokom učiteljskom školom s vremenom je mijenjao naziv. Započet je pod nazivom *Pamtimo povijest i kulturne običaje*, zatim je nastavljen kao *Iskrice iz muzeja*, a od ove godine najmlađi upoznaju muzej i stvaraju pod naslovom *Histrići u potrazi za blagom Istre*. O važnosti vode učili su i otkrivali kroz predmete kojima se voda prenosila i čuvala, ali i kroz priče i pjesmice koje govore o vodi. Uz diplomske aktivnosti budućih odgojiteljica, uz mentoricu mr. art. Aleksandru Rotar, uz odgovjateljice pojedinih vrtića i s muzejskom pedagoginjom prof. Ljubicom Širec, nastalo je bezbroj djela u najrazličitijim tehnikama, koja su izložena u prostorima Arheološkog muzeja Istre. Obično se svečanost otvorenja izložbe održavala na sam Međunarodni dan muzeja, međutim, zbog promjena u programima studija, rezultati aktivnosti koje su se odvijale kroz travanj i svibanj, ove godine su prikazani izložbom 28. svibnja. Novost je i to što je simbolični deplijan, koji je pratio svaku dosadašnju izložbu, zamijenjen CD-om na kojemu je prikazan kalendar i potpuni program rada svih studentica i djece.

Sredinom lipnja, u istim prostorima muzeja, radove djece iz vrtića zamijenit će radovi u keramici nastali u CP-artu Doma za djecu, mladež i odrasle s cerebralnom paralizom te radovi štíćenika Doma umirovljenika, koji su izrađeni pod mentorstvom pulske keramičarke Jadranke Ostić, te uz druženja s muzejskom pedagoginjom Ljubicom Širec. Još jedan značajan projekt održavao se tijekom svibnja. Uz udrugu Put - društvo za komuniciranje ambijenta, Muzej je bio suorganizator, a projekt je ostvaren u suradnji s Visokom učiteljskom školom - sa studenticama razredne nastave i njihovom mentoricom red. prof. Verom Kos Paliska, te ovaj put s djecom četvrtih razreda pulskih osnovnih škola. Tako je nastala izložba pod naslovom *Antičke priče od otpada*. Izložba je postavljena u Augustovu hramu, među antičkim skulpturama, od kojih su mnoge poslužile i kao modeli. Otvorena je 5. lipnja, na Dan zaštite okoliša i posvećena venecijanskom senatoru Gabrijeleu Emu, koji je 1585. spasio Arenu od devastacije.

Arheološki muzej Istre je svojim intenzivnim pedagoškim i izložbenim aktivnostima vrlo prisutan u svakodnevnom životu građana Pule i Istre, a 18. svibnja, na Međunarodni dan muzeja, samo još jednom širom otvara vrata svim znatiželjnicima i prijateljima.

MEĐUNARODNI DAN MUZEJA 2003. U MMSU, RIJEKA

MILICA ĐILAS □ Muzej moderne i suvremene umjetnosti, Rijeka

sl.1 Miljenko Smokvina daje upute za rad u fotolaboratoriju otvorene radionice

Muzeji i prijatelji, moto pod kojim se obilježavao ovogodišnji Međunarodni dan muzeja, realiziran je u Muzeju moderne i suvremene umjetnosti u Rijeci složenim višednevnim programom. Namjera je bila predstaviti više razina muzejskog rada - skupljanje, zaštitu umjetnina, muzejsku edukaciju, te aktivno uključiti najširu publiku, stalne i potencijalne posjetitelje muzejskih izložaba, sadašnje i buduće prijatelje muzeja.

Program su koncipirale i izvele djelatnice muzeja Daina Glavočić, viša kustosica, Duška Sekulić, restauratorica-konzervatorica, te Milica Đilas, viša muzejska pedagoginja i Miljenko Smokvina, voditelj programa fotografije Kemijsko-grafičke škole u Rijeci.

Program se odvijao svakodnevno, od utorka 13. svibnja do petka 16. svibnja (izložba do 25. svibnja) u izložbenome prostoru Malog salona u najfrekventnijoj pješačkoj ulici u centru grada, na riječkom Korzu. Započeo je otvorenom fotografskom radionicom *Od camere obscure do digitalne fotografije*, nastavio se predavanjem *Onečišćenje zraka i zaštita umjetnina te Otvorenom konzervatorskom radionicom* Duške Sekulić, a zaključen je izložbom i katalogom, "klasičnom" prezentacijom djela iz muzejskog fundusa.

Izložba *Darovani crteži stranih umjetnika* iz Zbirke stranih autora MMSU, koju je koncipirala i postavila Daina Glavočić, rezultat je prijateljske geste umjetnika.

Od 150 crteža s međunarodnih izložaba, crteža što ih je 50 stranih umjetnika darovalo muzeju od 1968. godine, za ovu je prigodu odabrano tridesetak.

Tako je izložba kao odgovor na moto Međunarodnog dana muzeja istodobno bila i prigoda da se u muzeju bez stalnoga postava javnosti predstavi nepoznat dio fundusa te propita vrijednost i značenje zbirke u vrijeme priprema budućeg stalnog postava.

OTVORENA FOTOGRAFSKA RADIONICA "OD CAMERE OBSCURE DO DIGITALNE FOTOGRAFIJE". Jednodnevna radionica je tematizirala proces nastanka fotografije i promjene koje donosi nova tehnologija. Cilj radionice bio je pružiti mogućnost kreativnog istraživanja, osvijestiti prošlost i sadašnjost fotografije, propitati značenje koje fotografska slika ima za svakog pojedinca.

Radionica je koncipirana, organizirana i realizirana u suradnji s Kemijsko-grafičkom školom Rijeka, pod vodstvom Miljenka Smokvine, voditelja programa fotografije.

Tehničku podršku, fotolaboratorij, opremu za skeniranje i projekciju, osigurala je Kemijsko-grafička škola, a opremu za digitalno snimanje fotografske radnje uključene u obrazovni proces škole. Za sudionike radionice priređen je fotokopirani deplijan s tekstom o ciljevima radionice, tekstovima o tehničkim osobinama camere obscure i digitalne fotografije te brojnim web-adresama za one koji žele znati više. Iste su tehničke informacije bile postavljene i na velikim panoima u prostoru u kojemu se održavala radionica.

Poziv svim zainteresiranim građanima, bez obzira na dob i "fotografsko iskustvo", za sudjelovanje u radionici objavljen je u lokalnim medijima. Pisane obavijesti s pozivom upućene su i svim srednjim i osnovnim školama. Uz četrdesetak učenika Kemijsko-grafičke škole, budućih fotografa, u radionici je sudjelovalo još četrdesetak učenika riječkih gimnazija i osnovnih škola, brojni građani, a posjetilo ju je i dvadesetak djece iz dječjeg vrtića "Pećine". U rad radionice uključili su se i fotoreporter riječkog *Novog lista*.

I dok su se "klinici" iz vrtića zabavljali igrom sa skenerom i istovremenom projekcijom skeniranog lika, za one odraslije bilo je zanimljivije snimanje camerom obscurum i samostalni rad u fotolaboratoriju. Radilo se u manjim skupinama, od 10 do 18 sati. Sudionici radionice koristili su dvadesetak camera obscura koje su konstruirali Miljenko Smokvina i učenici smjera fotografije Kemijsko-grafičke škole. Snimalo se u javnim prostorima u užem centru grada. Negativi na fotopapiru razvijani su u improviziranom fotolaboratoriju i sušeni na špagama u izlogu Malog salona. Nakon sušenja su skenirani i printani kao pozitivni.

Izložba postavljena i otvorena iste večeri, bez pretenzija da bude tehnički savršena i uz minimalnu selekciju pokazala je sve ono nastalo za kratkog trajanja radionice.

Središnje mjesto zauzeli su negativni snimljeni camerom obscurum i njihovi štampačem izvedeni pozitivni.

Začudnost slika "uhvaćenih" camerom obscurum, unatoč tehničkoj nesavršenosti, upućuju na zaključak da camera obscura nije samo odavno završena pretpovijest fotografije nego i još uvijek neiscrpljen teritorij kreativne igre. Usprkos brzim i radikalnim promjenama procesa nastanka i naravi fotografske slike što nameću pitanje o budućnosti fotografije. Stoga tematiziranje fotografije otvorenom radionicom nije upućeno samo najširoj publici nego i muzeju - kao poticaj u traženju odgovora na pitanje što muzej radi s fotografijom.

ZAŠTITA UMJETNINA I OTVORENA KONZERVATORSKA RADIONICA

DUŠKA SEKULIĆ □ Muzej moderne i suvremene umjetnosti, Rijeka

Konzervatorsko-restauratorski odjel Muzeja moderne i suvremene umjetnosti (MMSU) u Rijeci ovogodišnje obilježavanje Međunarodnog dana muzeja pod geslom *Muzeji i prijatelji* iskoristio je za aktualiziranje problematike utjecaja onečišćenja iz zraka na umjetnine. Tim povodom je, uz predavanje pod nazivom *Onečišćenje iz zraka i zaštita umjetnina*, organizirana i jednodnevna konzervatorska radionica u kojoj su stručnjaci besplatno pregledavali i površinski čistili u tu svrhu donijete slike.

Onečišćenje u muzejima uglavnom detektiramo kroz taloge krutih čestica na površini umjetnina, dok smo manje svjesni negativnog utjecaja plinova (npr. SO₂, NO₂, H₂S) iz vanjske atmosfere na mikroklimu izložbenih i spremišnih prostora.

Problem je s aspekta očuvanja kulturne baštine još složeniji zbog nedostatka sustavnog i cjelovitog pristupa. Bilo da je riječ o početnom stadiju deterioracije umjetničkog materijala ili očitim manifestacijama uznapredovalog oštećenja, često izostaje djelotvorna reakcija struke.

Riječki Muzej moderne i suvremene umjetnosti, zajedno s dislociranim spremištima umjetnina, smješten je u neposrednoj blizini industrije, prometnica i mora. Uzimajući u obzir heterogenost te osjetljivost modernih umjetničkih materijala, kao i plan preseljenja muzeja u novu zgradu, pri čemu se umjetničke zbirke iznova smještaju u jednu od najzagađenijih gradskih lokacija, MMSU je 2001. godine započeo preliminarno istraživanje o utjecaju onečišćenja iz zraka na slike čuvane u vlastitim spremištima. Rezultati ovog istraživanja, provedenog u suradnji s kemičarkom Anom Alebić, Zavod za javno zdravstvo PGŽ, predstavljeni su na 5. međunarodnoj konferenciji *Indoor Air Quality in Museums and Historic Properties*, održanoj u Norwichu, Velika Britanija, 28. i 29. travnja 2003. Slijedom toga, s obzirom na pozitivne rezultate analiza, 2002. je prijavljen projekt *Utjecaj onečišćenja iz zraka (aerosoli i plinovi) na završne slojeve slika iz fundusa MMSU Rijeka* u suradnji s kemičarkom Polonom Ropret, Prirodoslovni odjel Restavratorskog centra Slovenije.

sl.2 Demonstracija postupka čišćenja u otvorenoj konzervatorskoj radionici Muzeja suvremene i moderne umjetnosti, Rijeka

Kroz navedene projekte, koji su, u povodu Dana muzeja, prezentirani i domaćoj javnosti, dokazala se opravdanost interdisciplinarnog pristupa rješavanju složenih pitanja zaštite i očuvanja kulturne baštine. Upravo s ciljem poticanja takve prakse, željeli smo ukazati na dragocjen, često i volonterski, doprinos znanstvenika i njihovih matičnih ustanova muzejskim projektima.

Prijatelj i prijateljstva nema bez obostranog njegovanja tog plemenitog osjećaja. Iz tog razloga, ovogodišnje smo ICOM-ovo geslo proširili na *Muzej kao prijatelj* organizirajući otvorenu konzervatorsku radionicu. Osnovni cilj akcije bio je unaprijediti odnos vlasnika prema umjetnici na način da se uočavaju promjene stanja koje će, potom, isključivo kompetentna osoba dijagnosticirati i tretirati. Kroz praktične primjere postupka površinskog čišćenja slika, kao jednog od načina zaštite od štetnog djelovanja onečišćivača iz zraka, ukazalo se na važnost preventivnog djelovanja koje prepoznajemo pod motom "bolje spriječiti nego liječiti".

Radoznalost, angažiranost i zadovoljstvo sudionika akcije svakako su poticaj daljnjem otvaranju muzeja, boljoj komunikaciji i izraženijoj interakciji.

OTVORENA VRATA MUZEJA

MIROSLAV MILONJIĆ □ Samoborski muzej, Samobor

Za Međunarodni dan muzeja 18. svibnja Samoborski muzej je organizirao niz događanja pod nazivom *Otvorena vrata muzeja*. U parku ispred muzeja organizirana je prodaja antikviteta, rakije s lješnjakom i samoborske putene vode. Od tradicionalnih samoborskih zanata predstavljeni su proizvodi od meda domaćeg medičara Franje Oslakovića. Vinogradarska udruga nudila je raznovrsna vina iz samoborskih vinograda. U dvorani Livadićeva dvorca održan je koncert pijanistice Sabine Zelić-Lovrenović. U popodnevnim satima mogli su se čuti zvuci s muzejskoga glazbenog automata, a u muzejskom parku postavljena je klupa s izrezbarenim prikazom keltskog novca, tzv. samoborca. Klupu je izradio Igor Vandekar. U predvečerje na otvorenom Zagrebačka jazz grupa "The sick swing" predstavila se samoborskoj publici biranim repertoarom.

OBILJEŽAVANJE MEĐUNARODNOG DANA MUZEJA 2003. U GRADSKOME MUZEJU VIROVITICE

MIRJANA FABIJANIĆ □ Gradski muzej Virovitica, Virovitica

Ove godine Gradski muzej u Virovitici obilježio je Međunarodni dan muzeja otvaranjem izložbe i prodajom muzejskih suvenira.

U okviru projekta *Tri muzeja* (Zavičajni muzeji iz Slatine i Našica, Gradski muzej Virovitica) otvorena je 10. svibnja izložba akademskog kipara Viktora Liebla *XX. stoljeće - cover verzije* (remake djela likovne umjetnosti) kojom je naš muzej počeo obilježavanje Međunarodnog dana muzeja. Ovim projektom predstavljamo suvremene hrvatske umjetnike u tri grada. Na taj način umjetnici dobivaju izložbeni prostor za izlaganje svojih djela, posjetitelji mogućnost da vide suvremena stremjenja u umjetnosti, a muzeji produbljivanje međusobne suradnje i - nove prijatelje.

U subotu 17. svibnja, osvanuo je u samom centru grada muzejski štand, najavljujući tako Dan muzeja. Na štandu su kustosice Silvija Salajić i Mirjana Fabijanić te ravnateljica Dubravka Sabolić izložile suvenire, koji su izrađeni za 50. obljetnicu muzeja i publikacije, tj. kataloge izložaba. Simboličkim izlaskom iz uobičajenog okruženja i prodajom suvenira bila nam je namjera približiti se ljudima i prezentirati muzej u drukčijem ozračju. Istovremeno u eteru radiopostaje ravnateljica je obavijestila slušatelje o Muzeju i muzejskim zbirkama, o 50. godišnjici muzeja, o štandu i suvenirima, te povodu priređivanja ovakve akcije. Slučajni prolaznici i oni potaknuti vijestima s radija obišli su štand, kupili koju sitnicu i popričali s nama. U opuštenoj atmosferi mnogi su se sjetili da imaju poneki predmet na tavanu, gdje skuplja prašinu, a pravo mjesto mu je zapravo u muzeju. Zaključili smo da bi ovakvih susreta trebalo biti više na obostrano zadovoljstvo.

sl.1 Detalj s otvorenja izložbe "XX. stoljeće - cover verzije" (remake djela likovne umjetnosti)

sl.2 Uz Međunarodni dan muzeja - štand Muzeja u centru Virovitice

“MUZEJI I PRIJATELJI MUZEJA”, MANIFESTACIJA ZA MEĐUNARODNI DAN MUZEJA, 2003.

ZDRAVKO DVOJKOVIĆ □ Gradski muzej Vukovar, Vukovar

Gradski muzej Vukovar ostvario je ranije najavljenju akciju postavljanja stalne izložbe *Vučedolski orion - najstariji europski kalendar* u Gimnaziji Vukovar. Poznavanje kalendara u vrijeme vučedolske kulture 3.000 godina prije Krista nesumnjivo odražava visoki stupanj civilizacijskih dosegâ, a predstavlja također i značajno arheološko otkriće u svijetu znanosti i kulture. Akcija je realizirana u ponedjeljak 19. svibnja 2003. u 14 sati na prvom katu gimnazije ispred učionica i zbornice. U prisutnosti učenika i ravnatelja škole prof. Josipa Prpe, o izložbi i suradnji Gradskog muzeja Vukovar s učenicima i profesorima govorio je Zdravko Dvojković, muzejski savjetnik.

Muzej je proveo akciju među učenicima kao svojim suradnicima i prijateljima muzeja, koji u tijeku godine dolaze u muzej i rade na računalima, sudjeluju i u vodstvima kroz muzej, u postavljanju i otvorenjima izložaba i u drugim prilikama.

Na fotografijama se vidi druženje s prijateljima muzeja za Dan muzeja u dvorištu Gradskog muzeja Vukovar kad je i izrečena javna zahvala svima koji su na bilo koji način sudjelovali ili pridonijeli promociji muzeja i njegovih programa.

sl.1 Učenici s profesorima iz Gimnazije Vukovar, s druženja na Međunarodni dan muzeja

sl.2 Javna zahvala u Gradskome muzeju Vukovar

OBILJEŽAVANJE MEĐUNARODNOG DANA MUZEJA U HRVATSKOME ŠKOLSKOM MUZEJU

LUCIJA ŠODA □ Hrvatski školski muzej, Zagreb

Prigodnom izložbom *Zzu...zzu... med u školskom vrtu* uključili smo se u zajedničku akciju Sekcije za muzejsku pedagogiju HMD-a *U slast!*. Kao temu obradili smo pčelarstvo koje je bilo sastavni dio nastave u školama 19. stoljeća, a samim načinom predstavljanja željeli smo se približiti djeci, osobito onoj osnovnoškolske dobi. Sadržaji vezani uz pčelarstvo prezentirani su na nekoliko načina - izložbom (ekspozitima: originalnim predmetima i replikama tj. kopijama i uvećanjima bitnih detalja), katalogom te pedagoškim aktivnostima (tematskim radionicama i igraonicama).

Izložba ujedno ističe i vrijednost meda u prehrani te je za njezinoga trajanja održano i predavanje prof. dr. sc. Zvonimira Jurčića *Poremećaji u jedenju kod adolescenata*. Ovim predavanjem željelo se ukazati na sve veći problem poremećaja u jedenju kod školske djece i mladeži (anoreksije, bulimije, pretilosti...) te pomoći mladima, njihovim roditeljima i učiteljima u prepoznavanju te liječenju ovih poremećaja.

S obzirom na preporuku Međunarodnog savjeta za muzeje (ICOM) da se ovogodišnji Međunarodni dan muzeja obilježi temom *Muzeji i prijatelji muzeja*, a ovo je ujedno i Europska godina osoba s invaliditetom, tj. osoba s posebnim potrebama, odlučili smo cijelu 2003. posvetiti jačanju različitih oblika prijateljstava. Jedan od njih je predstavljanje izložbe slika autorice Rudine Proda iz Albanije zagrebačkoj publici. Rudina je autistična te neprekidno prolazi intenzivan proces liječenja, rehabilitacije, integracije i socijalizacije. Uz izložbu održana su i predavanja na temu *Umjetnost, terapija i radost življenja* prof. dr. Miroslava Prstačića i prim. dr. Ljubomira Radovančevića.

Izložbom *Stvaralaštvo velikih i malih*, Muzej je širom otvorio vrata udruzi sa socijalno-humanitarnim ciljevima “Ozana”, koja njeguje poseban zdravstveno-pedagoški i društveno-socijalni pristup osobama s posebnim potrebama. Tijekom trajanja izložbe organizirane su brojne radionice čiji su voditelji bili poznati hrvatski slikari, kipari i književnici.

Kao i proteklih godina nastavljena je tradicija prijateljstva s donatorima Muzeja. Hrvatski školski muzej osnovan je zalaganjem Hrvatskoga pedagoškoga književnog zbora. Iako Muzej danas djeluje samostalno, prijateljska suradnja i dalje se njeguje. Plod te suradnje je izložba *Pedagogija na prijelazu stoljeća*, na kojoj je predstavljena pedagoška literatura između dvaju Sabora pedagoga Hrvatske 1996.-2003. Izložba je popraćena katalogom u kojem je predstavljena izložena hrvatska pedagoška nakladnička djelatnost u navedenom razdoblju. Izloženo je 270 knjiga od kojih su najveći dio donirali nakladnici, a koje će ostati u knjižnom fondu Pedagoške knjižnice Davorina Trstenjaka.

Tijekom 2003. nastavljena je suradnja s gosp. Josipom Borisom Malinarom, višegodišnjim donatorom Muzeja. Preuzet je treći, zaključni dio njegove donacije koja se sastoji od knjiga, udžbenika i priručnika predmeta s područja tehničke kulture.

sl.1 Detalj s izložbe “Zzu... zzu... med u školskom vrtu”

sl.2 Detalj s radionice organizirane za članove udruge “Ozana”

IZVJEŠĆE MUZEJSKO-EDUKATIVNE I NAGRADNE IGRE "U SLAST!" POVODOM MEĐUNARODNOG DANA MUZEJA, 2003.

DUBRAVKA HABUŠ SKENDŽIĆ □ Muzej Prigorja, Sesvete

Muzejsko - edukativna i nagradna igra u povodu Međunarodnog dana muzeja 18. svibnja 2003. zajednički je projekt Muzeja grada Zagreba, Zagrebačke županije, Krapinsko-zagorske županije, grada Velike Gorice i grada Siska. Ove su godine u igri sudjelovali i muzeji Splitsko-dalmatinske, Istarske i Koprivničko-križevačke županije. Organizator projekta je sekcija za muzejsku pedagogiju pri Hrvatskom muzejskom društvu. Muzej-voditelj bio je Muzej Prigorja u Sesvetama gdje je i održana završna svečanost s dodjelama nagrada na sam Međunarodni dan muzeja.

Već osmu godinu za redom, muzejski se pedagozi i kustosi trude približiti muzeje i njihov fundus školskoj djeci i široj javnosti. Otvoreni muzeji mjesec dana, koliko traje akcija i stručno prezentirani programi, pridonose educiranju i odgoju buduće publike.

Najbolji pokazatelj uspješnog rada je stalni porast interesa kolega i muzeja za sudjelovanjem u akciji, a isto tako i broj posjetitelja koji posjećuju muzeje u vrijeme trajanja akcije svake je godine sve veći. Iskustva nam pokazuju da velik broj djece i roditelja prati Igru više godina za redom, što je i bio osnovni cilj muzejsko-edukativnih programa, jer razvijanje navike posjeta muzejima donosi u budućnosti stalnog posjetioca, korisnika muzeja.

Zajednička tema muzejsko-edukativne i nagradne igre bila je hrana pod simboličnim naslovom *U slast!*.

Ukupno dvadeset i pet muzeja pripremio je svoje edukativne programe koji su tiskani u zajedničkoj knjižici uz osnovne podatke o svakom muzeju, pa knjižica može poslužiti kao koristan vodič po muzejima i nakon završene igre.

Konceptcija nagradne igre ostala je ista: u njoj djeca kupnjom knjižice za 10 kuna u jednom muzeju ostvaruju pravo obilaska svih ostalih muzeja uključenih u akciju, te obilaskom deset muzeja sudjeluju u izvlačenju nagrada koje se dodjeljuju na Međunarodni dan muzeja.

Ove godine su svoj interes za sudjelovanje u igri pokazali i muzeji iz Dalmacije i Istre koji do sada nisu sudjelovali, te će se naredne godine, ako se igra proširi po muzejima većeg dijela Hrvatske, konceptcija morati promijeniti. U Splitu je stoga, zbog bolje povezanosti i suradnje u budućnosti, još u vrijeme trajanja akcije održan sastanak muzejskih pedagoga i kustosa Sekcije za muzejsku pedagogiju i Povjerenstva za njegovanje baštine koje je formirano pri Uredu za prosvjetu i kulturu Županije Splitsko - Dalmatinske.

Medijski pokrovitelji bili su Hrvatski radio - Radio Sljeme i Radio Kaj. U vrijeme trajanja muzejsko-edukativne i nagradne igre svi muzeji sudionici bili su predstavljeni sa svojim programima na radiju, a snimljeni su i prilozima za više televizijskih emisija za djecu.

Za potrebe igre tiskano je 3.000 knjižica, 250 plakata i 500 pozivnica s programom za završnu svečanost. Iako se ove godine termin igre preklapao sa Uskršnjim blagdanima i školskim praznicima, posjećenost programa u muzejima i galerijama bila je više nego zadovoljavajuća. Broj posjetitelja zabilježen na izložbama, radionicama i ostalim događanjima bio je preko 11.000.

Na završnoj svečanosti dodijeljeno je šezdesetak nagrada sponzora koji su svojim prilozima potpomogli igru. Program završne svečanosti realiziran je donacijom predstava Dramskog studija Učilišta ZKM-a, lutkarskog kazališta "Balončica", Osnovne glazbene škole Zlatka Grgoševića i Škole suvremenog plesa Ane Maletić.

Primljeno: 15. srpanj 2003.

REPORT ON THE EDUCATIONAL MUSEUM COMPETITION "BON APPETIT!" ON THE OCCASION OF INTERNATIONAL MUSEUM DAY 2003

For the eighth successive year, Croatian museum educators and curators have been trying to bring museums and their holdings closer to schoolchildren and the broader public through educational museum competitions to mark International Museum Day on May 2003. The project was organised by the Group for Museum Education of the Croatian Museum Society; the project was headed by the Prigorje Museum in Sesvete, where the final event was held and sixty prizes were awarded.

The common theme of the educational museum competition was food with the symbolic title "Bon Appetit!".

A total of twenty-five museums prepared their programmes that were printed in a joint booklet along with the basic information about each museum.

IM 34 (1-2) 2003.
POGLEDI, DOGAĐAJI, ISKUSTVA
VIEWS, EXPERIENCES, EVENTS

Završna svečanost muzejsko-edukativne i nagradne igre "U slast!" ispred Muzeja Prigorja, Sesvete, 2003.

PRVO NATJECANJE MUZEALACA U KUHANJU

GORANKA KOVAČIĆ □ Muzeji Hrvatskog zagorja / Muzej seljačkih buna, Gornja Stubica

Pridružite se susretu muzealaca povodom Međunarodnog dana muzeja i s ciljem dobrog druženja, ukrstite kuhače na takmičenju muzeja u kulinarskom umijeću... Tako je zvučao poziv Muzeja Hrvatskog zagorja upućen kolegama iz struke da krenu put Gornje Stubice dana 19. svibnja 2003. godine.

Potaknuti akcijama održanim tijekom travnja i svibnja, tj. muzejsko edukativnom nagradnom igrom pedagoške sekcije HMD-a "U slast" i temom za Međunarodni dan muzeja "Muzeji i prijatelji", Muzeji Hrvatskog zagorja pozvali su muzealce i njihove prijatelje da se ogledaju i u jednom natjecanju. U nadi da će se ova akcija nastaviti i slijedeće godine na veselje muzejske struke koja nije vrsna samo u svome poslu, već se spremno može okušati i u drugim vještinama.

Često se ističe kako je muzejsko osoblje osnova kvalitetnog rada svakog muzeja. Pozitivna energija koju zrači zaposleno osoblje u muzeju ključni je čimbenik za dobre rezultate rada muzejske ustanove. Svima je poznato da se politika kuće koja počiva na jasnom opisu radnih zadataka svih zaposlenih s ciljem postizanja najboljih rezultata, sukladno dobro organiziranoj raspodjeli poslova, može smatrati dobrim upravljanjem. E, pa isto se može primijeniti i na kuhanje!

Pored formalnog okvira kojeg nameću svakodnevne radne obaveze, postoji još uvijek i onaj "ali...". Kreativna atmosfera jest pokretačka snaga čiji se učinak ne smije zanemariti, naravno uz osobnu motivaciju svakog pojedinca. Upravo u tom usklađivanju individualnih potreba i potreba ustanove leži ključ dobrog poslovanja. *Team-building* programi u poslovnom su svijetu sve popularniji oblik druženja zaposlenih. U stvaranju opuštene i ugodne atmosfere, međusobnog druženja i komunikacije pomažu razni oblici aktivnosti. Podosta je veselih muzealaca odmah uvidjelo prednosti ove akcije, te su u druženju s kolegama vidjeli priliku da se bolje upoznaju i na taj način možda otvore nove putove suradnje.

To je i bila naša ideja vodilja kada smo organizirali ovo natjecanje. Muzeji Hrvatskog zagorja već imaju u sastavu pet muzeja, kojima ne nedostaje osjećaja za nadmetanje i potreba da dokažu tko je "najbolji". Našem pozivu na natjecanje odazvalo se više muzeja, te su za nekoliko trenutaka kotlići veselo bučkali, vatra se rasplamsala, a spretni kuhari i kuharice nastojali su se izboriti za što bolju poziciju u kuhinji. Neki su ovu priliku propustili; entuzijazam je nadmašio mogućnosti i obveze su spriječile njihov dolazak, no na terasi dvorca Oršić u Gornjoj Stubici okupio se ipak dovoljan broj sudionika za gurmansko nadmetanje. Hrvatski povijesni muzej odazvao se čak s dvije ekipe; *Oršičeve kuharice* namjestile su atraktivne kuharske kapice dok je majstor Janko pripremao svoj omiljeni *fiš*. Hrvatski prirodoslovni muzej okrenuo se zdravoj hrani koje pruža priroda, a za svoj program *HPM a la wild* dobio je i priznanje žirija. HT muzej pripremio je slasne delicije, dok se Muzej Mimara odjenuo u golišave kostime pokušavajući odvući brojne znatiželjnike od svog paprikaša. Muzej evolucije iz Krapine krenuo je tragom neandertalaca i pripremio kostimirano uprizorenje pripreme *Zeca a la Hušnjakovo*, što je pohvaljeno za najuspješniji scenski nastup. Muzej "Staro selo" zadržao se u okvirima tradicije, a svoj je *Staroselski svetečni obed* popratio pjesmom i svirkom. Etnografski muzej iz Zagreba odlučio se posvetiti samo jednom području - kolačima - kojima je osvojio broncu, a tradicijom se inspirirao i Institut za etnologiju iz Zagreba. Muzej iz Zeline zaputio se u kuharski pohod naoružan prigorskim delicijama, dok je Gradski muzej iz Križevaca razradio zanimljiv meni koji mu je osigurao zaslužen drugo mjesto. Domaćin, Muzej seljačkih buna, priredio je jela u *puntarskom* duhu, dok je ravnateljica Muzeja Hrvatskog zagorja, tj. moja malenkost, osvojila posebnu nagradu - Popravni ispit na muzejskom natjecanju

u kuhanju, a stručni žiri, uručujući joj *kaktus kuhaču*, dobrohotno joj je savjetovao da ozbiljno porazmisli o promjeni kulinarske koncepcije. Kuharska ekipa Gradskog muzeja iz Varaždina, postrojena pod kuhačom Mirjane Dučakijević, brojnim je poslasticama, izvučenim iz drevnih receptura ovog povijesnoga grada, nezadrživo jurula na osvajanje pobjedničkog postolja i na kraju dana mahala dobivenom Zlatnom kuhačom.

Vidljivo je da je stručni žiri, tj. prosudbena komisija, sastavljena od tri člana: Višnje Zgaga - ravnateljice Muzejskog dokumentacijskog centra, te poznatih zagorskih ugostitelja Branka Grebličkog i Tonija Drempetića, imala pune ruke, odnosno usta, posla isprobati sve delicije koje su pripremili muzealci. Uz nagrade koje su osvojili najuspješniji, našla se tu i prigodna literatura vezana uz blagovanje i pripremu jela: bonton pod nazivom *Regule roditelov i drugih starešeh* i *Regule dvorjanstva od Juraja Muliha* iz 18. stoljeća, te kuharica *Jela od kozlećeg, jarećeg i kozjeg mesa* koje je prisutnima darovao gornjostubički uzgajivač Šneberger. Žiri se toliko uživao u dijeljenju nagrada da je već zaprijetila opasnost da natjecanje izgubi svaki oblik nadmetanja, no ipak su poneki bili uskraćeni za poklone i ovom im se prilikom ispričavam. Propozicije zahtijevaju malu doradu, no dobrom voljom svih učesnika vjerujem da će se i to popraviti.

Događanje je bilo i pravi mamac za medije - njihovi predstavnici su se odazvali u velikom broju. Kuhanje je očito bila magična riječ. Televizijska kamera bila je na raspolaganju nekoliko sati, a naši prijatelji novinari uvjerali su se da je dolazak na natjecanje i za njih imao smisla.

Slijedeći susret planiramo 17. svibnja 2004. godine u Muzeju "Staro selo" u Kumrovcu. Pridružite nam se i zatražite prijavnici na adresi mss@kr.htnet.hr

Primljeno: 8. veljače 2004.

THE FIRST MUSEUM PROFESSIONALS' COOKING COMPETITION

Inspired by activities that took place during April and May of 2003, namely by the theme of the International Museum Day that was devoted to "Museums and Friends", as well as by the "Bon Appetit" educational competition organised by the Educational Group of the Croatian Museum Society, the Museums of Croatian Zagorje invited museum professionals and their friends to try their skills in the first Museum Professionals' Cooking Competition.

A creative atmosphere is a motive force whose effects must not be ignored in circumstances where there is a personal motivation on the part of each individual. It is precisely this harmonisation of individual needs and the needs of the institution that forms the key to good operation. Team-building programmes are an increasingly popular form of social contact of employees in the business world. Various forms of activity help in creating a relaxed and pleasant atmosphere for mixing and communication. A significant number of merry museum professionals recognised the benefits of this straight away and saw the get-together with colleagues as a chance to get to know each other better and as a possible way of opening up new forms of cooperation.

A number of museums responded to our competition and the pots were merrily stewing in no time at all, the fire was going, and the nifty cooks jockeyed for position in the kitchen.

We hope that this event will continue next year and provide fun for museum professionals who are not only exceptional in their work but are also ready to try their skills in other activities.

We are planning the next meeting on May 17th 2004 in the "Old Village" Museum in Kumrovec.

Join us there and ask for an application form by e-mailing to mss@kr.htnet.hr

EMYA - NAGRADA ZA EUROPSKI MUZEJ GODINE

ŽELJKA KOLVESHI □ Muzej grada Zagreba, Zagreb

sl.1 Dobitnik nagrade za Europski muzej godine je Victoria & Albert Museum u Londonu, Velika Britanija, kojem je dodijeljena nagrada za novi postav British Galleries.

sl.2 Nagrada Vijeća Europe dodijeljena je Parku i muzeju arheologije iz Hauterive u Švicarskoj za Laténium.

sl.3 Industrijski muzej urarstva iz Villingen-Schwenningena u Njemačkoj dobitnik je Micheletti nagrade za najbolji tehnički muzej.

Već tradicionalno u svibnju na 26. godišnjem sastanku koji je održan u Kopenhagenu, dodijeljena je Nagrada za Europski muzej godine 2003. jednom od nominiranih kandidata za ovo jedinstveno i prestižno priznanje na polju djelatnosti muzeja i srodnih baštinskih institucija. European Museum Forum djeluje pod pokroviteljstvom Vijeća Europe, u čijem se sjedištu u Strassbourgu donosi i konačna odluka o pobjedniku, a unutar djelokruga ove organizacije dodjeljuju se još dvije nagrade, nagrada Vijeća Europe za muzej koji je ostvario značajan doprinos razumijevanju europske baštine i od 1996. godine Micheletti nagrada, koju je ustanovila Fondacija biblioteke i arhiva Luigi Micheletti iz Brescie, Italija, za najbolji tehnički muzej. Ova manifestacija se odvija i pod visokim pokroviteljstvom belgijske kraljice Fabiole.

Od osnutka, 1977. godine, stalno se povećavao broj kandidata i danas gotovo da nema europske države koja nije bila zastupljena u ovom natjecanju koje organizira European Museum Forum i članovi EMF-ova komiteta, koji su ujedno i članovi ocjenjivačkog suda za vrednovanje inovacija u pristupu osnivanja novih i reorganizacije postojećih muzeja u Europi. Unutar cjelokupnog procesa EMYA stvoren je idealni kontekst unutar kojega je moguće pratiti trendove preko kojih se najavljuju promjene u pejzažu europskih muzeja te reflektira uloga muzeja u društvu. Općenito govoreći, ciljevi ove nagrade i samoga natjecanja sadržani su u prepoznavanju, poticanju i vrednovanju novih razvojnih strategija u muzejima čijom primjenom se djelovanje muzeja usklađuje s razvojnim promjenama unutar kulturnih, društvenih i gospodarskih odnosa u Europi. Kriteriji ocjenjivanja muzeja uključuju način na koji se zbirke prezentiraju i interpretiraju, atmosferu u muzeju, uspješno upravljanje i promidžbu, te, jednako važno, široki raspon sadržaja koje muzej omogućuje svojim posjetiteljima. Filozofija kojom se rukovodi Komitet EMYA ima u središtu svog interesa rezultate muzeja više nego sredstva, odnosno efikasno korištenje izvora financiranja kojima raspolažu kandidati.

Lauerat 2003. godine, dobitnik nagrade za Europski muzej godine je Victoria & Albert Museum u Londonu, Velika Britanija, kojem je dodijeljena nagrada za njegov novi postav *British Galleries*, dio postava ovog velikog muzeja koji je prvi korak u realizaciji ambiciozno postavljenog programa za 10 godina kojim će se transformirati prezentacija zbirki u muzeju. Komitet EMF-a je svoju odluku obrazložio ovako: *Primjerci iz muzejskih ogromnih zbirki britanske primijenjene umjetnosti od ranoga srednjeg vijeka do 20. stoljeća pomno su odabrani i uspostavljena je ravnoteža između velikih djela i kurioziteta. Nova prezentacija, koja se bazirala na četiri ista ključna pitanja u svakom dijelu (Kakav je bio stil tog vremena? Tko su bili predvodnici ukusa vremena? Što je bilo inovativno? Kako i zašto su ovi predmeti postali moderni?), primjerena je svim dobnim skupinama i područjima njihova interesa, i prvi put je posjetiteljima dana i otvorena mogućnost da sudjeluju u ponudnim odjelima za istraživanje Discovery Areas gdje mogu, na primjer, odjenuti kostime replike ili taktilno osjetiti primjerke materijala. Studijski odjeli osposobljeni su za ozbiljna istraživanja, a dvorane s filmskom projekcijom oživljavaju predmete smještajući ih u njihov povijesni i društveni kontekst. Zajedničko je mišljenje da je ovo velik doprinos u prezentiranju ponekad teškog zadatka u domeni primijenjene umjetnosti, ostvareno u novom kontekstu s primjerenom pažnjom do detalja, te bi stoga trebalo biti priznato u svakome smislu.*

Nagrada Vijeća Europe dodijeljena je za *Laténium*, Parku i muzeju arheologije iz Hauterive u Švicarskoj. *Imenovan po La Tene periodu, obližnjem lokalitetu iz kasnog željeznog doba na obalama jezera Neuchatel, muzej je u potpunosti iskoristio prednost svoje lokacije i pridruženog Parka u osmišljavanju objavljivanja i stimulirajućeg iskustva za svoje posjetitelje. Inteligentna primjena modernih elektronskih medija, rekonstrukcija i modela kombinirana je sa stručnim odabirom artefakata da bi dala punu sliku pretpovijesnih korijena europske civilizacije od Mediterana do Sjevernog mora. Prepoznaje se europska veza kako u tretiranju predmetne teme tako i u pristupu. Posebno je*

Nastavite listu dosadašnjih kandidata iz Hrvatske na EMYA:

- Gradski muzej Varaždin
- Muzej za umjetnost i obrt
- Muzej grada Zagreba
- Muzej "Staro selo" Kumrovec
- Arheološki muzej u Splitu

Da biste bili potpuno informirani pogledajte:

<http://www.europeanmuseumforum.org>

odano priznanje načinu financijske realizacije među partnerima, što je omogućilo uspješnu provedbu ovog projekta te zajednički doprinos regionalnih institucija za istraživanje, obrazovanje i mjerodavne službe na polju arheologije.

Industrijski muzej urarstva iz Villingen-Schwenningena u Njemačkoj dobitnik je Micheletti nagrade za najbolji tehnički muzej. Tvornica satova u tome mjestu zapošljavala je većinu pučanstva do 1970-ih, kada je prestala s radom. Muzej koji je osnovan na njenome mjestu sada predočuje cijeli raspon proizvoda ove tvornice, kao i značaj koji je ona imala na područje u vrijeme djelovanja. Muzej na poseban način predstavlja tehničku stranu urarstva povezanu s informacijama o dnevnom životu radnika, istovremeno imajući na umu potrebu uključivanja posjetitelja u sadržaj muzeja od trenutka objave znaka vremena, tj. ulaska, do različitih mogućnosti za eksperimentiranje s dijelovima vremenskih mehanizama.

Patrick Greene, predsjednik i član Odbora European Museum Forum i ocjenjivač za EMYA, pri odlasku zbog stupanja na novo radno mjesto u Australiju 2002. godine, u svom pismu zahvale želio je istaknuti i potvrditi tri stava Kennetha Hudsona, svog prethodnika, legendarnog dugogodišnjeg predsjednika i osnivača EMF-a: *prvo, najbolje nove ideje prije će se naći u malim muzejima, nego u velikim; drugo, nemoguće je da je muzej dobar ako direktor nije dobar; i treće, ljudi koji rade u muzejima, općenito govoreći, jedni su od najugodnijih osoba koje možete upoznati.*

S ovim stavovima proisteklim iz bogatog iskustva u radu European Museum Forum, željela bih potaknuti kolege i muzeje u Hrvatskoj da promišljajući svoj kreativni muzejski rad pozitivno prihvate pristup kandidaturi i sudjelovanje u konkurenciji za dodjelu nagrade za Europski muzej godine. Osim dobitnika EMYA-e svake godine dodjeljuje se i nekoliko posebnih priznanja muzejima koji su ostvarili iznimne uspjehe.

No, da bi se uopće kandidirali, potrebno je upoznati se s propozicijama natječaja.

Za nagradu se mogu natjecati:

1. postojeći muzeji koji su završili program modernizacije, proširenja, reorganizacije ili reinterpretacije **tijekom zadnje dvije godine;**
2. novi muzeji, prvi put otvoreni za javnost **tijekom zadnje dvije godine.**

Kako se sama prijava i priprema kandidature odvija u dogovoru s nacionalnim korespondentom, a smatrate li da Vaš muzej udovoljava propisanim kriterijima, kontaktirajte me na vrijeme (op.ur.: autoricu teksta Ž. Kolveshi) i učinit ću sve da odgovorim na Vaša pitanja.

U tijeku su prijave za nagrade za 2005. godinu. Nedavno su stigle prijavnice (koje možete dobiti kod nacionalnoga korespondenta), a krajni rok za prijavu je 31. ožujka 2004. Za kandidaturu se uplaćuje pristojba u iznosu od 325 eura, koja se dostavlja uz ispunjenu prijavicu.

Uz pismo preporuke nacionalnoga korespondenta, uz prijavicu treba obavezno priložiti popratni materijal:

- 6 c/b fotografija koje predočuju poglede na muzejske dvorane i aktivnosti, od kojih je jedna vanjšina muzeja
- 10 komada 35 mm kolor dijapozitiva, koji također pokazuju što je više moguće pogleda na različite aspekte djelatnosti muzeja. Oni omogućuju članovima ocjenjivačkog odbora koji ne mogu osobno posjetiti muzej da vide primijenjene izlagačke i interpretativne metode.
- **slike pojedinačnih muzejskih predmeta nije potrebno priložiti**
- sažeti podaci o muzeju, metodi financiranja i planovima za budućnost (**maksimum 2 tipkane stranice**)
- jedan primjerak kataloga muzeja, brošure ili deplijana
- primjere obrazovne literature koju je pripremio muzej
- odgovarajuće izreske iz novina
- plakat muzeja.

Ocjenjivački Odbor očekuje, prije svega, poduzetnost i inovacije koje bi trebale imati značajan utjecaj na nacionalnom i međunarodnom polju muzejske djelatnosti. Posebna se pažnja posvećuje kreativnoj interpretaciji i prezentaciji, pogodnostima za posjetitelje za vrijeme njihova boravka u muzeju, financijskoj organizaciji, društvenoj odgovornosti, obrazovnom radu, marketingu i upravljanju.

Nekoliko korisnih natuknica:

- ocjenjuje se prema općim europskim standardima
- posebna pažnja se pridaje muzejima koji uspijevaju prevladati teškoće slabog financiranja
- talentom, snalažljivošću i entuzijazmom pojedini muzeji uspijevaju postati u stvari kulturni centri društva
- samo je jedna razlika između malih i velikih muzeja: ljudi, a ne novac, postaju glavna okosnica muzeja, a direktor mora biti vođa svoga tima
- više nije dovoljno da muzej pokaže stručnu savršenost; treba se snaći u preživljavanju i napredovati makar u teškim uvjetima, mogućnost samopomoći gotovo da postaje glavna muzejska kvaliteta
- kriterij za nominaciju kandidata: uspješno upravljanje; velik broj posjetilaca; broj stvarnih korisnika muzeja; pametna upotreba novih medija: način koji naglašava ljudske potrebe, a ne napredak tehnologije; male uvodne izložbe koje upozoravaju na sve ostalo što nudi muzej
- naglasak na interpretaciji više nego na prezentaciji: muzeji odlučuju o usmjerenosti ka lokalnom društvu, a ne turistima

- muzej je ugodan za obiteljske posjete, za svakog ima ponešto
- osim klasičnog muzeja za nagradu mogu konkurirati i srodne baštinske institucije.

Nagradu EMYA 1998. godine dobio je The Conservation Centre, NMGM Liverpool, Velika Britanija, uz obrazloženje: konzervatorsko-restauratorski centar koji omogućuje da publika vidi i razumije različite procese i tehnike u ovom poslu i njihov značaj u cijelome polju muzejskog rada. Publika može komunicirati sa stručnjacima, svi od 35 konzervatora prihvaćaju takav odnos s publikom kao dio svojeg radnog angažmana. Posjetioци se potiču da razmišljaju o njima kao o "liječnicima za predmete" kojima je jedna od zadaća pokazati ljudima kako brinuti za predmete u njihovu vlasništvu.

Konzervatorski centar je mješavina izložaba, živih video linkova, aktivnosti, vođenih razgleda radionica i ostalih radnih prostora, razgovora i seminara kojima je cilj prenošenje poruka o životu i značenju konzervatorskog rada u muzejima i galerijama.

Primljeno: 25. studenoga 2003

EMYA - THE EUROPEAN MUSEUM OF THE YEAR AWARD

As is the tradition, at this year's 26th annual meeting, which was held in Copenhagen, the European Museum of the Year Award for 2003 was awarded to one of the nominated candidates for this unique and prestigious acknowledgement in the field of activities of museums and similar heritage institutions. The European Museum Forum acts under the auspices of the Council of Europe; the final decision concerning the award is made in the seat of the Council of Europe in Strasbourg. Within the framework of this organisation two other awards are presented - the Council of Europe Award for a museum that has achieved a significant contribution to the understanding of the European heritage, as well as the Micheletti Award, which was instituted in 1996 by the Luigi Micheletti Library and Archive Fund from Brescia, Italy, for the best technical museum.

From the inception of the award in 1977, there has been a constant increase in the number of candidates, so that there is practically no European country that has not been represented in this competition organised by the European Museum Forum and members of the EMF committee who are also members of the jury that evaluates innovations in the approach to establishing new and reorganising existing museums in Europe. The framework of the entire process of EMYA has created an ideal context within which we can follow trends that herald changes in the landscape of European museums and reflect the role of museums in society.

Apart from presenting this year's winners and awards, the authoress of this informative text, who is our national correspondent, explains the propositions for the award and invites all interested Croatian candidates to submit their applications on time..

ŽELJKA KOLVESHI, EMF
nacionalni korespondent za

Hrvatsku

Muzej grada Zagreba

Opatička 20

10 000 zagreb

T: 01 /4851-361; 4851-362; 4851-364

STANJE SVIJEŠTI (NI)JE BITNO

U povodu članka Snježane Pavičić: Post festum

DUBRAVKA OSREČKI JAKELIĆ □ Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb

U časopisu *Informatica Museologica*, u broju 33 (3-4) 2002. objavljen je članak mr. Snježane Pavičić pod naslovom *Post festum: Reagiranje na radni seminar Primjena pravilnika o muzejskoj dokumentaciji* - 18. veljače 2003., Muzej Mimara, organizator MDC. U članku autorica iznosi niz netočnosti o donošenju pravilnika i provedbi seminara, stoga molim da se u cilju točnog informiranja javnosti, a prvenstveno kolega muzealaca, objavi odgovor na navedeni članak.

Znani su mi visoki dosezi stručnog rada kolegice Pavičić u zajedničkoj nam profesiji. Izrazito cijenim i njenu interdisciplinarnu orijentaciju, te sposobnost meritornog ulaženja u teme čiji se ikonografski raspon kreće od srpa i čekića do kazule i relikvijara. U naše vrijeme, transferiranje je poželjni oblik življenja, rada..., jasno uz nužan oprez. Ili kako narod kaže: *Prvo skoči, a onda reci hop*. Ponekad se i znalci zanesu, poput kolegice Pavičić, koja u članku *Post festum*, neumorno ponavlja hop, hop, hop, ali nikako da doskoči.

Tako, u 7. od 8 bilježaka navedenih uz *dramaturški* strukturiran tekst navodi: *I sama ponešto znam o radu u takvim povjerenstvima gdje je vrlo teško usuglasiti stavove teoretskog i pragmatičnog, realnog i utopijskog, konkretnog i globalnog.*

Neka mi bude dopušteno da podsjetim na stvarno.

Zakon o muzejima donio je Zastupnički dom Hrvatskog državnog sabora u jesen 1998., a na temelju *Prijedloga zakona o muzejima* izrađenog od strane Stručnog povjerenstva koje je bilo sastavljeno od uglednih muzealaca. Ako se ne varam, i kolegica Pavičić bila je članica Povjerenstva za izradu *Prijedloga zakona o muzejima*. Hrvatsko muzejsko vijeće, na temelju članka 50. *Zakona o muzejima* na sjednici 1. lipnja 1999. donosi Zaključak o osnivanju Stručnog povjerenstva za izradu prijedloga dvaju pravilnika: *Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi i Pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja uvida u muzejsku građu i dokumentaciju.*

U Stručno povjerenstvo imenovani su za članove: Ljiljana Čerina, viša kustosica, Fundacija Ivana Meštrovića; Vesna Dakić, viša kustosica, Tehnički muzej; Vladimira Pavić, muzejska savjetnica, Muzejski dokumentacijski centar; dr. Žarka Vujić, znanstvena asistentica, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; Dora Bošković, viša kustosica, Hrvatski povijesni muzej, te za predsjednicu Stručnog povjerenstva Dubravka Osrečki Jakelić, viša kustosica, Muzej za umjetnost i obrt.

Stručno povjerenstvo izradilo je prijedloge navedenih pravilnika i dostavilo ih na razmatranje Hrvatskome muzejskom vijeću. Prijedlozi pravilnika uvršteni su na 6. sjednicu Hrvatskoga muzejskog vijeća, koja je održana 15. prosinca 1999. Nakon više rasprava o prijedlozima pravilnika, te usvojenih izmjena i dopuna od strane članova vijeća i pravne službe Ministarstva kulture, Hrvatsko muzejsko vijeće usvojilo je konačan tekst pravilnika. Pravilnici su objavljeni u *Narodnim novinama* broj 115. od 21. prosinca 2001. te u broju 108. od 16. rujna 2002.

MDC ponukan mnogobrojnim upitima kolega muzealaca o primjeni novih pravilnika, te u skladu s učestalom procedurom kod stupanja na snagu normativnih akata, organizirao je u razdoblju od 5. veljače do 29. svibnja 2003. seriju od 9 seminara. Za predavače na seminarima MDC je angažirao članice Povjerenstva. Seminaru održanom 18. veljače 2003. u Muzeju Mimara, nazočila je i Snježana Pavičić, pa se vratimo njezinom članku.

Tekst započinje autoričinom sumnjom u točnost navoda iznijetih u uvodnom izlaganju seminara o broju inventiranih i neinventiranih predmeta u hrvatskim muzejima. Argument za svoju sumnju autorica pronalazi u pet godina starom izvještaju Ministarstva kulture Republike Hrvatske. No, i s podacima u navedenom izvještaju nije zadovoljna.

Doživljava ih alarmantnima. Kreće kritika, koga ili čega - nije razvidno. Pita, odgovara i zaključuje: *Sigurno nam za to nije kriv ni bivši sistem, ni domovinski rat. A velik odaziv kolega muzealaca seminaru pojašnjava ovako: U ovom slučaju čak i nije bitno jesu li došli prisilno ili dobrovoljno, jer stanje svijesti je ovdje sekundaran problem* (4. bilješka). No, generalna primjedba Snježane Pavičić ne odnosi se na "radni seminar" o *Pravilniku dokumentacije*, ni na njegov sadržaj, već na *proceduralnost donošenja tog važnog normativnog akta*. Poznati su joj svi podzakonski akti, koje *Zakon o muzejima* propisuje, ali ih u bilješci neuspješno pobrojava. A seminar o primjeni donesenog akta tumači post festum raspravom o *nečemu već zapakiranom (što) više nije rasprava nego konstatiranje stanja*.

No, kako reče Snježana Pavičić, da bi sve bilo puno jednostavnije, nazovimo stvari pravim imenom.

Naziv seminara održanog u Zagrebu 18. veljače 2003. glasio je *Primjena pravilnika o muzejskoj dokumentaciji*.

Tema predavanja bila je: *Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi i Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja uvida u muzejsku građu i dokumentaciju.*

**IN MEMORIAM VLADIMIR MALEKOVIĆ
(1936. - 2003.)**

Uvaženi, dragi kolega Vladimire,

S jedne strane Tvoji snažni dosezi u odnosu prema muzeološkom naslijeđu, sadržaju i djelovanju Muzeja za umjetnost i obrt, koji u svoj punoći danas odražava muzealni habitus te institucije, s druge strane pak sve Tvoje slobode i ograničenja, u vrijeme dvadesetogodišnjeg ravnateljstva tom doista, kako si uvijek s ponosom isticao, najvećom u nas muzejskom institucijom, a onda prošlost i povijest koja te aktivno inspirirala.

Iz naslijeđa utemeljiteljskih nastojanja Tvojih prethodnika u MUO-u, kritičkom si kontinuitetom tih muzeoloških zasada, nadasve lucidno, s velikom otvorenošću i za svjetove koji nisu bili do kraja Tvoji, širokim kulturološkim i muzeološkim stvaralaštvom, koje nam i ostavljaš u naslijeđe, potvrdio ono što smo mi koji smo imali čast surađivati s Tobom toliko puta znali ili tek htjeli, ali nismo stigli i potvrditi.

“Uzbiljena osobnost” - Tvoje su riječi za Tvoje prethodnike muzealce, ravnatelje, osnivače nekih od naših muzeja, snažne i jasne, i danas Tebi pripadajuće.

Ne tako davno prenio si nam rezime vlastitoga pristupa muzealnome radu, putu možda, zapravo jedinom Tvome putu koji je slijedio različite krivulje:

Historičar nikad po svom interesu nije daleko od muzealca; obojica se bave onim što nazivamo rerum gestarum, obrađivanjem prošlosti. To bismo mogli uzeti kao objektivne razloge za moje okretanje muzeološkoj problematici, oni proizlaze iz mog obrazovnog sustava. Drugi

su subjektivni; uvijek me je privlačilo značenje prošlih činjenica, res gestae, prošla stvarnost. Bio si s pravom uvjeren da nema budućnosti bez prošlosti, bez memorije koja se ugrađuje u viziju.

Sjajne niti Tvojih nebrojenih kulturoloških projekata, izložaba, živih, samo Tebi svojstvenih rasprava, aktivne prisutnosti u muzejskoj zajednici, povezanosti koju si uobličio između niza struka, programski obuhvatio zaštitu kulturnih dobara, u urbanističkim i arhitektonskim područjima otvarao i ona najranjivija područja, u osnivanju novih muzeja, muzeološkim projektima, davao poticaje za nova gledišta na prezentaciju postava - od Trakošćana, Muzeja Hrvatskog zagorja do otvorenosti za suradnju svima nama iz okruženja muzealstva, uvijek u duhu ponajboljih europskih muzealnih zbivanja. Bio si i aktivnim kritičarom svih kulturnih zbivanja, promotor međunarodne suradnje i inicijator danas teško prebrojivih slojeva Tvojega stvaralaštva unutar tako širokoga srednjoeuropskoga kulturnog obzora u Hrvatskoj.

I doista nam ostaješ jedna od najmarkantnijih i najkompetentnijih ličnosti u afirmaciji hrvatske kulture, u moralu riječi izjednačenoj s Tvojim moralom prokušane ljudskosti.

Obnavljanje hrabrosti pred vlastitom bolešću, činilo nam se da nalaziš u uvijek novim muzealnim, izložbenim projektima, u naslijeđu vlastitih uspjeha i pokadšto pritajenih neuspjeha, u mnogostrukosti vječito nađenog sklada sa samim sobom.

Junački napor Tvoje ljudskosti, slobode i sreće, susretište čovjeka i njegova djela, muke i napora ljudskosti - ispunjavaju tako nikada do kraja uobličen i Tvoj krug sudbine.

U Zamirućem svijetu iz Tvoje zbirke poezije Kameni vrtovi, predosjetio si zamirući svijet izrekavši Tamo odoh tražiti mir umoran, umoran od svega što je bilo i onoga što će biti - uputio si se Vlado tako u večernji nebosklon očaravajući kao besmrtnost?.

Tekst je pročitao na komemoraciji u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu, 5. lipnja 2003. godine.

BRANKA ŠULC □ Ministarstvo kulture RH, Zagreb

Blank lined writing area on the left side of the page.

Blank lined writing area in the middle of the page.

Blank lined writing area on the right side of the page.

Blank lined writing area on the left side of the page.

Blank lined writing area in the middle of the page.

Blank lined writing area on the right side of the page.

